

GLASUL BUCOVINEI
*
THE VOICE OF BUKOVINA

The Romanian Cultural Institute

THE VOICE OF BUKOVINA

QUARTERLY REVIEW OF HISTORY AND CULTURE

CHERNIVTSI (CERNĂUȚI) – BUCHAREST

2024, No.1-2
Year XXXI. No. 119-120

Editor-in-chief: Assist. Prof. PhD. MARIN GHERMAN

EDITORIAL COMMITTEE: Univ. Prof. PhD. Gheorghe Chivu, full member of the Romanian Academy (Bucharest), Univ. Prof. PhD. Ștefan Purici (Suceava), Univ. Prof. PhD. Florin Pintescu (Suceava), Assoc. Prof. PhD. Harieta Sabol (Suceava), PhD. Marian Olaru (Rădăuți), Univ. Prof. PhD. Adrian Dinu Rachieru (Timișoara), Arcadie Suceveanu (Chișinău), PhD. Constantin Ungureanu (Chișinău), PhD. Alexandru Ovidiu Vintilă (Suceava), PhD. Dorin Popescu (Constanța), Nicolae Șapcă (Cernăuți).

EDITORIAL OFFICE: Assoc. Prof. PhD. Cristinia Paladian, Maria Toacă, Dorina Popescu

Institutul Cultural Român

GLASUL BUCOVINEI

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ DE ISTORIE ȘI CULTURĂ

CERNĂUȚI – BUCUREȘTI

2024, Nr. 1-2

Anul XXXI. Nr. 119-120

Redactor-șef: Lect. univ. dr. MARIN GHERMAN

COLEGIUL DE REDACȚIE: prof. univ. dr. Gheorghe Chivu, membru titular al Academiei Române (București), prof. univ. dr. Ștefan Purici (Suceava), prof. univ. dr. Florin Pintescu (Suceava), conf. univ. dr. Harieta Sabol (Suceava), dr. Marian Olaru (Rădăuți), prof. univ. dr. Adrian Dinu Rachieru (Timișoara), Arcadie Suceveanu (Chișinău), dr. Constantin Ungureanu (Chișinău), dr. Alexandru Ovidiu Vintilă (Suceava), dr. Dorin Popescu (Constanța), Nicolae Șapcă (Cernăuți).

REDACȚIA: conf. univ. dr. Cristina Paladian, Maria Toacă, Dorina Popescu

TABLE OF CONTENTS

ARGUMENT

<i>The 30th anniversary of “The Voice of Bukovina”</i>	9
---	---

THE ROMANIANS OF UKRAINE AND THE WAR

Marin Gherman , <i>The future of the Romanian community in Ukraine – a sociological scan of the young generation in the context of the war</i>	12
---	----

BUKOVINA – THE HISTORICAL AND SOCIAL PROCESSES

Sergiu Barbuța , <i>The stalinist deportations – painful pages of the history of the Romanians of the actual region of Cernăuți</i>	37
Maria Toacă , <i>The fascination with the museums by the Romanians of the Cernăuți county</i>	42
Vladimir Acatrini , <i>Constantin Mandicevschi – a professor, education inspector, director of the university library in Cernăuți (165th birth anniversary)</i>	53
Anatol Popescu , <i>The establishment of the Romanian language day in Ukraine – a counterclock action. The pains of making</i>	63
Dorin Popescu , <i>The Republic of Moldova, our inverted “ocean”. 33 years after</i>	69

IN MEMORIAM – ALEXANDRINA CERNOV

Maria Toacă , <i>A requiem for Alexandrina Cernov, the lady of the book and “The Voice of Bukovina”</i>	74
Arhim. Dosoftei Dijmărescu , <i>The funeral of Mrs Alexandrina Cernov, 7th of June 2024, The Putna Monastery</i>	84
<i>The speech of the Father Prior of the Putna Monastery, the Archimandrite Melchisedec Velnic, at the funeral of Mrs academician Alexandrina Cernov</i>	89
Iuliana Luceac , <i>Mrs. Alexandrina – In memoriam</i>	93
Ion Muscalu , <i>People and places</i>	95
Dorina Popescu , <i>The honour for Alexandrina</i>	100
Vasile Carlașciuc , <i>The last lesson of academician Alexandrina Cernov... about Eminescu</i>	102
Dorina Popescu , <i>Romania – the land of Alexandrina and all the “colored robes”</i>	107

IN MEMORIAM

Doina Cernica , <i>Ion Beldeanu. The passing from the first life</i>	110
---	-----

THEORY, CRITICS AND HISTORY OF LITERATURE

Cristinia Paladian , <i>The versification technique of Lucian Blaga: German influences</i>	112
Felicia Vrânceanu , <i>The poetics of incidence in the novel of Grigore Bostan “An escape from the Eterna”</i>	120
Diana Chibac , <i>Grigore Bostan – the poet</i>	125
Mircea A. Diaconu , <i>Mircea Streinul. History, truth and biography</i>	128

SUMAR

ARGUMENT

„Glasul Bucovinei” – 30 de ani de la înființare9

ROMÂNII DIN UCRAINA ȘI RĂZBOIUL

Marin Gherman, *Viitorul comunității românești din Ucraina – o radiografie sociologică a tinerei generații în contextul războiului* 12

BUCOVINA – PROCESE ISTORICE ȘI SOCIALE

Sergiu Barbuța, *Deportările staliniste – pagini dureroase din istoria românilor din actuala regiune Cernăuți*37

Maria Toacă, *Fascinația muzeelor la românii din Ținutul Cernăuțiului*42

Vladimir Acatrini, *Constantin Mandicevschi – profesor, inspector școlar, director al Bibliotecii Universității din Cernăuți (165 de ani de la naștere)*53

Anatol Popescu, *Instituirea Zilei Limbii Române în Ucraina – cursă contra cronometru. Chinurile facerii*63

Dorin Popescu, *Republica Moldova, „oceanul” nostru întors. 33 de ani după*.....69

IN MEMORIAM – ALEXANDRINA CERNOV

Maria Toacă, *Recviem pentru Alexandrina Cernov, Doamna Cărții și a „Glasului Bucovinei”*74

Arhim. Dosoftei Dijmărescu, *Înmormântarea doamnei Alexandrina Cernov, 7 iunie 2024, Mănăstirea Putna*84

Cuvântul părintelui stareț al Mănăstirii Putna, Arhimandritul Melchisedec Velnic, la înmormântarea doamnei Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei Române..... 89

Iuliana Luceac, *Doamna Alexandrina – In Memoriam*.....93

Ion Muscalu, *Oameni și locuri*95

Dorina Popescu, *Onor pentru Alexandrina* 100

Vasile Carlașciuc, *Ultima lecție a conferențiarului Alexandrina Cernov... despre Eminescu*102

Dorina Popescu, *România – tărâmul Alexandrinei și al tuturor „halatelor colorate”*107

IN MEMORIAM

Doina Cernica, *Ion Beldeanu. Stingerea din viața dintâi*110

TEORIE, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Cristinia Paladian, *Tehnica versificației lui Lucian Blaga: influențe germane*112

Felicia Vrânceanu, *Poetica incidenței în romanul lui Grigore Bostan „O evadare din Eterna”*120

Diana Chibac, *Grigore Bostan – poetul*125

Mircea A. Diaconu, *Mircea Streinul. Istorie, adevăr și biografie*128

PROSE	
Mircea Streinul , <i>The devil's shop (abstract)</i>	152
CULTURAL DIMENSIONS	
Maria Toacă , <i>Of permanent continuity, belief and creation at the Saint Monastery of Putna</i>	180
BOOKS. JOURNALS. CONFERENCES	
Dorin Popescu , <i>The projects which continue. The topos that don't perish</i>	195
Sergiu Raiu , <i>War and propaganda. A chronology of the Russian-Ukrainian conflict</i>	199
THE CHRONICLE OF THE CULTURAL LIFE IN CERNĂUȚI	
Maria Toacă , <i>Facts, ideas, aspirations for the peaceful life to come</i>	202
EVENT	
Maria Toacă , <i>We are not the diaspora, but we are happy for the celebration of the Romanians worldwide</i>	243
Marin Gherman , <i>The 130 North Bukovinians who fell in the war in Ukraine have been commemorated at the Putna Monastery</i>	248
TO COLLABORATORS.....	255

PROZĂ

Mircea Streinul, *Prăvălia Diavolului (fragment)*152

DIMENSIUNI CULTURALE

Maria Toacă, *În permanentă continuitate, credință și creație
la Sfânta Mănăstire Putna*180

CĂRȚI. REVISTE. CONFERINȚE

Dorin Popescu, *Proiectele care continuă.
Toposurile care nu mor*.....195

Sergiu Raiu, *Război și propagandă. O cronologie
a conflictului ruso-ucrainean*199

CRONICA VIEȚII CULTURALE CERNĂUȚENE

Maria Toacă, *Fapte, gânduri, aspirații pentru viața pașnică ce o să vină*202

EVENIMENT

Maria Toacă, *Nu suntem diaspora, dar ne bucurăm
de sărbătoarea românilor de pretutindeni*243

Marin Gherman, *La Mănăstirea Putna au fost pomeniți 130 de nord-bucovineni
căzuți în războiul din Ucraina*248

CĂTRE COLABORATORI256

Foto coperta I

Biserica de lemn *Intrarea Maicii Domnului în Biserică*
din Putna, lângă care, în cimitirul comunei,
își doarme somnul de veci Alexandrina Cernov,
membru de onoare al Academiei Române

Foto coperta IV

Imagini din Cernăuți

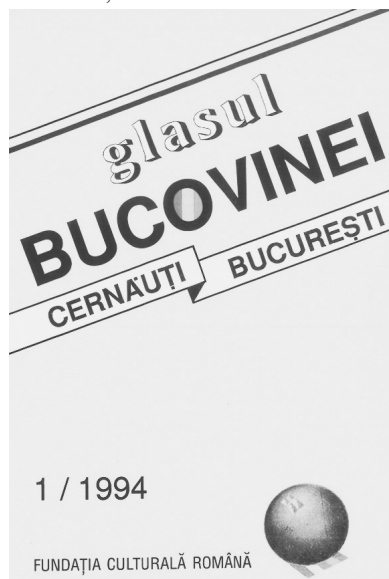
„GLASUL BUCOVINEI” – 30 DE ANI DE LA ÎNFIINȚARE

Revista „Glasul Bucovinei” este un reper cultural și istoric important pentru românii din Bucovina, dar și din întreaga țară. Fondată la București și editată la Cernăuți, revista a avut un rol semnificativ în promovarea identității naționale și culturale a românilor din această regiune istorică. Primul număr al revistei de istorie și cultură „Glasul Bucovinei” a văzut lumina tiparului în 1994, fiind editat sub egida Fundației Culturale Române, devenită ulterior Institutul Cultural Român. Datorită eforturilor Alexandrinei Cernov, membru de onoare al Academiei Române, fondator și primul redactor-șef al revistei, „Glasul Bucovinei” a fost o prezență vie în mediul comunității românești din Ucraina. Este cea mai longevivă revistă de limba română, cu caracter științific și cultural, din actuala regiune Cernăuți.

La 30 de ani de la înființare, revista „Glasul Bucovinei” poate fi considerată o comoară de informații, un for de dezbateri și o platformă de promovare a valorilor românești. De-a lungul timpului, revista a abordat o varietate de subiecte – de la istorie și literatură, la politică și artă –, contribuind la păstrarea vie a culturii și tradițiilor românești. Regrețatii Ilie Luceac și Alexandrina Cernov, care au făcut tot posibilul ca această revistă să supraviețuiască, în ciuda dificultăților și provocărilor politice și financiare cu care se confruntau, susțineau că doar în baza fondului de articole apărute în „Glasul Bucovinei” poți scrie ușor nu o singură teză de doctorat în domenii precum istoria, filologia, sociologia, culturologia ș.a.

Cu fiecare număr publicat, redactorii și colaboratorii din trecut au încercat să aducă în prim-plan elementele istoriei uitate (sau aproape uitate) și să asigure o continuitate a valorilor autentice în fața provocărilor geopolitice ale vremii. Pentru numeroși intelectuali bucovineni, revista a fost un spațiu de dialog și întâlnire în care ideile și proiectele culturale au prins contur și vizibilitate. Revista a promovat tineri, a publicat versuri, a organizat concursuri literare, a avut curajul să spună lucrurilor pe nume atunci când curajul și insistența erau la mare căutare în spațiile geoistorice înstrăinate lingvistic.

La trei decenii de la apariția primului său număr, „Glasul Bucovinei” rămâne un simbol al perseverenței și al angajamentului pentru conservarea unei moșteniri culturale bogate și diverse, având un impact semnificativ asupra regenerării și consolidării identității naționale a românilor din Bucovina și nu numai. Revista poate

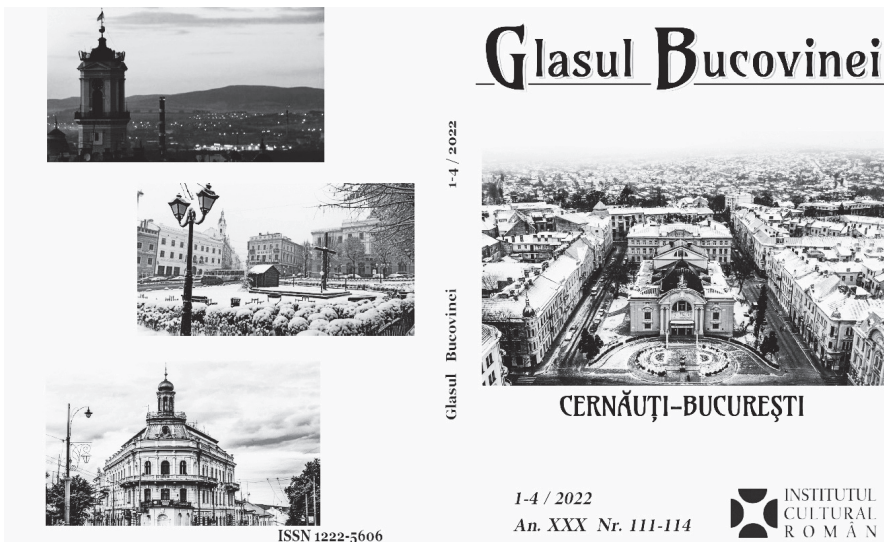

fi citită și online, poate fi găsită în mai multe biblioteci din Ucraina, România, Republica Moldova și alte state.

Tematica revistei a fost diversificată și a reflectat bogăția culturală a regiunii istorice bucovinene. Un aspect important pe care revista îl abordează de trei decenii este istoria, memoria istorică și studiile culturale. Este vorba de articole despre evenimente istorice semnificative, personalități marcante care au influențat evoluția social-po-

litică, precum și analize consacrate tradițiilor populare care au rămas vii în memoria comunității românești din actuala regiune Cernăuți.

Literatura și arta au, de asemenea, un loc central în paginile „Glasului Bucovinei”. Revista publică lucrări ale scriitorilor locali. Prin interviuri cu artiști, scriitori și critici literari, cititorii au descoperit perspective noi asupra creației literare și artistice din Țara de Sus a Moldovei. Studiile etnografice și culturale reprezintă un alt domeniu de interes, în mod special articolele consacrate obiceiurilor tradiționale, portului popular și vieții cotidiene a comunităților nord-bucovinene. Cultura și

identitatea sunt alte teme esențiale reflectate în revistă. Au fost analizate în ultimii 30 de ani factorii istorici și social-politici care au influențat și au modelat identitatea etnică, națională și regională, punând accent pe importanța păstrării autenticității în contextul globalizării.

„Glasul Bucovinei” a abordat subiecte legate de știință și educație, prezentând realizările academice din zona Bucovinei și inițiativa educațională inovatoare. Astfel, revista a devenit nu doar un spațiu de promovare a culturii, ci și un instrument educațional important pentru comunitate. Prin toate aceste teme, „Glasul Bucovinei” joacă în continuare un rol esențial în păstrarea și promovarea moștenirii culturale românești în contextul sărăcirii instituționale profunde a presei de limba română din regiunea Cernăuți și a dispariției unor publicații importante.

Sărbătorim în anul 2024 trei decenii de la înființarea revistei, dar trebuie să recunoaștem că este o sărbătoare amară. În acest an a trecut la cele veșnice Alexandrina Cernov, fondatorul și redactorul-șef al revistei. Moartea la Putna, la 5 iunie 2024, a membrului de onoare al Academiei Române este un sfârșit de epocă la Cernăuți și în întreaga Bucovină, dar și un nou început pentru proiectul său de suflet pe care avem datoria morală să-l continuăm.

În acest număr al revistei „Glasul Bucovinei”, care încheie arcada peste timp (anii 1994-2024), publicăm studii despre situația comunității românești din regiunea Cernăuți în contextul războiului, mesaje și articole despre Alexandrina Cernov și proiectele sale de suflet, studii istorice (deportări, proiectul instituirii Zilei Limbii Române în Ucraina), o amplă cronică a vieții culturale cernăuțene, o analiză despre fascinația muzeelor la românii din nordul Bucovinei, studii literare (despre Mircea Streinul, Grigore Bostan, Lucian Blaga) și o serie de articole care reflectă evenimentele culturale în Bucovina istorică.

Așadar, vă spunem bine ați venit la un nou număr al revistei „Glasul Bucovinei”. Fiecare pagină pe care o veți parcurge este o invitație de a explora frumusețea și diversitatea Bucovinei, prin prisma unor perspective unice și incitante. Vă dorim lectură plăcută și vă mulțumim că sunteți alături de noi!

Echipa „Glasul Bucovinei”

SUMMARY

The journal “The Voice of Bukovina” has been a cultural and historical symbol of the Bukovinian Romanians since its foundation in 1994 under the egis of the Romanian Cultural Foundation. Founded and edited by Mrs Alexandrina Cernov and Mr Ilie Luceac, the journal has played a crucial role in the promotion of the Romanian national and cultural identity, becoming a space for the academic dialogue and debate. Each edition of the journal has touched various subjects, from history and literature to articles and columns about the folklore traditions and cultural events, mainly within the Cernăuți region. The journal has remained devoted to its primary mission to preserve and promote the Romanian cultural legacy even in the face of the geopolitical and financial obstacles. At its 30th anniversary, in 2024, the journal commemorates the contributions of its late founder, Mrs Alexandrina Cernov, exposing the importance of her project continuation. The journal continues to serve as an essential cultural landmark, offering diverse perspectives of the Romanian past and present in Bukovina.

VIITORUL COMUNITĂȚII ROMÂNEȘTI DIN UCRAINA – O RADIOGRAFIE SOCIOLOGICĂ A TINEREI GENERAȚII ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI

Marin GHERMAN*
Cernăuți

Tânăra generație de români din Ucraina a avut cel mai mult de suferit în urma războiului. Un val de refugiați, reprezentând cetățeni ucraineni de etnie română, au ajuns în România, în special în orașele din apropierea frontierei. Mulți tineri din Ucraina se află în statele UE, în Marea Britanie, Canada sau SUA. Unii au decis să rămână acasă – în mediul comunităților istorice din care fac parte. De situația, opiniile și așteptările acestei generații depinde în mod direct viitorul comunității românești din Ucraina.

Se vor mai întoarce cei plecați acasă? Ce așteptări au? În ce limbă vorbesc acum și în ce limbă vor vorbi copiii lor? De ce depinde revenirea acasă după sau în perioada războiului? Care sunt necesitățile lor culturale? Care este situația tinerei generații de români din Ucraina și care este cea a refugiaților de etnie română din UE?

Pentru a răspunde la aceste întrebări, Institutul de Studii Politice și Capital Social din Cernăuți (IPSSC) a realizat în perioada 1 iulie – 31 octombrie 2023 un studiu în cadrul proiectului „Viitorul comunității românești din Ucraina – o radiografie sociologică a tinerei generații în contextul războiului”, finanțat de Departamentul pentru Români de Pretutindeni.

Proiectul s-a desfășurat în regiunea Cernăuți (Ucraina), județul Suceava (România) și în regiunea capitalei Bruxelles (Regatul Belgia), având ca obiectiv general realizarea unui studiu interdisciplinar – o radiografie sociologică a viitorului comunității românești din Ucraina din perspectiva tinerei generații. Echipa de cercetare s-a compus din specialiști în sociologie, politologie și relații internaționale, reprezentanți ai comunității românești din Ucraina, cu studii obținute la universitățile din Cernăuți și București.

***Marin Gherman** este redactor-șef al revistei „Glasul Bucovinei” (Cernăuți-București), director al Institutului de Studii Politice și Capital Social (Cernăuți), doctor în științe politice. Lector univ. dr. al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, editorialist la „Veridica” – publicație specializată în monitorizarea, analiza și demontarea campaniilor de *fake news*, dezinformare și manipulare. Membru al consiliului științific al rețelei Erasmus Expertise (Franța). Președinte-fondator și redactor-șef al Centrului Media BucPress, care include patru organe de presă de limba română: Agenția de știri BucPress, Radio Cernăuți, BucPress TV și revista „BucPress”. Membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. Autorul monografiei *Capitalul social în Ucraina și România: o nouă dimensiune a proceselor de integrare europeană* (Cernăuți, Editura Druk Art, 2022), coautor a cinci volume științifice. Autor de studii publicate în reviste de specialitate.

Studiul a continuat și a aprofundat efortul analitic al IPSSC din 2022, an în care Rusia a invadat statul ucrainean la scară largă, în cadrul proiectului de cercetare „Comunitatea românească din Ucraina: necesități, așteptări și provocări în perioada războiului (barometru social)”.

Situația tinerilor români în perioada războiului ruso-ucrainean: context politic, juridic și informațional

La 24 februarie 2022 Rusia a declanșat o invazie la scară largă asupra Ucrainei, generând cele mai mari distrugerii pe teritoriul Europei după încheierea celui de al Doilea Război Mondial. Comunitatea românească din Ucraina a fost afectată atât direct, cât și indirect de conflictul armat apărut pe teritoriul statului lor. Potrivit studiului realizat de IPSSC în octombrie 2022 în cadrul proiectului „Comunitatea românească din Ucraina: necesități, așteptări și provocări în perioada războiului (barometru social)”, finanțat de Departamentul pentru Românii de Pretutindeni, 73% dintre etnicii români adulți au declarat că cea mai gravă problemă determinată de război este nesiguranța. Urmează în acest rating al problemelor generate de război sărăcia și problemele economice (50%), imposibilitatea părăsirii Ucrainei de către bărbații de vârstă înrolării (32%), creșterea tensiunilor sociale, a intoleranței și urii

Vizită a elevilor Liceelor din Mămăliga și Oprișeni la Catedra de Filologie Română și Clasică (Universitatea din Cernăuți)

în societate (27%), părăsirea localităților de către tineri și copii (25%), problema funcționării normale a instituțiilor de învățământ (25%). De asemenea, 15% dintre românii din Ucraina au numit întreruperea curentului electric, a aprovizionării cu gaz și apă ca fiind o problemă gravă din perioada războiului. Sosirea în localitate a unui număr mare de persoane strămutate intern deranjează cel mai puțin comunitatea românească¹.

Situația tinerilor români din Ucraina a reprezentat un subiect al îngrijorării comunității vorbitoare de limba română atât în regiunea Odesa, aflată mai aproape de zona confruntărilor armate, cât și în regiunile Cernăuți și Transcarpatia din vestul țării. Merită menționat faptul că atât nesiguranța, cât și mobilizarea în armată a

tinerilor sau părăsirea Ucrainei de către tineri și copii reprezintă un factor de risc pentru continuitatea identitară și lingvistică a comunității românești din Ucraina.

Problemele tinerilor români din Ucraina au fost menționate și de către reprezentanții autorităților locale. De exemplu, într-un interviu acordat presei naționale din România, primarul comunei Ciudei din regiunea Cernăuți, Anatolie Pițul, a subliniat că tot mai mulți tineri se mută în UE, la grădinițe sunt mai puțini copii, iar bărbații sunt înrolați în armată pentru a opri agresiunea Federației Ruse. Primarul a mai spus că mulți tineri au părăsit comuna Ciudei, proces care poate fi observat în baza numărului de copii înscriși la grădiniță. De asemenea, au fost sistate construcțiile de case în satele din jur. Timpul parcă s-a oprit pe loc, spune primarul comunei: „Mulți bărbați din comuna noastră munceau în statele dezvoltate ale Uniunii Europene. După declanșarea invaziei la scară largă, ei nu s-au mai întors acasă, ci și-au luat cu ei soțiile și copiii. Într-un fel, familiile noastre s-au reunit, dar apar alte probleme. Lipsesc deja unii specialiști în comuna noastră, nu găsim meșteri de care avem nevoie foarte mult”².

Potrivit presei de limba română din regiunea Cernăuți, pe timp de pace în localitatea Godinești din cadrul comunei Ostrița, regiunea Cernăuți, se nașteau anual între 15 și 20 de copii, care completeau grupele grădiniței și clasele școlii de cultură generală. Acum, ca efect colateral al invaziei la scară largă a Rusiei asupra Ucrainei, numărul este în continuă descreștere. „Anul acesta am înregistrat nașterea unui singur copil. Câțiva copii s-au născut la părinții aflați peste hotare. Oricum, îi considerăm că sunt de-ai noștri și sperăm că se vor întoarce în sat”, a declarat starostele (reprezentantul primarului) satului Godinești, Viorel Botlung pentru ziarul „Monitorul bucovinean”³.

În același timp, presa de limba română din Ucraina a informat cititorii despre etnicii români uciși pe front. Potrivit observațiilor jurnaliștilor români din Ucraina, comunitatea românească din nordul Bucovinei, Ținutul Herța, Maramureșul din dreapta Tisei, nordul și sudul Basarabiei „își plânge fiii, soții, tații și bunicii care s-au stins în acest război crunt. Comisariatele militare nu oferă informații despre apartenența etnică a celor mobilizați în armată sau uciși pe front, menționând că toți – indiferent de limbă și naționalitate – sunt cetățeni ai Ucrainei”⁴. Agresiunea Rusiei asupra Ucrainei „a adus mult necaz” și în localitățile din fostul raion Hliboca, arată „Glasul Bucovinei”. „Mai tineri sau mai în vârstă, mulți dintre copământenii noștri au luat arma în mână și au plecat să apere țara. Din păcate, unii dintre ei nu s-au mai întors acasă la cei dragi”, scrie jurnalistul Gheorghe Semeniuc⁵.

Ucraina se confrunta deja cu un declin accentuat al populației înainte de război, însă efectele invaziei ruse ar putea produce o adevărată catastrofă demografică, conform studiului „Tragedia demografică a Ucrainei: un al doilea Holodomor?”⁶, realizat de specialistul în dinamica populațiilor Jose Miguel Guzman, profesor asociat la El Colegio de Mexico. „Sunt prezente toate elementele care pot crea o catastrofă demografică: un exces de decese cauzate de război, mobilitate internă extremă, o creștere a emigrației (refugiați), mai puține nașteri și pierderi probabile de teritoriu”, arată demograful. Chiar și după terminarea conflictului militar, efectele vor fi resimțite pe parcursul mai multor decenii: populația va continua să scadă, durata și calitatea vieții vor avea de suferit, iar natalitatea va atinge noi recorduri negative, menționează specialistul.

Diverse organe de presă din România au publicat articole scrise de jurnaliști ucraineni, care au analizat pentru publicul român contextul general al situației în care se află tinerii din Ucraina. Anna Neplii, jurnalistă la „Kyiv Post”, a scris pentru presa de la București că agresiunea rusă la scară largă a afectat fiecare cetățean al Ucrainei. Războiul a separat sute de mii de familii – copiii și soțiile au trebuit să părăsească granițele Ucrainei. Aceasta în condițiile în care Ucraina continuă să mobilizeze bărbați cu vârste cuprinse între 18 și 60 de ani. Prin urmare, mii de tineri de 17 ani s-au trezit în fața „ultimului tren”, urmând să se decidă dacă trec cu traiul în străinătate sau rămân acasă. „La urma urmei, nu se știe cât va continua războiul. Teama stârnită de potențiala participare la operațiuni de luptă este complet firească, iar la numai 17 ani este greu să iei o decizie de care, de fapt, îți depinde viața. Să îți lași familia, prietenii și temelii viitorului tău în Ucraina pentru a merge în necunoscut, ca să construiești totul de la zero pe cont propriu? Sau să rămâi în Ucraina alături de cei dragi, într-un pericol constant, în speranța că țara va trece peste toate cumpenele și va avea un viitor corespunzător așteptărilor tale?”⁷, scrie jurnalista despre dilemele care au apărut în fața tinerilor din Ucraina, constatarea respectivă fiind valabilă și pentru etnicii români.

Imediat după declanșarea invaziei la scară largă a Rusiei asupra Ucrainei, Rada Supremă de la Kiev a introdus legea marțială, prelungind-o cu câte 90 de zile în mai multe etape până în momentul de față. În Ucraina se exclude organizarea de alegeri parlamentare, locale sau prezidențiale. Legea care interzice bărbaților cu vârste cuprinse între 18 și 60 de ani să părăsească țara, a fost prelungită de mai multe ori⁸. De asemenea, în Ucraina au fost interzise acțiunile în masă, protestele, mitingurile, iar spațiul informațional a devenit mult mai controlat de autorități. De exemplu, zilnic posturile centrale de televiziune difuzează aceleași emisiuni în cadrul unor telemaratoane naționale, care se bazează pe o interpretare oficială a evenimentelor din Ucraina.

În această perioadă au apărut și voci critice în Occident privind modul cum își organizează centralizat Kievul propriul spațiu informațional. Potrivit „Le Monde” de la începutul invaziei, canalele TV care pot fi urmărite gratis în Ucraina difuzează aceleași buletine de știri, promovând o uniformizare a informației care, declarativ, se pune în slujba efortului de război al țării. Opoziția și unii analiști au declarat că programele sunt instrumentalizate de administrația președintelui Volodimir Zelenskii. Din cauza invaziei Rusiei, armata impune o cenzură militară strictă. Spre exemplu, redacțiile de știri trebuie să aștepte patru ore înainte de a difuza imagini ale atacurilor rusești care au lovit ținte ucrainene pentru a nu ajuta inamicul să „corecteze tirurile”. De asemenea, se dorește ca televiziunile să ajute la menținerea unei coeziuni în rândul populației și să susțină lupta împotriva tentativelor de destabilizare din partea Rusiei⁹. În acest context, au fost reluate discuțiile privind accesul populației, inclusiv al tinerilor, la surse veridice de informații privind evenimentele din Ucraina.

Merită menționat faptul că presa de limba română din Ucraina a făcut tot posibilul pentru susținerea Ucrainei în spațiul informațional în contextul războiului lansat de Rusia. Majoritatea jurnaliștilor au preluat narațiunile oficiale ale Ucrainei, care au ca scop să opună o rezistență informațională și social-politică agresorului. În această perioadă nu au fost întâlnite pe paginile publicațiilor de limba română sau în rețelele de interacțiune socială poziționări pro-ruse sau anti-ucrainene.

Presă de limba română a încurajat colaborarea româno-ucraineană, arătând că România s-a implicat activ în susținerea refugiaților pe teritoriul său, în sprijinul umanitar și diplomatic al Ucrainei în perioada de restriște. În același timp, nu au fost ignorate subiectele sensibile și problemele tradiționale ale comunității românești acumulate pe parcursul ultimilor decenii: moldovenismul ca un element al politicii de stat, moștenit de la URSS, accesul la învățământ în limba maternă, redenumirea străzilor în cadrul politicii de derusificare și unele gesturi neprietenești ale elitelor politice regionale care au ținut colateral patrimoniul cultural-istoric al comunității românești din Ucraina. În pofida acestor probleme, susținerea Ucrainei și a armatei ucrainene rămâne una necondiționată în mediul comunității românești, fapt reflectat în narațiunile presei. Nemulțumirea observată în presă față de situația comunității românești din Ucraina nu a determinat atitudini anti-ucrainene¹⁰.

Nu trebuie omis și contextul juridic din statele UE în care tinerii români din Ucraina au devenit refugiați. În această perioadă UE le-a oferit refugiaților ucraineni protecție temporară – un program de sprijin care a fost prelungit de mai multe ori. Sistemul european de protecție temporară, valabil inclusiv pe teritoriul României, oferă protecție imediată și colectivă (adică fără a fi necesară examinarea cererilor individuale) persoanelor strămutate care nu sunt în măsură să se întoarcă în țara lor de origine. Obiectivul este de a atenua presiunea asupra sistemelor naționale de azil și de a le permite persoanelor strămutate să se bucure de drepturi armonizate în întreaga UE. Printre aceste drepturi se numără: dreptul de ședere, accesul la piața forței de muncă și la locuințe, asistența medicală, asistența socială, accesul la educație pentru copii. Protecția temporară este un mecanism de urgență al UE care este activat în circumstanțe excepționale în care se înregistrează un aflus masiv. Directiva UE privind protecția temporară a fost adoptată în 2001, în perioada care a urmat strămutărilor la scară largă înregistrate în Europa din cauza conflictelor armate din Balcanii de Vest, în special din Bosnia și Herțegovina și Kosovo¹¹.

Cetățenii ucraineni de etnie română au beneficiat de aceste programe de sprijin din partea UE, dar mai puțin cei care dețineau și o cetățenie românească sau a unui alt stat european. În același timp, au existat o serie de narațiuni de dezinformare din partea Federației Ruse care au avut ca scop să semene neîncredere în instituțiile europene și să genereze atitudini anti-Kiev. De exemplu, presa rusa încerca să convingă opinia publică că Polonia, Cehia, România și alte state vor extrăda tinerii refugiați pentru a fi trimiși pe front¹². În realitate, potrivit Convenției Europene a Drepturilor Omului¹³, cetățenii străini pot fi deportați/extrădați doar în situațiile prevăzute de lege. Cu alte cuvinte, un stat membru UE nu poate adopta o decizie politică privind deportarea bărbaților ucraineni cu scopul de a fi înrolați în rândurile armatei, fiind necesare decizii separate pentru fiecare caz. Mai mult decât atât, persoanelor care au solicitat statutul de refugiat li se oferă protecție la nivelul statelor UE. De asemenea, Convenția ONU privind statutul refugiaților¹⁴ le interzice statelor semnatare deportarea persoanelor care au fugit din calea războiului. Statele membre UE țin cont de aceste recomandări internaționale.

Situația tinerilor români rămași acasă în contextul războiului, a celor care au părăsit țara sau care se aflau în afara Ucrainei în momentul invaziei și nu s-au mai întors este influențată de contextele politice, juridice și informaționale descrise mai sus. Această configurație de factori interni și externi a fost luată în calcul în perioada colectării datelor sociologice de către echipa noastră de cercetare.

Interviul de tip focus grup desfășurat în regiunea Cernăuți

Au participat 6 persoane cu vârsta cuprinsă între 18 și 35 de ani, 2 bărbați și 4 femei, 2 din zona urbană și 4 din zona rurală, reprezentând diferite grupuri sociale (căsătoriti, celibatari, cu copii sau fără, studenți, absolvenți de liceu, profesori, meseriași, membri ai societăților pentru cultura română ș.a.). Toate persoanele locuiesc în regiunea Cernăuți (Ucraina) și nu au părăsit statul ucrainean după declanșarea invaziei la scară largă de către Rusia.

Transcrierea rezumativă a discuțiilor la focus grupul nr. 1 din regiunea Cernăuți

SECURITATE ȘI ÎNCREDERE

Vă simțiți în siguranță în momentul de față? S-a schimbat sau nu după declanșarea invaziei la scară largă a Rusiei asupra Ucrainei sentimentul de siguranță?

- „Este o perioadă dificilă. Avem de a face cu niște stări de neliniște, stres și griji foarte multe. S-a schimbat mult tot ceea ce consideram noi siguranță cândva și ce considerăm acum. Sunt două lucruri diferite. Mulți copii au rămas fără părinți, sunt crescuți de buneii sau doar de unul dintre părinți. Lucrez la școală și o fetiță s-a apropiat de mine și m-a rugat să o îmbrățișez pentru că mama nu îi este acasă de mai mult timp. Doar de la o sirenă auzită, mult timp nu reușeam să-i liniștesc pe copii”.

- „Liniște nu mai există. Viața ce a fost nu cred că va mai fi”.

- „Suntem afectați psihologic în primul rând. Oricând poate să apară o rachetă, nu există un loc sigur chiar și foarte departe de front. Ne aflăm într-o tulburare cu care începem să ne obișnuim, dar nu e deloc ușor”.

- „Mult mai afectați sunt persoanele strămutate care au ajuns la noi, în Cernăuți. Comparativ cu ei, noi suntem bine. Totuși, mult mă gândesc la cum vom continua să trăim și cum să ne găsim starea de liniște”.

- „În legătură cu războiul, viața s-a schimbat mult. Este foarte greu să găsești un loc de muncă, sărăcia este peste tot”.

- „Majoritatea bărbaților se simt în pericol în legătură cu mobilizarea. Chiar și cei care nu au împlinit 18 ani sunt supărați, nu văd un viitor. Mulți se gândesc să părăsească mai repede țara”.

Cine este vinovat de izbucnirea conflictului armat din Ucraina?

- „Deseori mă întreb cine este vinovat. La începutul războiului dădeam vina pe Rusia și pe Putin. Chiar îi uram. Acum, sunt supărată pe corupție și pe transformarea războiului într-un câștig de bani din ambele părți”.

- „Conducerea Rusiei a început războiul. Nu în ultimul rând, trebuie să recunoaștem că nu s-a lucrat la nivel diplomatic. Nu s-a discutat cum trebuie. Deci, Rusia este vinovată, dar și persoanele care nu au depus efortul necesar să facă războiul imposibil, mă refer în cazul dat la Ucraina”.

- „Rusia este marele vinovat, iar Ucraina nu a știut cum să o oprească. E un război mai vechi, început încă în anul 2014”.

De ce ați decis să rămâneți acasă?

- „Din cauza părinților. Ei sunt în vârstă și nu am putut să-i las. Ei nu sunt la fel de mobili ca noi, tinerii. Ei nu pot așa ca noi. Am fost nevoită să rămân. Speram că vom rezista economic. Speranța m-a ținut. Cred în victoria Ucrainei pentru că vreau să rămân aici. Să-mi construiesc o casă, să lucrez aici, unde au fost părinții și bunei mei”.

• „Fiica mea greu se adaptează la schimbări. Mă gândeam și la părinți. Au fost mai multe motive personale. Satele sunt cam pustii. Mulți tineri au plecat. Cumva speram că războiul se va termina repede și că totul va fi bine”.

• „Am rămas din cauza familiei. Părinții categoric nu erau de acord să părăsească țara. Am rămas și eu cu ei”.

• „La început nu mă gândeam la părăsirea țării. Acum, chiar dacă mă mai gândesc, nu pot, pentru că părăsirea țării de către bărbați este interzisă în perioada războiului”.

• „Sunt bărbat și era clar că nu o să-mi permită la vamă să trec”.

Care sunt cele mai mari probleme cu care vă confrunțați în momentul de față? Ce vă deranjează cel mai mult? De ce vă este frică?

• „Problema economică este cea mai arzătoare. Mai este și cea psihologică – stres mult și nesiguranță”.

• „Am văzut cum unii bărbați erau răpiți chiar în fața blocului în care locuiesc. Nu sunt de acord cu aceste metode. Dacă nu vedeam, nu credeam. Militarii alergau după bărbați chiar prin centrul orașului. Unii bărbați nu ies din casă de câteva luni. Ca om empatic, ca doamnă, pentru mine este o problemă să văd așa ceva”.

• „Salariul este mic. Ne gândim tot mai mult la ideea plecării”.

• „Sărăcia este din ce în ce mai vizibilă, dar dacă ești bărbat te poți angaja doar cu permisiunea comisariatului militar. Dacă vrei să te însori, să schimbi locul de trai, să te înscrii la universitate sau să te angajezi, trebuie să treci pe la ei”.

• „Sunt student și nu mă ating militarii, dar mă gândesc ce va fi după”.

Aveți încredere în vecini, în oamenii din jur, acolo unde vă aflați?

• „Am încredere doar în imaginile ce îmi arată camerele de supraveghere”.

• „Eu am lăsat deja cheile de la apartament unui vecin. Trebuie cineva să aibă grijă de pisici. Ce-i drept, am încredere într-o familie pe care o cunosc de mai mulți ani. Ei nu au plecat din Cernăuți. Ceilalți vecini sunt persoane strămutate intern și suntem precauți, nu interacționăm mult cu ei”.

• „Am încredere în Dumnezeu și în rude. Atât”.

„RĂZBOIUL”

Cum v-ați dori să se încheie războiul din Ucraina?

• „Cât mai repede. Să nu sufere copiii. Bărbații să revină acasă. Să fie cum a fost”.

• „Nu contează cum, contează să fie cât mai repede”.

• „Vreau pace”.

• „E important să se încheie odată, modul nu prea mă interesează”.

Considerați că acolo unde vă aflați aveți acces deplin la informații (știri) despre situația reală din Ucraina, inclusiv despre război?

• „Nu știm nimic. Informațiile sunt controlate de guvern. Nu cred că noi știm adevărul, nici măcar numărul morților nu îl cunoaștem”.

• „Într-un război adevărul este o problemă și informația la fel. Ceea ce vedem la televizor este o informație oficială”.

• „Cine a aruncat televizorul din casă știe mai multe decât cel care urmărește emisiunile de acolo”.

• „Cunosc oameni pro-Kiev și anti-Kiev, nu cunosc un grup social de mijloc. Este propagandă din ambele părți”.

• „Avem informații, dar nu ne ajută la nimic. Nu avem încredere în sursele ucrainene și nici în cele rusești”.

Dacă mâine se termină războiul: veți locui în Ucraina sau într-un alt stat?

• „Rămân în Ucraina. Îl voi aduce pe soțul din UE și vom construi o viață frumoasă la noi acasă. Sper să fie chiar mâine”.

• „Vreau să locuiesc în casa părintească. Dacă am trecut prin război aici, tot aici voi locui în continuare”.

• „Am stat închis în țară ca bărbat. Dacă nu va mai fi război mi-aș dori să văd un pic lumea, iar apoi să îmi creez o familie în regiunea Cernăuți”.

• „Dacă mâine se termină războiul, atunci voi alege să locuiesc în Ucraina, iar dacă războiul va dura mai mulți ani, atunci este posibil să mă răzgândesc”.

• „Aici avem familie, aici vom rămâne”.

În ce măsură țineți legătura cu alți români din zona în care vă aflați?

• „De la începutul acestui război eu mai mult interacționez cu românii din nordul Bucovinei decât până atunci. Am făcut multe lucruri în comun. Parcă ne-am apropiat mai mult. Dar, mulți au plecat și ne lipsesc. Mulți români de a-i noștri nu mai sunt aici, tare avem nevoie de ei”.

• „În comuna noastră am deschis un centru de asistență psihologică și ajutăm românii noștri, interacționăm cu ei”.

• „În ciuda războiului, interacționăm mai mult. Parcă și evenimentele comunității noastre sunt mai interesante sau mai așteptate ca odinioară”.

• „La noi, în nordul Basarabiei, tinerii sunt prietenoși și suntem câțiva care ținem mult la identitatea noastră etnică”.

„PROIECȚIA VIITORULUI PRIN PRISMA IDENTITĂȚII”

Cine sunteți? Care este identitatea voastră?

• „În primul rând suntem copii, deveniți pe neașteptate adulți. În cel de al doilea rând, suntem români din Ucraina”.

• „Sunt etnică româncă din regiunea Cernăuți și sper să rămân un om liber”.

• „Sunt român din Ucraina care învață la două facultăți”.

• „Sunt român pe de o parte, însă și ucrainean din punct de vedere al documentelor”.

În ce limbă vorbiți acasă cu copiii? În ce limbă învață acum aceștia la școală/grădiniță? În ce limbă ați vrea să învețe copiii Dv. peste 10 ani?

• „Am o fetiță cu care vorbesc în limba română. Ea învață la o școală românească din sat. Dacă un copil nu va cunoaște limba maternă, nu se va putea dezvolta”.

• „Am crescut într-o familie în care se vorbea doar în limba română, dar știu și familia de români care vorbesc cu copiii lor în ucraineană. Pentru că am fost educată așa, și copiii mei le voi da o astfel de educație. Aș mai vrea ca copiii mei să aibă acces la învățământ în limba română și să nu existe bariere legislative, așa ca cele de acum. În baza limbii materne am învățat și ucraineana, așa le doresc și viitorilor mei copii”.

• „Sper că atunci când voi avea familie și copii, să-i ofer o educație în limba română. Desigur, îmi doresc să știe și ucraineana. Pe primul loc – limba maternă și apoi celelalte”.

Ce necesități culturale aveți (ziare românești, filme, teatru, cărți, muzică)?

• „Nu avem teatru românesc la Cernăuți, nici cei de la Botoșani nu mai vin la noi. Desigur, avem nevoie de mai multă presă românească”.

- „Avem nevoie și de ziare, și de website-uri de știri, și de radio și de TV, și de muzică. Toate produsele culturale sunt puține, deci cât mai multe de acestea”.

- „Nu avem teatru și filme subtitrate sau traduse integral în limba română. Toți privesc filmele traduse în ucraineană sau în rusă”.

- „Mai multe canale de interacțiune cu tinerii în limba română pe rețele”.

De ce depinde revenirea / rămânerea acasă, în Ucraina?

- „Totul depinde de durata războiului. Cu zi ce trece, mă gândesc tot mai mult la plecarea dacă nu va fi pace. Viața trece, iar noi trebuie să o trăim. Avem o singură viață”.

- „În cazul meu, mă ține familia și imposibilitatea părăsirii țării de către bărbați”.

Ce așteptări aveți de la Ucraina? Ce ar trebui să facă Kievul pentru voi

- „Aș dori să ne ofere mai multe drepturi, să fim liberi. Aș vrea să găsească o metodă de a termina războiul”.

- „Kievul trebuie să ne recunoască poporul băștinaș, să avem aceleași drepturi și posibilități ca ceilalți. Noi suntem aici de mii de ani, nu suntem veniți de nicăieri”.

- „Kievul trebuie să respecte propria Constituție și să combată corupția”.

Ce așteptări aveți de la România? Ce ar trebui să facă Bucureștiul pentru voi?

- „România face foarte mult pentru noi. Ne-a oferit și burse, nouă profesorilor. Le-a oferit burse și elevilor. Eu consider că Bucureștiul este mai activ acum”.

- „Bursele i-au făcut pe elevii dintr-o școală ucraineană să treacă într-o școală românească din aceeași localitate”.

- „Am avea nevoie de proiecte interesante și de anvergură”.

- „N-ar strica să intervină și să ne ajute să ne apărăm bisericile, adică să ne putem ruga în limba română”.

- „S-au făcut multe în ultimul an, dar ar mai trebui ca Bucureștiul să fie mai ferm în dialogul cu Kievul. Guvernul Român pare cumva fricos când vine vorba de românii din Ucraina”.

- „Școlile, presa, biserica trebuie apărute și ajutate de statul român”.

Analiza discuțiilor cu tinerii români din regiunea Cernăuți

Tinerii români din regiunea Cernăuți care au rămas acasă după declanșarea invaziei la scară largă a Rusiei asupra Ucrainei susțin că nu se simt în siguranță deplină acolo unde se află: „S-a schimbat mult tot ceea ce consideram noi siguranță cândva și ce considerăm acum” (Mariana). Tinerii adulți de gen masculin au menționat mobilizarea în armată ca un factor de neliniște, susținând că se află într-un stres permanent, iar persoanele declarate empatică au precizat că nu sunt de acord cu metodele de înrolare în armată: „Am văzut cum unii bărbați erau răpiți chiar în fața blocului în care locuiesc. Nu sunt de acord cu aceste metode” (Alina).

Nesiguranța este aprofundată de o serie de probleme care au apărut în această perioadă: sărăcia, stresul, neliniștea, depopularea localităților. În același timp, unii tineri nu prea înțeleg care ar putea fi viitorul lor în Ucraina dacă războiul nu se va încheia în curând.

Participanții la interviul de tip focus grup din Cernăuți consideră Rusia principalul vinovat de izbucnirea conflictului armat din Ucraina, însă acuză Kievul că nu combate eficient corupția. Mai mult, unii observă cum politicienii și oamenii de

afaceri își fac averi în plin război cu Rusia. Diplomații din ambele state sunt văzuți vinovați pentru că nu au reușit să negocieze eficient pentru a nu cauza o astfel de catastrofă: „Nu s-a discutat cum trebuie. Deci, Rusia este vinovată, dar și persoanele care nu au depus efortul necesar să facă războiul imposibil” (Ion).

Majoritatea tinerilor au recunoscut că anume familia (părinții, copiii sau alte rude) i-au făcut să ia decizia să rămână acasă, fiind dominați de ideea că războiul se va încheia repede. Tinerii adulți de gen masculin au precizat că nu au putut să părăsească țara pentru că au fost închise pentru ei frontierele, potrivit legii marțiale: „Sunt bărbat și era clar că nu o să-mi permită la vamă” (Vlad).

Participanții la interviul de tip focus grup nu au încredere în vecini și practic nu interacționează cu persoanele strămutate intern. Relațiile de încredere, reprezentând un element de bază al capitalului social, au loc doar în cazul rudelor, unor cunoștințe sau prieteni vechi. Datele colectate din acest interviu ne prezintă o comunitate etnică a tinerilor axată pe relații tradiționale și care nu pare una deschisă față de ceilalți în legătură cu primejdiile de securitate cauzate de război.

Modul cum se va încheia războiul din Ucraina nu este pentru tinerii români rămași acasă un lucru foarte important: „Nu contează cum, contează să fie cât mai repede” (Mariana). Atitudinea indiferentă față de modul de încheiere a războiului denotă o oboseală de război în creștere la nivelul tinerei generații de români din Ucraina, fiind observată în cazul tuturor participanților la interviu.

În același timp, reprezentanții tinerei generații de români din regiunea Cernăuți consideră că au acces la multe surse de informare despre război, însă adaugă că fluxurile de știri despre confruntările militare sunt controlate de autoritățile ucrainene: „Avem informații, dar nu ne ajută la nimic. Nu avem încredere în sursele ucrainene și nici în cele rusești” (Ion). Există o sete de informare corectă și transparentă despre situația reală din Ucraina, însă această necesitate nu poate fi satisfăcută din motivul legii marțiale și controlului asupra spațiului informațional din partea guvernului. Neîncrederea tinerilor de etnie română în informațiile oficiale ale Kievului reprezintă un semnal de îngrijorare în contextul războiului și ar trebui luat în calcul de autoritățile ucrainene.

Majoritatea participanților la interviul de tip focus grup au menționat că doresc să rămână acasă dacă mâine se va termina războiul, însă prelungirea ostilităților este văzută de toți ca o mare problemă: „Dacă mâine se termină războiul, atunci voi alege să locuiesc în Ucraina, iar dacă războiul va dura mai mulți ani, atunci este posibil să mă răzgândesc” (Alina). În ciuda legăturilor de familie, mulți dintre tineri se gândesc să părăsească Ucraina dacă războiul nu se va încheia în viitorul apropiat. Rămânerea acasă în cazul participanților la acest interviu depinde doar de durata războiului.

Participanții la interviu își asumă apartenența la identitatea etnică românească, susțin că sunt cetățeni ucraineni și în același timp etnici români. Războiul i-a făcut să colaboreze mai mult între ei, să se cunoască mai bine, fiind menționată plecarea tinerilor din Ucraina: „Parcă și evenimentele comunității noastre sunt mai interesante sau mai așteptate ca odinioară” (Ion).

Reprezentanții tinerei generații sau vorbesc cu copiii lor în limba română sau își propun să facă acest lucru peste câțiva ani, subliniind că un rol decisiv în această alegere o are educația pe care au primit-o de la părinții lor. Unii tineri au menționat problemele care au apărut în domeniul educației în limba română pe teritoriul

Ucrainei, susținând că fără o bună cunoaștere a limbii materne studierea limbii de stat sau a unei limbi străine va reprezenta o problemă.

Principalele necesități ale tinerilor români din regiunea Cernăuți sunt: presa de limba română, spectacole, cărți și filme românești sau traduse în limba lor maternă. În același timp, unii tineri au menționat aspectul interactiv și modern al proiectelor culturale care trebuie implementate. A fost menționată necesitatea păstrării bisericilor în care serviciul divin este oficiat în limba maternă.

Persoanele intervievate au menționat că Ucraina trebuie să le ofere mai multe drepturi și libertăți, să le asigure o educație în limba ce și-o doresc ei, să termine mai repede războiul și să combată corupția la nivel înalt.

Recunoscând efectele pozitive ale unor proiecte finanțate de România pe teritoriul Ucrainei (în special, oferirea de burse elevilor și profesorilor), unii tineri doresc o politică pro-activă a Bucureștiului în domeniul apărării drepturilor acestei comunități: „[Bucureștiul] ar trebui să fie mai ferm în dialogul cu Kievul” (Vlad).

Transcrierea rezumativă a discuțiilor la focus grupul nr. 2 din județul Suceava

„SECURITATE ȘI ÎNCREDERE”

Vă simțiți în siguranță în momentul de față? S-a schimbat sau nu după declanșarea invaziei la scară largă a Rusiei asupra Ucrainei sentimentul de siguranță?

- „Sunt în România din primele zile ale războiului. Mă simt în siguranță. Veneam deseori aici ca acasă. Sincer, parcă nu am schimbat țara, am venit într-un mediu prietenos”.

- „Suceava este un loc destul de sigur. După 24 februarie 2022 cuvântul siguranță nu mai este ce a fost. Deseori, îmi pun întrebarea ce ar fi dacă s-ar întâmpla ceva în jurul meu”.

- „Mă simt în siguranță aici”.

- „Comparativ cu ce se desfășoară în Ucraina, aici este foarte bine. Avem cu ce compara”.

Cine este vinovat de izbucnirea conflictului armat din Ucraina?

- „Într-un conflict sunt două părți vinovate. Noi suntem ucraineni și ținem cu Ucraina, însă văd că politicienii din ambele țări poartă o parte din vină”.

- „Rusia a încălcat dreptul internațional și a agresat Ucraina. Este clar că doar Moscova este de vină”.

- „Vinovat este cel ce a agresat Ucraina, dar și politicienii de la Kiev au căutat probleme”.

De ce vă aflați acum în județul Suceava?

- „Am venit aici împreună cu soția care era în a noua lună de sarcină. Războiul a început și am decis să nu ne mai întoarcem”.

- „Sunt studentă aici”.

- „Din anii școlii am ales să vin în România. M-a influențat Departamentul pentru Românii de Pretutindeni și nu este legat de război. Am fost în tabere de vară, am înțeles acum câțiva ani că vreau să îmi fac studiile aici”.

- „Am venit la Suceava în legătură cu războiul, mă aflu temporar în România”.

Care sunt cele mai mari probleme cu care vă confrunțați în momentul de față? Ce vă deranjează cel mai mult? De ce vă este frică?

- „Am probleme la capitolul echivalării și recunoașterii studiilor. Acolo am învățat mai mulți ani și aici nu îmi sunt recunoscute studiile așa cum îmi doresc eu, mai ales în domeniul medicinei”.

- „Deseori mă cert cu persoanele din Suceava care vorbesc urât despre ucraineni. Mă supăr pe cei care acuză Ucraina de ceea ce nu este ea vinovată și cumva însușesc acestea pe propria persoană”.

- „Nu am probleme”.

- „Totul este altfel aici, începând cu modul cum sunt prestate serviciile și finalizând cu modul de gândire al oamenilor. La noi era o altă mentalitate”.

- „Mă enervez pe cei care spun că nu este atât de rău în Ucraina. Unii spun că războiul nu este adevărat”.

Aveți încredere în vecini, în oamenii din jur, acolo unde vă aflați?

- „Nu depinde de popor încrederea. Am o vecină mai în vârstă care m-a ajutat foarte mult și am încredere în ea. Uneori las copilul pe o oră sau două cu această doamnă”.

- „Lucrez într-un colectiv de români. Cu unii chiar sunt bun prieten și am încredere în aceștia”.

- „Nu-mi cunosc vecinii, dar sunt deschis față de orice oameni noi”.

- „Am încredere în oamenii pe care îi cunosc de mai mult timp”.

- „Îmi respect vecinii, dar pentru încredere este nevoie de timp”.

„RĂZBOIUL”

Cum v-ați dori să se încheie războiul din Ucraina?

- „Cât mai repede”.

- „Nu noi decidem cum se va încheia, dar contează când. Mai mulți ani de război înseamnă mai multe victime”.

- „Aș vrea ca Ucraina să elibereze toate regiunile, dar știu că nu prea este posibil. De aceea, mă tem că Kievul va fi nevoit să cedeze unele teritorii din est și sud”.

- „Vreau ca Ucraina să fie cum a fost, dar dacă vor fi negocieri – nu știm ce va urma. Vrem să ajungă Ucraina la frontierele din 1991, dar depinde de prețul care trebuie plătit pentru asta. De aceea, spun că mai bine să fie pace cât mai repede”.

- „Cu înfrângerea lui Putin”.

Considerați că acolo unde vă aflați aveți acces deplin la informații (știri) despre situația reală din Ucraina, inclusiv despre război?

- „Am prieteni și colegi pe front sau care s-au întors de acolo. Discut cu ei la telefon și așa mă documentez. Nu prea am încredere în presă”.

- „Pentru că cunoaștem româna, ucraineana și rusa, consider că avem acces la toate informațiile. Cine mai știe puțină engleză în genere este documentat”.

- „Vorbesc cu prietenii care sunt la război. Sunt și ziare online în care se poate de avut încredere”.

- „Mă documentez din Internet, din Facebook, Telegram. Sunt suficiente informații”.

Dacă mâine se termină războiul: veți locui în Ucraina sau într-un alt stat?

- „Noi deja am luat decizia să rămânem în România. Am vorbit cu soția și vrem ca copiii noștri să aibă un viitor aici. Vom merge acasă în vizită, să ne întâlnim cu părinții, cu rudele”.

- „Mai am de învățat câțiva ani. Ce va fi mai departe nu știu”.

- „Și eu sunt studentă, dar voi face tot posibilul să rămân în România”.
- „Aș vrea să locuiesc aici și să-mi vizitez rudele de la Cernăuți”.
- „Mâine plec acasă și voi căuta acolo posibilități de dezvoltare personală”.

În ce măsură țineți legătura cu alți români din zona în care vă aflați?

- „Avem la Rădăuți o comunitate frumoasă a românilor originari din regiunea Cernăuți. Ne ținem grămăjoară, petrecem timpul liber împreună”.
- „Noi interacționăm mult între noi. Ne cunoaștem și ne ajutăm”.
- „Mai mulți prieteni de ai mei sunt originari din Cernăuți, decât români băștinași din Suceava”.
- „Avem meciuri de fotbal împreună, ne adunăm băieții din Cernăuți să petrecem timpul”.

„PROIECȚIA VIITORULUI PRIN PRISMA IDENTITĂȚII”

Cine sunteți? Care este identitatea voastră?

- „Am dublă cetățenie. Toate rudele mele și strămoșii mei sunt români. De aceea, mă simt mai mult român decât ucrainean”.
- „30-40 la sută sunt ucraineană și 60-70 româncă. Mai mult româncă, totuși”.
- „Sunt cetățean al Ucrainei și etnic român. De Ucraina mă leagă cetățenia, iar de România – cultura și istoria”.

- „Sunt româncă în suflet cu cetățenie ucraineană”

În ce limbă vorbiți acasă cu copiii? În ce limbă învață acum aceștia la școală/grădiniță? În ce limbă ați vrea să învețe copiii Dv. peste 10 ani?

- „În familia noastră tot timpul s-a vorbit în limba română. Avem o fetiță și am vorbit cu ea tot timpul în română. Am înscris-o la grădinița de aici, care desigur este una românească”.
- „Vorbim în română, dar în baza acesteia nu sunt împotriva ca viitori mei copii mei să cunoască ucraineana și alte limbi”.
- „Prima limba a copilului meu aș vrea să fie română și apoi celelalte”.
- „Depinde și de viitorul meu soț. Dacă voi rămâne în România sau dacă mă voi întoarce acasă, îmi doresc să știe copilul românește”.
- „În afară de română, trebuie să cunoască ucraineana și engleza. Dar fără limba maternă va fi foarte greu”.

Ce necesități culturale aveți (ziare românești, filme, teatru, cărți, muzică)?

- „Greu de spus, nu-mi lipsește nimic”.
- „Avem la Universitatea din Suceava un grup al studenților basarabeni, dar nu avem unul al nord-bucovinenilor”.
- „În plan cultural, avem de toate la Suceava. În linii mari, accesul la produse culturale există aici”.

De ce depinde revenirea acasă, în Ucraina?

- „După finalizarea studiilor m-aș întoarce în Ucraina dacă va exista posibilități bune de angajare în câmpul muncii. Sper că va fi nevoie de mine acolo. Asta m-ar atrage”.
- „La mine e invers, dacă nu voi găsi aici posibilități de angajare, mă voi întoarce în Ucraina, pentru că acasă este acasă”.
- „Eu cumva sunt legat de rude și prieteni. Acum majoritatea lor se află în afara Ucrainei. De aceea, sunt acum mai mult legată de România”.

• „Nu mă atrage nimic în Ucraina. Eu deja am decis să rămân în județul Suceava. M-am angajat, totul este bine”.

Ce așteptări aveți de la Ucraina? Ce ar trebui să facă Kievul pentru voi

• „Nu am nicio așteptare. Până la 15 ani eram dominat de astfel de speranțe”.

• „Vreau ca Kievul să nu distrugă posibilitatea tinerilor să-și facă studiile în limba maternă. Este o politică din start greșită și nu e ca în Europa”.

• „Drumul spre UE presupune o deschidere față de toate minoritățile”.

• „Nu am așteptări de la Kiev în privința tineretului, dar Ucraina trebuie să combată corupția și să devină un stat de drept”.

• „Nu îmi place că Ucraina a distrus dreptul la alegere. Țin mult la libertate, de aceea un tânăr trebuie să aibă dreptul la alegere ce, când și în ce limbă să învețe. Nu guvernul să fie șef peste noi, ci invers, cetățenii, tinerii, să fie șef peste guvern”.

Ce așteptări aveți de la România? Ce ar trebui să facă Bucureștiul pentru voi?

• „Cu așteptări nu ajungi departe. Totul depinde de munca și eforturile noastre”.

• „Bucureștiul trebuie să sprijine în continuare românii din Ucraina. Eu beneficiez de o bursă de studiu la Suceava și lucrul acesta trebuie perpetuat și în cazul viitoarelor generații”.

• „Statutul tinerilor pe teritoriul României este o altă problemă. Mulți solicită la angajare experiență în muncă, dar de unde să o ai dacă ești începător. Cum poți să fii tânăr și cu multă experiență”.

• „Eu ca femeie aș vrea ca Bucureștiul să se ocupe de drepturile femeilor în societate”.

• „Este o șansă pentru tinerii români din Ucraina acest drept de a studia pe teritoriul României. Vreau ca această politică să continue”.

Analiza discuțiilor cu tinerii români aflați în județul Suceava

Tinerii români originari din regiunea Cernăuți și care se află în județul Suceava susțin că se simt în siguranță pe teritoriul României, însă recunosc că sentimentul de siguranță s-a schimbat de la declanșarea invaziei la scară largă a Rusiei asupra Ucrainei. Unii își fac studiile în România, iar alții au părăsit regiunea Cernăuți în legătură cu războiul. Studenții au menționat rolul pozitiv al Guvernului Român în determinarea lor de a veni la studii în județul Suceava, amintind de programele de tabere destinate elevilor români din Ucraina.

Tinerii dau vina pe Moscova pentru declanșarea războiului, menționând că „Rusia a încălcat dreptul internațional și a agresat Ucraina” (Ecatarina). În același timp, o parte dintre participanții la interviu recunosc și vina Kievului care nu ar fi reușit să prevină acest război. Etnicii români originari din Ucraina, aflați în Suceava, constată unele atitudini subiective ale cetățenilor români față de război: „Mă enervez pe cei care spun că nu este atât de rău în Ucraina. Unii spun că războiul nu este adevărat” (Anastasia). În timpul discuțiilor pe teme politice privind situația din Ucraina, tinerii manifestă o identitate civică ucraineană participativă.

Printre problemele cu care se confruntă aceștia pe teritoriul României menționăm: dificultățile apărute la capitoul echivalării/recunoașterii studiilor obținute în Ucraina, diferențele mentale și modul diferit de funcționare a economiei locale. Participanții la interviul de tip focus grup din județul Suceava manifestă o deschidere față de oamenii

din jur, iar mai bine de jumătate dintre aceștia au încredere în vecini, însă menționează că încrederea ca un element de bază al capitalului social trebuie construită în urma unor interacțiuni repetitive cu oamenii: „Îmi respect vecinii, dar pentru încredere este nevoie de timp” (Mihai).

Tinerii români originari din regiunea Cernăuți și aflați în județul Suceava își doresc o finalizare rapidă a războiului, dar nu cu orice preț, menționând că speră la „o înfrângere a lui Putin” sau la „eliberarea teritoriilor”. În același timp, tinerii recunosc că modelul ideal ar putea să difere de cel real al finalizării conflictului militar din Ucraina, acceptând cu greu unele cedări teritoriale temporare în numele păcii.

Participanții la interviul de tip focus grup se documentează despre război și situația din Ucraina sau din surse online sau discutând direct cu persoanele care luptă în cadrul armatei ucrainene: „Vorbesc cu prietenii care sunt la război. Sunt și ziare online în care se poate de avut încredere” (Ștefan). Cunoașterea de către tinerii sosiți din Ucraina a limbilor română, ucraineană și rusă este considerat un mare avantaj pentru o bună cunoaștere a realităților de pe teren.

Doar 20 la sută dintre cei intervievați au declarat că își doresc să revină acasă, în regiunea Cernăuți, ceilalți menționând că vor face tot posibilul pentru rămânerea în România. Studenții și familiile cu copii se pronunță pentru rămânerea în județul Suceava, în timp ce bărbații care au fugit din calea războiului și ale căror familii sunt acasă spun că se vor întoarce la Cernăuți imediat ce va fi încheiată pacea. În cazul tinerilor care-și fac studiile pe teritoriul României, aceștia declară că o revenire a lor acasă, în mediul comunității românești de acolo, depinde de viitoarele posibilități de angajare în câmpul muncii: „Sper că va fi nevoie de mine acolo. Asta m-ar atrage” (Ecaterina).

Participanții la interviul de tip focus grup țin legătura cu membrii comunității românești de acasă, dar și cu semenii lor aflați în Suceava: „Ne ținem grămăjoară, petrecem timpul liber împreună” (Mihai). Există comunități separate de studenți, bărbați, tineri și doamne de etnie română, care au venit din regiunea Cernăuți în România: „Mai mulți prieteni de ai mei sunt originari din Cernăuți, decât români băștinași din Suceava” (Miroslava). Legăturile în interiorul acestor grupuri sociale sunt mai strânse și mult mai diversificate decât cele cu grupurile sociale din afară.

Majoritatea participanților la interviu au menționat că se consideră în primul rând români și apoi cetățeni ai Ucrainei. Studenții subliniază legătura culturală cu România, iar persoanele cu familie și copii – identitatea etnică determinată de tradiții sau convingeri personale educate din generație în generație: „Toate rudele mele și strămoșii mei sunt români. De aceea, mă simt mai mult român decât ucrainean” (Ștefan).

Persoanele care se află în județul Suceava vorbesc cu rudele, prietenii, părinții și copiii lor în limba română. Cei care nu au copii doresc să aibă în viitor un învățământ în limba română pentru aceștia. Tinerii recunosc importanța limbii materne în studierea altor limbi: „În afară de română, trebuie să cunoască ucraineana și engleza. Dar fără limba maternă va fi foarte greu” (Anastasia). Grupul de tineri nu a putut identifica anumite necesități culturale specifice în județul Suceava care ar trebui satisfăcute.

Participanții la interviu așteaptă de la Ucraina să schimbe legislația în domeniul învățământului și să-și modifice atitudinea față de minoritățile naționale: „Un tânăr trebuie să aibă dreptul la alegere ce, când și în ce limbă să învețe” (Miroslava). De

asemenea, Kievul, după părerea tinerilor, trebuie să combată corupția și să consolideze instituțiile statului de drept.

În privința României, studenții au menționat necesitatea unui sprijin mai mare pentru românii din Ucraina și continuarea finanțării studiilor pentru românii de pretutindeni. De asemenea, au fost menționate subiecte, precum statutul tinerilor pe teritoriul României, drepturile femeii, șansele de carieră, problema veniturilor mici. Aceste subiecte, discutate în timpul interviului, denotă o integrare treptată a acestui grup social originar din regiunea Cernăuți în societatea românească largă și în dezbaterile publice care contează pentru toți tinerii din România.

Transcrierea rezumativă a discuțiilor la focus grupul nr. 3 din regiunea capitalei Bruxelles (Regatul Belgiei)

„SECURITATE ȘI ÎNCREDERE”

Vă simțiți în siguranță în momentul de față? S-a schimbat sau nu după declanșarea invaziei la scară largă a Rusiei asupra Ucrainei sentimentul de siguranță?

- „Ne simțim în siguranță din punct de vedere militar, dacă comparăm situația cu Ucraina. Aici este mult mai bine”.
- „Mi-au furat documentele și în câteva zile poliția le-a găsit. Deci, poliția lucrează mai bine și se poate de avut încredere în autorități”.
- „Bruxellesul este un oraș mare, cu mulți imigranți, sunt multe persoane din întreaga lume, e neobișnuit cumva, însă avem încredere în autorități”.
- „Oricum nu ești acasă și nu este vorba de o siguranță completă”.
- „Liniștea noastră deplină depinde de situația celor de acasă”.
- „Mă simt în siguranță pentru că avem aici documentele în regulă. Ne putem adresa oficial către autorități”.

Cine este vinovat de izbucnirea conflictului armat din Ucraina?

- „Ucraina se apără de un inamic. Ea este agresată, peste ea au venit. Deci, Rusia poartă întreaga răspundere pentru ce se întâmplă”.
- „Cine a început războiul, acela este vinovat. Cine a venit în casa ucrainenilor acela este agresorul”.

De ce ați decis să părăsiți Ucraina?

- „Starea economică și financiară este foarte grea în contextul războiului. Tinerilor le vine greu să supraviețuiască. Cine poate, acela a plecat. Eu sunt unul dintre ei”.
- „Peste hotare ne simțim în mai mare siguranță. Aici suntem mai liniștiți”.
- „Soțul meu era peste hotare când a început războiul. Nu aș fi vrut să se întorcă acasă acum și am decis să vin la el împreună cu copilul”.
- „Nicio femeie nu ar dori să-și vadă soțul sau fiul trimis pe front”.
- „Dacă nu era mobilizarea în armată, cred că era o altă situație, dar mai bine să fie familia împreună peste hotare”.

Care sunt cele mai mari probleme cu care vă confrunțați în momentul de față? Ce vă deranjează cel mai mult? De ce vă este frică?

- „Nu sunt multe probleme, dar ne aflăm departe de casă și asta nu e bine”.
- „Nu prea cunosc limba franceză, dacă o cunoșteam mai bine era mult mai bine pentru mine, pentru carieră. Trebuie să depun efortul necesar să o învăț. Deci, există anumite bariere lingvistice”.

- „La început a fost mai greu, dar acum lucrăm. Avem doctor de familie, copilul l-am înscris la grădiniță”.

Aveți încredere în vecini, în oamenii din jur, acolo unde vă aflați?

- „Europa nu este despre încredere și prietenie. Încrederea se referă tot la oamenii noștri, tot la românii noștri care se află împreună cu noi aici”.

- „Am câțiva vecini români din județul Suceava și mă bucur să discut cu ei”.

- „Oamenii de aici mi se par mult mai falși. Ei îți zâmbesc, vorbesc frumos, iar seara cheamă poliția”.

- „Vecinii noștri sunt prietenii noștri de la Cernăuți. Totul este bine”.

- „Eu locuiesc într-un bloc cu români, moldoveni și ucraineni. Toți sunt din spațiul nostru estic, de aceea am încredere în ei”.

„RĂZBOIUL”

Cum v-ați dori să se încheie războiul din Ucraina?

- „Vrem să fie pace”.

- „Oricum, cât mai repede și să fie pace”.

- „Acum, când acasă nu este pace, înțelegem ce bine a fost când eram toți la căsuțele noastre. Sperăm că vor fi fonduri pentru Ucraina și vom pune umărul la reconstrucția țării”.

- „Nu prea ne interesează modul, dar vrem să fie o liniște durabilă”.

Considerați că acolo unde vă aflați aveți acces deplin la informații (știri) despre situația reală din Ucraina, inclusiv despre război?

- „Eu nu citesc sursele din Belgia. Privesc canale de YouTube din Ucraina, din regiunea Cernăuți, citesc și presă din Rusia pentru a compara mai multe informații. Avem suficiente informații, dar trebuie să le analizăm”.

- „Sunt multe informații, dar avem nevoie de timp să le comparăm, să nu cădem victima propagandei pro-ruse sau anti-ruse”.

- „Eu citesc website-urile de știri de limba română din regiunea Cernăuți”.

Dacă mâine se termină războiul: veți locui în Ucraina sau într-un alt stat?

- „Fiecare dintre noi continuă construcția unei case în regiunea Cernăuți. Noi toți trăim cu speranța revenirii acasă”.

- „Noi suntem aici fizic, dar suntem cu gândul la Cernăuți. După ce încheiem contractele de muncă, revenim acasă”.

- „Mă mai gândesc la trecerea cu traiul peste o anumită perioadă în România, acolo unde există școli cu predare în limba română și în care m-aș simți într-un confort lingvistic”.

- „Vreau să locuiesc în regiunea Cernăuți, însă la fel nu exclud mutarea cu traiul în România, dacă se va prelungi războiul. O voi face pentru confortul lingvistic al copilului meu”.

În ce măsură țineți legătura cu alți români din zona în care vă aflați?

- „Noi ne întâlnim cu foarte mulți români din regiunea Cernăuți în fiecare duminică la biserică. Avem biserica „Sfânta Parascheva” în care ne simțim ca acasă. Este un centru al comunității românești, acolo contactăm și cu românii din România”.

- „Biserica este un loc de întâlnire. Pe parcursul săptămânii noi contactăm, ne întâlnim, discutăm, ne ajutăm. Suntem înconjurați de oameni din regiunea Cernăuți”.

- „În Olanda e aceeași situație. Practic zilnic discutăm și ne întâlnim”.

• „Băieții noștri români se întâlnesc săptămânal la meciuri de fotbal, ei joacă împreună, se distrează. Sunt și alte activități de recreere”.

„PROIECȚIA VIITORULUI PRIN PRISMA IDENTITĂȚII”

Cine sunteți? Care este identitatea voastră?

• „Eu sunt româncă pe linia mamei și pe linia tatălui. Țin mult și la faptul că sunt născută în Ucraina și am cetățenie ucraineană, dar în suflet sunt româncă”.

• „Sunt român, dar cetățean al Ucrainei”.

În ce limbă vorbiți acasă cu copiii? În ce limbă învață acum aceștia la școală/grădiniță? În ce limbă ați vrea să învețe copiii Dv. peste 10 ani?

• „Tot timpul mi-am dorit să am un copil bilingv: să știe bine româna și ucraineană. Acum vorbim cu ea în română și facem multe exerciții cu ea pentru a învăța limba engleză”.

• „Peste câțiva ani aș vrea să învețe în limba română la o școală din orașul Cernăuți”.

• „Acasă vorbim românește, la grădiniță este limba franceză. Dacă războiul va continua – ne gândim să o dăm la o școală în România, să știe românește, nu franceza”.

• „Eu nu am copii, dar aș vrea peste ani ei să fie români conștienți”

• „Nu are importanță ce limbă vor vorbi copiii mei, este important să fie pace”.

• „Mi-aș dori peste ani, dacă se va învechi războiul, să lucrez în România”.

• „Copiii mei sunt în regiunea Cernăuți și învață la o școală cu predare în limba română. Visez și la faptul că peste zece ani, copiii din Ucraina să poată învăța în limba maternă”.

Ce necesități culturale aveți (ziare românești, filme, teatru, cărți, muzică)?

• „În comuna noastră a fost organizat un festival al bucatelor românești. Sunt și evenimente organizate de Ambasadele României și Republicii Moldova”.

• „Biserica la fel organizează foarte multe evenimente culturale, dar nu avem timp pentru toate”.

• „E greu de spus, noi am venit să lucrăm aici și parcă nu ne gândim la cultură”

De ce depinde revenirea acasă, în Ucraina?

• „Eu pot să vin acum în Ucraina și nu risc să fiu mobilizat în armată pentru că sunt profesor. Dar știu că din salariul de profesor familia mea va avea de suferit financiar. Nu depinde revenirea mea acasă de război neapărat, ci de salariile de acolo”.

• „Periodic merg acasă împreună cu fetița, dar stau aici pentru că aici este soțul. Revenirea acasă depinde de un singur lucru – să fie pace”.

• „Multe mame s-au întors acasă ca să nu fie afectat copilul de o nouă limbă, de un nou anturaj. Soțul rămâne aici, trimite bani acasă, iar soțiile cu copiii rămân în Ucraina. Alții aleg să fie familia împreună și își dau copilul la o școală franceză. Revenirea acasă depinde de siguranță. Eu nu vreau să îmi pierd soțul pe front”.

• „Nu m-am căsătorit să-mi pierd soțul, deci când nu va mai fi război, ne vom gândi la revenirea acasă”.

Ce așteptări aveți de la Ucraina? Ce ar trebui să facă Kievul pentru voi

• „Kievul trebuie să înțeleagă că anume România și românii au fost aproape în perioada războiului și să le permită românilor din Ucraina să aibă drepturi, să se simtă ca la ei acasă, așa cum este, de fapt”.

- „Drepturile noastre nu trebuie călcate în picioare. Ucraina nu trebuie să facă greșeli în continuare”.

Ce așteptări aveți de la România? Ce ar trebui să facă Bucureștiul pentru voi?

- „Aș vrea ca România să fie un stat mai puternic și să apere interesele românilor din regiunea Cernăuți”.

- „Dialogul între Kiev și București trebuie să fie altul. Fiecare întâlnire are loc pentru fotografii frumoase. România trebuie să fie mai activă, iar noi să nu pierdem identitatea”.

- „Trebuie să-i fim recunoscători României că i-a ajutat pe cei din Ucraina, fără să se uite că sunt din Cernăuți sau din estul țării”.

- „Nu îmi plac ungerii, îmi amintesc într-un fel de ruși când vine vorba de politica externă. Însă, Bucureștiul are multe de învățat de la Budapesta în domeniul protecției minorității naționale românești din Ucraina. Toți îi critică, însă ei obțin repede ce își doresc, iar România stă pe loc”.

- „Un proiect bun a fost oferirea de burse elevilor, dar are foarte târziu. Au fost ani în care România era total absentă în zona noastră și acum încearcă să ajungă din urmă ce a pierdut. E o lipsă de viziune”.

- „Românii sunt mai timizi ca ucrainenii, de aceea, Bucureștiul trebuie să vorbească altfel, mai curajos”.

- „Dacă nu acum, atunci când România să-și atingă scopurile. Trebuie să pună corect accentele și să negocieze. Cât e război, Ucraina va ceda pentru a obține sprijinul unui vecin”

Analiza discuțiilor cu tinerii români aflați în regiunea capitalei Bruxelles (Regatul Belgiei) și în Țările de Jos

Tinerii români aflați în regiunea capitalei Bruxelles și în Țările de Jos se simt în siguranță, acest sentiment fiind strâns legat de încrederea în autorități și de depărtarea geografică față de războiul din Ucraina. În același timp, întregul grup intervievat demonstrează o legătură emoțională foarte puternică cu rudele din Ucraina și cu evenimentele din statul lor aflat în război: „Liniștea noastră deplină depinde de situația celor de acasă” (Petru). În același timp, Rusia este acuzată de declanșarea războiului din Ucraina pentru că a agresat un stat independent, opinia dominând întregul grup analizat. Percepția asupra războiului este legată de diverse amintiri din perioada păcii, iar viitorul este proiectat prin prisma nostalgiei după locurile natale.

O parte dintre tinerii români aflați în Regatul Belgiei și Țările de Jos susține că a părăsit Ucraina din cauza problemelor financiare cu care se confruntau acasă. A mai fost amintit factorul nesiguranței, mobilizării în armată a bărbaților și necesității reîntregirii familiilor: „Dacă nu era mobilizarea în armată, cred că era o altă situație, dar mai bine să fie familia împreună peste hotare” (Maria).

Printre problemele cu care se confruntă tinerii români, originari din regiunea Cernăuți, în statele din Occident menționăm: barierele lingvistice, grija permanentă pentru rudele rămase acasă, integrarea socială, obținerea unui statut legal de aflare pe teritoriul UE.

Participanții la interviu susțin că au încredere mai ales în persoanele venite din regiunea Cernăuți, din România sau din Republica Moldova și mai puțin în cetățenii

liber împreună, lucrează, se distrează. Majoritatea contactelor sociale din regiunea Cernăuți au fost transferate și dezvoltate pe teritoriul unui alt stat.

Viitorul acestei comunități este proiectat prin prisma identității de român, dar și de cetățean al Ucrainei. Ambele identități se completează reciproc în contextul percepției războiului. Majoritatea tinerilor sau vorbesc cu copiii lor în limba română sau își propun să facă aceasta când vor avea copii, dar există și alte păreri: „Nu are importanță ce limbă vor vorbi copiii mei” (Ana). În același timp, unii participanți la interviu susțin că copiii lor se află în Ucraina și învață în școli cu predare în limba română. Peste ani, tinerii își doresc să aibă copii care pe lângă limba română, să cunoască ucraineana, dar și o limbă de circulație internațională.

Tinerii din Regatul Belgiei și Țările de Jos sunt la curent cu evenimentele culturale din zona lor, dar menționează că nu au timp pentru acestea sau manifestă un interes scăzut față de domeniul culturii românești în diaspora: „Noi am venit să lucrăm aici și parcă nu ne gândim la cultură” (Petru).

Revenirea acasă nu depinde în cazul a jumătate dintre tineri de terminarea rapidă a războiului, ci de posibilitatea de a avea un salariu mai bun acasă. În același timp, femeile cu copii care se află peste hotare pentru a fi împreună cu soții, susțin că o pace durabilă în Ucraina ar fi un factor important pentru luarea deciziei de revenire acasă: „Nu m-am căsătorit să-mi pierd soțul, deci când nu va mai fi război, ne vom gândi la revenirea acasă” (Ana).

Participanții la interviul de tip focus grup susțin că Kievul trebuie să-și revadă atitudinea față de minorități: „Drepturile noastre nu trebuie călcate în picioare. Ucraina nu trebuie să facă greșeli în continuare” (Petru). Așteptările grupului de etnici români față de România țin de apărarea intereselor românilor din Ucraina și de o diplomație mai eficientă a statului român în relația cu Kievul. O parte dintre tineri i-au mulțumit României pentru sprijinirea Ucrainei în contextul războiului, în timp ce alții au criticat Bucureștiul pentru pasivitate: „Au fost ani în care România era total absentă în zona noastră și acum încearcă să recupereze ce a pierdut” (Irina). Tinerii își doresc găsirea unor soluții diplomatice bilaterale viabile și construirea relațiilor dintre Ucraina și România în baza principiilor de reciprocitate și respect.

Concluzii

Legea marțială introdusă pe teritoriul Ucrainei după declanșarea invaziei la scară largă a modificat substanțial contextul social-politic și juridic: au fost interzise protestele, are loc mobilizarea bărbaților în armată și uniformizarea spațiului informațional cu scopul consolidării securității naționale ucrainene. În același timp, UE le-a oferit cetățenilor ucraineni, indiferent de etnie și zona de proveniență, statutul de protecție temporară, care prevede dreptul de ședere, accesul la piața forței de muncă, asistența medicală, asistența socială, accesul la educație pentru copii.

Potrivit relatărilor presei din această perioadă, tot mai mulți tineri de etnie română au părăsit Ucraina, numărul de copii la școli și grădinițe a descrescut, iar natalitatea în comunitățile de români a devenit mai mică. Reprezentanții autorităților locale constată o criză a brațelor de muncă în anumite domenii specifice ale economiei.

În acest context general, datele sociologice colectate de IPSSC prin metoda interviului de tip focus grup în regiunea Cernăuți (Ucraina), județul Suceava (România) și regiunea capitalei Bruxelles (Regatul Belgiei) ne prezintă o comunitate

a tinerilor români împrăștiată prin lume, dar care păstrează elementele fundamentale ale identității etnolingvistice.

Regiunea	Sentimentul nesiguranței	Problemele cu care se confruntă grupul	Încrederea în vecini (capital social)	Interacțiuni în mediul grupului etnic	De ce depinde revenirea sau rămânerea acasă
<i>Cernăuți</i>	Prezent	Financiare, mobilizare, instabilitate, stres	Neîncredere generală, încrederea în rude	Active (evenimente culturale, proiecte comune)	Durata războiului
<i>Suceava</i>	Parțial prezent	Mici neînțelegeri din cauza percepției diferite a războiului, echivalarea/recunoașterea studiilor	Neîncredere generală, deschidere față de ceilalți	Active (socializare)	Posibilități de angajare acasă, terminarea războiului
<i>Bruxelles</i>	Absent	Bariere lingvistice	Neîncredere generală, încredere în cei veniți din aceeași zonă sau de aceeași etnie	Active (biserică, competiții sportive, petreceri)	Terminarea războiului, salarii mai mari în Ucraina

Majoritatea tinerilor români, indiferent de faptul unde se află acum, au menționat că sentimentul siguranței s-a schimbat în contextul războiului. În nesiguranță se simt tinerii care au rămas acasă, subliniind că se mai confruntă cu diverse probleme, precum sărăcia, înrolarea bărbaților în armată și stresul cauzat de război. Cu cât ne îndepărtăm de zona frontului, cu atât sentimentul nesiguranței este mai mic. În același timp, grupul intervievat la Bruxelles a menționat că starea lor psihologică depinde și de situația rudelor rămase acasă.

Tinerii din cele trei regiuni își asumă identitatea etnică românească, precizând că sunt și cetățeni ucraineni. Majoritatea participanților la interviul de tip focus grup a menționat că vorbește cu copiii/rudele în limba română. Evenimentele politice din Ucraina, inclusiv privind războiul, sunt văzute prin prisma suprapunerii identitare: etnic român – cetățean al Ucrainei.

Tinerii din regiunea Cernăuți se consideră cei mai neinformați despre situația din Ucraina și despre război, fiind nemulțumiți de controlul Guvernului asupra spațiului informațional în perioada legii marțiale. Cei mai informați se consideră tinerii din Regatul Belgiei, subliniind că citesc știri din diverse surse, inclusiv rusești, pentru a cunoaște lucrurile în comparație. Tinerii aflați în județul Suceava au menționat o oarecare neîncredere în sursele oficiale din Ucraina și Rusia, subliniind că se documentează în urma discuțiilor cu alți etnici români aflați pe front sau care s-au

întors acasă din zona ostilităților. Majoritatea tinerilor a recunoscut că cunoașterea de către ei a limbilor ucraineană și rusă ușurează procesul de documentare privind situația politică și militară din Ucraina.

Tinerii din regiunea Cernăuți și regiunea capitalei Bruxelles își doresc o terminare rapidă a războiului din Ucraina, neexistând un anumit interes față de modul cum se va produce acest proces. În cazul tinerilor români din Cernăuți este vizibilă o oboseală de război tot mai profundă, care generează o anumită indiferență față de aspectele procesuale și de fond ale încheierii războiului. Doar grupul de tineri aflat în județul Suceava a menționat că și-ar dori ca Ucraina să elibereze toate teritoriile ocupate de Rusia, dar a adăugat că acest lucru ar putea să nu fie posibil.

Oriunde s-ar afla reprezentanții tinerei generații de români din Ucraina, aceștia păstrează legăturile de grup – se întâlnesc la biserică, la petreceri, la evenimente sportive, se ajută reciproc. Mai mult decât atât, în sfera capitalului social, tinerii demonstrează o încredere în semenii lor de aceeași etnie sau vorbitori de aceeași limbă și o neîncredere generalizată în ceilalți. Cu cât tinerii se află mai departe de Ucraina cu atât cercul încrederii se extinde asupra spațiului est-european (România, Republica Moldova, Ucraina etc.) și se îngustează față de ceilalți.

Majoritatea tinerilor intervievați consideră Rusia principalul vinovat de declanșarea războiului. Dacă la Bruxelles vina Moscovei este văzută ca o axiomă, la Suceava a mai fost menționată incapacitatea Ucrainei de a preveni războiul, iar la Cernăuți – Rusia era acuzată de agresiune, iar elitele ucrainene – de acumularea unor averi pe timp de război. Cei care locuiesc în Ucraina sunt mult mai fermi în a acuza Kievul de anumite nereguli din viața lor. Cu cât tinerii se află mai departe de zona confruntărilor, cu atât percepția războiului este mai polarizată în dilema Rusia – Ucraina.

Revenirea acasă în cazul celor plecați din Ucraina depinde de terminarea războiului. Cei din Regatul Belgiei și Țările de Jos au menționat că vor continua să muncească în UE până când nu se va stabili situația economică din Ucraina. Studenții din România, originari din Cernăuți, au declarat că vor face tot posibilul să nu revină acasă și să se integreze în viața social-politică și economică din România. În același timp, cei rămași în regiunea Cernăuți manifestă un mare interes pentru continuarea vieții lor acasă, în mediul comunității românești, unii însă sunt de părere că prelungirea ostilităților și învechirea războiului îi face să se gândească tot mai mult la părăsirea țării. Grupul cel mai legat emotiv de locurile natale și care denotă și un disconfort lingvistic este cel al tinerilor români din Regatul Belgiei, iar grupul cel mai integrat social este cel din județul Suceava.

Mai mult decât atât, în contextul dorinței grupului din Regatul Belgiei de a le oferi o educație copiilor în limba română, unii își propun să revină acasă pentru a fi posibil acest lucru. Este respinsă ideea înscrierii copiilor la o școală cu limba franceză de predare. Dacă războiul se va prelungi, a cincea parte dintre tinerii intervievați la Bruxelles nu exclude mutarea cu traiul pe teritoriul României pentru asigurarea confortului lingvistic al copiilor lor.

Tinerii din județul Suceava, Regatul Belgiei și Țările de Jos nu au putut menționa anumite necesități culturale care ar trebui satisfăcute inclusiv cu sprijinul statului român în viitor. În același timp, tinerii români din regiunea Cernăuți au subliniat că au nevoie de mai multă presă de limba română, în special de informații difuzate pe canale online interactive, de teatru, filme românești, cărți și reviste.

Există o serie de așteptări de la statul ucrainean comune pentru tinerii aflați în diverse state în perioada războiului din Ucraina: schimbarea atitudinii față de minoritățile naționale, oferirea dreptului la studii integrale în limba maternă cu păstrarea orelor de limba ucraineană, urgentarea procesului de căutare a unor soluții de pace în războiul cu Rusia, combaterea corupției.

În același timp, tinerii din cele trei regiuni au subliniat sprijinul oferit de România etnicilor români, inclusiv prin intermediul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni (burse de studii pe teritoriul României, burse pentru elevii și profesorii din Ucraina, proiectele culturale și de presă), dar au solicitat o poziție pro-activă a Bucureștiului în relația cu Kievul și o regândire a politicii externe față de românii din comunitățile istorice.

NOTE

- 1 IPSSC, *Rezultatele sondajului, realizat în cadrul proiectului „Comunitatea românească din Ucraina: necesități, așteptări și provocări în perioada războiului*, <https://instituteps.org/ro/2022/11/26/rezultatele-sondajului-realizat-in-cadrul-proiectului-comunitatea-romaneasca-din-ucraina-necesitati-asteptari-si-provocari-in-perioada-razboiului>
- 2 Marin Gherman, *Primar dintr-o comună românească din Ucraina: „60 de bărbați din satele noastre luptă împotriva agresiunii ruse*, în „Libertatea”, <https://www.libertatea.ro/stiri/exclusiv-viata-intr-o-comuna-romaneasca-din-ucraina-dupa-14-luni-de-razboi-familii-plecate-pest-granita-barbati-in-armata-scoliti-tot-mai-goale-4522368>
- 3 Vasile Carlașciuc, *Efectele războiului. În satul Godinești din regiunea Cernăuți, locuit de etnici români, în anul curent s-a născut un singur copil*, în „BucPress”, <https://bucpress.eu/efectele-razboiului-in-satul-godinesti-din-regiunea-cernauti-locuit-de-etnici-romani-in-anul-curent-s-a-nascut-un-singur-copil>
- 4 *Eroii români, căzuți în războiul ruso-ucrainean*, în „BucPress” – revistă de gândire românească, An 2023, p. 2.
- 5 Gheorghe Semeniuc, *Hliboca pe timp de război*, în „Glasul Bucovinei” – revistă trimestrială de istorie și cultură (Cernăuți-București), 2022, nr. 1-4, p. 73.
- 6 Jose Miguel Guzman, *Tragedia demografică a Ucrainei: un al doilea Holodomor?*, <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/28/688487/>
- 7 Anna Neplii, *Tinerii Ucrainei, la răscrucea dintre pace și război. De ce vor tinerii de 17-18 ani să părăsească Ucraina. O radiografie a motivațiilor*, în „Podul”, <https://www.podul.ro/articol/21323/tinerii-ucrainei-la-rscrucea-dintre-pace-i-rzboi-de-ce-vor-tinerii-de-17-18-ani-s-prseasc-ucraina-o-radiografie-a-motivaiilor-anna-neplii>
- 8 *Ukaz Prezidenta Ukrainy Pro prodovzhennia stroku dii voiennoho stanu v Ukraini*, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451/2023>
- 9 Emmanuel Grynspan, *A la télévision ukrainienne, le difficile équilibre entre censure militaire et expression du pluralisme*, în „Le Monde”, https://www.lemonde.fr/international/article/2022/10/17/a-la-television-ukrainienne-le-difficile-equilibre-entre-censure-militaire-et-expression-du-pluralisme_6146092_3210.html
- 10 Sergiu Barbuța, „Analiza presei de limba română din Ucraina (24 februarie – 24 octombrie 2022)”, în *Comunitatea românească din Ucraina: necesități, așteptări și provocări în perioada războiului (barometru social)*, Institutul de Studii Politice și Capital Social, Cernăuți, 2022, p. 23-27.

- 11 Consiliul UE, *Refugiații ucraineni: Statele membre ale UE convin să prelungească protecția temporară*, <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2023/09/28/ukrainian-refugees-eu-member-states-agree-to-extend-temporary-protection>
- 12 Marin Gherman, *Propagandă de război: Ucrainenii din Polonia vor fi extrădați și trimiși pe front*, în „Veridica”, <https://www.veridica.ro/stiri-false/propaganda-de-razboi-ucrainenii-din-polonia-vor-fi-extradati-si-trimisi-pe-front>
- 13 *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_ENG
- 14 *Convention relating to the Status of Refugees*, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-relating-status-refugees>

SUMMARY

The sociological data collected by the Institute of Political Studies and Social Capital through the focus group interview method in the Cernăuți region (Ukraine), Suceava county (Romania) and the Brussels capital region (the Kingdom of Belgium) present us with a community of young Romanians scattered around the world, which preserves the fundamental elements of ethnolinguistic identity.

Young people from the Cernăuți region and the Brussels capital region want a quick end to the war in Ukraine, there is no certain interest in how this process will take place. In the case of young Romanians from Cernăuți, an even deeper war fatigue is visible, which generates a certain indifference towards the procedural and substantive aspects of the dissolution of the war. Only the youth group in Suceava County mentioned that they would like Ukraine to liberate all territories occupied by Russia, but added that this may not be possible.

Wherever the representatives of the young generation of Romanians in Ukraine are, they keep the group ties - they meet at the church, parties, at sports events and they help each other. Moreover, in the sphere of social capital, young people demonstrate a trust in their peers of the same ethnicity or language and a generalized distrust of others. The further the young people are from Ukraine, the more the circle of trust expands over the Eastern European space (Romania, the Republic of Moldova, Ukraine, etc.) and narrows towards others.

Most of the young people interviewed consider Russia the main culprit for starting the war. If in Brussels Moscow's fault is seen as an axiom, in Suceava Ukraine's inability to prevent the war was also mentioned, and in Cernăuți Russia was accused of aggression, and the Ukrainian elites of accumulating wealth during the war. Those who live in Ukraine are much more adamant in accusing Kyiv of certain irregularities in their lives. The farther young people are from the conflict zone, the more polarized the perception of war is in the Russian-Ukrainian dilemma.

Returning home for those who left Ukraine depends on the end of the war. Those from the Kingdom of Belgium and the Netherlands mentioned that they will continue to work in the EU until the economic situation in Ukraine stabilizes. The students from Romania, originally from Cernăuți, declared that they will do their best not to return home and to integrate into the socio-political and economic life in Romania.

DEPORTĂRILE STALINISTE – PAGINI DUREROASE DIN ISTORIA ROMÂNILOR DIN ACTUALA REGIUNE CERNĂUȚI

Sergiu BARBUȚA*
Cernăuți

28 iunie este o zi tragică în istoria neamului românesc, zi în care în anul 1940, trupele sovietice au ocupat Basarabia, nordul Bucovinei și Ținutul Herța. Odată cu ocupația sovietică a început teroarea populației locale, zeci de mii de persoane fiind executate, arestate sau deportate. În total, au existat trei valuri de deportări ale populației din Basarabia, nordul Bucovinei și Ținutul Herței – 12-13 iunie 1941, 5-6 iulie 1949 și 1 aprilie 1951. Acțiuni de strămutare a românilor basarabeni și bucovineni au avut loc și între cele trei valuri amintite mai sus.

Potrivit datelor de arhivă, în noaptea de 12-13 iunie 1941, din Basarabia și din nordul Bucovinei au fost ridicate de la casele lor 29.839 de persoane, dintre care 5.479 – arestate și 24.360 – deportate. Persoanele deportate au fost transportate cu vagoanele în Siberia și Kazahstan, operațiune pentru care au fost repartizate 1.315 vagoane de vite în Basarabia și 340 – în Cernăuți. Operațiunea de ridicare de acasă a civililor a durat câteva ore: de la 2 noaptea până dimineață.

Al doilea val a avut loc în perioada 6-7 iulie 1949 când au fost deportate 35.796 de persoane, dintre care 9.864 bărbați, 14.033 femei și 11.889 copii.

Ultimul val a fost pe 1 aprilie 1951 și a vizat membrii cultului religios „Martorii lui Iehova”.

Din actuala regiune Cernăuți mii de persoane considerate ca fiind „ostile” pentru regimul totalitar stalinist, au căzut țintă deportărilor dirijate de Kremlin. Oamenii au fost ridicați pe timp de noapte de soldații sovietici, fiind trimiși în cele mai îndepărtate regiuni ale fostei Uniuni Sovietice, precum Siberia, Polul Nord și Kazahstan. Printre cei deportați erau nu doar bărbați, ci și copii, bătrâni și femei gravide.

Lăsându-și gospodăriile și tot ce-au agonisit întreaga viață, oamenii erau urcați în vagoane de vite și duși în Siberia în condiții inumane. Majoritatea dintre cei osândiți nu-și mai vedeau baștina. Obârșia lor nouă a devenit „răbdarea, foamea și gerul”.

Politica criminală și de exterminare a populației civile, implementată de nomenclatura comunistă, realizată de structurile NKVD-iste și „cozile de topor”, a afectat fiecare localitate din fostul raion Noua Suliță, inclusiv satul Costiceni. Nu putem să știm cât de exacte sunt datele statistice publicate în documentarul științific *Reabilitați de istorie. Regiunea Cernăuți (vol. II)*, dar, chiar și în condițiile unor

***Sergiu Barbuța** este ziarist, publicist și activist civic din regiunea Cernăuți, președinte al Societății Culturale „Valea Prutului”, editor responsabil al Agenției de știri BucPress din Cernăuți, expert al Institutului de Studii Politice și Capital Social. Autorul cărților *Din istoria Bisericii „Sf. Ierarh Nicolae” din Costiceni. 140 ani de istorie* (2019), *Toadere Captari – un veritabil rapsod de pe Valea Prutului (100 de ani de la naștere)*, *Fenomenul muzical-artistic din Costiceni* (2023) și coautorul monografiei *Istoria comunității rurale Costiceni. Din moși-strămoși și până în prezent* (2022).

mari aproximări, numărul deportaților din localitățile actualului raion Noua Suliță este enorm – 1.961 de persoane: 794 bărbați, 630 femei și 543 copii. Mai mult de două treimi (1.352 de persoane) au fost români sau moldoveni, așa cum obișnuiau sovieticii să ne divizeze, restul fiind ucraineni (475), evrei (95), ruși (22), polonezi (12), greci (3), etc. Potrivit documentarului, cel mai mult au avut de suferit țărani din localitățile Mahala (701), Noua Suliță (200), Toporăuți (195), Rarancea (126) Boian (113) și altele. Printre cei condamnați la surghiun se numărau țărani (1.122), funcționari (75), muncitori (56), primari (20), preoți (3).

Din localitatea Costiceni, inclusiv satele Pol-Vancicăuți și Dumeni, în perioada anilor 1940-1950 ai secolului trecut, au căzut victime ale regimului comunist în jur de 80-100 de persoane, fiind identificate deocamdată doar 77 de nume ale celor depozitați.

O parte dintre sătenii deportați erau acuzați de „apartenență la partidele burgheze românești”, fiind catalogați drept „element social periculos” pentru regimul comunist și considerați un impediment al procesului de sovietizare a populației. Acești oameni, precum și membrii familiilor lor, au fost deportați în cele mai sinistre regiuni ale Rusiei. Unii dintre ei, precum Atanasie Alexandroaie (49 de ani), Gheorghe Savca (68 de ani), Vasile Nicorici (43 de ani), Toadere Cocostârc (43 de ani), Vasile Rața (48 de ani) au murit departe de baștina străbună.

Maria Vatamanu, mama poetului și savantului Ion Vatamanu, nu-și poate explica, vorbind despre acele timpuri, cum oameni nevinovați erau pedeșiți numai pentru că „un netrebnic de vecin”, din invidie, le inventa diverse păcate pentru a-i „turna” noilor autorități.

„Nevinovații oameni erau turnați chiar de invidioșii săi vecini care în popor au fost porecliți cozi de topor. De exemplu, Toadere Banari a fost acuzat de faptul că era membru al mișcării legionare, însă toți din sat știau că el era un om sărman, care nu avea habar de ce înseamnă această mișcare, dar a fost ridicat noaptea de acasă și silit să ispășească o cruntă pedeapsă pentru o vină imaginară. Țăranul avea doi copii, o bojdeucă și câteva găini. Finul meu, Isevea Cocostârc a fost un om harnic și omenos, însă din pricini necunoscute a fost ridicat și el cu toată familia și numai

bunul Dumnezeu știe prin ce a trecut sărmanul. Tatăl său, Toadere, s-a stins din viață acolo”, spune Maria Vatamanu.

Printre cei deportați se numără Vladimir Pascari din Pol-Vancicăuți, născut în 1919. În timpul instalării noii granițe se afla în România la muncă. Bărbatul a solicitat în repetate rânduri să i se permită să revină la baștină, însă sovieticii au ignorat cererea lui. Astfel, Vladimir a decis să treacă clandestin noua graniță impusă de cotropitori. În noaptea de 16 spre 17 octombrie 1940 Vladimir pornește spre casă, unde îl așteptau părinții, un frate și o soră. Din nefericire, nimerește în mâinile grănicerilor sovietici în apropierea satului Băhrinești (fostul raion Hliboca), regiunea Cernăuți.

La data de 14 iunie 1941, NKVD-iștii l-au condamnat la 3 ani de detenție, pedeapsa fiind executată în lagărul stalinist de muncă corecțională din Novosibirsk. A avut fericirea să scape cu zile din infernul bolșevic și să se întoarcă la vatră. A adus cu el culoarea străinătății, conturul pădurilor fără de margini din Taiga și o imensă durere sufletească. Vladimir Pascari a fost reabilitat abia pe 25 ianuarie 1990.

Deomid Savca, fost profesor la școala medie din Costiceni, își amintește cu groază despre acele vremuri când în sat au dat navală comuniștii: „În satele noastre nu exista nicio lege, nicio dreptate. Puteai fi luat, încătușat și dus unde nu te mai puteai găsi nimeni, așa cum s-a întâmplat cu învățătorul Vasile Șagan de la Școala din Pol-Vancicăuți. Pe la ora unu noaptea, i-au bătut la ușă și l-au luat... Avea în jur de 25 de ani. Era necăsătorit. Mama lui, Mărioara, era originară din Zaluca. Tatăl său, Ștefan Șagan, era din Costiceni. Lumea spunea că acești călai l-au dus în pădure și l-au împușcat. Dar pentru ce ilegalități – nu știe nimeni. Nici până azi nu se cunoaște nimic despre moartea lui. Dacă l-au împușcat, de ce oare vor fi făcut acest lucru și în ce groapă l-o fi aruncat? A dat cineva socoteală pentru moartea lui? Într-o societate civilizată așa ceva e de neimaginat”, spune Deomid Savca. Profesorul Vasile Șagan fusese reabilitat abia în 1992.

Pe lista persoanelor care au avut de suferit din cauza regimului comunist se regăsește Serafim Cârstea, un tânăr în vârstă de 17 ani care, din cauza foametei din anii 1946-1947, a încercat să treacă clandestin frontiera. El a fost reținut de grănicerii sovietici și condamnat de un tribunal militar la 10 ani în lagăre de muncă „pentru trădarea patriei”. Apare întrebarea, ce patrie a trădat? Cea care i-a luat ultima fărâmitura de pâine de la familie, lăsând-o să moară de foame în iarna anului 1947? Având doar 17 ani și căutând ieșirea din această situație, a decis să treacă granița și să ajungă în România, acasă.

Un alt exemplu este cel al veteranului de război Ion Ivanes. După ce s-a întors de pe front, grav rănit, bolnav și copleșit de emoții, a rupt un panou cu portretul lui Stalin din sat. Denunțat de o angajată a sovietului (consiliului) sătesc, Ion a fost condamnat la 10 ani de închisoare, pedeapsa fiind executată într-una dintre cele mai dure închisori din URSS. Scrisorile pline de disperare ale mamei sale, în care cerea grațierea și pe care le-a trimis lui Stalin, nu au avut niciun rezultat. A primit un singur răspuns: „Dacă a rupt, înseamnă că e vinovat”.

Deportările comuniste i-au vizat și pe membrii comunităților religioase din localitate, în special pe cei din cultul „Martorii lui Iehova”. Astfel, în anul 1951, în listele deportaților au fost incluși țăraniii Andrei Cușnir, Serghei Harabagiu, Ilarion Ivanov, împreună cu familiile lor. Țăranul Grigore Captari, un adept al acestui cult religios, din considerente dogmatice a refuzat să facă serviciul militar în armata sovietică. Prin urmare, a fost condamnat de Judecătoria raionului Noua Suliță la 5

ani de închisoare, pedeapsa fiind executată într-un lagăr de concentrare. Procesul de judecată a fost organizat în incinta Casei de Cultură din Costiceni în prezența sătenilor.

Persecuțiile pentru convingeri religioase au continuat și în anii 1960 ai secolului al XX-lea. La 3 decembrie 1963, Tribunalul regional Cernăuți, în componența președintelui instanței Așpalov și a juraților Babaev și Kurkaș, a examinat cazul lui Grigore Harabagiu din satul Costiceni, care a fost acuzat de propagandă anti-sovietică, conform articolului 62, partea 1 a Codului Penal al RSS Ucrainene. El a fost condamnat la 7 ani de muncă silnică într-un lagăr de muncă cu regim sever. Și-a ispășit pedeapsa în satul Eavas din RSSA Mordovia. La 13 septembrie 1967 Curtea Supremă a RSS Ucrainene i-a recalificat infracțiunea, stabilindu-i 5 ani de detenție. A fost reabilitat la 3 septembrie 1991.

În cazul celor deportați, listele erau pregătite cu câteva zile înainte de membrii consiliului sătesc și aprobate de funcționarii din ierarhiile supreme ale raionului sau regiunii. Familia care urma să fie deportată, era trezită noaptea. Câteva persoane în uniformă militară și alții îmbrăcați în civil pătrundeau în casă. Se acorda aproximativ 20-40 de minute pentru pregătirea bagajelor, care nu trebuiau să depășească 40 de kilograme per familie. Urma îmbarcarea în mașini și transportarea până la cea mai apropiată stație feroviară, de unde se făcea repartizarea conform locului de destinație stabilit din timp de NKVD. Drumul până la destinația finală dura 2-3 săptămâni în condiții absolut insuportabile. Norma zilnică de apă era de 200 ml, unor deportați li se dădea în loc de mâncare doar pește sărat. Alții primeau 300 grame de pâine dimineața și apă fiartă.

Un alt aspect al acestor acțiuni inumane consta în faptul că deseori familiile erau dezmembrate după bunul plac al NKVD-ului. Astfel, capii de familie au fost trimiși în lagăre de concentrare, iar membrii familiilor – în localități speciale pentru „strămutați”. Printre familiile deportate din localitatea Costiceni se numără: Alexandroaie, Banari, Cârstea, Cimpoi, Cușnir, Govornean, Harabagiu, Ivanes, Ivanov, Nicorici, Pascari, Rața, Sauca, Cocostârc, Vataman, Părpăuș și altele. Acești oameni, alături de alte mii de victime ale regimului comunist din regiune, au îndurat suferințe inimaginabile, fiind privați de drepturile lor fundamentale și obligați să trăiască departe de locurile natale în condiții inumane.

Istoria i-a reabilitat, dar coșmarul amintirilor trăite i-a urmărit până la moarte. Unii s-au stins din viață în străinătate, în condiții tragice, alții, care au supraviețuit, au fost siliți să se stabilească pentru totdeauna în Siberia, pentru că aveau interdicție de întoarcere în regiunea Cernăuți. Cei ce se întorceau, nu-și mai găseau casele libere. În ele locuiau alți oameni. Pentru a le redobândi, trebuiau să fie răscumpărate de la sovietul sătesc. În unele cazuri, autoritățile locale interziceau victimelor deportărilor să se stabilească în satul de baștină, ei fiind nevoiți să își înceapă viața de la zero în alte localități (familia Savca, Rața, Vatamanu).

Din mărturiile celor ce au fost ridicați și au supraviețuit coșmarului deportării, din amintirile celor ce s-au întors, într-un târziu acasă și mai sunt astăzi în viață, vom încerca să reconstituim filmul evenimentelor, spre a-l lăsa ca document generațiilor viitoare. Intenționăm să publicăm o carte dedicată victimelor deportărilor sovietice din Costiceni, în strânsă colaborare cu membrii Societății „Valea Prutului”. Ne dorim să fie o contribuție importantă la înțelegerea suferințelor prin care au trecut locuitorii acestui sat și a impactului devastator al surghiunului asupra comunității.

SUMMARY

Starting with June 28, 1940, with the occupation of Bessarabia, the northern Bukovina and Herța county by the Soviet troops, thousands of people were executed, arrested or deported. There were three main waves of deportations in 1941, 1949 and 1951, but displacements had continued between these periods. Deportees, including women, children and the elderly, were transported in inhumane conditions to Siberia, the North Pole and Kazakhstan. The brutal policy of the Soviet regime affected many communities in the Cernăuți region, including the village of Costiceni, from where approximately 80-100 people had been deported.

Those deported were often unjustly accused of belonging to “bourgeois” parties or of being „dangerous” to the communist regime. In many cases, false denunciations by envious neighbors led to arrests and deportations. Deportations also targeted members of religious communities, such as Jehovah’s Witnesses, who were considered subversive and politically dangerous. The harsh conditions of the camps and the separation of the families aggravated their suffering.

History has formally rehabilitated these victims, but their sufferings linger in the memory of the survivors. The project of documenting and reconstructing these tragedies aims to preserve the memory of the events for future generations, contributing to the understanding of the devastating impact of the deportations of the Romanians of the actual Cernăuți region.

FASCINAȚIA MUZEELOR LA ROMÂNII DIN ȚINUTUL CERNĂUȚIULUI

Maria TOACĂ*
Cernăuți

Provocarea lui Ionică Semeniuc din Voloca

Am ajuns și eu într-un târziu de seară la casa cu miracole a lui moș Ionică Semeniuc din Hrușăuți, comuna Voloca, vestită în împrejurimi și vizitată de multă lume. „O să vă aștept lângă biserică”, mi-a spus la telefon, cam trist când a aflat că am și alte treburi la Voloca. Într-adevăr, la casa-muzeu a lui Ionică Semeniuc nu se poate merge cu graba. Dar și în scurtul răstimp avut la îndemână am rămas încrămențată în fața tezaurului adunat de venerabilul păstrător de comori naționale și lucruri ce poartă duhul veacurilor trecute. Aidoma unui muzeograf școlit, priceput în a-și uimi vizitatorii, a luat din pridvor un obiect în formă de cobză, întrebându-mă cam ce cred eu că ar fi acesta. Desigur că n-am ghicit. De unde puteam să știu că e un uscător de păr din timpuri când nu era nici pomină de curent electric?! Niciodată n-aș fi crezut că a existat un astfel de obiect, dacă nu-l vedeam în muzeul lui moș Ionică. Nu-și amintește nici el unde l-a descoperit, dar e sigur că are mai mult de-o sută de ani și că le servea doamnelor.

Povestea lui Ionică Semeniuc din Voloca, cel mai vârstnic dintre voloceni, care știe totul despre vatra sa natală, urmează la finele acestui articol, după depănarea unei suite de oameni ce i se aseamănă. Or, insistența sa de a-i face o vizită la căsuța cu minuni păstrate de la bunici și părinți, adunate de prin cămărilor satului, m-a dus cu gândul și la alți români din părțile noastre care, obsedați de patima de a păstra lucruri din timpuri apuse, și-au făcut muzee în propriile case. Drept că nu atât de mari și bogate ca în gospodăria românului din Voloca, însă au găsit măcar o cămăruță, măcar un colțor pentru bruma de avere moștenită din străbuni.

Și cei plecați de-acasă au luat o scânteie din vatră

De la Gheorghe Puiu, cântărețul nostru ce nu contenește în mărturisirea că-i „român din Bucovina și e harnic ca albina”, am auzit despre fratele său Vasile, înzestrat și el cu o voce minunată, dar pornit pe alt drum. A absolvit mai întâi o școală de cooperatie, apoi și un institut tehnic. A lucrat la uzina „Elektronmaș” din Cernăuți, contribuind la organizarea a trei secții. Timp de un deceniu portretul său s-a aflat pe panoul de onoare al orașului. Apoi, din motive familiale, soarta l-a îndepărtat de meleagurile natale. Deși îi despart sute de kilometri de casa părintească, Gheorghe mărturisește că este foarte atașat sufletește de fratele său: „Are vocație pentru istorie, se interesează de trecutul neamului, de mănăstirile din România. Când a plecat din

***Maria Toacă** este publicistă și eseistă din regiunea Cernăuți, autoare de cărți despre cultura românească din Bucovina. Președinta Societății „Doamnele Române”, membră a comitetului de conducere a Societății „Golgota” a românilor din Ucraina, coordonatoare a bibliotecii Societății pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina „Mihai Eminescu”, redactor la revista „Glasul Bucovinei”, membră a Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova

Cernăuți, a luat de la părinți rășnița și alte multe obiecte vechi. Acolo, în Rusia, unde își duce traiul, și-a amenajat în propriul apartament un mic muzeu al Bucovinei. Nu-i în stare să facă drumul lung până la frați, dar își alină dorul printre lucrurile ce poartă căldura vetrei străbune”. Mai mult decât toate pe acești doi frați și sora lor Elena îi unește o trăsătură specifică românilor – devotamentul față de neam.

Un fior din valurile Prutului, o rază din soarele satului său de baștină Mămăliga de la hotarul cu Moldova am găsit în apartamentul din Chișinău al compozitorului Dinu Matvievici. Cele admirate în odaia sa le-am numit „lucruri sărutate de eternitate”.

Pentru prima dată în vara anului trecut, sosind la Chișinău, nu m-am oprit la vechii prieteni. Deoarece mă aflam în tandem cu colega, jurnalista Carolina Jitaru, am fost găzduite de rudele ei Dinu și Adela Matvievici, ce-i sunt și nași de botez în lumea muzicii. Din primele vorbe cu gospodina casei, mi-am dat seama că pot să-i spun simplu Adela, că avem un ocean de amintiri comune – despre profesori, colegi de facultate, peripeții din anii de studenție. A absolvit ca și mine jurnalistica la Universitatea din Chișinău, am locuit la același cămin studențesc, numai că în ani diferiți.

Am parcurs de multe ori același drum, Adela Nistreanu (numele de până la căsătorie) fiind originară din localitatea Criva. Posibil s-o fi văzut și la cinematograful „Patria”, unde a lucrat câțiva ani, sau la MOLDCINEMA, unde a ocupat funcția de director timp de două decenii. Dar am lăsat să se liniștească emoțiile acestor nostalgii, impresionată de micul muzeu al domnului Dinu. Pasionat din copilărie de lucruri de la care adie eternitatea, a adunat relicve ce poartă istoria familiei, marcate de valori sentimentale. De la bunica a moștenit o farfurie de ceramică din anul 1750, de la bunicul Simion Baltă din Mămăliga păstrează niște coarne semețe de cerb, pe care acela le-a găsit în pădurea de lângă Prut. De pe meleagurile sale natale a adus mai multe lucruri scumpe inimii. Nu mă puteam desprinde de la un scaun din perioada austriacă, găsit de compozitor la Cernăuți. Numai bine să te relaxezi pe el cu un „Lepturariu rumînesc” de Aron Pumnul, descoperit în podul bisericii din Tereblecea. Carolina, înainte de a găsi un toporaș de când era stră-străbunica fată, a încremenit în fața vechiului gramofon. Motanul, cu nume celebru „Dali”, ne privea mândru, parcă dorind să ne spună că toate aceste minuni îi aparțin, sunt și ale lui.

Silvica Leah (cu numele Fedoreac până la căsătorie) n-a plecat departe de acasă. Ca distanță nu e lung drumul de la Boian, satul ei natal, până la Sadagura, unde locuiește în prezent. Însă sufletul i-ar fi fost orfan la noul loc de trai, dacă nu lua lucruri scumpe din leagănul Boianului, din inima română a Bucovinei, care demult, după apusul dinastiei Hurmuzăcheștilor, la Sadagura nu mai bate. După ce a devenit vestită în întreaga regiune și muzeul ei de la mansardă a fost oficial înregistrat la primăria orașului Cernăuți, Silvica a făcut un gest uluitor: a donat întreaga bogăție de la mansardă Liceului din Boian-centru, unde a învățat și ea odată. Dorința i-a fost să

se bucură și copiii de azi așa cum se bucura ea în anii de școală de bruma de exponate adunate într-o mică sală. Dar până să ajungă la Boian, muzeul ei a fost vizitat de mai mulți copii din Cernăuți și localitățile din jurul orașului. Bunăoară, anul trecut, atrăgându-i pe liceenii de la „Alexandru cel Bun” în proiectul „Creștem românește”, aprobat și susținut de Departamentul pentru Românii de Pretutindeni, am ales să începem parcursul momentelor „creșterii” din podul casei Silvicăi și mamei sale Felicia, născute și cu o mare parte a vieții trăite în spiritul tradițiilor românești la Boian, dar care peste ani s-au îndepărtat de vatra natală. Sufletul, însă, le-a rămas același, în credința și datinile moștenite din moși-strămoși. Am vrut să le arăt tinerilor de la oraș cum nu se stinge glasul sângelui, cum arde focul dorului, cum merge omul spre împlinirea unui vis. Nici într-un muzeu din Cernăuți ei n-o să vadă relicvele adunate de prin toată Bucovina.

Pe stăpânele neobișnuitei case Silvica și mama ei Felicia Striencu-Fedoreac le-am cunoscut poposind în universul lor de poveste înainte de declanșarea pandemiei COVID-ului, pe la finele lunii august. De-atunci am devenit și eu o părticică din neamul lor cel de demult, adunat cu dragoste și pietate să-și dăinuiască veșnicia la loc de cinste, în liniștea de sus a casei. Comorile adunate la mansardă s-au înmulțit, cucerind sute de admiratori. Au vizitat-o grupuri de elevi, a trezit interesul jurnaliștilor români și ucraineni de la televiziunea regională, în anturajul relicvelor găzduite de Silvica s-au adunat profesori de istorie la lansarea unei cărți despre Sadagura.

La mansarda Silvicăi s-au intersectat drumurile eroilor cărții lui Gheorghe Botă cu cele ale relicvelor adunate de gospodinele casei. Ambii, cu rădăcinile adâncite în moșia lui Ion Neculce a Marelui Boian, au și destine asemănătoare, trăind într-un anturaj unde nu se vorbește limba maternă, româna de acasă. Dar au luat cu ei dragostea cea dintâi pentru poveștile auzite în copilărie, Gheorghe Botă făcându-se cunoscut ca un împătimit al scrisului, iar Silvica Leah – ca o neostenită căutătoare și adunătoare de lucruri din trecut, frumos rânduie în muzeul ei privat, care a avut oaspeți vestiți – scriitori, diplomați, parlamentari, etnografi... Dar n-a mai simțit de la nimeni atâta bucurie și emoții ca de la vizita copiilor de la Liceul „Alexandru cel Bun”. Unicul ei copil, fiica Oxana, a absolvit, cu excelență, această primă școală românească din centrul Cernăuțiului în anii când era director regretatul Mihai Jar. A fost o elevă exemplară, lăudată de profesori, admirată de colegi. Acum, de zeci de ani, e dureros de departe. S-a căsătorit după absolvire, a plecat cu soțul tocmai peste Atlantic. Silvica are nepoți mari, îi vede numai pe Skype, inima rupându-i-se de durere că nu i-a ținut nicicând în brațe, nu le-a împărtășit din dragostea și pasiunile ei. De aceea în fiecare fetiță ce i-a urcat scările la mansardă parcă o vedea pe Oxana ei. Povestindu-le copiilor despre obiectele adunate, i se părea că le vorbește nepoților ei... Nici nu știa de unde să înceapă, despre care lucrușor să le vorbească, căci fiecare – năframă, chingă, brâu, pernuță, broderie, cușmă, ștergar, farfurie, basma, felinar, păretar, covoraș, cufăr – își are în spate o istorie veselă sau tristă, ascunde o poveste de iubire, poartă urma unei lacrimi... Adunându-le, Silvica știe de la cine vin aceste neasemuite relicve, cui au slujit, pe cine au încălzit. Ne-a atras atenția la colecții de ulcioare și farfurii de ceramică din secolele trecute, la basmale înflorate, negre, cu ciucuri de mătase... Profesoara Larisa Jar a „testat” furca încărcată cu un caiet de lână. Mai încolo ne îndemnau la lucru ragila și piepteni mai fini pentru fuioare, „mașina” de curățat porumb, covățica din lemn și câte alte obiecte țărănești care stau la sfat între ele în podul cu mistere, bucurându-i pe bătrânii și tinerii din

palidele fotografii – adevărații stăpâni ai regatului de străbune comori. Chiar îmi imaginez fascinantul lor sfat în miez de noapte, lucru mai greu de înțeles pentru tinerii născuți la oraș. Totuși, minunatele covoare, prosoapele, grădina cu flori de pe fețele pernelor nu puteau să nu le fascineze pe fete, dar mai ales vechea oglindă în care se vedeau ca adevărate zâne din poveștile lui Creangă.

Ce nu înțelegeau tinerii vizitatori, le povestea Silvica: despre extraordinarul cufăr pictat în nuanțele tricolorului, lada de zestre adusă la Boian de bunica sa Margareta din Mahala în 1931, când s-a măritat cu boinceanul Florea Striencu; despre tragicul destin al tinerilor soți după ocupația sovietică din 1940 și deportarea bărbatului într-un lagăr din Iakutia, unde era înhămat la plug în locul cailor și mânat să are câmpul; despre monumentală carte cu motive ale industriei casnice de broderie din Bucovina în trei limbi (germană, ucraineană și română), o copie fidelă dăruită de primăria orașului. Nu ne puteam desprinde privirile de la minunatul blidar cu oglinjoare din perioada austriacă, ce-și trăia ultimele zile în șopronul unui gospodar din Mahala, iar dintr-un ungher ne chema un cântar la fel de vechi din bronz, acoperit de „papină” (un fel de mucegai care îi atestă valoarea de unicat muzeistic), mai încolo – un șal purtat de flăcăi pe la începutul sec. XIX, niște cizme bărbătești din aceeași perioadă... Doamnele profesoare s-au interesat de istoria a două costume populare. De dragul trecuților strămoși care o privesc cumiți din îngălbenite poze, Silvica s-a învățat să le însufle viață, redând strălucire la două cămăși brodate – prin anii 1860-1870, despre care mamă-sa spune că au fost cusute la lumina lunii. Un costum e în stil oltenesc, dar tot la Boian a fost cusut.

Afară ne zâmbeau trandafirii. Ne-au mângâiat cu aromele lor târzii, superbi, mândri asemenea celor de pe covoarele de la mansardă, încât ne întrebam încremețiți în admirație: au coborât florile de sus în fața casei? Ori au urcat toate în muzeul Silvicăi, lăsându-și rădăcinile și ghimpii să înfrunte brumele toamnei?

Povestea unei lăzi cu inimă tricoloră

Credeam că știu despre toate minunile adunate de gospodarul din Boian Vasile Botă în mândra casă a familiei sale cu aură românească și relicve de muzeu. Însă de fiecare dată când se ivește prilejul de a-i trece pragul descopăr câte ceva nou, necunoscut mai înainte. Nu demult, aflând că am venit cu ai mei la țarina părintească, a insistat să intrăm și pe la el. Tabloul lui Ștefan cel Mare, pictat pe un perete și renovat după reparațiile din anul trecut, îl mai văzusem, și cel al părinților săi, de asemenea, îmi era cunoscut. Ce n-am văzut până acum în casa soților Silvica și Vasile Botă este o ladă proaspăt pictată cu flori de romaniță. Mi s-a părut nou-noi, doar inima tricoloră de pe capacul lăzii îmi amintea de cele văzute în sălile de muzeu de la Ostrița-Mahala, Iordănești, Crasna, la boinceanca Silvica Leah (Fedoreac)... „Nu te uita că e proaspăt pictată, și lada mea e tare veche, de pe vremea când era bunica Sanda din neamul Morgoci fată mare. Mi-a dat-o nu demult nepoata Maria de la sora mea mai mare, Anița, Dumnezeu s-o

iertere! Din ornamentele de odinioară nu s-a păstrat decât inima în trei culori. De aceea l-am rugat s-o înnoiască pe un pictor din Costiceni, care mi l-a desenat și pe Ștefan cel Mare”, începu Vasile să-mi depene povestea. Lada bunicii, plină cu zestre, a fost transmisă Mariuței (mama lui Vasile), care la rândul ei a scos-o la loc de cinste la nunta fiicei Anița.

Când s-a măritat soră-sa Anița, Vasile Botă era un băiat de vreo zece ani. Două perechi de cai înhămați la două căruțe încărcate vârf duceau zestrea miresei la casa mirelui Gheorghe Țurcan. Vasilică stătea țațoș pe ladă, el fiind mai marele peste toată bogăția surorii sale. „Cumpărătorul”, viitorul cumnat, a negociat lada cu tot ce era acolo. „Mi-a dat o băsmăluță înnodată la un capăt. Am găsit cinci ruble în ciotul cela. Erau bani mulți atunci, pe la sfârșitul anilor '50”, își amintește fratele Aniței. De aceea îi și este atât de scumpă lada cu inimă tricoloră. Era perioada când boincenii au fost înscriși moldoveni în buletine, însă în piept le bătea inima română, o dovadă fiind lăzile cu zestrea mireselelor.

La fel de scumpă ca valoare sentimentală, dar și artistică, îi este o farfurie de ceramică, pictată, ce-i împodobește colecția de pe pereți. A pus-o lângă icoana Maicii Domnului, pentru că e de la nașa sa de botez, Paraschiva din Arboreni. „Mama a păstrat-o ca ochii din cap, era lucrul cel mai de preț în casa noastră. Mi-a dat-o când a văzut că adun vase și farfurii de ceramică. Mi-a spus să am grijă să nu se spargă, că mi-a dăruit-o nașa la botez, plină cu făină și câteva ouă”, le povestește Vasile nepoților, viitorii moștenitori ai relicvelor familiei. De câte ori le spune povestea lăzii și a farfuriei se roagă, în gând, Domnului să nu dispară inima română din casa sa.

Altare ale trecutului românesc în școli

„Nicăieri în lume nu veți găsi un muzeu ca al nostru”, ne spune Nicolae Bodnariuc, directorul școlii din localitatea Opișeni, invitându-ne în Muzeul „Maximilian Hacman”. E deschis de 21 de ani, însă mulți i-au pășit pragul pentru prima dată la 22 septembrie 2023, la sărbătorirea celor două decenii de la înființare. Desigur, în lume mai sunt asemenea muzee de arheologie și etnografie, mai spațioase, poate și mai bogate în exponate. Dar nicăieri nu e ca la Opișeni, unde elevii, împreună cu directorul Nicolae Bodnariuc, au scos din negura veacurilor, din adâncul gliei străbune obiecte întregi și fragmente ce mărturisesc urmele dacice pe aceste meleaguri. De aceea am certitudinea că nicăieri în lume nu s-a cercetat atât de minuțios, de conștiincios și cu maximă responsabilitate, cu atâta pasiune cum a făcut-o la început și continuă s-o facă istoricul Nicolae Bodnariuc. Și consulul general al României la Cernăuți, doamna Irina-Loredana Stănculescu, le recomandă oaspeților din România să treacă neapărat pe la Opișeni, mai ales că drumul de la vamă sau spre vamă trece prin această localitate așezată la o azvârlitură de băț de frontiera cu România. La fel și ea prima vizită a făcut-o la Opișeni, în calitate de șef al misiunii diplomatice române la Cernăuți, purtată de interesul de a vedea această unică instituție muzeală din regiunea Cernăuți, dar și din întreaga Ucraină.

Patronul muzeului Maximilian Hacman, născut în familia preotului Vasile Hacman din Opișeni în anul 1877, a fost foarte apropiat de istoricul Ion Nistor, pregătind împreună unirea Bucovinei cu Patria-mamă. Jurist de profesie și profesor universitar, a fost decanul Facultății de Drept și, un timp scurt, rector al Universității din Cernăuți în perioada anilor 1921-1922. Maximilian Hacman a participat la Congresul General al Bucovinei, la care s-a votat Unirea. În 1940 a reușit să se

refugieze pe teritoriul neocupat al României, revenind după un an, ca în 1944 să părăsească pentru totdeauna meleagul natal. După moarte (a decedat în 1961, la Turda), a avut norocul să revină acasă, la Oprișeni, cu numele ce-l poartă această originală instituție de muzeu.

Într-un anturaj de poveste dăinuiește veșnicia românească la școala din Iordănești, condusă de directorul Vasile Ioneț. Prezentul și viitorul satului, zilele de astăzi și cele de mâine se reflectă în ochii și pe chipurile generației tinere de elevi, le auzim în vocile care recită și cântă la sărbători. Iar cu trecutul de la care pornesc toate cele bune și frumoase, ramificate în sufletele tinere, ne întâlnim în Casa Mare a Liceului. De fapt, duhul strămoșilor sălășluiește nu doar în Casa Mare și încă într-o cameră de muzeu ale instituției de învățământ, ci pretutindeni în sufletul românilor care au pornit de la rădăcinile acestei comunități. O scumpă relicvă este Tricolorul, salvat în timpuri de prigoană națională, dar și toate celelalte lucruri poartă o istorie, o făclie vie de la candela strămoșilor. Nu pentru prima dată s-a aflat în Casa Mare a iordăneștenilor consulul general al României la Cernăuți, Irina-Loredana Stănculescu, dar cu trepidantă emoție, împreună cu domnul Vasile Ioneț au aprins simbolic lampa ce ne amintește de nopțile nedormite ale bunicilor. Acele nopți la flacăra palidă, când mâinile și imaginația lor au dat viață minunatelor costume populare păstrate în muzeu, îmbrăcate și purtate de tineri cu mare dragoste la sărbători.

Ne-am amintit și de momentul de la 15 iunie 2023, de ziua omagierii Poetului Național, când de la Muzeul istorico-etnografic al Liceului din Iordănești cele mai de valoare exponate și-au găsit loc la Palatul Național. Mostrele expuse, care ne duc cu secole în urmă, sunt o expresie vie a urmelor românești pe aceste meleaguri.

Și la Boian cresc mărturisitori ai originii străbune. La 21 februarie, de Ziua Internațională a Limbilor Materne, am fost invitată la o lecție de iubire pentru limba română la Liceul Nr. 1 din Boian. Înainte de a intra în atmosfera de sărbătoare a limbii materne, doamna directoare Angela Botă mi-a propus o scurtă plimbare pe aleea de minuni ce duce în raiul comorilor populare, adunate în sala de muzeu. Am acceptat cu plăcere, având interesul meu să mă „salut” cu manechinele donate de Societatea „Doamnelor Române”, pentru a pune în valoare portul popular de zile mari al boincenilor. E un ritual încetățenit din august 2021, când la Liceul Nr.1 din Boian a fost inaugurat muzeul, ca oaspeții să treacă mai întâi prin cămăruța unde sălășluiesc în armonios aranjament relicvele populare adunate de la săteni, scoase din lăzile de zestre ale bunicilor. Așa am aflat și eu că data de 21 februarie, pe lângă faptul că e sărbătoare a limbilor materne, mai este însemnată și ca Ziua Internațională a Ghidului de Turism.

La Liceul din Boian-centru există o motivație esențială de a marca această dată. De la deschiderea muzeului, elevii sunt pasionați de căutarea unor obiecte din vechime, ajutându-le profesoarelor Cristina Nelici și Sofia Jalbă să-i îmbogățească tezaurul popular. Copiii au descoperit că din trecut ne vin atâtea lucruri frumoase și, sub îndrumarea acestor două profesoare responsabile de funcționarea muzeului, ei învață să prețuiască valoarea lor. Pentru liceenii acestei instituții fiecare exponat prezintă nu doar interesul de a-l privi, ci le trezește curiozitatea de a-i cunoaște povestea, de a-i cerceta originea și specificul național. Bunăoară, Nichita Nelici din clasa a VIII-a participă deja al doilea an la concursul regional al tinerilor ghizi, desfășurat sub egida Muzeului Etnografic Regional din Cernăuți. Cunosc dăruirea mamei sale, prof. Cristina Nelici, angajată în munca de înființare a muzeului și,

desigur, nu greșesc când spun că i-a transmis fiului pasiunea pentru investigații. Îndrumat de conducătoarea de proiect, profesoara Sofia Jalbă, Nichita a câștigat anul trecut premiul I cu lucrarea despre cea mai veche casă din Boian.

E incredibil, e un adevărat miracol că în satul mistuit de focul primului război mondial oamenii care s-au întors din străinătăți la cenușa și ruinele de acasă au păstrat lucruri devenite astăzi relicve de muzeu. Sofia Jalbă m-a însoțit la străvechea căsuță care-i asemenea unei ființe vii, țărancă cu brâul de humă, dar și adevărată eroină, deoarece în prezent este unica din cele 23 rămase în „picioare” în vâltoarea primului război mondial. Visul tinerei profesoare era să o scoată cumva din Hucău în centrul Boianului, pentru a adăposti în ea tot ce a adunat în muzeul școlii. Această casă, prezentată de elevul Nichita Nelici la concursul ghizilor, e și ca un monument al rezistenței boincenilor în timpuri de cumplită cumpănă.

Anul acesta Nichita Nelici și-a ales ca obiect de cercetare ștergarele brodate, prezentând pentru concursul regional al ghizilor diferite tipuri, cu descrierea detaliată a ornamentelor. S-a clasat pe locul al II-lea între un număr mare de concurenți, considerând că și aceasta e o victorie, pentru că a prezentat o parte din istoria țesută a neamului. A avut un teren imens de cercetare. De curând muzeul s-a îmbogățit cu o colecție impresionantă de ștergare, grație donației generoasei Silvica Leah, care și-a trimis la vatra natală toate comorile de la mansarda casei sale din Sadagură.

La Liceul din Mămăliga ne-a adus spectacolul prilejuit de lansarea CD-ului Carolinei Jitaru, absolventă a acestei școli. Întâi au fost copiii cu trandafiri, cântecul și lacrimile, iar la finalul întâlnirii – un popas în muzeul Liceului. Este locul unde profesorul de istorie Viaceslav Nistrea a adunat dovezi despre începutul începuturilor acestei așezări de lângă Prut – relicve din perioada scitică, mostre ale culturii cucutene, o icoană a Sfântului Andrei, salvată de necredința păgânilor, unelte vechi meșteșugărești, coșuri împletite și mândre covoare, costume populare, catrințe cum numai la Mămăliga se purta odinioară.

Muzeul Liceului din Crasna păstrează memoria poetului Ilie Motrescu, victimă a organelor represive sovietice, asasinat în împrejurări neelucidate nici până în prezent. Despre oamenii care au pus bazele muzeului le povestește vizitatorilor secretara instituției, responsabilă și de această sală, prof. Mariana David. Muzeul a fost deschis cu prilejul concursului bucureșteanului dr. Laurențiu Dragomir, reprezentant al Asociației pentru Protecția Patrimoniului din București, în septembrie 2022, cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la nașterea poetului. În această sală, printre lucruri ce respiră cu istoria seculară a moșiei pomenite în hrisoavele lui Alexandru cel Bun, a pământului pe unde „Cu brațul vlăguit de grele arme,/ sub muntele acesta Ștefan doarme...”, și-a găsit pacea și înveșnicirea memoria temerarului exponent al crășnenilor, „scoborător din semeția dacă”, Ilie Motrescu. Și tot în această sală, în preajma împlinirii a unui an de la trecerea la Eterna (24 octombrie 2022), a fost pomenit poetul Ilie T. Zegrea – de cei mai apropiați, care au împărțit cu el durerile și bucuriile, i-au înțeles zbuciumul.

La Ostrița-Mahala datinile românești renasc și la gura cuptorului. Aș scrie mai poetic – „la focul din vatră”. Însă știu cât de mult a ținut responsabilă de viața culturală a comunei Mahala, Elena Nandriș, să aibă la clubul din Ostrița-Mahala, pe care îl patronează și unde desfășoară activitatea artistică, o „cas-cea mare” – o sală de muzeu, cu un cuptor pentru copiii satului. A visat la un cuptor nu ca decor, ci unul adevărat, în care arde focul și nu iese fumul în casă, se coc colaci și se înfundă oale de lut cu

sarmale, ca pe timpurile străbunicilor. A avut curaj în prag de iarnă să înceapă o întreagă „revoluție”, demolând pereții din interior, modificând camerele, punând pe roate renovarea clădirii. Un plus de încredere și imbold i-a dat susținerea din partea României, lucrările de renovare fiind realizate în baza proiectului finanțat de Departamentul pentru

Români de Pretutindeni. Au pus umărul și părinții copiilor – membri ai ansamblului artistic, și șeful clubului Dumitru Zaidel, iar la copt colaci și gătitul sarmalelor s-au găsit destule gospodine sub îndrumarea bibliotecarelor Mariana Boicuc, Olga Zaidel, profesoarei Elena Zaidel, meșteritei Maria Tatarciuc.

După zile de zbucium înnegurate de griji și nopți albe de nesomn, a bătut ceasul sărbătorii, când în jurul cuptorului, aidoma celui fermecat din povestea lui Ion Creangă, s-a adunat multă lume bună să se bucure de căldura focului din vatră, dar mai ales de fericirea din ochii copiilor. La aprinderea focului în cuptor a participat și echipa Consulatului General al României. Pe lângă cadoul „dulce”, lăsat sub pomul de Crăciun de șefa misiunii diplomatice, Irina-Loredana Stănculescu, a fost prezentată ediția de gală a volumului *Un consulat regal la Cernăuți*, dedicat Consulatului Regal al României la aniversarea a 130-a de la înființare (1892-2022) și împlinirii unui sfert de veac de activitate a Consulatului General al României la Cernăuți.

Aflându-ne în mijlocul copiilor, ne-am reîntâlnit și noi, cei mari, cu copilăria din casele părintești-bătrânești, luminate de lampa cu petrol. Am călătorit printr-un secol de minuni ce numai la muzeu pot fi văzute astăzi, dar ne-am convins că obiectele adunate în muzeul ce prinde viață la Ostrița-Mahala nu sunt doar pentru decor. Muzeul e un organism viu, cum l-a dorit doamna Elena Nandriș. La stative se poate țese cu adevărat, din caierul de lână prins în furcă se poate toarce, în cuptor se poate coace, iar pe cuptor, mici și mari, pot să urce să se încălzească după un ger zdravăn de afară.

Tinerete fără bătrânețe într-o gospodărie țărănească

Pășește sprinten spre cel de-al 92-lea leat, asemenea unui bărbat în floarea vârstei, Ionică Semeniuc. Ia uneori și cârja în mână, dar mai mult pentru a-și afișa o ținută impozantă. Moș Ionică spune că a ajuns la vârsta ce o are fără ca să-i fie bătrânețile „haine grele”, pentru că în lunga sa viață n-a băut și n-a fumat. Glumeț cum îl știm, de la o vreme a prins gust să spună că ar trebui acum să-i bată ceasul de plecare și că Dumnezeu îi pregătește foaie de drum. Doar n-a rămas nimeni de seama lui pe-aproape câtă-i Voloca de mare, el fiind unicul semincer lăsat de Dumnezeu ca să nu se piardă duhul de cândva al românului, să vadă copiii de azi tot ce-au avut frumos și de folos strămoșii. Îi este drag să trăiască, dar știe că omul pe pământ e trecător, că numai în basme există tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte.

De aceea și-a adus povestea în casa sa, adunând lucruri din vechime – dintre cele fără bătrânețe și fără de moarte. Parcă poate să îmbătrânească vreodată cămașa ce-o îmbrăca la horă cu două sute de ani în urmă bunică-sa Anița, ori alta mai tânără – o ie a mamei sale Varvara, sau costumul său de mire?! Cine din tineri a văzut sau a auzit de drâmbă! Dar el o păstrează ca pe o relictă, pentru că i-a dăruit-o vestitul consătean, artistul poporului Ioan Paulencu. Când o ia în mână, parcă aude tristețea Codrilor Cosminului, îngânată cu solemnă monotonie de tânărul Ionel, cel care avea să devină peste ani renumit solist la Opera Națională din Chișinău.

Tatăl său, Alexe, de multă vreme e numai pământ, dar ceasul elvețian mai ticăie în casa fiului. Și o sabie de pe timpul cătăniei bunicului Toader în

cavaleria austriacă, și o ghiulea de tun din veacurile de navală a otomanilor stau ca martori ai vitregiilor prin care au trecut românii acestor locuri, alături de un „soldat sovietic” – un manechin, îmbrăcat în haine militare. „E uniforma cu care m-am întors eu din armată, am pus-o aici lângă ghiulea și sabie să vadă copiii de azi sub ce vremuri și stăpâniri străine a trăit neamul nostru”, îmi explică moșul ca un adevărat muzeograf.

În casa sa (reședința de vară de la Hrușăuți), și pe lângă casă, toate-s din vechime, orice obiect respiră și vorbește românește cu glasul lui Ionică Semeniuc. Dar până a le asculta povestea, în drum spre căsuța cu comori, am făcut un popas în câmp, la căplița (capela) lui Vasile Salahor. Se însera, bisericuța își contura profilul pe înaltul cerului, luminând liniștea până hăt la orizont. Un cățel, ivit de nu știu unde, i s-a gudurat la picioare, bucuria patrupedului arătând că moș Ionică trece des pe aici. „Să intrăm înăuntru, să rostim Tatăl Nostru și să aprindem o lumânare...”, m-a îndemnat, povestindu-mi istoria locului. „Aici avea să se înalțe o biserică. Pe timpul României, prin 1938-1939, înainte de a ne părăsi ai noștri, s-a turnat temelie. Au venit antihriștii și s-a oprit construcția. Când s-a împărțit pământul la săteni, lotul acesta l-a primit gospodarul Vasile Salahor, om cu credință și frică de Dumnezeu. I-am spus că pe pământul lui a fost ales loc de biserică. El a adus un buldozer ca să sape și a dat de fundament, după care a construit această bisericuță unde lumea se închină la Sfântul Nicolae și aprinde lumânări”.

După aceste vorbe am mers cu sufletul împăcat mai departe – la raiul său de acasă. Până a intra în ogradă, am cuprins cu ochii pitorescul din jur. „Cât vedeți departe până-n zare e moșia ștefaniană a Cosminului, iar pometul de până la iazul din vale e moșia mea”, se laudă moșul, un pic amărât că ne prinde întunericul și nu e timp să stăm la o cafea la măsuța de sub cel mai viguros pom din necuprinsa-i livadă.

Ochiul de apă din râpă îl numește iaz cu pește. Cățelul Țiganu, sărind vesel înaintea stăpânului, a dat de câteva ori din coadă în semn că tot ce spune el despre pește e adevăr curat. Cățelul e cuminte, se ține de casă, nu umblă brambura și e atât de blând că s-a lăsat mușcat de o vulpe. „Hai să vă arăt unde doarme”, mă invită moșul în curte. Cățelul a lut-o înainte, alergând la un leagăn din pridvor, unde sub un covoraș doarme un „copilaș” – o fetiță mică-mică. Pe prispa din fața casei, într-o căruță, moșul a culcat doi copilași, ca să vadă cei mici de astăzi cum își creșteau mamele de cândva pruncii, luându-i cu ele în câmp. După căruță stă „mașina de spălat”, în forma unui butuc, așa-numita zolniță. Acum când se întrerupe des curentul electric, ar putea fi folosită și această raritate. Pridvorul e încărcat cu instrumente țărănești din vechime, fiecare cu povestea sa. Un ciocan de piatră, la care numai coada e nouă, a fost găsit de fântânarul Ilie Dovghei, când săpa fântâna, la o adâncime de trei metri. Spre deosebire de muzeele din oraș, lucrurile sale pot fi atinse, luate în mână și chiar folosite. Dacă i se face cuiva poftă de crupe, poate să vină la rășnița străveche a lui moș Ionică, numai să aibă putere să învârtă roata grea de piatră.

Nepoții și strănepoții se minunează de patefonul fără baterii, fetele au ce învăța de la țesătoarea Marghiolița. Așa a „botezat-o” stăpânul, când a pus-o la războiul de țesut, mai precis la stative, cum se spune la noi. Sărmana de câțiva ani țese și tot e cu sulul umflat de urzeală. Cel mai mult m-au impresionat numărul de manechine înveșmântate în port popular, toate cumpărate pe cheltuială proprie. În bucătăria de vară stă voinicul Vasiliță, îmbrăcat românește de la creștet până la călcâie. I-a pus o mască de protecție să-l ferească de microbi, că totuna nu bea și nici nu mănâncă. În odăi îi țin de urât moșului câteva perechi de tineri, toți în mândrul port popular.

Fotografia în care e alături de prima soție, Maria a lui Gheorghe Hâncu, e cu panglică neagră. Casa, construită înainte de primul război mondial, în 1910, în care a trăit 32 de ani cu ea și acum adăpostește atâtea minuni, este a nevestei. A luptat cu boala ei necruțătoare, a vândut și mașina ca să-i prelungească zilele, însă alta a fost voia Domnului. Cu Viorica din Mahala, a doua soție, au viețuit 17 ani împreună, până i-a despărțit moartea. „Dacă trăiești mult ai de toate – și bucurii, și durere”, oftează moșul, dornic de a vorbi numai de cele bune și luminoase, dintre care înaintea tuturor îi sunt cei patru copii de la Maria, patru nepoți și doi strănepoți.

După acest vârful al fericirii, urmează comorile adunate. E imposibil să le numesc pe toate. S-ar cere neapărat o inventariere. La intrare, pe perete, stă harta Bucovinei, despre care aflu că e o raritate și foarte puțini români o au. Și mai puțini pot fi văzuți prinși în poză cu renumita noastră bucovineancă Sofia Vicoveanca, un instantaneu

apărut dintr-o sinceră afecțiune a cântăreței. Cărți vechi de rugăciuni de la Putna, manuale din anii de școală românească, două lăzi mari cu piesele portului popular așteaptă să intre în Casa lui Aron Pumnul, când va fi restaurată și se va deschide acolo un muzeu. Să-i dorim neobositului căutător de comori românești să trăiască încă mulți-mulți ani și să i se împlinească acest vis. Să trăim și noi până la acel moment fericit, când îl vom vedea în fața reînnoitei Case a lui Aron Pumnul, povestind despre darurile sale.

SUMMARY

The article sheds light on the efforts of the Romanians from the Cernăuți region to preserve and promote their culture and traditions by establishing personal museums. Uncle Ionică Semeniuc from Voloca is a remarkable example, who has collected old objects that tell about the life and traditions of the Romanians of the region, from old hair dryers to items of special folk wear at his house-museum. Other similar initiatives arise from the desire to preserve, even outside the country's borders, a piece of the culture and history of Bukovina. The text also mentions the brothers Gheorghe and Vasile Puiu, who, although they are far from home, keep and display Bukovinian relics in their homes in Russia, thus creating cultural links between the Romanian past and present.

Silvica Leah from Sadagura turned her house into a private museum where she had brought all her inherited treasures from Boian and later donated the collection to the local school to educate the younger generation. The principal Nicolae Bodnariuc of the school in Oprișeni has contributed through the "Maximilian Hakman" Museum to the preservation of local historical vestiges, and Vasile Ioneț of Iordănești, preserves the ancestral memory through the High School's Great House.

CONSTANTIN MANDICEVSCHI – PROFESOR, INSPECTOR ȘCOLAR, DIRECTOR AL BIBLIOTECII UNIVERSITĂȚII DIN CERNĂUȚI (165 DE ANII DE LA NAȘTERE)

Vladimir ACATRINI*
Cernăuți

După răpirea Bucovinei de către Imperiul Habsburgic, tradițiile și obiceiurile românești au continuat să fie păstrate timp de mai mulți ani, în pofida încercărilor Vienei și Lvovului de a le eradica din memoria colectivă. În prima jumătate a secolului al XIX-lea influența poloneză a fost destul de puternică în Bucovina, venind mai ales din Galiția. A urmat politica de germanizare impusă de Viena. Românii bucovineni au purtat un „război intelectual” neîncetat în acești 143 de ani de dominație austriacă, un război aducător de izbânde culturale, în limitele permise de situația politică a regiunii. Muzica a jucat un rol important în aceste frământări. Au trecut multe decenii după anul fatal 1775 până ce influența occidentală a reușit să modifice viața muzicală din Bucovina. Această influență a continuat până în prima jumătate a secolului al XX-lea. Doina, bocetul, colinda sunt aceleași sau aproape identice cu cele din vremurile vechi. La fel de rezistentă s-a dovedit a fi și muzica tradițională în orașe.

Suceava a fost primul centru muzical al Bucovinei. De aici porneau lăutari vestiți precum Moș Nicolai Picu (1789-1864) sau Grigore Vindereu (1830-1888), care cutreierau toată Bucovina și zonele de frontieră ale Moldovei. Nunțile mari boierești și preoțești nu se petreceau fără acești lăutari. Abia după 1840 au venit de la Viena profesori de muzică, aduși la Seminarul Teologic din Cernăuți de episcopii ortodocși pentru cântarea corală. Fiind cu totul străini de muzica românească și cea bisericească ortodoxă, aceștia nu au jucat un rol decisiv în formarea gustului muzical bucovinean.

***Vladimir Acatrini** – istoric, bibliotecar, etnograf. Doctor în pedagogie, profesor la Liceul din Bahrinești (din 2021). Autor al unor broșuri privind istoria satului natal. Membru al Uniunii Naționale a Cercetătorilor Ținutului Natal din Ucraina, inspector civil pentru protejarea monumentelor din orașul Cernăuți. Publică articole în revistele de specialitate, precum și în diverse periodice din Ucraina, România și Republica Moldova. Președinte al Societății Bibliotecarilor Bucoveneni (din 2017), secretar al Societății „Golgota” a Românilor din Ucraina (din 2016), director al Fundației de Binefacere „Familia Mandicevski”, Deține mai multe diplome și mențiuni, printre care și medalia „Pentru slava Bucovinei”, acordată de Administrația Regională de Stat Cernăuți.

A trebuit să se ridice localnici care să împace aceste două lumi muzicale. Cel dintâi a fost Karol Mikuli (1820-1897), un armean bucovinean, descendent din armenii „orientali”, în bună parte românizați (spre deosebire de armenii „catolici” din Galiția, majoritatea polonizați), care s-a ridicat la o înălțime respectabilă în arta compoziției muzicale. Mai târziu, personalități precum preotul Isidor Vorobchievici, autorul primului manual românesc de armonie muzicală publicat în 1869, preotul Samuil Andrievici (ulterior mitropolitul Silvestru Morariu Andrievici), autor al unui volum de muzică bisericească, *Psaltichia bisericească* (1879), Alecu Petrino, Ștefan Nosievici, Constantin Buchenthal, Adalbert Hrimaly ș.a., s-au dedicat muzicii românești. Marea generație românească de la 1848, care publicase ziarul „Bucovina” (1848-1850) și editase „Foaia Societății” (1865-1869), a trebuit să capituleze în fața sortii nemiloase. Mulți dintre aceștia au fost pierduți în deceniul 1870-1880. Astfel ne-au părăsit: Aron Pumnul în 1866, Alexandru Hurmuzaki în 1871, Eudoxiu Hurmuzaki în 1874, Dimitrie Petrino în 1878 și Gheorghe Hurmuzaki în 1882. Totuși, în aceste vremuri de grele încercări și descurajare, o artă pașnică a intervenit, animând, încurajând și câștigând noi victorii românești. Este vorba de cele mari trei talente, sau reprezentanți ai mării triade de muzicieni români din Bucovina: Ciprian Porumbescu, născut în 1854, Eusebie Mandicevski, născut în 1857, Tudor cav. de Flondor, născut în 1862¹.

Constantin Mandicevski, vâstarul unei familii preoțești, cu bogate ramificații, având legături cu centrele ortodoxismului, s-a născut la 24 mai 1859 în satul Băhrinești (astăzi raionul Cernăuți, regiunea Cernăuți). Este fiul parohului bisericii din satul Băhrinești Vasile Mandicevski și al Veronicăi Popovici, fiica lui Constantin Popovici, profesor al Institutului Teologic din Cernăuți. Mama sa a fost sora marelui savant cu renume european, Eusebiu Popovici, profesor universitar de istorie bisericească, și a arhimandritului Clementei, Constantin Popovici, de asemenea profesor universitar.

Constantin Mandicevski, în tradiția familiei, a fost profesor de istorie și geografie la Suceva, apoi director la gimnaziul din Cernăuți, inspector școlar, director al Bibliotecii Universității din Cernăuți. Puțini știu că anume Constantin Mandicevski este autorul renumitului Imn al bucovinenilor – *Cântă cucu-n Bucovina*.

Constantin Mandicevski a absolvit școala veche din Cernăuți, în anul 1869, începe cursul la Obergymnaziul din Cernăuți, susținând în vara anului 1877 bacalaureatul. Frecventează apoi Universitățile din Cernăuți și Viena, susținând în 1884 examenul de capacitate la istorie, geografie, limba și literatura germană. Constantin Mandicevski își începe activitatea pedagogică între anii 1884 – 1893, ca profesor la Gimnaziul Superior Ortodox din Suceava, unde a predat cursul de istorie și limba germană. În această perioadă face cunoștință cu poetul Mihai Eminescu, care în anul 1885 s-a aflat de Crăciun la Suceava.

Poetul venea pe la Cernăuți, împreună cu sora sa Harieta, ca să-și viziteze cealaltă soră, Aglaia. A treia zi de Crăciun, de Sf. Ștefan, poetul a participat la o serbare alături de Vasile Bumbac, Ștefan Ștefureac, A. Dașchievici, Ștefan Dracinski și Dimitrie Isopescu, toți profesori la gimnaziul sucevean. În anul 1885, tânărul profesor Constantin Mandicevski a publicat în „Anuarul gimnaziului sucevean” lucrarea cu titlul: *Influența geografică asupra dezvoltării culturale a Vechiului Orient*. Aceasta este o lucrare importantă în care autorul demonstrează argumentat că situația geografică determină dezvoltarea culturală a oricărui ținut.

În perioada anilor 1893-1896, C. Mandicevschi a activat ca profesor la Școala Reală Superioară Ortodoxă din Cernăuți, unde, timp de 22 de ani, a fost director. Reforma cea mai importantă, efectuată în anul 1898 de Constantin Mandicevschi, a fost introducerea limbii române ca disciplină obligatorie pentru elevii acestei școli. Implementarea acestei reforme a fost realizată de el în mod exemplar, aducând rezultate excelente. Reforma a fost apreciată de cadrele didactice și de elevi. În anul 1901, printr-o rezoluție împăratească, în organul superior de control al învățământului din Consiliul Școlar Provincial au fost numiți noi membri: consilierul guvernial, viceprimarul orașului Cernăuți, dr. Eduard Reiss; directorul Școlii Reale Superioare Ortodoxe, Constantin Mandicevschi; profesorul universitar, Stepan Smal-Stocki².

Despre activitatea lui Constantin Mandicevschi ca director a vorbit cunoscutul savant, pedagog și rector al Universității din Cernăuți, Ion Nistor: „Primul român care, datorită talentului de conducător, a ridicat școala sa la nivelul celor mai bune școli din țară. [...] Datorită unei munci enorme, școala posedă o bază tehnico-materială bună, profesorii sunt excelenți, iar elevii din familiile sărace primesc multe burse. [...] Ori vara, ori iarna, directorul, de la 7 dimineața, este pe picioare...”³.

Aceste cuvinte au fost rostite la Conferința directorilor bucovineni, care a avut loc între 13-14 februarie 1913, la Cernăuți.

Și acum să revenim la cântecul *Cântă cucu-n Bucovina*, care este mai mult decât o doină, o pagină de istorie a destinului românesc de la începutul secolului al XX-lea, care a fost scris de Constantin Mandicevschi. Versurile sunt originale, iar melodia este un cântec de jale bucovinean adaptat. A fost o „comandă” a ministrului Spiru Haret. Ajutat de prietenul său, Nicolae Iorga, el tindea să renască spiritul unei Români ciuntite din toate părțile. C. Mandicevschi a fost unul dintre organizatorii, în 1904, ai festivităților de comemorare a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare la Putna.

O altă etapă importantă în activitatea lui Constantin Mandicevschi a avut loc între anii 1918-1922, când a fost mai întâi inspector școlar și apoi director-general al școlilor din Bucovina. Între 16 și 18 mai 1920, Familia Regală a României, Ferdinand I și Maria de Hohenzollern, a vizitat Bucovina. Altețele Sale au vizitat mai multe localități din regiune, începând cu orașul Cernăuți, unde, la Palatul Mitropolitan, s-au întâlnit cu liderii minorităților etnice care l-au asigurat pe Rege de loialitatea lor. Regele Ferdinand I a declarat că nu face nicio deosebire între naționalități, toți locuitorii țării fiind considerați cetățeni români cu drepturi egale. Familia Regală a vizitat Casele naționale ale minorităților bucovinene din Cernăuți și a participat la serviciile religioase ale comunităților. În cadrul întâlnirii cu șeful Inspectoratului Școlar, Constantin Mandicevschi, Regele și-a exprimat încrederea că naționalitățile din Bucovina se vor putea dezvolta în continuare în limba maternă.

La 15 octombrie 1922, Constantin Mandicevschi a fost numit director al Bibliotecii Universității din Cernăuți. În cei șapte ani aflați la conducerea instituției, el și-a manifestat creativitatea și abilitățile organizatorice, contribuind semnificativ la dezvoltarea bibliotecii. În acest sens a redactat memorii și rapoarte oficiale care sunt materiale valoroase pentru un eventual studiu despre istoria și problemele de organizare a bibliotecilor din țară.

Odată cu numirea sa, organizarea bibliotecii a suferit schimbări esențiale, în special datorită înființării depozitului legal. Guvernul și Parlamentul au decis, printr-o lege din 27 noiembrie 1922, că fiecare material tipărit în țara reunită să fie transmis

bibliotecii în două exemplare pentru păstrare. Această hotărâre a condus la o creștere anuală de 10.000 de volume, impunând reforme fundamentale în toate serviciile, pentru a primi, descoperi și cataloga corect cărțile, revistele, ziarele și broșurile primite. Totuși, această inițiativă a rezolvat doar catalogarea cărților românești din perioada respectivă.

Noul director a încercat diverse modalități pentru a remedia aceste lipsuri. S-a adresat Ministerului Instrucțiunii, solicitând și obținând o finanțare specială în acest scop. A cerut sprijinul Academiei Române și al Casei Școalelor, care i-au oferit ajutor substanțial. De asemenea, a lansat cu succes un apel public și a achiziționat materiale de la anticariate și persoane particulare, reușind să adune o colecție respectabilă de literatură antebelică românească.

O altă preocupare majoră a fost modernizarea bibliotecii, care funcționa, în mare parte, conform unui regulament vechi, din epocile tereziană și josefină, ale căror dispoziții erau parțial învechite și nepotrivite pentru organizarea bibliotecilor universitare românești. Constantin Mandicevschi a făcut eforturi pentru ca regulamentul Bibliotecii Universitare din Cluj să fie aplicat și la Biblioteca Universității din Cernăuți și, în colaborare cu funcționarii superiori, a conceput un regulament nou și instrucțiuni mai moderne pentru diversele servicii. O mare parte dintre aceste proiecte au fost implementate, însă altele au rămas pentru viitor.

Mandicevschi a elaborat două memorii voluminoase, cu propuneri pentru extinderea unor servicii comune tuturor bibliotecilor din țară și pentru colaborare internațională între bibliotecile din țările civilizate. Primul dintre aceste memorii a fost prezentat la Congresul Bibliotecilor, organizat în 1924 la București. Constantin Mandicevschi a contribuit la înființarea Asociației Bibliotecarilor din țară și a fost ales vicepreședinte al acestei organizații.

La 1 octombrie 1930, după șapte ani de activitate intensă, la vârsta de 71 de ani, eruditul director s-a retras din funcție și s-a dedicat preocupărilor științifice. La biblioteca universitară din Cernăuți, în colecția de manuscrise, se păstrează trei caiete scrise de Constantin Mandicevschi. Acestea au fost prezentate și la Congres. Prima lucrare, *Înzestrarea bibliotecii cu cărți românești din anul 1924*, realizată la doar doi ani după instituirea depozitului legal, în care analizează stocul de cărți românești. Indicațiile bibliografiilor curente sunt comparate cu colecțiile disponibile, se oferă date precise, culese din catalog și din statistici oficiale⁴.

A doua lucrare, *Traficul cu dublete*, propune înființarea unui birou central pentru evidența dubletelor existente, ținând cont de necesitățile tuturor bibliotecilor românești. Ultima lucrare, intitulată *Proiect de chestionar pentru un semantism al bibliotecilor*, abordează datele istorice, organizarea și statistica fiecărei biblioteci care ar putea interesa publicul cercetător sau cititor.

Un manuscris de 40 de pagini, *Biblioteca universitară din Cernăuți. Comunicări ale directorului C. Mandicevschi*, reprezintă istoricul bibliotecii de la naționalizarea ei și conține date statistice foarte precise și bogate extrase din dispozițiile regulamentare, descrieri detaliate ale diverselor faze de dezvoltare istorică și rezumate din rapoartele anuale. Acestea formează elementele unei monografii ce reprezintă o documentație valoroasă pentru perioada 1918-1930. Un rezumat al acestei lucrări a apărut în revista „Zentralblatt für Bibliothekswesen 48”, Leipzig, 1931.

În ultimii ani ai vieții, Constantin Mandicevschi s-a dedicat adunării de date cât mai complete asupra operelor muzicale ale fratelui său mai mare, Eusebiu, care, fiind

un adevărat artist, nu a notat cu meticulozitate locația manuscriselor și publicațiilor compozițiilor sale. În 1932, Institutul de Istorie și Limbă al Universității din Cernăuți l-a numit pe Constantin Mandicevski Profesor de Onoare, în recunoașterea participării sale de zeci de ani la lucrările Muzeului Regional din Cernăuți.

Constantin Mandicevski s-a stins din viață pe 14 decembrie 1933 și este înmormântat în cimitirul vechi din Cernăuți. În ziarele și revistele interbelice care apăreau la Cernăuți, există numeroase informații despre activitatea sa. Constantin Mandicevski a sprijinit întotdeauna orfelinele și a fost implicat în multe alte activități caritabile.

„Glasul Bucovinei”, 4 februarie 1925: „Constantin Mandicevski, cu prilejul trecerii sale de la Directoratul pentru Instrucțiune la conducerea Bibliotecii Universitare. Marți, pe 30 ianuarie, a avut loc într-un cadru modest, dar foarte impresionant, o serbare de adio pentru dl. Constantin Mandicevski, care, în urma numirii sale ca director al Bibliotecii Universitare din Cernăuți, a încetat de a funcționa ca director general pe lângă Directoratul Instrucțiunii. În biroul spațios al dlui. director general Dr. Al. Procopovici s-au întrunit toți funcționarii Directoratului pentru a-și lua rămas bun de la fostul lor șef. Dl. Procopovici a ținut o alocuțiune, în care a exprimat recunoștința Ministerului și a Directoratului, arătând că dl. Mandicevski, în îndelungata sa carieră, a fost tuturor învățătorilor, profesorilor și funcționarilor din acest colț de țară o rară pildă și un neîntrecut îndrumător, prin înalta sa concepțiune despre îndatoririle și chemarea sa ca bun educator al tineretului, ca destoinic pedagog, ca director de școală, conducător al Directoratului, bărbat de aleasă cultură și cetățean al patriei. A stat la cârma școlii pe acest pământ desrobit și în acești ani din urmă, când probleme dintre cele mai grele și complexe așteptau să fie deslegate și a adus astfel servicii neprețuite țării noastre întregite. Nu este suflet în serviciul școlii din cuprinsul Directoratului din Cernăuți care să nu resimtă contribuțiile dlui. Mandicevski la opera pentru care a lucrat cu o râvnă, o pricepere și un entuziasm neîntrecut. Dl. inspector general Simionovici a vorbit în numele funcționarilor Directoratului, relevând foarte nimerit că dl. Mandicevski în toată viața sa a fost condus de principiul „salus rei publicae suprema lex”. Adânc impresionat de această dovadă de recunoștință din partea autorităților și de stimă și dragoste din partea foștilor săi funcționari, dl. C. Mandicevski a răspuns cu o cuvântare care părea un ecou din spiritul care stăpânea în epoca de glorie a Romei, când slujbașii statului nu cunoșteau altă datorie decât „patriei”. Toți cei vreo 60 de funcționari care au luat parte la această serbare modestă, care, la expresia dorință a dlui. Mandicevski, s-a aranjat într-un cadru atât de simplu, au trăit momente care s-au ridicat deasupra necazurilor vieții de toate zilele în sferele senine și clare ale principiilor nobile care călăuzesc statele civilizate. Dl. Constantin Mandicevski, care și-a început cariera ca profesor suplinitor de geografie și istorie la liceul din Suceava în anul 1884, a fost apoi titular la același liceu (1885 - 1893), la Școala Reală ortodoxă din Cernăuți (1893 - 1896), director al Școlii Reale (1896 - 1918), inspector școlar general (1918 - 1919), director general (1919 - 1923), membru în tot felul de comisii, trece acum, după o activitate atât de îndelungată și atât de rodnică, pe alt teren de activitate. Și din partea noastră îi dorim să se bucure încă mulți ani de sănătate deplină, pentru a putea să-și continue și în noua funcțiune munca pentru binele țării, pe care o îndeplinește cu atâta zel și plăcere”⁵.

„Glasul Bucovinei”, 8 februarie 1923: „Institutul de orbi și surdo-muți. Pentru internatul acestei instituțiuni au donat câte 100 lei: familia colonel Schipor, d-na Aurora căpitan Brăescu, dl. director al Bibliotecii Universitare, Constantin Mandicevski. S-a mai donat de către protopresviterul Ioan Bucevski. De asemenea, dl. cons. superior de tribunal, Dr. Cornul Gheorghian, a donat 10 kg brânză de oi. Direcția Institutului aduce cele mai călduroase mulțumiri donatorilor numiți mai sus”⁶.

„Glasul Bucovinei”, 27 februarie 1923: „Societatea academică „Junimea” aduce cele mai sincere mulțumiri următoarelor persoane care au binevoit a suscrie la serata mascată din 18 februarie 1923: d. Dr. Reuț 200 lei; d. Lescovschi 80 lei; d-nii Jemna, Nastasi, Mănescu, Cocârlă, Burac, Vihovici, Procopovici, Teodorescu și Doroftoi câte 70 lei; d. Roșea 50 lei; d-nii Lanivski, Baculinski, Gheorghian, Dr. Seripa, Voronca, Baranai, C. Mandicevski și Dr. Șotropa câte 40 lei; d-nii Bacinski, Prodan, Popovici, Dr. Pridie, Dr. Tabora și Văcăreanu câte 30 lei; d. O. Luța 25 lei; d-nii Baci, Dr. Botezat, Maieran, Tcaciuc, Cocotă, Nastasi, Tabacar și Qurevici câte 20 lei; d-nii A. Liteanu, Vasilevski, C. Grigorovici, Dr. C. Scalat și Dr. Spănu câte 10 lei”⁷.

„Glasul Bucovinei”, 5 mai 1923: „Avem deosebita satisfacție de a constata că gândul pornit de noi asupra necesității unui conservator de muzică și artă dramatică în Cernăuți prinde tot mai mult contur. Duminică, 3 februarie, la inițiativa societății muzicale „Armonia”, s-a ținut în sala acelei societăți o adunare menită să discute și să găsească calea cea mai potrivită pentru înființarea conservatorului cât mai rapid. La adunare a fost prezent un numeros și ales public. La discuții au luat parte d-nii consilieri de la Curtea de Apel Căpățina și Spulber, d-nii profesori universitari Grecu, Marmeliuc și Cherariu, directorul Teatrului Național, d. inspector silvic Boldur, d-nii prof. Am. Liteanu, avocat Dr. Voiuțchi, dl. Dr. Lerchenfeld, reprezentantul societății filarmonice, dl. C. Mandicevski, directorul bibliotecii universității.

S-a căzut cu unanimitate de acord să se aleagă un comitet de acțiune, care să îndrume o cooperare unitară a tuturor societăților muzicale în sensul creării conservatorului, contribuind fiecare cu ce-i stă în putință la grăbirea înființării acestuia. Acest comitet va iniția și înființarea unei societăți pentru crearea Conservatorului. Toți cei prezenți s-au declarat membri ai acelei societăți.

În adunare s-a remarcat meritul ziarului nostru de a fi lansat acest gând pentru crearea unui conservator și s-a accentuat cu recunoștință că guvernul actual și-a însușit această idee, înscriind în bugetul din 1924 o sumă inițială de o jumătate de milion de lei. În comitetul de acțiune au fost aleși d-nii Căpățina, Spulber, Berariu, C. Mandicevski și A. Liteanu”⁸.

„Glasul Bucovinei”, 23 iunie 1921: „Pentru Petre Liciu - duminică, 26 iunie, are loc în teatrul orașenesc un festival artistic organizat în vederea fixării unei predece artistului Petre Liciu, cu concursul Societății academice asociației muzicale „Tudor Flondor” și „Junimea”, sub conducerea d-nei prof. C. Șandra. Programul este foarte bogat și variat. Biletele se găsesc la librăria „Ostașul Român”. Concertul societății „Männergesangverein” și „Frauensingverein”. Aceste societăți aranjează joi, pe 23 iunie, în sala filarmonicii, un mare concert, cu binevoitorul concurs al cântărețelor de

operă, d-nele Mitzi K-iner Klee și Viorica Ursuleac, al d-nei Luisa de Munkusch și al cântărețului de operă Hans Wrans, precum și cu orchestra teatrală, sub conducerea noului lor dirijor, domnul Rudolf Bella. Privitor la persoana d-lui. Bella, care este ginerele inspectorului general Constantin Mandicevski, se mai spune că în ediția jubiliară a lexiconului de muzică al lui Hugo Riemens din anii 1920, între artiștii celebri se află și d. Rudolf Bella, fiul directorului de muzică din Arad I. L. Bella și elev al părintelui său și al lui Eusebiu Mandicevski, compozitor al mai multor cântece, piese de muzică pentru cor și opere de orchestră. Detalii suplimentare se regăsesc pe afișe”⁹.

„Glasul Bucovinei”, 22 noiembrie 1924: „Funcționarii bibliotecii universitare la I.P.S. Mitropolitul Nectarie, au binevoit să primească în audiență vineri, 14 noiembrie a.c., o deputațiune din partea Bibliotecii Universitare din Cernăuți, din care au făcut parte: directorul general Const. Mandicevski, subdirectorul R. Clement, Dr. M. Cerniica, d-șoara N. Simionovici și Dr. V. Pașchivski. Prin fostul director general C. Mandicevski, deputațiunea i-a adus I.P.S. Sale Mitropolitului Nectarie, ca unui fost funcționar și director al Bibliotecii până în anul 1921, prinosul de omagii din partea funcționarilor Bibliotecii. Dl. dir. gen. C. Mandicevski a adresat I.P.S. Sale următoarea alocuțiune: Fondul „Cartea Istroromânească” – Fondul „C.I.”, livretul de depuneri nr. 671 de la „Banca Suceveană” Suceava a mai sporit cu următoarele daruri: câte 200 lei de la dl. Constantin Mandicevski, director al Bibliotecii Universitare Cernăuți, de la dl. Em. Iliuț, inspector și director Cernăuți și de la dl. Laur Cârbu, profesor Cernăuți. Fondul „C.I.” se ridică acum la suma de 5.150 lei. Cu acest progres, apariția doritei cărți este asigurată pentru anul 1928. Darurile destinate acestui fond vor fi adresate revistei „Făt-Frumos” Suceava, Spital”¹⁰.

„Glasul Bucovinei”, 12 martie 1920: „Com. lui Epaminonda Bucevski a avut loc la 29 febr. sub protectoratul domnului ministru delegat dr. I. Nistor, într-o adunare a contemporanilor și admiratorilor artistului pictor Bucevski. Adunarea a fost deschisă de dl. profesor Eusebie Sorocean, care a schițat în câteva cuvinte viața și activitatea pictorului, decedat înainte de vârsta de 30 de ani, invitând pe cei prezenți să constituie un comitet care să își asume sarcina de a pregăti în mod demn sărbătorirea primului pictor bucovinean. La propunerea dlui. director general Balmoș, s-a ales următorul comitet: Președinte: dl. director general pentru instrucția publică, Constantin Mandicevski; vicepreședinte: dl. prof. Eusebie Sorocean; casier: dl. prim-consilier dr. Epaminonda Grigorovici; secretari: dl. profesor Ovid Țopa și dl. profesor Constantin Loghin. În comisia experților au fost aleși: dl. prof. Eugen Maximovici, d-ra profesor Dora Constantinovici, dl. prof. Traian Bărgăuan și dl. prof. Arhip Roșea. După o discuție mai detaliată la care au participat dl. Mandicevski, dl. secretar șef dr. Gheorghian, dl. secretar șef Vicol, dl. profesor universitar Alexe Procopovici și dl. profesor Tcaciuc, s-a stabilit următorul program: punerea unei table comemorative pe mormântul artistului, o expoziție în muzeul țării a tablourilor regretatului pictor și editarea unui album care să conțină și o biografie exactă a lui Epaminonda Bucevski. Mulțumind președintele celor prezenți pentru participare, a ridicat adunarea și a fixat următoarea ședință a comitetului pentru ziua de 13 martie 1920”¹¹.

„Cronica”, 1967: „Din relatările lui Constantin Mandicevschi, profesor la liceul din Suceava, din cele ale medicului dr. Teofil Lupu, fost elev la liceul din Suceava și mai târziu director de spital la Suceava, ale lui Victor Morariu, profesor la liceul din Suceava (1905-1931) și ale altora, reiese că Mihai Eminescu a fost de două ori în orașul Suceava și anume: între anii 1875-1882 și între 1885-1888, mai exact, la 8 ianuarie 1885, dată susținută de mai mulți. Credem însă că Eminescu a mai fost și a treia oară în Suceava, și anume la 31 mai 1883, înainte de a participa la serbarea dezvelirii statuii ecvestre a lui Ștefan cel Mare de la Iași, pe 5 iunie 1883. În cele ce urmează,

vom aminti doar de Eminescu ca oaspete al lui Ștefan Dracinschi, prieten al poetului încă din Viena. În anul 1885, se presupune că Eminescu, venind de la Cernăuți, de la sora sa Aglae Drogli, ar fi fost luat de prietenii săi locali și dus la Suceava, la Ștefan Dracinschi, căsătorit cu frumoasa austriacă Janny, cunoscută de poet încă din Viena. Eminescu ajunge printre invitații care,

în vechiul liceu de lângă biserica Sf. Dumitru – azi clădirea școlii generale nr. 2, sărbătoreau ziua onomastică a lui Ștefan Dracinschi, profesor de limbile latină și elină la liceul din Suceava. Printre prietenii și cunoscuții de demult ai poetului se numărau profesorii Vasile Bumbac, Animpodist Dașchevici, Ștefan Ștefureac, S. Isopescul, C. Mandicevschi. Eminescu a rămas atunci, potrivit lui C. Mandicevschi și altora, la poetul și cunoscutul său din Cernăuți și de la Universitatea din Viena – Vasile Bumbac, fiindcă și sora sa, Henrieta, se afla tot acolo. De altfel, casa lui Bumbac era „casă deschisă, mereu veneau oaspeți...” (V. Moraru). La masa de la liceu s-a toastat mai întâi pentru Ștefan Dracinschi, iar apoi, cu avânt, pentru Eminescu, derivându-i-se numele de la latinescul „eminiere”. Eminescu n-a răspuns niciun cuvânt. Mesenii s-au ridicat apoi în picioare și au ciocnit paharele. Eminescu doar zâmbea. Dar nici atunci n-a rostit vreun cuvânt și nici paharul nu l-a sorbit. Din cele scrise de medicul Dr. Teofil Lupu, rezultă că vreo 6-7 elevi de la secția română de pe lângă liceul din Suceava l-au întâmpinat pe Eminescu cu multă dragoste, rămânând profund impresionați de vizita sa și că în ziua aceea „n-au mai conținut să vorbească despre Eminescu.”¹²

„Monitorul Oficial”, decembrie 1920: „Art. I. Dl. Constantin Mandicevschi, secretarul general al instrucțiunii din Cernăuți, este autorizat ca, în numele nostru, să aprobe și să semneze ordonanțele de plată pentru personalul didactic și administrativ, pendinte de acel secretariat general, în limitele creditelor ce sunt deschise prin bugetul ministerului instrucțiunii și prin diferite legi speciale, în conformitate cu

legea contabilității publice și potrivit ordonanțelor de delegație emise de noi. Art. II. Dl. director al contabilității este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a deciziei de față. Dată la 15 Decembrie 1920”¹³.

Pe 23 mai 2024, s-au împlinit 165 de ani de la nașterea lui Constantin Mandicevschi. Cu această ocazie, la Liceul Băhrinești din satul său natal, într-un cadru solemn și festiv ce a adunat reprezentanții administrației publice raionale, lideri ai instituțiilor culturale și educaționale regionale, jurnaliști, membri ai comunității românești, cadre didactice, elevi și locuitori ai satului, s-a desfășurat o prezentare dedicată patrimoniului cultural al familiei Mandicevschi și activității muzeului școlar de istorie și etnografie. Acest muzeu, care deține un număr semnificativ de exponate și materiale despre viața și obiceiurile localnicilor, ajută profesorii în procesul educațional și contribuie la educarea respectului elevilor față de tradițiile locale.

În preajma aniversării sale, Liceul Băhrinești, instituție ce păstrează cu sfințenie memoria acestui ilustru român, a fost vizitat de Mikola Guitor – prim-vicepreședintele Consiliului Regional Cernăuți și Iulia Grițcu-Andrieș – consilierul șefului Administrației Regionale de Stat Cernăuți. Directorul liceului, Mihai Acatrini, a prezentat oaspeților sălile de clasă modernizate, echipate cu cele mai recente tehnologii, care facilitează predarea fiecărui obiect școlar. De asemenea, vizitatorii au fost impresionați de muzeele etnografice ale satului Băhrinești, care oferă o bogată incursiune în tradițiile și cultura locală.

Mikola Guitor și Iulia Grițcu-Andrieș au mulțumit directorului Mihai Acatrini și întregului colectiv pentru eforturile depuse în păstrarea și cultivarea valorilor educaționale și spirituale ale copiilor din Băhrinești. Un punct de atracție deosebit a fost muzeul dedicat familiei Mandicevschi, unde un loc de seamă îi este rezervat lui Constantin Mandicevschi. Aici, oaspeții au avut ocazia să vadă documente și obiecte personale ale pedagogului, care ilustrează viața și activitatea sa prodigioasă.

Din 2018, la Muzeul Istorico-Etnografic din cadrul Liceului Băhrinești, există o sală dedicată familiei Mandicevschi. Această sală-muzeu, situată la parterul clădirii școlii, aduce în atenția vizitatorilor viața și creația familiei Mandicevschi – compozitori, teoreticieni ai muzicii, preoți, pedagogi, savanți etc. Scopul muzeului este de a implica tânăra generație în studierea și conservarea patrimoniului istoric și cultural, oferind totodată oportunitatea de a cunoaște viața și creația legendară a familiei Mandicevschi, care a jucat un rol major în istoria cultural-educativă a Bucovinei. Muzeul este deschis atât elevilor, cât și vizitatorilor, elevii din clasele VII-IX fiind ghizi care organizează excursii, concursuri și întâlniri cu locuitorii în vârstă.

Sarcinile principale ale muzeului sunt: implicarea tinerilor în activități etnografice, cercetare științifică, activități artistice și protejarea naturii; formarea unei experiențe sociale bazate pe exemple din trecut; extinderea pregătirii generale și profesionale a tinerilor prin activități extracurriculare; sprijinirea cadrelor didactice în adoptarea unor metode active de învățare și implicarea copiilor în conservarea și utilizarea rațională a fondurilor muzeale.

NOTE

- 1 Vladimir Acatrini, *Originile românești ale compozitorului bucovinean Eusebie Mandicevschi*, „Glasul Bucovinei”, 2018, Anul XXV, nr. 4 (100), p. 52-57.
- 2 Vladimir Acatrini, *Constantin Mandicevschi și directoarele sale din timpul Austriei și Regatului României*, „Mesager bucovinean”, 2018, nr. 2, p. 45-50.

- 3 Ion Nistor, *Constantin Mandicevschi*, în „Școala”, Cernăuți, 1913, p. 134-135.
- 4 Vladimir Acatrini, *Faimoasa Bibliotecă a Universității din Cernăuți, înainte și după Marea Unire*, „Mesager bucovinean”, 2018, nr. 1, p. 50-58.
- 5 „Glasul Bucovinei”, 4 februarie 1925, Anul 8, Nr. 1842, p. 14.
- 6 „Glasul Bucovinei”, 8 februarie 1923, Anul 6, Nr. 1184, p. 27.
- 7 „Glasul Bucovinei”, 27 februarie 1923, Anul 6, Nr. 1187, p. 91.
- 8 „Glasul Bucovinei”, 5 mai 1923, Anul 7, Nr. 1201, p. 13.
- 9 „Glasul Bucovinei”, 23 iunie 1921, Anul 4, Nr. 731, p. 67.
- 10 „Glasul Bucovinei”, 22 noiembrie 1924, Anul 3, Nr. 374, p. 38.
- 11 „Glasul Bucovinei”, 12 martie 1920, Anul 7, Nr. 1697, p. 32.
- 12 Nicolai Ceredarec, *Eminescu la Suceava*, în „Cronica”, 1967, Anul 2, Nr. 3, p. 35.
- 13 „Monitorul Oficial”, 24 decembrie 1920, Nr. 21, p. 240.

SUMMARY

Costantin Mandicevschi was born on May 24, 1859 in the village of Bahrinesti in the large family of the Orthodox priest Vasile Mandicevschi and his wife Veronica, who also came from the Popovici priestly family. The family was very erudite. All the children had received a good education and the talent for music was passed on to them, as well as the inclination towards the public life and cultural and educational activity.

Costantin Mandicevschi studied at the renowned State Higher Secondary School in Cernăuți (the future “Aron Pumnul” High School). Later, he continued his studies at the universities of Cernăuți and Vienna, finishing his higher studies in 1884, after passing the exams in history, geography, German language and literature. In the years 1884-1893 he worked as a teacher at the Greek-Oriental Gymnasium in Suceava, where he taught history and German. In addition, he always had a penchant for scientific work. Already in 1885, the young professor published a scientific work “The geographical influence on the cultural development of the Ancient East”. This is a mature work, well prepared in every aspect, that one gets the impression that it comes from under the pen of a skilled scientist with deep experience and knowledge. The author demonstrates that the geographical location is decisive in the cultural development of a certain region. His scholar concept is universal and miraculously continues to be very relevant today.

Since 1893, the Cernăuți period of Constantin Mandicevschi’s activity begins. For 22 years he had worked at the Royal Orthodox Superior School in Cernăuți first as a teacher, and then as director of this school (today Liceum no. 16 named after Iurii Fedkovici on 87 Holovna street in Cernăuți).

From 1922, Professor Costantin Mandicevschi was appointed director of the University Library in Chernivtsi. In 1904, on the occasion of the jubilee events for the 400th anniversary of the death of Saint Stephen the Great, he composed, based on a folkloric musical material, the lyrics of the patriotic song “Sings the cuckoo in Bukovina /Cântă cucu-n Bucovina/”. He collected a series of literary materials and manuscripts about the musical life in Bukovina.

INSTITUIREA ZILEI LIMBII ROMÂNE ÎN UCRAINA – CURSĂ CONTRA CRONOMETRU. CHINURILE FACERII

Anatol POPESCU*
Ismail-București

La 27 octombrie 2023, cu ocazia primei sărbătoriri a Zilei Scrierii și Limbii Ucrainene, schimbată de pe 9 noiembrie pe 27 octombrie prin decretul președintelui Ucrainei nr. 455 din 28.07.2023, subsemnatul, în numele Asociației Național-Culturale „Basarabia” a Românilor din regiunea Odesa, a trimis o scrisoare deschisă președintelui Volodimir Zelenskii, solicitându-i șefului statului ucrainean să elaboreze, în conformitate cu legislația ucraineană și să depună la Rada Supremă a Ucrainei un proiect de lege corespunzător, sau să emită un decret prezidențial, privind instituirea Zilei Limbii Române în Ucraina, cu sărbătorirea acesteia anual la 31 august – ziua revenirii la grafia latină pe 31 august 1989 și a revenirii ulterioare la denumirea „limba română”, hotărâte de Marea Adunare Națională de la Chișinău, precum și de Parlamentul Republicii Moldova prin pachetul legislativ adoptat în luna martie 2023.

Membri ai comunității românești din sudul Basarabiei, Cetatea Albă

În scrisoarea deschisă a Asociației „Basarabia” am venit și cu o propunere de text pentru potențialul proiect de act normativ, inspirat în mod deschis din versiunea în vigoare a Decretului Președintelui Ucrainei „Cu privire la instituirea Zilei Limbii Ucrainene” nr. 1241 din 6 noiembrie 1997 și a Legii României „Cu privire la instituirea Zilei Limbii Ucrainene” Nr. 213 din 6 iulie 2018, în următoarea redacție:

***Anatol Popescu** este președinte al Asociației „Basarabia” a românilor din regiunea Odesa, jurist, traducător autorizat.

Decret al Președintelui Ucrainei privind instituirea Zilei Limbii Române.

În sprijinul inițiativei organizațiilor publice și ținând cont de rolul important al limbii române în integrarea cetățenilor Ucrainei, vorbitori de limbă română în societatea ucraineană, de păstrarea și dezvoltarea identității lor naționale și lingvistice, decretez:

Se instituie Ziua Limbii Române în Ucraina, care să fie sărbătorită anual la 31 august, concomitent cu sărbătorirea Zilei Limbii Române în România și în Republica Moldova.

Anual, cu prilejul sărbătoririi Zilei Limbii Române, în localitățile în care trăiesc membri ai comunității românești se pot organiza manifestări culturale dedicate acestei sărbători.

Autoritățile administrației publice centrale și locale, precum și organizațiile neguvernamentale interesate pot sprijini logistic și/sau financiar organizarea manifestărilor dedicate sărbătoririi acestei zile.

În instituțiile de învățământ în care se predă limba română ca limbă maternă, în ziua de 31 august se pot organiza manifestări culturale dedicate acestei sărbători.

Cronologia adoptării Legii 213/2018 pentru instituirea Zilei Limbii Ucrainene în România

Legislativul român a adoptat la 27 iulie 2018 legea pentru instituirea zilei de 9 noiembrie – Ziua Limbii Ucrainene. Concis, conținutul celor trei articole ale actului normativ român se rezumă la următorul text:

Parlamentul României adoptă prezenta lege.

Articolul 1

Se instituie ziua de 9 noiembrie ca Ziua Limbii Ucrainene.

Articolul 2

(1) Anual, cu prilejul sărbătoririi Zilei Limbii Ucrainene, în localitățile în care trăiesc membri ai comunității ucrainene se pot organiza manifestări culturale dedicate acestei sărbători.

(2) Autoritățile administrației publice centrale și locale, precum și organizațiile neguvernamentale interesate pot sprijini logistic și/sau financiar organizarea manifestărilor dedicate sărbătoririi acestei zile.

Articolul 3

În instituțiile de învățământ în care se predă limba ucraineană ca limbă maternă, în ziua de 9 noiembrie se pot organiza manifestări culturale dedicate acestei sărbători.

Data de 9 noiembrie aleasă de legiuitorul român nu este una aleatorie, ci are legătură directă cu instituirea Zilei Scrisului și a Limbii Ucrainene, prin Decretul Președintelui Ucrainei nr. 1241 din 6 noiembrie 1997, semnat de președintele Leonid Kucima:

În sprijinul inițiativei organizațiilor publice și ținând cont de rolul important al limbii ucrainene în consolidarea societății ucrainene, decretez:

Se instituie în Ucraina Ziua Scrierii și a Limbii Ucrainene, care să fie sărbătorită anual la 9 noiembrie, în ziua comemorării venerabilului Nestor Cronicarul.

Propunerea legislativă pentru instituirea Zilei Limbii Ucrainene în România îi aparține deputatului ales pe listele Uniunii Ucrainenilor din România Nicolae-Miroslav Petrețchi, deputat în Parlamentul României în legislaturile 2016-2020 și 2020-2024, și a fost înaintată Biroului Permanent al Camerei Deputaților la 28.11.2017, fiind prezentată chiar a doua zi, la 29.11.2017.

În continuare, într-un timp destul de alert pentru traseul propunerilor legislative din România (trimitere și obținere avize, puncte de vedere, rapoarte ș.a. la Consiliul legislativ, Guvernul României, Comisia pentru cultură și media, Comisia pentru administrație publică și organizarea teritoriului, Comisia pentru drepturile omului, culte și minorități, Comisia pentru cultură, arte, mijloace de informare în masă, Comisia juridică, de disciplină și imunități, Curtea Constituțională), președintele Iohannis promulgă Legea 213/2018, prin Decretul nr. 624/26.07.2018. Toate documentele adiacente procesului de adoptare a actului normativ în cauză sunt publice și sunt puse la dispoziția cititorului pe pagina Senatului României.

Prin urmare, constatăm că la solicitarea reprezentantului legal al minorității naționale ucrainene din România, minoritate care se bucură de dreptul constituțional de reprezentare în Parlamentul României, legiuitorului român i-a luat doar 7 (șapte) luni de zile, ca să adopte actul legislativ în cauză, iar inițiatorii nu au avut de întâmpinat impedimente birocratice majore, totodată pe plan extern inițiativa bucurându-se, cel mai probabil, de o susținere sporită, datorită crizei din Ucraina la momentul anului 2018, aceasta având încă din 2014 pe teritoriul său național trupe de ocupație ale Federației Ruse în raioanele estice din regiunile Donetsk și Luhansk, denumite generic Donbas, Republica Autonomă Crimeea fiind și ea anexată ilegal de Moscova din martie 2014.

Având în vedere schimbarea prin decret prezidențial a datei sărbătoririi Zilei Scrierii și Limbii Ucrainene de la 9 noiembrie la 27 octombrie în Ucraina, începând din anul 2023, considerăm că *de lege ferenda* inițiatorul Legii române pentru instituirea Zilei Limbii Ucrainene va reveni cu o propunere de actualizare și schimbare în România a datei în cauză, în concordanță cu practicile conaționalilor ucraineni din statul de rudenie. Menționăm că în Ucraina schimbarea datei a fost determinată de trecerea treptată în ultimii ani de la oficierea sărbătorilor religioase după calendarul iulian la cel gregorian, astfel schimbându-se pe stil nou și ziua comemorării Sfântului Nestor Cronicarul (anii de viață, cu aproximație 1056-1114, cunoscut și ca Nestor Pecerskii sau Nestor de la Kiev), de numele acestuia fiind legate începuturile scrierii ucrainene.

Derularea procesului de instituire a Zilei Limbii Române în Ucraina

În comparație cu România, în care de serbarea oficială a zilelor limbilor materne, naționale, instituite prin lege se bucură minoritățile de romi, cehi, bulgari, maghiari, sârbi, sloveni, tătari, ucraineni și alte etnii conlocuitoare, în Ucraina până la momentul actual nu este instituită oficial nicio zi a limbii vreunei minorități naționale, sau a vreunui popor băștinaș. Prin urmare, în cazul în care se va finaliza procedura în perioada următoare, limba română va fi a doua limbă din Ucraina, care se va bucura de o zi instituită oficial, prin act normativ.

Cu siguranță, tematica tratamentului acordat minorităților naționale de către tânărul stat ucrainean este periodic studiată în presa de specialitate și necesită în continuare o studiere minuțioasă la zi. Pe scurt, însă, despre stadiul de implementare

a obligațiilor internaționale, bi- și multilaterale, asumate de Ucraina în domeniul protecției drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale ne vorbește activitatea, destul de prodigioasă, de altfel, a unor autorități ale statului ucrainean, cu competențe în domeniu.

Drept exemplu, merită să amintim cea mai recentă dezbateră, anunțată pe pagina Serviciului de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea Conștiinței, din subordinea Cabinetului de Miniștri al Ucrainei, prin care cetățenii – culmea – indiferent dacă aparțin sau nu unei anumite minorități naționale, sunt invitați să se pronunțe cu privire la alegerea unei date cu privire la instituirea unei „zile a armoniei interetnice în Ucraina”. Prin raportare la abordarea tematicii similare, de care beneficiază de decenii întregi cetățenii români de origine etnică ucraineană, persoane aparținând minorității ucrainene din România, Ziua Minorităților Naționale din România a fost instituită acum 26 de ani de Guvernul Radu Vasile, prin HG nr. 881 din 09.12.1998.

În concluzie, Ucraina este un stat, care are de recuperat decenii întregi, în ceea ce privește implementarea practicilor europene consacrate, referitor la tratamentul acordat minorităților naționale aflate, drept urmare a evenimentelor istorice, pe actualul său teritoriu național, recunoscut în frontierele sale de majoritatea statelor lumii.

În acest sens, la o căutare mai atentă, ne bucură faptul că drept model de bune practici în actualele reforme din domeniul minorităților naționale din Ucraina este luată chiar legislația de resort a României.

Revenind la tema articolului, m-am ghidat, în calitate de autor al demersului public pentru instituirea Zilei Limbii Române în Ucraina plecând de la această situație de vădită inechitate în fața legilor naționale pentru minoritatea națională românească din Ucraina față de minoritatea națională ucraineană din România, deci, inclusiv plecând de la principiul reciprocității în relațiile bilaterale, invocat în repetate rânduri mai ales de partea ucraineană în cadrul pretențiilor și obiecțiilor avute către partea română, în tratamentul acordat minorității românești din Ucraina.

Prin urmare, scrisoarea deschisă a Asociației „Basarabia” a Românilor din regiunea Odesa către Președintele Zelenskii pentru instituirea Zilei Limbii Române în Ucraina a anticipat cu trei săptămâni decizia Guvernului Ucrainei din 16 noiembrie 2023 privind aplicarea conceptului de „limba română” în loc de „limba moldovenească” în Ucraina, iar aceasta din urmă, publicată în premieră și în limba română chiar pe pagina Guvernului Ucrainei, la presiunea multianuală a mediului asociativ românesc din Ucraina și în contextul îmbunătățirii relațiilor bilaterale româno-ucrainene din ultimii ani, a favorizat și a obligat totodată executivul ucrainean să facă un pas în întâmpinare și să admită solicitarea legitimă a reprezentanților minorității naționale române din Ucraina de a fi instituită, pe principiul reciprocității, Ziua Limbii Române în Ucraina, la 31 august.

În consecința evenimentelor și a publicării documentelor amintite, în timp record, prin răspunsul 43-01/1139 din 23 noiembrie 2023 Biroul Președintelui Ucrainei aducea la cunoștința Asociației „Basarabia” a Românilor din regiunea Odesa faptul că „adresa din 27.10.2023 cu propunerile privind instituirea Zilei Limbii Române în Ucraina a fost redirecționată către Cabinetul de Miniștri al Ucrainei cu solicitarea de evaluare conform competenței și de informare cu privire la rezultate”. Documentul a fost semnat de Adjunctul Șefului Biroului Președintelui Ucrainei, Oleksandr Dniprov.

Totodată, prin răspunsul nr. 7725/12-99/23 din 26.12.2023 la Scrisoarea deschisă a Asociației „Basarabia”, Serviciul de Stat al Ucrainei pentru Politicile Etnice și Libertatea Conștiinței ne-a informat că nu are obiecții cu privire la instituirea oficială a Zilei Limbii Române în Ucraina. Tot aici Serviciul a ținut să sublinieze că „este nevoie și de o consultare și coordonare cu reprezentanții majorității organizațiilor publice, care reprezintă minoritatea (comunitatea) românească din Ucraina, precum și cu experți din domeniu, cu privire la alegerea datei”. La răspunsul său oficial, semnat de președintele Viktor Elenskii, instituția guvernamentală în cauză a atașat și punctele de vedere ale Ministerului Culturii și Politicilor Informaționale din Ucraina și ale Ministerului Învățământului și Științei din Ucraina. Astfel, „având în vedere componența multinațională a populației și diversitatea grupurilor lingvistice din Ucraina” Ministerul Culturii considera, că „instituirea Zilei Limbii Române la nivel de stat poate stimula alte grupuri etnice să ceară recunoașterea zilei limbii acestora, fapt care poate crea tensiune în societate. Prin urmare, soluționarea problemelor legate de instituirea unei zile a limbii oricărui grup etnic trebuie să fie precedată de discuții și aprobări minuțioase, cu scopul de a asigura egalitatea pentru toți cetățenii. Concomitent, este important să se evite orice acțiune care poate naște conflicte sau discriminări în baza apartenenței lingvistice”. În încheiere, în răspunsul Ministerului Culturii din Ucraina nr. 05/61/11048-23 din 20.12.2023, semnat de ministrul interimar Rostislav Karandeev, acesta face o aluzie la faptul că și în Ucraina anual, la 21 februarie se serbează Ziua Internațională a Limbii Materne, acest fapt fiind, probabil, satisfăcător și pentru minoritatea românească din Ucraina.

În continuare, pe data de 24 ianuarie 2024 (dată simbolică mai ales pentru românii din raionul Ismail al regiunii Odesa, exact de Ziua Unirii Principatelor Române în 1859) Serviciul de Stat al Ucrainei pentru Politicile Etnice și Libertatea Conștiinței anunță dezbateri publice cu privire la inițiativa de instituire a Zilei Limbii Române în Ucraina. La dezbaterile anunțate pentru 7 februarie 2024 reprezentanții mediului asociativ românesc și cadre didactice de etnie română din Ucraina, în număr de 41 de persoane au susținut în unanimitate propunerea de instituire a Zilei Limbii Române în Ucraina pe data de 31 august.

În consecință, în zilele de 26-27 februarie 2024 Serviciul de Stat al Ucrainei pentru Politicile Etnice și Libertatea Conștiinței a informat mediul asociativ românesc din Ucraina despre înaintarea către Biroul Președintelui Ucrainei și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei a rezultatelor dezbaterilor publice din 07.02.2024, cu recomandarea de a institui Ziua Limbii Române în Ucraina la 31 august. Scrisoarea respectivă, cu nr. 1014/12-01/24 din 22.02.2024 a fost expediată către destinatari.

Ajunghând la finalul prezentului studiu comparativ putem să facem următoarele concluzii privind traseul instituirii acestor importante serbări naționale:

Ziua Limbii Ucrainene în România (Legea 213/2018 din România), proces finalizat:

- proiect de lege, inițiat de reprezentantul minorității naționale ucrainene în Parlamentul României;
- beneficiari: peste 50 de mii de cetățeni români de etnie ucraineană;
- data înaintării: 28.11.2017
- finalizat la 27.07.2018 (durata – 7 luni);
- în vigoare de peste 6 ani.

Pentru Ziua Limbii Române în Ucraina (nefinalizat):

– inițiativă a unei organizații publice, minoritățile naționale din Ucraina nefiind reprezentate în Rada Supremă;

– beneficiari: peste 400 de mii de cetățeni ucraineni de etnie română, divizați în continuare, în mod artificial în români și „moldoveni”;

– data înaintării: 27.10.2023;

– nefinalizat la momentul publicării acestui articol.

Prin analogie, dacă cele două procedee s-ar fi referit la nașterea și viața unui copil, cel etnic ucrainean din România ar merge în toamnă la școală, iar cel român din Ucraina este supus unei nașteri prelungite, care are încă de trecut prin chinurile facerii... Să ne înarmăm, însă, cu răbdare.

SUMMARY

On October 27th, 2023, to mark the first Ukrainian Spelling and Language Day, the “Bessarabia” National-Cultural Association of the Romanians of Odesa sent an open letter to the Ukrainian President Volodymyr Zelensky. The president of this association requested an introduction of a Romanian Language Day in Ukraine, proposing August 31st as an exact date. The main argument for this initiative is based on fairness and reciprocity in the treatment of the minorities in Romania and Ukraine. In Romania, the Ukrainian minorities benefit from the legislative recognition for linguistic celebrations, whereas in Ukraine, no minority community has such recognition. The process is still ongoing, requiring consultations and agreements with various Ukrainian public and governmental organizations.

The initiative highlights the important role of the Romanian language in preserving the identity and integrating the Ukrainian citizens of Romanian ethnicity into the society. Nevertheless, the path toward official institution of the Romanian Language Day remains uncertain and requires patience, as it is subject to the legislative and political complexities in Ukraine.

REPUBLICA MOLDOVA, OCHEANUL NOSTRU ÎNTORS. 33 DE ANI DUPĂ...

Dorin POPESCU*
Constanța

O povară care va apăsa tot mai mult Republica Moldova în anii ce vin este cea a absenței unui sistem de garanții de securitate. Chișinăul are nevoie imperativă de crearea unui sistem de garanții de securitate sofisticat, creativ și eficient, care să protejeze Republica Moldova de amenințările externe repetate ale Estului. Din această perspectivă, este cert că garanția cea mai solidă a securității Republicii Moldova o reprezintă crearea unui sistem extern de alianțe și garanții. Nici o măsură menită a consolida dispozitivul intern de securitate și apărare nu poate crea garanția unui răspuns solid și credibil la amenințările de amploare generate de apetitul imperialist și revanșard al Moscovei. Din această perspectivă, este cert că *neutralitatea* nu mai răspunde nevoilor/imperativelor actuale și viitoare de securitate ale Republicii Moldova, reprezentând în egală măsură un obstacol la adresa securității Republicii Moldova și totodată un instrument de menținere a Republicii Moldova în sfera de influență rusă, o *cămașă (rusească) de forță* pentru independența Republicii Moldova.

Recenta adoptare a Strategiei Naționale de Securitate¹ a Republicii Moldova reprezintă, în acest context, o etapă (relevantă) a unui proces complicat, îndelung, dureros și riscant, care cere curaj, voință politică pe termen lung și asumări excepționale, prioritar la Chișinău (dar și la București, precum și în celelalte capitale relevante în care există o sensibilitate manifestă față de nevoia strategică a Republicii Moldova de a fi protejată de turbulențele neo-imperialiste ale Moscovei). În mod explicit, Strategia menționează Federația Rusă „și interpușii săi în Republica Moldova” ca fiind „cea mai periculoasă și mai persistentă sursă de amenințare”; mai mult, de Federația Rusă sunt conexe în mod direct cele mai importante din amenințările externe la adresa securității naționale a Republicii Moldova².

Răspunsul identificat prin Strategie implică, în plan extern, nevoia unei „rețele largi și funcționale de parteneriate cu cele mai avansate și prospere democrații ale lumii” – se menționează fără echivoc, în text (în această ordine), Uniunea Europeană³, România⁴, alți actori statali relevanți⁵, Ucraina și NATO⁶.

Este clar că modelul ucrainean (crearea unui sistem de parteneriate externe în domeniul securității) exercită, aici, un miraj incontestabil⁷. Un astfel de sistem de parteneriate reprezintă, în mod cert, un instrument oportun și binevenit de multiplicare a angajamentelor externe față de securitatea Ucrainei.

Tentativa de duplicare a unui astfel de sistem pentru Republica Moldova este binevenită. Dar nu suficientă. Sistemul de parteneriate externe în domeniul securității pe care îl construiește acum Ucraina (cu aspirația enunțată că acest sistem ar putea

*Dorin Popescu este președinte al Asociației „Casa Mării Negre”, fost diplomat (cu misiuni diplomatice efectuate la Moscova, Cernăuți și Sarajevo), analist politic, eseist, critic literar și cadru universitar (fost lector la Universitatea „Andrei Șaguna” din Constanța). A absolvit cursurile Facultății de Litere și Teologie a Universității „Ovidius” din Constanța, doctor în filologie.

genera garanții de securitate pentru Ucraina *până* la aderarea ei la NATO) are implicat rolul de a consolida securitatea țării în toate domeniile și implică atât angajamente bilaterale de sprijin în ceea ce privește războiul de apărare împotriva actualei agresiuni rusești, cât și consultări imediate și reacții multivectoriale de sprijin în cazul unei noi agresiuni a Federației Ruse. Însă nici acest sistem nu conferă, nici *de jure* și nici *de facto*, garanțiile de securitate pe care Ucraina le dorește și de care are nevoie. O garanție de securitate credibilă, inclusiv pentru Moscova, prioritar pentru Moscova, o reprezintă angajamentele de apărare colectivă ale Alianței NATO pentru toți membrii săi, cuantificate lapidar în celebrul articol 5 al Tratatului.

Pentru Republica Moldova există mai multe circumstanțe agravante și obstacole de fond privind șansele de constituire a unui sistem extern de garanții cu privire la securitatea Republicii Moldova.

În primul rând, problema neutralității Republicii Moldova. Corul fanilor ruși din Republica Moldova cântă pe tonuri false, dar obsesive, teoria constituționalității caracterului neutru al Republicii Moldova, așa-numita „neutralitate permanentă”⁸. Se invocă astfel ca fiind dificilă și riscantă soluția modificării Constituției, în sensul renunțării la neutralitatea „permanentă”.

Aici ar exista cel puțin două nuanțe majore. Prima o reprezintă încălcarea directă, flagrantă/neechivocă, „permanentă”, de către Federația Rusă, a paragrafului 2 al aceluiași articol constituțional, respectiv „Republica Moldova nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său”. Trupele rusești dislocate în mod ilegal și fără acordul autorităților din Republica Moldova pe teritorii ale Republicii Moldova încalcă în mod direct, grav și permanent Constituția Republicii Moldova, anulează *de facto* însăși ideea de neutralitate a Republicii Moldova și au rolul de a funcționa ca trupe de ocupație. Imperativul Declarației de Independență a Republicii Moldova, enunțat fără echivoc la 33 de ani, împliniți astăzi („încetarea stării ilegale de ocupație a acesteia și retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul național al Republicii Moldova”), a rămas un simplu deziderat.

Federația Rusă încalcă în mod permanent neutralitatea Republicii Moldova, prin trupele sale staționate ilegal pe teritoriul acesteia, iar recursul ipocrit și interesat (al Moscovei și al agenților săi de influență din Republica Moldova) la neconstituționalitatea demersurilor privind evadarea din neutralitate a Republicii Moldova este cinic și folosește în mod direct interesele Moscovei.

O a doua nuanță o reprezintă *Declarația de Independență a Republicii Moldova*⁹, care face parte din așa-numitul *corp constituțional* al Republicii Moldova. Potrivit acesteia, „Republica Moldova este un stat suveran, independent și democratic, liber să-și hotărască prezentul și viitorul, fără nici un amestec din afară, în conformitate cu idealurile și năzuințele sfinte ale poporului în spațiul istoric și etnic al devenirii sale naționale”.

Întreaga Declarație de Independență, textul sacrosanct al existenței Republicii Moldova, reprezintă un fundament juridic paradigmatic privind independența Republicii Moldova față de Moscova, iar neutralitatea (inclusă ulterior în Constituție) reprezintă astfel o garanție a vasalității Republicii Moldova față de Moscova, un instrument de coerciție, control, șantaj și vasalitate asupra Republicii Moldova creat, menținut, dezvoltat și exercitat de către Federația Rusă.

Independența față de proiectul imperialist al Moscovei, proclamată în urmă cu exact 33 de ani de către autoritățile Republicii Moldova, este astăzi departe

(eufemistic vorbind) de a fi plenară. Pentru realizarea independenței autentice de Moscova este necesar ca autoritățile Republicii Moldova (și deopotrivă partenerii ei externi) să iasă din zona de confort și din punctul geopolitic mort în care respiră Republica Moldova de peste trei decenii.

Denunțarea explicită a apartenenței la Comunitatea Statelor Independente, evadarea din narațiunea toxică și primejdioasă a neutralității, discutarea cinstită, în spațiul public, a oportunităților privind un viitor parcurs euro-atlantic al Republicii Moldova, din perspectiva prioritară a beneficiilor și garanțiilor de securitate pe care le oferă NATO, asumarea plenară a acestui parcurs de către autoritățile din Republica Moldova, indiferent de riscurile electorale implicite, substanțializarea sprijinului României față de nevoile de securitate ale Republicii Moldova, precum și pregătirea și convenirea, la solicitarea și cu acordul autorităților Republicii Moldova, a unor soluții externe de asigurare a securității ei, pregătite și convenite cu aliații strategici, ar putea reprezenta setul minim de exigențe în domeniul creării unui sistem credibil de garanții externe privind securitatea Republicii Moldova.

Mi se va spune că *acum* nu este timpul optim pentru o construcție de anvergură. Întotdeauna este. Mai ales *acum*. Pe falsul argument al *kairosului* amânat s-a construit fatalitatea de astăzi a leneviei geopolitice a Republicii Moldova, menținerea ei în griul geopolitic al unei *neutralități* primejdioase.

Demersul curajos de asumare a parcursului european al Republicii Moldova este (doar) o parte a soluției. Din perspectiva nevoilor imperative în domeniul securității, apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană (și, aș spune, chiar aderarea ei la Uniune) nu reprezintă o soluție suficientă și nici o garanție *de facto* a securității Republicii Moldova.

Vecinătatea geografică primejdioasă a Republicii Moldova, recrudescența vectorului neo-imperialist al Moscovei, vehemența și toxicitatea cu care acesta se exprimă, riscurile extinderii proiectului neo-imperialist rusesc spre vest, turbulențele geopolitice în creștere numerică și de impact, fragilitatea internă a Republicii Moldova, precum și inconsistența viziunii politice românești și europene privind asigurarea securității Republicii Moldova, construiesc un tablou în care este nevoie, astăzi mai mult decât oricând, de lideri politici cu viziune și responsabilitate, la Chișinău și la București.

La București, elita responsabilă și viziunea politică autentică privind Republica Moldova întârzie să se construiască. La Chișinău, acest lider politic există. Sunt premise pentru ca la 20 octombrie a.c. să se creeze un punct de ireversibilitate a opțiunii europene a Republicii Moldova, prin realegerea acestui lider și prin susținerea masivă a proiectului european al Republicii Moldova la referendum¹⁰.

Dar piatra de moară a Republicii Moldova (garanțiile pe termen lung ale securității ei) va rămâne și după 20 octombrie a.c. Denunțarea neutralității este imperativă. Crearea unui sistem extern de garanții de securitate pentru Republica Moldova, cu România și aliați strategici relevanți în centrul său, este imperativă.

Scenariul apocaliptic (al *rostogolirii* tancurilor rusești, pe coridorul terestru sudic al Ucrainei, spre Tiraspol, Comrat și Chișinău) cere construirea, cu tenacitate și curaj, a soluțiilor de protecție pe termen lung pentru Republica Moldova. Unele soluții vin din istorie¹¹ și din lecțiile ei. Altele pot fi construite *ex nihilo*.

Dacă există lideri. Dacă există voință. Dacă există conștiință. Dacă există responsabilitate. La Chișinău și București.

La 33 de ani de la declararea independenței Republicii Moldova, multe din imperativele proclamate de liderii de la Chișinău la 27 august 1991 rămân simple proiecții utopice. Independența Republicii Moldova este departe de a fi plenară. Trupele (ex/neo)sovietice staționează încă ilegal pe teritoriul Republicii Moldova. Multe dintre deciziile majore se iau încă la Moscova. Neutralitatea ține Republica Moldova vasală Rusiei și în goana geopolitică gri de peste 30 de ani.

Acum este timpul *răzbunării* geopolitice. *Acum* se construiește ireversibilitatea evadării Republicii Moldova din proiectul de vasalitate pe care îl propune Moscova. *Acum* se consolidează independența Republicii Moldova, acum se *exprimă* consistent. Printr-un proiect european apt să construiască stat de drept, norme și principii, libertate și trai decent pentru populația Republicii Moldova. Printr-un proiect euro-atlantic apt să construiască securitate pentru Republica Moldova.

Dacă există lideri. Dacă există voință. Dacă există conștiință. Dacă există responsabilitate. La Chișinău și București.

NOTE

- 1 Adoptată în Parlamentul Republicii Moldova, prin *Hotărârea nr. 391 din 15.12.2023 privind aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova* și publicată ulterior în „Monitorul Oficial”, Nr. 17-19 din 17.01.2024, Art. 28, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141253&lang=ro
- 2 „Agresiunea militară a Federației Ruse împotriva Ucrainei și ambiția guvernului rus de a crea, pe căi militare, un coridor terestru spre Republica Moldova, ceea ce ar duce la condiții pentru schimbarea violentă a ordinii constituționale și lichidarea statalității țării”, „operațiunile de tip hibrid desfășurate de Federația Rusă, cu scopul... dezintegrării statului” și „prezența militară ilegală a Federației Ruse în regiunea transnistreană” – Strategia securității naționale a Republicii Moldova
- 3 „Pregătirea și integrarea graduală a țării în structurile și inițiativele de apărare ale UE”.
- 4 „Consolidarea parteneriatului privilegiat strategic multidimensional în domeniul securității și apărării cu România”.
- 5 „Dezvoltarea și aprofundarea parteneriatelor în domeniul securității și apărării cu Franța, Germania, Polonia, Italia, Republica Cehă, Lituania, Letonia, Estonia, Țările de Jos, Suedia, Spania”, precum și „dezvoltarea și consolidarea parteneriatelor în domeniul securității și apărării cu Statele Unite ale Americii, cu Marea Britanie și cu Turcia”.
- 6 „Avansarea și consolidarea cooperării cu NATO”.
- 7 În total, până în august 2024, Ucraina a convenit și semnat 25 de acorduri bilaterale de securitate: cu Marea Britanie, Germania, Franța, Danemarca, Canada, Italia, Țările de Jos, Finlanda, Letonia, Spania, Belgia, Portugalia, Suedia, Islanda, Norvegia, Japonia, SUA, UE, Estonia, Lituania, Polonia, Luxemburg, România, Republica Cehă și Slovenia. La 30 septembrie 2024, Ucraina semnase 26 de acorduri de cooperare în domeniul securității (25 de acorduri bilaterale, dintre care 7 cu statele membre ale Grupului G7 și 18 cu alte state, precum și un acord similar cu UE).
- 8 Articolul 11 al Constituției, „Republica Moldova, stat neutru”: „(1) Republica Moldova proclamă neutralitatea sa permanentă”.
- 9 Adoptată la 27 august 1991.

- 10 Articolul de față, *up-gradat*, este transmis redacției „Glasului Bucovinei” la 3 octombrie a.c., înainte de desfășurarea referendumului pentru Europa din Republica Moldova.
- 11 Declarația de Independență a Republicii Moldova: „Dezmembrarea teritoriului național de la 1775 și 1812 a fost în contradicție cu dreptul istoric și de neam și cu statutul juridic al Țării Moldovei”; Parlamentele multor state în declarațiile lor consideră înțelegerea încheiată la 23 august 1939, între Guvernul URSS și Guvernul Germaniei, ca nulă *ab initio* și cer lichidarea consecințelor politico-juridice ale acesteia, fapt relevat și de Conferința internațională „Pactul Molotov-Ribbentrop și consecințele sale pentru Basarabia” prin Declarația de la Chișinău, adoptată la 28 iunie 1991.

SUMMARY

The article emphasizes the urgent need for the Republic of Moldova to overcome the limitations of its neutrality and create a solid system of security guarantees in the context of persistent threats from Russia. Current neutrality is seen as an obstacle, being a tool of Moscow's influence over the regional security. The recently adopted National Security Strategy of the Republic of Moldova recognizes Russia as the main threat and emphasizes the importance of partnerships with the European Union, Romania, Ukraine and the NATO. The text suggests that the initiative similar to the Ukrainian model of external alliances would be beneficial, but not sufficient without clear constitutional and political change, such as withdrawing from the Commonwealth of Independent States and adopting an Euro-Atlantic perspective. The conclusion emphasizes the importance of leaders with vision and political will to ensure a safer future for the Republic of Moldova.

33 years into its independence declaration, the Republic of Moldova still has unfulfilled objectives. The real independence is far from being achieved, as Russian troops are still illegally present on its territory, and many important decisions are influenced by Moscow. The neutrality keeps the Republic of Moldova dependent on Russia and stuck in a geopolitically uncertain area.

**RECVIEM PENTRU ALEXANDRINA CERNOV, DOAMNA
CĂRȚII ȘI A „GLASULUI BUCOVINEI”**

**Maria TOACĂ
Cernăuți**

A venit vremea regretelor. Acum, când nu mai este, începem că conștientizăm că a plecat pe drumul fără de întoarcere, dar nu ca mai înainte la un salon de carte la Suceava, la vreun simpozion la Putna, București sau alt centru cultural al României... Simțim că n-am susținut-o îndeajuns la începutul anilor '90, când alături de Vasile Tărățeanu, Grigore Bostan și alți lideri ai Societății „Mihai Eminescu” a inițiat primele congrese ale intelectualității românești din regiunea Cernăuți. Ne pare rău că n-am apărut-o când i s-a închis ușa primelor saloane de carte românească la Cernăuți, la care n-a renunțat și le-a preluat după o întrerupere de aproape două decenii. Nenumărate și grele ne sunt părerile de rău după pierderea unor oameni importanți, când nu mai putem face altceva pentru ei decât să nu-i uităm, să le urmăm drumul, să preluăm și înmulțim tot ce au făcut ei bun în folosul comunității.

În continuare voi evoca câteva momente trăite în apropierea Alexandrinei Cernov, alături de care am parcurs momente dramatice, dar și dintre cele mai înălțătoare din primii ani ai deșteptării noastre naționale și până la declinul de astăzi. N-aș vrea să cred că odată cu stingerea românilor din generația Alexandrinei Cernov vine și sfârșitul tuturor speranțelor optimiste și începuturilor din primii ani de după destrămarea imperiului sovietic și de democrație în Ucraina. Crâmpetele expuse nu sunt numai o mărturisire a datoriei de a păstra memoria temerarilor apărători ai valorilor naționale pe mormintele cărora țărâna e încă proaspătă, ci mai curând un îndemn către tineri de a li se asemena lor.

În 2022, cu un an înainte de jubileul octogenar, scriam într-un cuvânt de felicitare pentru doamna Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei Române, redactor-șef al revistei „Glasul Bucovinei”, fondator și director al Editurii „Alexandru

cel Bun”, că nu întâmplător a venit în această lume în preajma Zilei Bucovinei, în noiembrie, luna cea mai frumoasă din istoria românilor bucovineni, aducând drept argumente: „I-a fost predestinat să-și împlinească menirea de a prelua, înmulți și duce mai departe moștenirea înaintașilor, care au lăsat urme de lumină pe aceste meleaguri sortite înstrăinării. Cu sufletul pătruns de un veșnic neastâmpăr, întreaga-i activitate publică și academică îi este marcată de un rod bogat, iar urmele lăsate nu se șterg la prima atingere a valurilor vremii. A osârduit și continuă să trudească pe ogorul literelor, ne-a unit în cuget și simțiri în primii ani de activitate a Societății «Mihai Eminescu», a trăit bucuria izbânzilor și amarul pierderilor. Numai deznădejdea n-a împărțit-o cu nimeni, având putere să pășească înainte, să încerce un nou început. Nu voi evoca astăzi urmele dnei Alexandrina Cernov, lăsând elogiile pentru un viitor noiembrie, când își va încununa un semnificativ jubileu cu faptele ziditoare de românitate. Astăzi amintesc doar de cele mai frumoase sărbători sufletești trăite împreună, mai întâi de toate – saloanele de carte deschise de doamna Alexandrina la Cernăuți. Dorindu-i sănătate și mereu curgător izvorul entuziasmului tineresc, îi mulțumesc pentru drumurile parcurse împreună prin Țara dragă și popasurile pe tărâmurile marcate de sfințenie, dar mai ales pentru că nu ne lasă, pe cei din jurul dumneaei, să lăncezim, să ne obosească aripile”.

A urmat anul jubiliar 2023 cu: *Laudă rostirii românești!*

Întotdeauna cu o carte în mână și cu mai multe în față, doamna Alexandrina Cernov și-a sărbătorit jubileul în mijlocul câtorva generații de foști studenți pe care i-a avut pe parcursul a jumătate de secol de viață dedicată Catedrei de Filologie Română și Clasică a Universității din Cernăuți. Dar și mulți care nu i-au fost studenți o consideră de îndrumătoare pe calea dreaptă a desăvârșirii spirituale și vorbirii corecte. „Niciodată nu m-am gândit că sunt atât de importantă”, a suspinat melancolic după felicitarea doamnei Consul General al României la Cernăuți, Irina-Loredana Stănculescu, și demonstrarea peliculei „Alexandrina Cernov, dialoguri sentimentale la ceas aniversar” (proiect al Asociației Pro Bucovina, susținut de Departamentul pentru Românii de Pretutindeni), filmul fiind urmat de o avalanșă de momente elogioase. Toți cei care și-au exprimat sentimentele de considerație, de la studenții din prima grupă și până la cei de astăzi, instruiți de altă generație de profesori, au menționat mai întâi de toate rostirea românească a doamnei Alexandrina, numind-o maestru al cuvântului frumos rostuit. Pe bună dreptate, aniversarea dumneaei a fost o sărbătoare a cărții și limbii române. Așa am prevăzut că trebuie să fie, când cu fosta studentă a sărbătoritei, Carolina Jitaru, am conturat ideea, luând pe seama Societății „Doamnele Române” desfășurarea ei. Ne-am implicat și la realizarea filmului din proiectul lui Nicolae Hăuca, în colaborare cu președintele Societății „Golgota” Vasile Rauț. Picătură cu picătură, cu prinosul mai multor persoane implicate, am invitat-o pe principala noastră doamnă să sărbătorim împreună la Palatul Național, străduindu-ne să creăm o atmosferă de căldură și sinceritate sufletească. Surprizele s-au revărsat abundant din partea celor care au răspuns chemării noastre. Simbolic a inaugurat momentul aniversar *Glossa* eminesciană, cântată de Carolina Jitaru, melodia încolțind în sufletul ei de muzician, probabil, încă din timpul studenției, când conspecta prelegerile profesoarei Alexandrina Cernov.

Nu putem opri timpul, nici măcar o clipă din toate cele mai minunate ce le-am dori să nu treacă, așa cum presupun că și-a dorit jubiliara noastră. Dar putem

dăruii bucurie oamenilor care merită mult mai mult decât suntem în stare să dăruim. Am avut grijă să nu fim patetici, să nu se întâmple așa cum am auzit-o glumind pe doamna profesoară: „Uneori laudele răsună ca la ceremonia conducerii pe ultimul drum”. La noi laudele au răsunat ca la început de drum, căci orice nou însemn pe răbojul anilor este un început de drum. Doamna Alexandrina Cernov, cu toate cărțile și faptele de zidire românească lăsate în urmă, mai are mult lucru înainte, așa cum i-a dat de grijă discipola sa, conf. univ. dr. Cristina Paladian, șefa Catedrei de Filologie Română și Clasică, amintind de cei peste 30 de ani consacrați catedrei, 30 – revistei „Glasul Bucovinei”, i-a sugerat că și colecția „Destin bucovinean”, în patru volume, trebuie s-o ducă până la al trezecilea volum. Și dr. Felicia Vrânceanu, deși nu i-a fost studentă, recunoaște că a învățat și continuă să preia experiență de la distinsa profesoară.

Crezul Alexandrinei Cernov că „important e să lași în urmă continuatori” și-a găsit expresie vie în filmul la care au osârduit doi studenți de mai demult – Nicolae Hauca și Vasile Rauț. Exemplu viu de continuatori ai misiunii sale sunt cei care stau astăzi în fruntea Societății pentru Cultura și Literatura Română „Mihai Eminescu” din Cernăuți – președintele Vasile Bâcu, vicepreședinții Nicolae Șapcă și Gheorghe Ungureanu, toți poeți cunoscuți în Bucovina, discipoli ai doamnei Cernov. Dar și soțiile lor, Ancuța Bâcu și Marina Șapcă sunt foste studente care, predau limba și literatura română nu doar ca obiect din programa școlară, ci altoiesc deja de mulți ani dragostea de graiul matern. Un exemplu excelent ne vine de la Probotești, de la profesoara de limba română Tatiana Tutunaru-Bârzu, care mărturisește că o admira pe Alexandrina Cernov de la vârsta de șapte ani, acest nume fiindu-i cunoscut de la mama sa învățătoare. A venit la jubileul îndrumătoarei cu trei elevi, cel mai mic dăruindu-i duioasele versuri ale lui George Sion „Mult e dulce și frumoasă, limba ce-o vorbim...”. De la Mămăliga, de asemenea, a venit o frumoasă familie de pedagogi crescuți la izvoarele limbii române – soții Ina și Ghenadie Ionițoi, directorul liceului din comună. Acest cuplu a adus și un scump juvaier – fiica lor Alexandrina, studentă la Liceul de Arte, o voce ce ne face să credem că la baștina Carolinei Jitaru fetițele se nasc cu stea în frunte. Jubileul Alexandrinei Cernov ne-a oferit prilejul întâlnirii cu talentații copii de la căminul cultural de la Ostrița-Mahala – Vasile Bujenița, Pavel Cornuță, duetul Eliza Dubeț și Elmira Nandriș, însoțiți de mamele lor, de șeful căminului Dumitru Zaidel și soția sa Olga, bibliotecara care la începutul războiului, în lipsa unui spațiu la Cernăuți, a găzduit biblioteca revistei „Glasul Bucovinei” cu circa 5.000 de volume. Dorul doamnei Alexandrina de biblioteca evacuată i-a fost îndulcit de torta adusă de la Ostrița-Mahala. Au mai îndulcit-o și încălzit-o cuvintele și darurile de la profesoara din București Viorica Stan, jurnaliștii Vitalie Zăgrea și Vasile Carlașciuc, cu echipa lor de la Radio Ucraina-Internațional, Felicia Toma de la „Zorile Bucovinei”, prof. Larisa Jar, de la fosta secretară a Societății „Mihai Eminescu” Aurica Broască, arhivista Maria Guțul. Au înduioșat-o imaginile de familie încredințate Carolinei de nepoata Irina, derulate pe ecran în acompaniamentul pianistei de elită Lilia Holomeniuk, cântecul dăruit de colaboratoarea Editurii „Alexandru cel Bun” Natalia Proțiu, dar mai ales nostalgia plimbare de la toamnă spre iarnă, doinită de Gheorghe Puiu. Desigur, cu îmbrățișările de la Palatul Național, sărbătoarea abia începe, continuarea urmând în familia mică de acasă și cea mare din întreaga Românie, care o cunoaște și o prețuiește. Îi dorim să-și ia mai departe drept

călăuză cuvintele cântecului *Cred în fericire*, interpretat la final de Carolina Jitaru, și să îndeplinească porunca noastră de a sărbători împreună centenarul!

24 noiembrie 2023

„Dialoguri sentimentale la ceas aniversar”

Filmul „Alexandrina Cernov, dialoguri sentimentale la ceas aniversar” a fost demonstrat în premieră la Palatul Național al Românilor din Cernăuți, pe 24 noiembrie 2023. Secvențe din film au fost demonstrate la Mănăstirea Putna, pe 21 august 2024, în cadrul colocviului „Cultura în era virtuală”, ediția a XVIII-a. Pelicula începe cu un peisaj romantic al Grădinii Publice din Cernăuți, cu o plimbare prin înserarea toamnei, melancolizată de versurile lui Cincinat Pavelescu: „Îți mai aduci aminte, doamnă? /Era târziu și era toamnă,/ Și frunzele se-nfiorau/ Și tremurau în vântul serii/ Ca niște fluturi chinuiți,/ Ca niște fluturi rătăciți/ Din țările durerii”.

...Era sfârșit de toamnă târzie când a adus-o pe lume mama Valentina, la vârsta fragedă de 17 ani neîmpliniți. Alexandrina a venit pe lume, dorită și iubită de tinerii părinți, dar într-un timp când și pământul gemea de durere. Tatăl ei, Grigore Grecu, la acel moment era în armată la Cluj. A văzut lumina zilei la Hotin, pe un tărâm foarte drag inimii, cu un trecut eroic în istoria românilor. Însă nu i-a fost dat să crească, să se bucure de viață pe meleagul natal. Avea numai trei luni, când bunicul Iacob Grecu i-a prevenit pe ai săi să se pregătească de refugiu. În pofida timpului nefavorabil din acel geros februarie 1944, cu ninsori și viscole năprasnice, decanul de vârstă al familiei i-a convins că refugiul este inevitabil. Om înstărit, proprietar al unui magazin profitabil, cu mulți prieteni în mediul intelectualității, își dădea bine seama de pericolul ce-l așteaptă, mai ales că armata sovietică de ocupație deja era la Nistru. Deci drumul Alexandrinei de la începutul începuturilor, când purta numele de familie Grecu, pornește de Sus, de la cetate, de la Hotin...

Și dacă am început cu celebrele versuri ale lui Cincinat Pavelescu, de la care plutește o adiere de mister, să ne lăsăm legănate pe aceeași undă romantică: „Ți-aduci aminte iar de seara/ Și-amurgu-acela violet,/ Când toamna-și acorda încet,/ Pe frunza galbenă chitara?” A fost, nu se poate să nu fi fost acea seară trandafirie, când v-ați îndrăgostit... Dar să coborâm din stele pe pământ. Vrând nevrând, se aude cum bate ceasul aniversar, credem sau nu, orologiul anunță solemn rotunda vârstă de 80 de ani pentru Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei Române, redactor-șef al revistei „Glasul Bucovinei” (Cernăuți-București), director al Editurii „Alexandru cel Bun” din Cernăuți. E o vârstă frumoasă pentru că pe parcursul vieții și-a ornamentat biografia cu o bogată activitate științifică, publicistică, pedagogică și culturală, care a contribuit la consolidarea statutului limbii române în comunitățile etnice înstrăinate de Patria istorică.

„Omul și cartea”, la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Oricât mi-aș dori să îmbălânez cuvintele, nu pot să trec peste realitate: doamna Alexandrina Cernov, prețuită și admirată pentru energia sufletească, neostenit angajată în lupta pentru păstrarea și înmulțirea valorilor românești, își trăiește toamna vieții. Cu tot entuziasmul tineresc ce-o caracterizează, pe la sfârșitul toamnei trecute, în noiembrie, am sărbătorit împreună la Cernăuți jubileul de optzeci de ani. Totuși, nu pot spune că profesoara universitară a câtorva generații de filologi români din nordul Bucovinei, dr. Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei

Române, a ajuns la anotimpul culesului roadelor creației și activității de cercetare științifică. Asta, desigur, nu înseamnă că n-are ce culege. Însă, în pofida vârstei și a obstacolelor din calea ei, nu se mulțumește numai să culeagă, nu-și permite să se odihnească pe laurii realizărilor. Doamna celei mai frumoase roștii românești, dintr-un spațiu unde limba română aproape în toate timpurile a fost în rolul de cenușăreasă, trăiește și cu grija semănatului, trudește la creșterea recoltei pe ogorul semănăturilor.

Drumul vieții i-a fost presărat mai mult cu spini. Dar și spinii înfloresc acolo unde există multă iubire și toate lucrările se fac cu inima. Mai cu seamă la sărbătoarea „Omul și cartea”, organizată de Biblioteca Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, am văzut cum îi înfloresc spinii destinului. Să mai spună cineva că numărul 13 este cu ghinion. Pentru Alexandrina Cernov cred că de acum înainte va fi cea mai fericită dată, ca o frumoasă amintire a sărbătorii de la 13 martie la Universitatea „Ștefan cel Mare”, dar și ca o continuare a proiectelor de folos comunității românești din regiunea Cernăuți.

Deși acum s-a retras la Suceava, n-a plecat cu totul de la noi. Cum ar putea trăi fără gândul la întoarcere, dacă aici i-a rămas cuvântul „acasă” și o bibliotecă de vreo 5.000 de volume, adăpostită la căminul cultural din comuna Ostrița-Mahala?!

După aniversarea marcată astă toamnă la Cernăuți, doamna Cernov s-a bucurat la Suceava de o primăvară jubiliară. De fapt, manifestarea „Omul și cartea” a devenit tradițională la Biblioteca USV, dr. Alexandrina Cernov fiind a șaptesprezecea personalitate invitată. Însă, după cum a menționat organizatoarea evenimentului, directorul Bibliotecii Sanda-Maria Ardeleanu, actuala ediție a fost excepțională, asemenea destinului incomparabil al invitatei. Până acum, protagoniștii erau intelectuali din Suceava, cadre didactice de la Universitatea „Ștefan cel Mare”, dna Alexandrina Cernov deschizând drumul pentru românii din teritorii năpăstuite de vicisitudinile istoriei. Acest aspect a fost evidențiat în cuvântul de „Laudatio”, dat citirii de dr. Sanda Ardeleanu, care, de rând cu realizările, meritele și distincțiile, a pus în lumină drama unui destin bucovinean reprezentativ, simbolic fiind și faptul că Alexandrina Cernov a inițiat colecția de volume cu acest generic, editate de Mănăstirea Putna.

Despre lungul drum al pătimirilor unui destin bucovinean de referință au vorbit prietenii, discipolii doamnei Alexandrina Cernov, adunați în jurul ei ca într-o familie prin străduința bibliotecarei Stela Purici, menționată de colege și ca autoare a ideii întâlnirii cu Alexandrina Cernov. Venind și ea din nordul Bucovinei, cunoaște și simte mai profund suferințele celor rămași fără Patrie.

Revenind la prestața și solemnitatea evenimentului, trebuie să menționez că au fost prezenți doi prorectori – prof. univ. dr. Mircea Diaconu și prof. univ. dr. Ștefan Purici, care i-au înmănat Diploma de Excelență, flori și, ajutați de doamnele bibliotecare, un munte de tort aniversar. Din partea autorităților a onorat-o vicepreședintele Consiliului Județean Suceava Niculae Barbă. De pe tărâmul divinității albastrului de Voroneț au îmbrățișat-o cu mireasma cuvintelor monahiile stavrofore, scriitoare și prietene ale cărții – stareța dr. Gabriela Platon și muzeograful mănăstirii Elena Simionovici, președinte de onoare al SSB. Depănând amintiri proaspete și de mai demult, măicuțele noastre scumpe, care cu iubirea duhovnicească și rugăciunile sunt întotdeauna lângă durerile celor înstrăinați, ne-au reîntors în atmosfera de neuitat a saloanelor de carte de la Cernăuți, organizate de dna Cernov, care ne-au rămas ca o infuzie de intelect și energie. „Tot ce iese din mâna dumneaei este garantul valorii, se perindă ca o continuitate a idealurilor promovate de Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”, am reținut de la stareța Gabriela Platon. La serviciul credincios în numele cărții s-au referit și reprezentanții Bibliotecii Bucovinei „Ion Gh. Sbiera” – directorul dr. Gabriel Cărăbuș și șeful de birou dr. Alis Niculică. „Sunt douăzeci de ani de când o cunosc pe doamna Alexandrina Cernov, este una dintre cele mai puternice femei pe care am întâlnit-o până acum. Lung, dar extraordinar de frumos este drumul vieții, când îl parcurgi cu o carte”, a mărturisit cu sinceră admirație Alis Niculică. Acest drum înfloritor de bucurii sufletești a fost ilustrat și prin bogata expoziție de carte estetic aranjată și inspirat prezentată de bibliotecara Cristina Rotaru.

„Ce bine e să fii prieten cu bibliotecarii!”, a exclamat lectorul universitar dr. Marin Gherman, cunoscut publicist și politolog. Prima sa întâlnire cu Alexandrina Cernov și regretatul istoric Ilie Luceac a avut loc într-o bogată bibliotecă, cea a Editurii „Alexandru cel Bun”. Asemenea altor învățăcei, se consideră și el un copil al cărților doamnei Alexandrina Cernov. Probabil, fiul omagiarei, chitaristul Vladimir Cernov, pentru prima dată a văzut câți copii cu mare dragoste de neam și carte are mama sa. Iar noi, pentru prima dată i-am ascultat melodiile la chitară, ca o mișcătoare declarație de dragoste a fiului. De fapt, au mai răsunat, înduioșate de aroma florilor, cuvinte tari despre curajul de luptătoare al sărbătoritei de la directorul Institutului Bucovina Rădăuți, istoricul Marian Olaru, și lirice mărturisiri de la cercetători ai literaturii și istoriei, cum sunt Mircea Diaconu și Ștefan Purici, de la jurnaliști care scriu despre realitatea dramatică din Ucraina de astăzi. Bunăoară, Carolina Jitaru, cu răvășitoarea piesă *Poem Bucovinean* pe versurile poetului Grigore Bostan, a însuflețit într-un imn înlăcrimat Țara Fagilor cu zbuciumata-i istorie. Au fost auziți chiar și cei care au tăcut, prieteni dintre cei mai fideli susținători ai primelor saloane de carte din Cernăuți – scriitoarea Doina Cernica și președinta Fundației „Leca Morariu”, generoasa doamnă farmacistă Maria Olar. Elena Nandriș, în calitate de lider al vieții culturale a comunității românilor nord-bucovineni, a povestit despre găzduirea celor câteva mii de cărți la căminul cultural din Ostrița-Mahala.

Dintre noi, cele trei fondatoare ale Societății „Doamnele Române”, numai una Carolina Jitaru a fost studenta prof. Alexandrina Cernov, dar drumurile mereu ni s-au intersectat și ne-am unit la toate faptele de folos comunității. Ca la orice întâlnire cu frații din Țară, am trăit cu maximă intensitate sentimentul că, de la 13 martie, avem mai mulți prieteni și neamuri la Suceava. De-acum ne va chema la Cetatea de Scaun a lui Ștefan cel Mare dorința unor noi întâlniri cu doamna saloanelor, datorită căreia am spus nu o dată, începând de prin anii '90: „Carte românească, la Cernăuți bine-ai venit!”. Dar și mai mare ne este bucuria când, urmând exemplul doamnei Alexandrina Cernov, venim cu cărțile noastre de la Cernăuți la Suceava.

13 martie 2024

Ultima oară în raiul cărților și în sacralitatea Mănăstirii Putna

„Nu am, moarte, cu tine nimic...”, aș vrea să zic împreună cu poetul Grigore Vieru. Dar cum, când chiar azi am fost la vatra mea natală cu un braț de reviste „Glasul Bucovinei”?! Și cu volumul *Refugiul* al doamnei Alexandrina Cernov... Și m-am lăudat că fac parte din familia revistei, că am acest noroc de a lucra împreună cu redactorul-șef, Alexandrina Cernov. Seara acasă aflui că și-a sfârșit misiunea pe pământ, acolo în spațiul de sacralitate al Mănăstirii Putna, în camera arhondaricului „Visarion Puiu” de la poarta Mănăstirii, exact în ziua când acum șapte ani ne-a părăsit cărturarul Ilie Luceac, prietenul ei de viață, de idealuri, de suferință... Am stat de câteva ori împreună în aceeași cameră, iar doar cu câteva zile în urmă am respirat alături la marele hram al cărții (Salonul Internațional „Alma Mater Librorum”) de la Suceava. Mi-a spus că se pregătește să vină la Cernăuți, să mai punem țara la cale, ne-a rugat, pe mine și pe Elena Nandriș, să avem grijă de biblioteca Editurii „Alexandru cel Bun”, evacuată la căminul cultural din Ostrița-Mahala... Dă-ne, Doamne, putere să avem grijă!

5 iunie 2024

Ca un omagiu curajului și sacrificiilor, slujba de înmormântare...

Știam că sănătatea o trădează, că cele opt decenii împlinite astă toamnă o apasă tot mai greu, dar, văzând-o mereu încărcată de optimism, inspirație și entuziasmul de muncă pe ogorul valorilor culturale, o credeam nemuritoare. De aceea e prea puțin să spun că vestea blândului sfârșit al Alexandrinei Cernov, la Mănăstirea Putna, ne-a îndurerat. E o moarte ce ne-a cutremurat și dezorientat, înțelegând că am pierdut o redută, că nu mai avem pe nimeni din generația veche de luptători și toată responsabilitatea apasă pe umerii celor mai tineri, mai puțin încercați și mai slab rezistenți în fața furtunilor. Deși din anul trecut se retrase la Suceava, Alexandrina Cernov n-a încetat să rămână, prin activitățile ei, o prezență vie și în mijlocul românilor înstrăinați de Țară, continuând să editeze revista „Glasul Bucovinei”, să trimită spre Cernăuți cărți, să pună la cale noi proiecte orientate spre păstrarea și perpetuarea valorilor naționale. Mi-a spus la ultima întâlnire, la salonul de carte al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, că are de gând să vină prin iulie la Cernăuți, să pregătim împreună o amplă lansare a cărților care au văzut recent lumina tiparului la Mănăstirea Putna.

N-a fost să fie, zicem resemnați că a trecut ușor de-al lumii hotar cu cele mai multe datorii împlinite. Suntem cu inima împăcată și noi, cei câțiva români din nordul

Bucovinei, care am reușit să ajungem la Putna, să-i ținem aprinsă lumina, să vedem aievea cum moartea înalță omagii unei vieți trăite în curaj și demnitate. Or, slujba de înmormântare a Alexandrinei Cernov a fost ca o cântare curajului și sacrificiilor ei și altor români neînfricați, fiind pomenit și academicianul Vasile Tărățeanu. Porniți la drum odată cu zorii, mica noastră echipă (foștii studenți ai regretatei profesoare – publicistul și poetul Nicolae Șapcă, vicepreședinte al Societății „Mihai Eminescu”, profesoara Oxana Nichiforiuc, prietenii din Mahala care i-au preluat biblioteca – Elena Nandriș și Olga Zaidel), am intrat pe poarta Mănăstirii cu vreo două ore înainte de începerea parastasului. Primul întâlnit, pe care Dumnezeu ni l-a scos în cale, a fost protosinghelul arhimandrit dr. Dosoftei Dijmărescu, părintele foarte apropiat românilor din Cernăuți. Doar acum câteva săptămâni au lansat împreună cu Alexandrina Cernov la Suceava o excelentă ediție – volumul *Povestea Bucovinei* de Filip Țopa, la îngrijirea căruia au colaborat împreună, așa cum, de fapt, și la alte cărți de valoare națională. Moartea Alexandrinei Cernov, poate mai mult decât viața ei, a unit Bucovina, aducându-ne bucuria întâlnirii și cu prieteni de mai departe, pe care i-am cunoscut la saloanele de carte inaugurate de dr. Alexandrina Cernov la Cernăuți, la congrese și conferințe, la sărbători de suflet. De la București a venit dr. Teodora Stanciu, realizatoarea emisiunii „Revista Culturală” la Radio Trinitas, președinta Fundației „Credință și Creație. Acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga – Monahia Benedicta”, de la Iași – scriitorul Ion Muscalu, așa cum se prezenta la saloanele de carte, cu un nou roman istoric, *Stejarul din Mănăstioara*. Înmormântarea Alexandrinei Cernov a adunat la Putna atâta lume dragă – măicuțele stavrofore de la Mănăstirea Voroneț, stareța dr. Gabriela Platon și președintele de onoare al SSB Elena Simionovici, poetul Ovidiu Vintilă – președintele SSB, scriitoarea Doina Cernica, președintele Fundației Culturale „Leca Morariu” Maria Olar, directoarea Bibliotecii Universității „Ștefan cel Mare” dr. Sanda Ardeleanu, colaboratorii Bibliotecii Bucovinei, directorul Gabriel Cărăbuș și colegele sale dr. Alis Niculică și dr. Elena Pintilei... Ne-am întâlnit cu prietenii românilor cernăuțeni din Rădăuți, de mai departe, de la Constanța a venit, împreună cu familia, Dorin Popescu, președintele Asociației Casa Mării Negre, analist politic, fost diplomat la Cernăuți. Cu ochii în lacrimi i-a adus ultimul omagiu Consulul General al României la Cernăuți, Irina-Loredana Stănculescu, susținătoare a tuturor activităților desfășurate de membrul de onoare al Academiei Române Alexandrina Cernov.

Urmărind ceremonia, chiar și cei care n-au cunoscut-o puteau ușor înțelege dimensiunea valorii acestei personalități. O asemenea moarte a fost meritată prin ani grei de muncă neapreciată, blamată, care de cele mai multe ori i-au adus dușmani, o situație socială defavorabilă în societate. Aceste accente au răsunat în mesajele de rămas bun, după slujba oficiată în Biserica Mănăstirii Putna, aproape de mormântul lui Ștefan cel Mare, de soborul de preoți în frunte cu Preasfințitul Damaschin Dorneanu, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților. Aflat în misiune departe de Putna, părintele stareț, arhimandritul Melchisedec Velnic, exarh al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, a transmis un mesaj atotcuprinzător al vieții celei pornite la dreapta judecată, din care am reținut că cei care luptă sunt vrednici de moarte și bine pregătiți de viața de dincolo. Mesajul Academiei Române a fost citit de dr. Teodora Stanciu. Din partea autorităților Sucevei a rostit un pios omagiu vicepreședintele Consiliului Județean Nicolai Barbă. Românii cernăuțeni și-au exprimat marea părere de rău prin vocea doamnei Consul General Irina-Loredana Stănculescu, și dumneaei

un Glas al Bucovinei, care a vorbit sentimental despre delicatetea, căldura, dragostea, dar mai ales curajul și înțelepciunea Alexandrinei Cernov. Ca pe cel mai curajos lider al comunității românești din nordul Bucovinei a elogiat-o istoricul dr. Ștefan Purici, prorector al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava. Calitățile de îndrumătoare a câtorva generații de filologi români i-au fost puse în lumină de dr. Cristina Paladian, șefa Catedrei de Filologie Română și Clasică a Universității din Cernăuți. Despre trasarea unui nou itinerar al demnității și curajului – de la Hotin la Putna, pe care să nu se stingă Glasul Bucovinei, a anunțat dr. Dorin Popescu. Au transmis un mesaj și preoții bisericilor românești din nordul Bucovinei, care îi apreciau atașamentul și găseau în persoana Alexandrinei Cernov apărarea credinței străbune, mărturie fiind cele două ediții ale culegerii *Destinul Bisericii Românești din nordul Bucovinei în perioada sovietică*. Mai întristat decât toți, îndurerat ca și fiul Vladimir al răposatei, l-am văzut pe publicistul dr. Marin Gherman, lector la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, președintele Centrului Media BucPress din Cernăuți. I-a fost ca o mamă, el manifestându-se ca un demn continuator al idealurilor promovate de îndrumătoare și un fiu grijuliu, îndeosebi în ultimii doi ani. „Ne-ați dat aripi, ne-ați învățat să zburăm”, au răsunit, în loc de adio, cuvintele discipolului.

Toți cei care au vorbit, dar și cei retrași în tăcere, au numit-o model de demnitate, curaj, încredere, iertare și smerenie, lansând pledoaria pentru continuitatea „Glasului Bucovinei”. Să nu uităm aceste cuvinte, să nu uităm drumul spre cimitirul de lângă vechea Biserică „Dragoș Vodă” din comuna Putna, aproape de Sfânta Mănăstire, casa de veșnică odihnă a Domnitorului Ștefan cel Mare, unde și-a găsit eternul adăpost și regretata doamnă a cărții românești din nordul Bucovinei.

7 iunie 2024

Și arhondaricul „Visarion Puiu” îi deplânge plecarea

După ce a fost redată țărânei în cimitirul comunei Putna, lângă vechea biserică „Dragoș Vodă”, de-acum mult regretata Alexandrina Cernov ne-a strâns pe toți, cei care am condus-o pe ultimul drum, la masa de pomenire în arhondaricul „Visarion Puiu” de la poarta Mănăstirii. Este locul unde se oprea când venea la închinăciune, la sărbătorile sau simpozioanele Mănăstirii Putna. Aici se reținea mai mult timp, lucrând în liniște, cu inspirație divină. Aici și-a început suită de volume „Destin Bucovinean” și tot în aceeași cameră nr. 10 și-a sfârșit destinul pământesc – ușor, într-un somn liniștit, visând poate la Eminescu, căci lucra la o nouă culegere din seria „Caietelor Literare” despre publicistica eminesciană. Mi-a zis, când m-a luat prima dată la Putna, că neori fericirea e să poposești într-un arhondaric, mai ales dacă acesta e situat la poarta Sfintei Mănăstiri Putna și poartă numele lui Visarion Puiu. Încă mă mai urmărește căldura îmbrățișării liturgice a acelor zile trăite la Mănăstirea Putna, un dar de la Bunul Dumnezeu la începutul lui Florar prin Fundația „Credință și Creație. Maica Benedicta” – invitația la evenimentul de comemorare a academicienilor Maica Benedicta – Acad. Zoe Dumitrescu-Buşulenga și Dan Hăulică. Sosind împreună cu regretata Alexandrina Cernov cu o zi înainte de derularea manifestării, până a intra pe poarta mănăstirii am aflat acest cuvânt nou – Arhondaric. „E un fel de hotel pe lângă mănăstire”, mi-a explicat doamna Alexandrina. În fața clădirii se află bustul mitropolitului Visarion Puiu, fapt ce denotă că aceasta a fost construită cu susținerea înaltului ierarh al Bisericii Ortodoxe Române. E trist când mă gândesc că o să mă mângâi doar cu luminoasele amintiri.

„Îți mai aduci aminte, doamnă?”

Profund sentimental și răscolitor melancolic a decurs la Colocviul din acest august de la Mănăstirea Putna momentul Cernăuți, dedicat Alexandrinei Cernov, membru de onoare al Academiei Române. Nu mă lasă inima să spun că e prima manifestare de amplă dimensiune spirituală fără ea, care era o prezență notorie la toate simpoziioanele și sărbătorile rânduite de Dumnezeu pe acest tărâm de sacralitate. E încă atât de vie printre noi, ne-a spus scriitorul Adrian Alui Gheorghe, încât nu ne vine să credem că mergem s-o întâlnim la cimitir. La micul nostru grup de cernăuțeni (i-am avut alături pe colegii jurnaliști Marin Gherman și Mariana Struț) s-au alăturat la început soții Carolina și Adrian Alui Gheorghe, ca până la urmă să mergem un alai întreg la mormântul regretatei noastre doamne, ce odihnește lângă străvechea biserică de lemn din cimitirul localității Putna. Ni s-a alăturat și părintele Timotei de la Sfânta Mănăstire, care a rostit un cuvânt evlavios de pomenire și s-a oferit să ne deschidă ușa Bisericii, povestindu-ne detalii din istoria veacurilor acestui lăcaș de închinare rezistent la furtunile timpului.

La sesiunea de seară a ultimei zile a Colocviului am evocat personalitatea Alexandrinei Cernov – Mariana Struț ca fostă studentă, iar eu ca ucenică la școala rezistenței prin scris și carte, o școală a românismului care pentru mine a fost Alexandrina Cernov. Am propus și filmul realizat în cadrul proiectului finanțat de Guvernul României de echipa unită în jurul jurnalistului Nicolae Hauca, ajutat logistic de „Doamnele Române” și regizoral de Vasile Rauț. Timpul fiind restrâns, am scurtat substanțial, lăsând intact începutul și finalul. Însă și în această mutilată variantă, filmul a generat aplauze și a stors lacrimi, readucând fapta regretatei eroine într-o lirică plimbare prin târziu de toamnă, în preajma jubileului de 80 ani. Ca o mângâiere peste părerea mea de rău, mi-a venit aprecierea părintelui stareț Melchisedec, care m-a rugat să las filmul integral în arhiva Mănăstirii.

ÎNMORMÂNTAREA ALEXANDRINEI CERNOV – MEMBRU DE ONOARE AL ACADEMIEI ROMÂNE

Arhim. Dosoftei DIJMĂRESCU
Mănăstirea Putna

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Calinic, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, la 7 iunie 2024, în biserica voievodală a Mănăstirii Putna a avut loc slujba de înmormântare a doamnei Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei Române. A slujit Preasfințitul Părinte Damaschin Dorneanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, alături de clerici ai Mănăstirii Putna.

După slujbă, Preasfințitul Părinte Damaschin Dorneanul a rostit un cuvânt de prețuire pentru doamna Alexandrina Cernov, îndemnând la ducerea mai departe a duhului și lucrării ei: „Din partea Părintelui Arhiepiscop Calinic al Sucevei și Rădăuților transmit atât familiei îndoliate, cât și familiei lărgite și obștii Mănăstirii

Putna, care a «adoptat-o» pe doamna Alexandrina, mesajul de condoleanțe și de compasiune, împreună cu rugăciunea ca Dumnezeu să odihnească sufletul ei cu dreptii în Împărăția Tatălui ceresc.

M-am întâlnit cu doamna Alexandrina de mai multe ori, aici, la Putna. Am simțit-o ca pe o persoană discretă, așezată și cuminte. Și unde, dacă nu la Putna, ar trebui să ne răsune mai mult în inimă cuvântul cronicarului că sufletul este în mâna lui Dumnezeu! Dar ce este în mâna și în inima noastră? «Deșertăciuni sunt toate cele pământeste, câte nu rămân după moarte», am cântat. Dar ce rămâne, totuși, după moarte?

Imnograful a spus că nu rămâne slava, nu rămâne bogăția, nu rămâne averea, dar totuși ceva rămâne după moarte. Că dacă nu rămâne nimic după moarte, atunci înseamnă că a fost o viață aproape inutilă. De noi, cei care am rămas, depinde ca ceea ce lasă cineva în urmă să nu se piardă.

Gândul meu pentru dumneavoastră, obștea acestei mănăstiri, pentru dumneavoastră cei care ați cunoscut-o, pentru dumneavoastră cei care sunteți meniți să duceți mai departe duhul doamnei academician este un îndemn la neuitare și la lucrare.

Avem de învățat, printre alte multe de la doamna academician, cum să simțim mai adânc românește, atunci când cele din jur nu te ajută la aceasta. Noi credem în Înviere și aceasta înseamnă că, la un moment dat, mai aproape sau mai departe, toți ne vom întâlni cu Doamna Alexandrina. Îmi doresc și mă rog că atunci să nu ne fie și să nu vă fie rușine de această întâlnire”.

Cuvântul părintelui stareț al Mănăstirii Putna, arhim. Melchisedec Velnic, a fost prezentat de protos. Gherasim Soca, care a fost responsabil, din partea mănăstirii, de colaborarea editorială cu doamna Alexandrina Cernov: „Sensibilitatea sa față de istoria neamului românesc și de suferințele fraților noștri din nordul României și nu numai au legat-o aproape inevitabil de Mănăstirea Putna. A fost nelipsită de la Simpozioanele de istorie și de literatură organizate aici, precum și de la multe hramuri și sărbători, evenimente pline de har, de încărcătură duhovnicească, intelectuală și emoțională. Era mereu o prezență discretă și simplă, dar care atunci când lua cuvântul vibra din adâncul sufletului fiecare frază pe care o rostea. Vorbea din convingere, din durere și din pășare. Păstrarea și promovarea identității românilor din nordul Bucovinei a fost lupta pe care a dus-o continuu și cu toată dăruirea. A înțeles că Dumnezeu, atunci când a salvat-o de la moarte la vârsta de trei luni, printr-o minune, i-a spus să nu se teamă niciodată de moarte, ci să-și pună viața în sprijinul celorlalți. Ceea ce a și făcut, pe cât de mult i-a stat în putință.

Bună și blândă, smerită și cuminte, având înțelepciunea și dreapta cărmuire a bunului român, îi plăcea și îmi plăcea să o numesc «mămuca din Bucovina». A fost și rămâne pentru noi bucovineanul cel mai avizat care a vorbit despre destinul bucovineanului”.

A urmat mesajul Președintelui Academiei Române, d-l Ioan Aurel Pop, prezentat de doamna Teodora Stanciu: „Pentru mine, ea era, de decenii bune, «Glasul Bucovinei», cu a ei antică frunte aureolată de Eminescu. De fapt, stingerea este părelnică, fiindcă profesoara de la Cernăuți ne veghează și ne îndreaptă pe căi bune, ca să nu rătăcim. Opera ei mare și vocea ei blândă vor rămâne pentru eternitate în patrimoniul Academiei Române și în tezaurul poporului român”.

Emoția, dragostea pentru doamna Alexandrina Cernov și dorința de a duce mai departe drumul binelui pentru românii din nordul Bucovinei au marcat și celelalte alocuțiuni.

Consulul General al României la Cernăuți, Excelența sa doamna Irina Loredana Stănculescu a spus: „Consider că am pierdut un pilon al vitalității românismului pe meleagurile nordului Bucovinei. Acest membru al Academiei Românei a venit întotdeauna cu o însuflețire specială către comunitatea românească. A venit cu un suflet cald, blând și către Consulatul General al României la Cernăuți, împărțându-ne glasul Bucovinei cu adevărat.

Dumneaei a prezervat și a dus mai departe limba română pe meleagurile din Bucovina de nord. A fost omul care a fost neobosit în acest ideal și a sprijinit întreaga comunitate cu căldură și dragoste sufletească. Din partea Consulatului General, a întregii echipe, exprim regretul profund față de pierderea pe care am suferit-o, considerând că fără doamna academician Alexandrina Cernov și fără domnul Vasile Tărățeanu, comunitatea românească este mult mai săracă. Cred că a rămas orfană de acești doi piloni care duc mai departe vitalitatea neamului românesc”.

A urmat cuvântul domnului Niculai Barbă, vicepreședintele Consiliului Județean Suceava: „Vestea trecerii la cele veșnice a doamnei academician Alexandrina Cernov m-a cutremurat. Am simțit că acest cutremur este mult mai larg. Este ca și cum la o construcție stabilă se prăbușește un pilon de susținere. Toată viața ei a fost o jertfă, din prima până în ultima zi, și o jertfă nu pentru sine, ci pentru cei din jur, pentru poporul român.

Aceste momente și această durere trebuie să fie însoțite de un legământ pe care să-l luăm fiecare dintre noi, cu noi înșine. Ca jertfa Doamnei Alexandrina Cernov să nu fi fost în zadar. Glasul ei a fost glasul Bucovinei, iar glasul Bucovinei trebuie să meargă mai departe. Nu o să îi mai auzim dulcea voce, un glas care, pe cât de molcom, pe atât era de pătrunzător. Dar ce-a lăsat dumneaei în slova scrisă, în înregistrările audio și video, glasul Bucovinei, care este și glasul Alexandrinei Cernov, trebuie să continue”.

Domnul Ștefan Purici, Prorector al Universității din Suceava, originar din Cernăuți, a vorbit despre curajul personal și despre importanța activității celei plecate pe drumul veșniciei: „Se spune că nu există persoane de neînlocuit, dar cred că, în urma Alexandrinei Cernov, vor trebui să muncească șapte, zece, douăzeci de persoane ca să reușească să facă, toți împreună, acele lucruri pe care le-a reușit ea să le facă. Alexandrina Cernov a fost una dintre cei mai fideli parteneri ai Universității «Ștefan cel Mare» din Suceava și ai Institutului «Bucovina» din Rădăuți. Împreună am organizat diverse conferințe științifice, simpozioane și de fiecare dată, în România sau la Cernăuți, intervențiile sale au fost extrem de pătrunzătoare, profunde și cu o viziune pe care puțini își permiteau să o prezinte. De multe ori, acele luări de cuvânt deranjau. Deranjau nesimțirea, deranjau trădarea, deranjau pe cei care sfidau bunul simț. Nu întâmplător, a fost mai mulți ani președinte al Societății pentru Cultura Românească «Mihai Eminescu» de la Cernăuți și a fost cel mai curajos lider al acestei societăți, fiindcă s-a manifestat într-o perioadă în care vechiul regim încă nu se destrămasese, iar noile autorități deja încercau să pună presiune asupra fenomenului de deșteptare națională a românilor din Bucovina. Plecarea ei este o pierdere enormă pentru Bucovina, pentru românii din partea de nord, pentru românii din partea de sud, pentru românii de pretutindeni”.

Urmașa la catedră, Cristina Paladian, șefa Catedrei de Filologie Română și Clasică a Universității din Cernăuți, a vorbit despre lucrarea formativă a doamnei Alexandrina Cernov: „Este o zi tristă pentru toată comunitatea românească din regiunea Cernăuți, fiindcă prin trecerea la cele veșnice a doamnei Alexandrina Cernov noi am pierdut un pilon trainic al românității. Am pierdut doamna care a luptat aprig și cu fidelitate pentru apărarea limbii române, pentru apărarea culturii române și pentru apărarea identității naționale a românilor în toată Ucraina, nu doar în regiunea Cernăuți. Doamna Cernov a scris istoria românilor din Ucraina după cel de-al Doilea Război Mondial. Cred că așa a fost voia lui Dumnezeu să

se întoarce la Cernăuți, fiindcă a fost destinul ei să devină conferențiar universitar la Catedra de Filologie Română și Clasică și astfel să formeze noua generație de români, care au devenit nu doar profesori de limbă și literatura română, ci și scriitori, poeți, traducători, publiciști. De fapt, au devenit elita românească din toată Ucraina, din regiunea Cernăuți, din Transcarpatia și regiunea Odesa. Alexandrina Cernov a semănat prin cursurile susținute la universitate sămânța iubirii de carte și cea a

iubirii de neam, reușind cu multă muncă să îndeplinească idealul pentru care românii au luptat dintotdeauna. E o mare pierdere pentru noi, într-adevăr am rămas orfani, fiindcă, așa cum scrie pe rețelele de socializare, am pierdut ultimul om din generația de aur a românității din regiunea Cernăuți. Dar, în același timp, doamna Cernov a fost poate una dintre puținii dascăli care a reușit să semene acea sămânță a dragostei de neam și să creeze următoarea generație. Evident că noi ne vom strădui să-i păstrăm memoria și să-i urmărim gândurile, calea și acele idealuri pe care le-a păstrat și le-a promovat doamna Cernov la Cernăuți”.

Marin Gherman, politolog, ucenic al doamnei Alexandrina și al domnului Ilie Luceac, a adus mărturia sa personală despre esența vieții celei care i-a fost ca o mamă: „A venit și cea mai de temut zi din viața mea din ultimii ani. Ieri, 6 iunie, țineam în mână certificatul de deces al doamnei Alexandrina Cernov, eliberat de Comuna Primăriei Putna. Uneori documentele ne spun mult mai multe informații decât oamenii. Acest certificat este un certificat de viață. El ne spune că Alexandrina Cernov s-a născut în 1943, la Hotin, în plin război. Decedată la Putna, 2024, în plin război, la frontierele firești, politice ale României, dar nu și cele culturale. Alexandrina Cernov, născută nu departe de cetatea Hotin, care proteja frontierele Moldovei istorice a lui Ștefan cel Mare, și decedată la Putna, unde se află mormântul marelui voievod al neamului românesc. Și mă gândesc că, dacă Eminescu ne-a lăsat sintagma „de la Nistru până la Tisa, tot românul plânsu-mi-s-a”, viața Alexandrinei Cernov, văzută prin prisma unui certificat de viață, este o viață a unei cercetări, a unei culegeri de date, de dureri, de bocete, de probleme și de oferire de soluții pentru românii aflați între Hotin și Putna. Pentru mine, doamna Alexandrina Cernov a fost ca o mamă și pentru mulți alții, cărora ne-a dat educație: a educat profesori, intelectuali, jurnaliști, a făcut mai mult decât un simplu cadru didactic, era mai mult decât o personalitate academică. Doamna Alexandrina ne-a dat aripi, ne-a învățat să zburăm, rămâne să o facem”.

Domnul Dorin Popescu, fost consul general interimar al României la Cernăuți, a explicat de ce mesajul cel mai important al zilei este că moștenirea noastră, culturală, identitară, rădăcinile noastre nu mor când moare unul dintre noi: „Nici nu se răciseră bine trupurile martirilor noștri de la Fântâna Albă când doamna Alexandrina se va fi născut. Dar după asta, ochii doamnei Alexandrina au văzut totul. Au văzut crucificarea pe hartă a Bucovinei și a bucovinenilor. Au văzut noi frontiere. Au văzut administrația și armata românească retrăgându-se. Au văzut pribegii, exiluri, răstigniri, deportări, pușcării, siberii. Au văzut limbile scoase din gurile poeților noștri, care ne vorbeau despre virtuțile limbii române. Au văzut sovietizarea României, sovietizarea nordului Bucovinei. Au văzut bolșevizarea unei lumi fantastice, transformarea ei în derizoriu și în calvar. Au văzut captivitatea culturală și politică în care locuiau românii, acasă la ei, în nordul Bucovinei. Au văzut trădările noastre, ale românii care locuiam aici, acasă la noi, în restul României. Au văzut, au încurajat și au însuflețit, alături de tovarășii săi, mișcarea de renaștere națională din anii '90, din nordul Bucovinei. Au construit împreună cu prietenii săi biserici, școli în care să locuiască permanent limba română. Ochii Alexandrinei au văzut multe războaie, conflicte, vitregii, destine răstignite de popoare, de limbi, de culturi, de tradiții, de credințe și de țări. Iar, către final, au văzut că există un refugiu pentru românii nord-bucovineni unde poate scrie o istorie adevărată despre viața acestora. Au văzut Mănăstirea Putna ca loc de refugiu. Doar două locuri de refugiu în Bucovina sunt pentru românii nord-bucovineni: Consulatul General al României de la Cernăuți și Sfânta Mănăstire Putna.

Doamna Alexandrina nu doar a privit totul, ci a înțeles totul, a înțeles spiritual, a înțeles psihologic. Și cel mai important lucru, după părerea mea, este că a înțeles că există o luptă de a spune cu orice preț adevărul pe care doar îl văd ochii. Cine vede cu inima lucrurile din jur, le vede corect. Cine vede corect lucrurile din jur, nu mai are în inima lui loc pentru teamă.

În fine, doamna Alexandrina a vorbit cu ochii săi. Ochii Alexandrinei au fost glasul Bucovinei. A fost un glas, o conștiință de veghe. Pentru că simțea și știa că, dacă doar privește sau înțelege, și nu vorbește despre aceste adevăruri, moștenirea noastră riscă să nu se transmită.

Nu lăsați glasul Bucovinei în derizoriu, românii din nordul Bucovinei și, mai ales, noi, românii din sudul Bucovinei și din restul României. Lăsați în continuare să crească, să înflorească glasul Bucovinei, glasul suferințelor dumneavoastră, prin publicații, reviste, prin adevărul spus, prin discuțiile cu noi. Lăsați glasul Bucovinei să-și rostească în continuare adevărurile. Să nu lăsați să moară Glasul Bucovinei, pentru că de prea multe ori, din lenevie, din lașitate, din egoism, am lăsat să moară un glas al Bucovinei care tot venea târâș-grăpiș, către noi, noi românii din România”.

La final, arhim. Dosoftei Dîjmărescu de la Mănăstirea Putna a transmis condoleanțe familiei și adâncă prețuire a preoților români din regiunea Cernăuți pentru doamna Alexandrina Cernov, ei neputând participa din cauza situației din Ucraina. Înhumarea a fost făcută în cimitirul Parohiei Putna.

CUVÂNTUL PĂRINTELUI STAREȚ AL MĂNĂȘTIRII PUTNA, ARHIMANDRITUL MELCHISEDEC VELNIC, LA ÎNMORMÂNTAREA DOAMNEI ALEXANDRINA CERNOV, MEMBRU DE ONOARE AL ACADEMIEI ROMÂNE

Preasfinția Voastră,
Îndurerată familie,
Dragi rudeni,
Cinstiți părinți!

Vine un moment în viața fiecăruia dintre noi în care se încheie lucrarea noastră în lumea aceasta. Este un moment care face parte din viață, inevitabil, care pe unii îi ia prin surprindere, pe alții după o mai lungă sau mai scurtă pregătire. Adesea evităm să ne gândim la el, îl alungăm cât mai departe din conștiința noastră, gândind că astfel îl vom ocoli sau ne va ocoli pentru o vreme. Ne ferim chiar să-i pronunțăm numele, ca nu cumva să ne devină familiar. Momentul acesta se numește moarte. Și dacă acest moment survine în timpul vieții, înseamnă că moartea face parte din viață. Moartea este o temă a vieții, nu un capăt al ei. Prin moarte avem ocazia să intrăm în adevărata viață, dacă ne-am făcut vrednici de ea prin modul în care am trăit aici.

Prin Iisus Hristos moartea și-a pierdut de tot puterea, căci Hristos ascuns prin moartea Sa în inima morții a biruit-o prin Înviere și ne-a arătat că dincolo de moarte este tot viață, dar o viață nouă, înnoită din puterea Învierii Sale, fără durere, fără întristare, fără suspin, fără sfârșit. Cine trăiește până la moarte cu credința și cu nădejdea în purtarea de grijă a lui Dumnezeu acela nu se teme de moarte, dar nici nu o așteaptă pasiv, ci luptă pentru viață, pentru dreptul de a trăi, el și alții, pentru demnitatea proprie și a celorlalți, cât îi stă în putere. Numai o astfel de luptă, care denotă virtutea curajului, te face vrednic de viața primită prin naștere de la Dumnezeu și te pregătește pentru viața care începe prin moarte.

Un astfel de om luptător a fost roaba lui Dumnezeu Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei Române. Toți cei care au cunoscut-o pot confirma acest lucru. Născută la Hotin, pe 24 noiembrie 1943, a urmat studiile liceale la București, unde a

și început facultatea, dar după primul an de studiu dorul de casă al celor mai vârstnici a determinat întreaga familie să revină în nordul Bucovinei, stabilindu-se la Cernăuți. Aici, între 1962 și 1966, a urmat cursurile Facultății de Filologie a Universității din Cernăuți. La bătrânețe mărturisea: „Îmi plăcea literatura. Dar, după ce am terminat Filologia, am descoperit că vocația mea era Istoria. Și m-am ocupat foarte mult de istorie”. Mai târziu, încheindu-și cercetările doctorale, a susținut teza de doctorat la Chișinău, în anul 1989, cu titlul *Lingvostilistica comparată (româno-rusă) a limbajului poetic*. Din 1971 până în 2002 a desfășurat o intensă și pasionată activitate la Catedra de Filologie Română și Clasică a Universității Naționale din Cernăuți, în calitate de conferențiar universitar, susținând cursuri de teoria literaturii, istoria literaturii vechi românești, teoria traducerii și stilistica limbii române, lingvostilistica și poetica comparată, studii de literatură comparată.

În 28 mai 1989 se alătură grupului care pune bazele, în acea zi, Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți, prima societate culturală românească autorizată de oficialii sovietici, având ca scop reluarea și continuarea, în noile condiții socio-politice, lingvistice și culturale, a activității Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, înființată la 1862, pentru apărarea drepturilor românilor ca popor băștinaș, a limbii, a credinței și a tradițiilor noastre. Dintru început a fost aleasă ca vicepreședinte al acestei *Societăți*, iar între anii 1990 și 1994 a ocupat funcția de președinte.

În anul 1992 este aleasă membru de onoare al Academiei Române.

În 1994 înființează revista „Glasul Bucovinei”, publicație trimestrială de istorie și cultură editată cu sprijinul Institutului Cultural Român, al cărei redactorșef rămâne până în ultima clipă a vieții pământești. A trecut la Domnul la biroul de lucru din camera sa de la Mănăstirea Putna. Pregătea următorul număr din „Glasul Bucovinei” și, în același timp, lucra la un nou volum din colecția „Pagini de istorie literară română în Bucovina” dedicat lui Mihai Eminescu și publicisticii sale.

O altă realizare importantă în plan cultural a fost înființarea editurii „Alexandru cel Bun” din Cernăuți, unde au apărut numeroase cărți de istorie și cultură românească întru cunoașterea și apărarea identității noastre naționale, cu precădere a românilor din Ucraina care viețuiesc sub presiunea pierderii treptate a identității cultural-lingvistice și istorice românești. Interesată continuu de soarta românilor din Ucraina, mai ales a celor din Regiunea Cernăuți, a alcătuit o antologie literară sub titlul *Pagini alese din literatura română și universală* pe care a distribuit-o gratuit în școlile din satele românești din această regiune. Deși a activat o viață ca filolog, și-a urmărit în paralel pasiunea pentru istorie. S-a adâncit în ambele domenii pentru a scoate la lumină profunzimi identitare românești. Stau măturie cărțile și articolele despre marii oameni de cultură de origine bucovineană pe care i-am avut, noi, românii, despre evenimentele marcante din istoria bucovinenilor, mai mult sau mai puțin plăcute, prin care am fost nevoiți să trecem ca neam.

Un mare țel pentru care s-a luptat din toate puterile și pentru care a apelat la toate forurile posibile a fost promovarea culturii și a învățământului în limba română în spațiul ucrainean. A scris manuale școlare de Limba și Literatura Română destinate școlilor românești din Ucraina, precum și articole în diverse publicații, cele mai multe în „Glasul Bucovinei”, prin care a atras atenția asupra pericolului înstrăinării românilor din Ucraina de propria limbă, istorie și cultură.

Valoarea culturală i-a fost recunoscută oficial și prin acordarea Premiului Fundației Culturale Române din București în 1994, a Ordinului „Serviciul Credincios” în grad de Ofițer și „Serviciul Credincios” în grad de Comandor, și a Medaliei jubiliare „Mihai Eminescu” de către Ministerul Culturii din România în anul 2000.

Sensibilitatea sa față de istoria neamului românesc și de suferințele fraților noștri din nordul României și nu numai au legat-o aproape inevitabil de Mănăstirea Putna. A fost nelipsită de la Simpozioanele de istorie și de literatură organizate aici, precum și de la multe hramuri și sărbători, evenimente pline de har, de încărcătură duhovnicească, intelectuală și emoțională. Era mereu o prezență discretă și simplă, dar care atunci când lua cuvântul vibra din adâncul sufletului fiecare frază pe care o rostea. Vorbea din convingere, din durere și din pășare. Păstrarea și promovarea identității românilor din nordul Bucovinei a fost lupta pe care a dus-o continuu și cu

toată dăruirea. A înțeles că Dumnezeu, atunci când a salvat-o de la moarte la vârsta de trei luni, printr-o minune, i-a spus să nu se teamă niciodată de moarte, ci să-și pună viața în sprijinul celorlalți. Ceea ce a și făcut, pe cât de mult i-a stat în putință.

Numele de familie după tată îi era Grecu. În 1944, pe când avea trei luni, tatăl ei fiind în armată, la Noua Suliță, a venit într-o noapte și i-a spus bunicului, Iacob, să plece imediat pentru că armata rusă traversează deja Nistrul. Au strâns în grabă tot ce au putut lua, au lichidat prăvălia de care se ocupa și s-au refugiat în România. Mai târziu, întâlnindu-se cu vecinii din Hotin, aceștia i-au spus: „Voi ați plecat și a doua zi au bombardat Hotinul și o bombă a căzut peste casa voastră. Așa că dacă n-ați fi plecat atunci, dis-de-dimineată nu mai era nimeni dintre voi viu”. Fiind iarnă, micuța Alexandrina a răcit atât de tare încât bunicul a fost nevoit să o lase împreună cu mama sa la o familie de țărani dintr-un sat din apropiere de Bistrița Năsăud, spunându-i mamei sale: „O înmormântezi și vii din urmă”. Însă Dumnezeu a ales altceva. Femeia acelei case era foarte prețuită în leacuri tradiționale. A îmbăiat-o în ierburi până a redat-o sănătoasă mamei ei.

Având experiența dureroasă a refugiului, întâi la Bistrița, apoi la București, a întemnițării bunicului în urma unui denunț, doamna Academician Alexandrina

Cernov s-a îngrijit îndeaproape de editarea colecției „Destin bucovinean”, apărută la editura Nicodim Caligraful a Mănăstirii Putna. Cele patru volume ale colecției prezintă situația românilor din nordul Bucovinei din timpul celui de-al Doilea Război Mondial și al ocupației sovietice, amintind despre masacrul de la Fântâna Albă și Lunca, despre drama românilor deportați, despre situația Bisericii românești și despre destinele celor refugiați.

Dumnezeu a luat-o la Sine pe 5 iunie, exact în ziua în care se împlinesc șapte ani de la moartea celui de-al doilea soț, Ilie Luceac, un admirabil om de cultură, apărător al limbii române și al spiritului românesc. Cu acest prilej îl pomenim și pe primul soț, Boris, originar din Tomsk, de la care a luat numele Cernov și alături de care a dobândit și un fiu, pe Vladimir.

În ultimele decenii, nu doar clerul bucovinean a venit spre Putna, ci și foarte mulți intelectuali din regiunea Cernăuți s-au apropiat mai mult de Mănăstirea Putna. Astfel i-am cunoscut pe Grigore și Lora Bostan, pe Elena și Radu Grigorovici – academician, pe Vasile Tărășeanu, Ilie Zegrea și pe mulți alții. Dumnezeu a îngăduit să fim alături de ei și la trecerea din această viață. Ei sunt și rămân în rugăciunile Putnei. Au plecat unul după altul, lăsând o moștenire culturală și spirituală de necontestat. De acum înainte, oare va amuți Glasul Bucovinei? Avem nădejde că românii din regiunea Cernăuți vor rezista și vor merge mai departe, iar școala românească de la Cernăuți și din împrejurimi va fi din nou la înălțimea care i se cuvine.

Doamna Academician Alexandrina Cernov rămâne pentru noi toți un model de simplitate, de răbdare, de smerenie și de înțeleaptă purtare, o persoană luminoasă care avea tot timpul ceva să-ți povestească, din amintirile personale, ale altora sau din ceea ce a studiat. Prin dăruirea, talentul și erudiția sa a lăsat o amprentă de neșters asupra culturii române. Moștenirea sa intelectuală și spirituală ne rămâne un reper de excelență și devotament. Fiecare oră petrecută în sălile de curs, fiecare cuvânt scris, fiecare gând împărtășit au reprezentat o dovadă a dragostei sale pentru limba și cultura română. Ea însăși a fost un model de înțelepciune și umanitate, de bună-cuviință și bunătate, de încredere în purtarea de grijă a lui Dumnezeu, dar în același timp de insistență până la rezolvarea proiectelor în care se implica. Contribuțiile sale vor continua să inspire generațiile viitoare, care nu au voie să uite că pentru a ști cine sunt în lume au nevoie să-și poarte în suflet dragostea pentru patrie și neam, pentru limbă și credință, pentru înaintași și contemporani.

Bună și blândă, smerită și cuminte, având înțelepciunea și dreapta cârmuire a bunului român, îi plăcea și îmi plăcea să o numesc „mămuca din Bucovina”. Era foarte atașată de Mănăstirea Putna. A fost și rămâne pentru noi bucovineanul cel mai avizat care a vorbit despre destinul bucovineanului.

Dumnezeu să o ierte pentru toate câte, ca om, a greșit în viață, și să-i odihnească sufletul nobil în lumina și în iubirea Sa.

Veșnică să-i fie pomenirea. Amin.

DOAMNA ALEXANDRINA – IN MEMORIAM

Iuliana LUCEAC
Cernăuți

Imitându-l pe Socrate

(Doamnei Alexandrina Cernov)

Eu știu aceea că nu știu nimic!

A spus un filozof din întâmplare

Și toți atunci – cel mare și cel mic

Au exclamat „Ce om vestit și mare!”

Am încercat și eu așa să spun...

Am spus frumos în formă de romanță ,

Mi s-a răspuns cu-n zâmbet blând și bun

„Să vii la mine mâine...la restantă...”

Vasile Bâcu, Cernăuți, 1984

A rămas să ne revedem cât mai curând la Suceava, sau, mai precis, în incinta Sfintei Mănăstiri Putna, unde am căutat-o și anul trecut, tot în luna iunie, când înfloresc trandafirii. Doamna Alexandrina călătorea la Putna destul de des. Își îndrepta pașii spre acel locaș sfânt și drag inimii, unde se inspira și lucra la ultimele ei proiecte și cărți importante din cadrul Fundației „Credință și Creație. Acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga” și nu numai.

Ultima dată ne-am văzut cu regretata doamnă profesor în primăvara anului 2024 și am vorbit la telefon după sărbătoarea Sfințelor Paști. Era, ca de obicei, pe fugă și în mod de lucru, precum am știut-o din copilărie, din iarna anului 1992 când am cunoscut-o. Dumnezeu s-o ierte! A fost o Doamnă cu ochi căprui frumoși și serioși, cu părul negru. Mi-o amintesc îmbrăcată într-un pulover alb, cu o voce lină, vorbind o limbă română catifelată, pe care nu am mai auzit-o până atunci la Cernăuți, doar poate pe la rudele regretatului meu Tată Ilie, când am ajuns din Uniunea Sovietică pentru prima dată în România prin anul 1988. Am avut plăcerea și onoarea să trăiesc cu ea în casa părintească. Ce ocazie extraordinară a fost de a învăța limba de la unii dintre cei mai buni profesori din Bucovina postbelică, dar nu prea îmi dădeam seama atunci, pentru că eram un copil.

Personalitate extraordinară nu numai în mediul academic, dar și în lumea cotidiană, oriunde apărea Doamna Alexandrina, purta Bucovina după sine. Am avut mare noroc, așa privind prin mormanele de cărți care m-au însoțit de mică, să aud cele mai interesante convorbiri în limba romană autentică, dar și să particip la mai multe proiecte (tabere de vară, călătorii prin țara-mamă), inspirate și însoțite de părinții mei cu rădăcini românești. Un proiect mi-a devenit foarte drag, fiind deja un patrimoniu personal – revista „Glasul Bucovinei”, care împlinește 30 de ani anul acesta, după ce a trecut la cele veșnice Doamna Alexandrina.

Notele, notițele, cărțile despre Bucovina, Hotinul îndrăgit și călătoriile spre București (pe care l-am văzut pentru prima dată datorită Doamnei) deveneau tot mai grele și dificile din cauza vârstei înaintate. Se afla într-o Bucovină cu o situație specifică, devenind și martor al războiului actual și al provocărilor regionale și globale... Doamna Alexandrina parcă se grăbea să le facă pe toate, să le reușească.

Cele mai bune grătare sau ciorbe cu leuștean, gătite acasă, la Cernăuți, de Doamna Alexandrina sau plimbările noastre spre Universitatea din Cernăuți, aveau un gust românesc, în ciuda faptului că amândouă împărțeam și apartenența ucraineană, prin mamele noastre.

Recunoscută ca membru de onoare al Academiei Române și premiată de Președintele României pentru meritele sale culturale, Doamna Profesor a primit numeroase aprecieri de la instituții românești din România, Moldova și Ucraina, precum și la conferințe organizate în Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii. Se pot spune multe despre Doamna Alexandrina, însă doresc să îi aduc un omagiu așa cum o țin minte: o femeie, mamă, profesoară și personalitate extraordinară, bucovineancă adevărată pentru mine, mereu legată de rădăcinile sale, indiferent de locul în care se afla. A visat întotdeauna să ajute și să inspire copiii, studenții, rudele și prietenii, având un respect deosebit pentru toate persoanele de origine română.

Eram acasă la părinți, în Cernăuți, când am primit vestea tristă. Coincidența a făcut să privesc niște poze, ca și cum ceva mă reținea și mă atrăgea să fiu acasă în acel moment. Am aprins o lumânare, sau mai bine zis două, pentru că în aceeași zi l-am comemorat și pe tata, la doar șapte ani distanță.

Mi-am luat rămas bun de la doamna Alexandrina la Putna, tânjind după amintirile copilăriei și după anii studenției, dar consolată de gândul că a rămas într-un loc sfânt, unde e liniște eternă, unde rugăciunea se spune mai aproape de cer, în inima Bucovinei, pe drumul către București, așa cum obișnuia dumneaei...

La revedere, doamna Alexandrina. Ne va fi dor de dumneavoastră, dar vom păstra vie flacăra spiritului neamului și nebiruita virtute de a citi, scrie și povesti istoria, limba și cultura Bucovinei! Dumnezeu să vă odihnească în împărăția Sa veșnică.

Cu dor, Iuliana!

OAMENI ȘI LOCURI

Ion MUSCALU

Iași

În urmă cu peste douăzeci de ani, cu ocazia participării la Saloanele Internaționale de Carte organizate de Biblioteca Județeană „Gh. Asachi” din Iași, Biblioteca Națională „Ion Creangă” din Chișinău și Biblioteca „Alexandru cel Bun” din Cernăuți, am cunoscut cu încântare „oameni și locuri”, vorba scriitorului Mihail Sadoveanu.

Grație prieteniei și amabilității doamnei conf. univ. dr. Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei Române, redactor-șef al revistei de istorie și cultură „Glasul Bucovinei”, director al Editurii „Alexandru cel Bun” din Cernăuți, dar și a colaboratorilor Domniei Sale, precum istoricul Ilie Luceac, scriitorului Ilie Zegrea, a „poetului român de pretutindeni” Vasile Tărățeanu, membru de onoare al Academiei Române, și a altor români bucovineni de suflet din Țara de Sus a Moldovei lui Ștefan cel Mare și Sfânt, am străbătut în lung și în lat moșia de (ocină), de moștenire, a Măriei Sale de pe apa Dereluiului și de pe Valea Prutului, cu care, slăvitul Domnitor a înzestrat Mănăstirea Putna la „văleatul” 1469, când a fost „târnosit” sfântul locaș de închinăciune. Cu acest prilej am văzut Dumbrava Roșie de la Adâncata, arată și semănătă cândva de prizonierii poloni după înfrângerea lor în urma bătăliei din ziua de joi, 26 octombrie 1497 din Codrii Co(z)minului.

Am străbătut străvechile păduri de fag și stejar, privind cu nesaț, de sus, de pe șleahul mare satele de pe valea Dereluiului, Voloca (Valaha), Cuciurul Mare, Ostrița și Cozmeni, admirând din depărtare zidurile orașului Cernăuți ce se profilau în zarea de smarald a răsăritului. În inima codrilor seculari ai Măriei Sale am admirat cu mândrie falnicul stejar al lui Ștefan cel Mare, întrebând nedumerit în dreapta și în stânga, unde se află statuia slăvitului voievod, promisă de autoritățile locale a se înălța în memoria mării biruințe împotriva oștirii poloneze a regelui Ioan Albert, despre care cronica aflată la Mănăstire Hustinskaia istorisește faptul că timp de patruzeci de ani Polonia nu a mai avut armată, iar bulucurile tătarăști străbăteau în pradă pământurile leșești fără nici o împotrivire.

Prietenul meu de suflet, poetul Vasile Tărățeanu, fie-i țărâna ușoară, mi-a fost ani la rând vrednic călăuză în cunoașterea târgului moldovenesc de altă dată și a vestitului oraș – Cernăuți – atestat documentar în timpul domniei vv. Alexandru cel Bun (1400-1432), în același hrisov cu „Târgul Iașilor”, în Anul de la Hristos 1408, „brumărel”(octombrie) în opt zile. Mulțumită renumitului poet bucovinean am avut ocazie să cunosc zidurile vechi ale orașului, Palatul Mitropolitan, Biserica „Sfânta Treime” „izvodită din iarbă” la văleatul 1774 de episcopul de Rădăuți Dosoftei Herescu, Biserica „Sf. Nicolae” clădită în anul 1939 după modelul Bisericii „Sf. Nicolae” din Curtea de Argeș, Biserica „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” din Roșa, de sub cetatea Țețina, și multe alte lăcașe de cult în care se slujea în limba română.

Am participat la spectacolele care au avut loc la Teatrului dramatic „Olga Cobiliansca” (Vasile Alexandrii) și am privit cu nostalgie la sediul băncii BCR din perioada interbelică, vizitând „Casa Aron Pumnul” și locurile ce aminteau de poetul Mihai Eminescu, de compozitorul Ciprian Porumbescu și de alte personalități românești de seamă din Cernăuți. Cu acest prilej m-am întâlnit cu elevii cernăuțeni și studenții Catedrei de Limba și Literatura Română din cadrul Universității Naționale din Cernăuți și am participat la simpozioane și conferințe de comemorare a oamenilor de cultură și știință, români bucovineni din Țara de Sus a Moldovei.

O perioadă lungă de timp am străbătut împreună cu doamna acad. Alexandrina (Grecu) Cernov, vechile „țări” și „cnezat de vale”, de pe Valea Prutului, Țara Șipenițului, cu târgurile Cozmeni, Lujeni și satul Șipeniț de altădată, ținutul de baștină al Mușatinilor, de unde, Margareta Mușat, fiica voievodului Bogdan I Descălecătorul a „izvodit” vestita Dinastie a Mușatinilor pentru o vreme îndelungată, de peste 250 de ani, începând cu vv. Petru Mușat, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și o pleiadă întreagă de domnitori ai Moldovei.

Cea dintâi atestare documentară a satului românesc Șipeniț datează din anul 1433, îndurând cu vrednicie stihile vremurilor, până în anul 1775, când, în timpul războiului ruso-turc din perioada 1768-1774, Imperiul Otoman a cedat fără nici un drept Austriei teritoriul din Țara de Sus a Moldovei, numit mai târziu Bucovina, ca răsplată pentru neutralitatea habsburgilor avută în acel conflict.

După Unirea Bucovinei, la 28 noiembrie 1918 cu România, timp de 22 de ani satul Șipeniț a făcut parte din Plasa Șipeniț, județul Cernăuți. Ca urmare a Pactului Ribbentrop – Molotov din 1939, la 28 iunie 1940, Bucovina de Nord a fost anexată de URSS, reintrând în componența României pentru doar trei ani de zile, în perioada 1941-1944, când Bucovina de Nord a fost reocupată de URSS și cedată apoi Ucrainei.

Urmând sforul apei Prutului la deal, către izvoare, am poposit în orașul Colomeea, fosta capitală a Pocuției, teritoriu dintre cursurile superioare ale râurilor Prut și Nistru, cuprins între Ceremuș la miază-zi, râul Bistrița din Galiția la miază-noapte, Nistrul, cu cetatea Halici (Cot) la răsărit și Carpații Orientali, cu izvoarele Tisei de cea parte, de dincolo de „cumpăna apelor”, la asfințit.

În ianuarie 1388, voievodul Moldovei Petru al II-lea Mușat, fiul Margaretei Mușat l-a împrumutat pe regele Vladislav al Poloniei pentru o perioadă de trei ani cu o sumă importantă de bani, echivalând cu cca. 52 kg. de aur, primind zălog în schimb ținutul Pocuției, dar prin neachitarea de către poloni a împrumutului acordat, teritoriul cu pricina a rămas în componența Moldovei, fapt pentru care Roman Vodă, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Petru Rareș se vor bate ani la rând cu îndârjire pentru drepturile cuvenite.

La îndemnul țarinei Ecaterina a II-a a Rusiei, în anul 1772, Polonia a fost împărțită în trei provincii, între Rusia, Austria și Prusia, austriei răpind halca cea mai mare din sudul Poloniei, ajungând până la fruntarele Moldovei, întinzându-și câțiva ani mai târziu stăpânirea asupra Pocuției a Țării Șipenițului și a celor mai frumoase și bogate trei ținuturi din Țara de Sus.

„Vânzarea Bucovinei”, consemna cu năduh poetul Mihai Eminescu la 30 septembrie 1877 în „Curierul de Iași” „a fost o uneltire mișească dintre o muiere desfrânată și pașii din Bizanț”. Împreună cu scriitorul Ilie Luceac, ot. Sinăuți, „pristăvit” și el acum șapte ani, înainte de vreme, am străbănut „Golgota neamului românesc” de la Fântâna Albă, culcând cu pioșenie un genunchi în iarba crudă de otavă și închinându-ne cu smerenie dinaintea crucilor din Poiana Varniței, unde, în cinci gropi comune zac osemintele celor peste 3000 de români bucovineni uciși cu sălbăticie de gărzile bolșevice (ucrainiano-rusești), la 1 „prier” (aprilie) 1941, când bieții creștini, bărbați, femei, bătrâni și copii, încercau să treacă noile „fruntarii” impuse de inamic pentru a se refugia din calea urgiei păgâne în Vechiul Regat.

Regretatului istoric Ilie Luceac îi sunt profund recunoscător pentru că am reușit să cunosc locurile de obârșie ale Hurmuzăcheștilor de la Cernăuca, aristocrați de vază, personalități de seamă ale vieții științifice, culturale și spirituale românești din Țara de Sus a Moldovei, urmași ai vrednicului întru pomenire Doxachi Hurmuzachi, „născut sub un butuc de vie din Horodiștea Cotnarilor”.

Fiul cel mare al baronului de Cernăuca, Constantin, a fost Ministru al Dreptății, iar după proclamarea României Mari, Ministru de Justiție, îndeplinind apoi dregătoria de președinte al Curții de Casație. Eudoxiu Hurmuzachi, mare patriot român și politician austriac, deputat al Consiliului Imperial (mareșal al Ducatului Bucovina), era preocupat de cunoașterea și cercetare arhivelor Curții Imperiale de la Viena și din alte capitale europene privind trecutul istoric al Moldovei. Gheorghe Hurmuzachi a fost deputat al Consiliului Imperial (Reichsrat) și deputat al Dietei Bucovina, fondator al Societății Academice Române și Membru de onoare al Academiei Române, împreună cu mezinul familiei, Nicolae Hurmuzachi, deputat al Consiliului Imperial de la Viena.

Întreaga familie Hurmuzachi a luat parte la renașterea națională a României din Țara de Sus a Moldovei și de pe întreg cuprinsul Vechiului Regat, amintind faptul că la moșia Cernăuca, în timpul Revoluției de la 1848 s-au întâlnit mari personalități ale vieții politice și culturale din Țară, precum Al. I. Cuza, Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, Gh. Sion și mulți alți patrioți devotați, militând pentru introducerea limbii române în școli, dar și pentru reformarea învățământului din aceste străvechi pământuri moldave.

Totodată, la inițiativa fraților Hurmuzachi a fost înființată la Cernăuți prima gazetă bilingvă „Bucovina” tipărită în limba germană și limba română. Regretatul istoric Ilie Luciac are marele merit de a fi realizat o monografie interesantă și bine

documentată despre această venerabilă familie, intitulată *Familia Hurmuzaki: între ideal și realizare*, apărută, după mai multe peripeții la o tipografie din Timișoara, dar această împlinire are o tainică istorisire.

Câteva „verste” mai încolo, către „soare răsare”, la Toporăuți, se află biserica fortuită, cu ziduri de cetate, cu hramul Sfântul Ilie, „izvodită din iarbă” la văleatul 1560 de către părinții „voievodului martir” Miron Barnovschi Moghilă Voievod (1626-1629 și 1633) strănepot al Măriei Sale Ștefan cel Mare și rudenie a Movileștilor, ucis la Istanbul la data de 2 iulie 1633 din porunca sultanului Murad al IV-lea pentru că nu a vrut să se lepede de credința creștină.

În cei câțiva ani de domnie, vrednicul întru pomenire, voievodul Miron Barnovschi a ctitorit în Iași trei lăcașuri de cult: biserica „Adormirea Maicii Domnului” de pe Ulița Beilicului (str. Grigore Ghica Vodă), biserica „Tăierea Capului Sf. Ioan” de pe Ulița Măjarilor (pescarilor), din spatele Palatului Poștei și a ridicat până sub bolți biserica Mănăstirii Bârnova, adusă de „istov” în timpul domniei voievodului Eustratie Dabija Vodă (1661-1665) și a Dafinei Doamna.

De asemenea, Miron Baron Barnovschi a durat la văleatul 1627, pe valea Bistriței, în Șesul Hangelului, zidirea cu hramul „Intrarea în Biserică”, iar doi ani mai târziu, în 1629 a săvârșit „Biserica Vlahă” izvodită dintru început de boierii moldoveni sălășluiți de mai multă vreme la Lvov, poruncind meșterilor „zugravi de subțire” să scrie pe bolta bisericii: „Io Miron Barnovschi Moghilă Voievod săvârșitorul sfântului locaș”.

Tot în acea perioadă scurtă a domniei sale, voievodul Miron Barnovschi a ridicat zidurile de împrejmuire, turnurile de colț și turnul clopotniță de deasupra porții de intrare ale Mănăstirii Dragomirna, de lângă Suceava. În drumurile noastre bucovinene către Cetatea Hotin ne-am abătut prin satul Cristinești, localitatea de origine a marelui savant și om de cultură română Bogdan Petriceicu Hașdeu (1838-1907), descoperind cu tristețe pe vatra casei părintești doar o lepede de piatră năpădită de spini și buruieni.

Târgul Hotin de altădată, situat pe dealul de deasupra Cetății Hotin de la malul Nistrului a fost înainte de războiul ruso-turc din perioada 1767-1774, reședința episcopiei de ținut a târgurilor și satelor cuprinse de „raiaua” turcească aflată sub oblăduirea legilor otomane. Cel mai de seamă episcop al Ținutului Hotin a fost Preasfințitul Episcop cărturar Amfilohie Hotiniul (1720-1802), care în perioada anilor 1739-1745 a urmat Colegiul duhovnicesc de la Kiev, înființat o sută de ani mai devreme de ÎPS Mitropolit Petru Movilă, aici avându-l coleg de școală pe viitorul stareț de Neamț, Paisie Velicovschi.

Din binecuvântate pricini, Petru, cum se numea atunci fiul episcopului de Poltava, dorea stăruitor să învețe limba română, dar pentru că la colegiu elevii nu aveau voie să vorbească decât în limba latină, cei doi prieteni s-au refugiat în casa unei văduve bătrâne de pe malul Niprului spre a deprinde tainele graiului românesc, după cum avea PS stareț de Neamț să mărturisească mai târziu.

În anul 1743, Petru (Paisie) Velicovschi părăsește Colegiul duhovnicesc și pleacă în Muntele Athos, ajungând după o perioadă lungă de timp în Moldova, la Mănăstirea Dragomirna de lângă Suceava, pentru ca, după răpirea Bucovinei, în anul 1775 să se sălășluiască împreună cu o numeroasă obște călugărească la Mănăstirea Neamț.

După isprăvirea școlii duhovnicești de la Kiev, monahul Amfilohie se stabilește pentru mai mulți ani la Lavra Pecerska, dedicându-se tălmăcirii vechilor hrisoave și cărți bisericești de învățătură, scriind în anul 1752 o istorie a Moldovei, intitulată *Vorbe și fapte*, un exemplar din această monografie fiind descoperit o sută de ani mai târziu de prof. Alexandru Hâjdeu, părintele marelui cărturar B.P. Hașdeu, în casa protopopului de Hotin.

În anul 1767, Amfilohie Hotiniul ot. Zagavia a fost hirotonit Episcop de Hotin de către ÎPS Mitropolit al Proilaviei (a Brăilei) făptuind mai multe lucruri de seamă pentru credință, pentru Neam și pentru Țară, înființând o școală episcopală pentru sute de învățăcei și a cerut stăruitor tuturor preoților din eparhia sa să tocmească câte o școală bisericească în parohiile pe care le păstoresc, sprijinind repararea vechilor lăcașe de închinăciune și izvodirea altor zidiri noi.

Câțiva ani mai târziu, rușii au cucerit cetatea Hotin, au izgonit garnizoana turcească peste fruntarele Moldovei și au desființat Episcopia, PS Amfilohie Hotiniul fiind nevoit să se retragă la mănăstirea sa de „metanie” de la Zagavia din ținutul Hârlău, dedicându-se, timp de treizeci de ani vechilor sale îndeletniciri, a traducerilor și scrisului.

În Anul Domnului 1795, Episcopul cărturar Amfilohie Hotiniul publică la Tipografia Mitropoliei din Iași primele manuale de aritmetică și geografie din Țară, o „gramatică teologhicească” și alte scrieri duhovnicești de trebuință pentru școlile bisericești din Moldova.

Cutremurul de pământ din toamna anului 1802 a năruit biserica veche a Mănăstirii Zagavia și a pricinuit sfârșitul zilelor slăvitului ierarh Amfilohie.

Treizeci de ani mai târziu, la vâleatul 1830, a fost izvodit un nou lăcaș de închinăciune, „târnosit” de ÎPS Mitropolit Veniamin Costache, moment în care a avut loc strămutarea osemintelor marelui cărturar Amfilohie Hotiniul, în imnuri de slavă și cântări bisericești, „astrucându-le” cu pioșenie și evlavie în pronaosul sfântului așezământ mănăstiresc, în vechiul mormânt descoperindu-se cârja arhierască și mitra pe care erau gravate următoarele: „Moartea biruiește pre coroană, pre mitră și pre toate ale omului”.

În urmă cu câteva săptămâni, vineri 7 iunie 2024, doamna acad. Alexandrina Cernov s-a mutat la cele veșnice într-o chilie de la Mănăstirea Putna, la vârsta de doar 81 de ani, pe când lucra la alcătuirea noului număr al revistei „Glasul Bucovinei”.

Slujba de înmormântare săvârșită de un sobor sporit de călugări, preoți și arhieri a avut loc în incinta bisericii mari a mănăstirii, în preajma mormântului voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt.

Cortegiul funerar urmat de o mulțime necuprinsă de norod, de români bucovineni din Cernăuți, de prieteni, cunoscuți și vechi colaboratori din Iași, București și Constanța, a însoțit sicriul doamnei Alexandrina Cernov până la străvechea biserică de lemn a lui Dragoș Vodă, din secolul al XIV-lea, aflată în cimitirul satului Putna.

La praznicul de înmormântare, care a avut loc în arhondaricul mănăstirii, un vechi și renumit colaborator al revistei „Glasul Bucovinei” mărturisea cu durere și tristețe în glas: „Mulți, tare mulți patrioți bucovineni, luptători neînfricați pentru credință și pentru limba română, pentru Neam și pentru Țară s-au «pristăvit» înainte de vreme, sălășluindu-se în înaltul cerului siniliu închistrit de stele, iar noi, din păcate, puțini, tare puțini câți am mai rămas, se cuvine să le urmăm cu osârdie pilda și vrednicia”.

ONOR PENTRU ALEXANDRINA

Dorina POPESCU
Constanța

Într-un fotoliu albastru pudrat, cu o carte în mână și cu toată splendoarea Mării Negre în față – aceasta este amintirea pe care a reușit să o lase Alexandrina în casa mea. Rareori i se întâmpla să „coboare ancora” la Tomis, mai exact doar cu prilejul unor conferințe, dar, de fiecare dată, eu voiam să cred că vine special pentru revederea noastră...

Și Doamna nu nega. În ultimii douăzeci de ani de activitate comună la Editura „Alexandru cel Bun”, între noi se legase o prietenie de neatins. Dialogul nostru era printre micile plăceri firești în care galopam de la un subiect la altul fără să vorbim despre oameni, ci mai mult despre Simpozioane culturale, Saloane de carte, Conferințe de istorie și, mai ales, despre finele discursuri spirituale ale Părintelui Melchisedec Velnic. La fiecare întâlnire reluam subiectul acelor creioane simple pe care Doamna le folosea pe post de „semn de carte”. Evoca ușor tristă slaba calitate a miezului acestora, care nu i se mai părea ca altădată. Creioanele erau aceleași. Alexandrina mea însă devenea tot mai mică de statură, tot mai fragilă...

De câțiva ani Doamna renunțase la șiragul de smaralde prin care se lăsa atât de ușor identificată prin mulțime și îl înlocuise cu o brățară din fir negru de ață, de care era prinsă o cruciuliță din argint. Iar în acea cruciuliță încăpea toată Credința întregului Nostru Neam.

Azi, zi de duminică. Îmi pun o broșă la cămașa cu guler din gherghef, infuzez un ceai verde (preferatul Doamnei), răsfoiesc Albumul ilustrat cu viața mamei Regelui Mihai, Elena... Și Regina-Mamă și Doamna Alexandrina aveau un fiu preaiubit. Doar într-un asemenea decor pot începe (de)scrierea unei Vieți de Excepție a Alexandrinei Cernov.

Imaginea Ei putea fi de top la cel mai urmărit post de televiziune, iar vocea Ei ar fi putut atinge cote maxime la cel mai ascultat post de radio. Ea ar fi avut toate șansele să fie mentor într-o școală de retorică ori profesor la alta – de bunele maniere. Oamenii puternici însă niciodată nu aleg căi ușoare! Astfel, Ea a optat pentru „un glas” – o voce într-o lume în care a-ți păstra identitatea etnică este un sacrificiu.

Deși vocea Alexandrinei, de o acuratețe gramaticală și un curaj neostenit, deținea o intonație promptă, ea niciodată nu emana ură. Compromisurile nu făceau parte din firea sa. Echilibrul, însă – da. A sfidat neadevărul! Și nu a abdicat de la Valori! A crescut discipoli cu simț patriotic și i-a încurajat să se inspire din eroismele Generației a III-a de astăzi – Elita de rezistență în Istoria Românității din Cernăuți. În lumea în care eroii ar fi fost recunoscuți, și Alexandrina ar fi putut fi unul!

Anul acesta, de Sfintele Sărbători de Paște, am poposit la Mănăstirea Putna. În Grădina Smereniei a Arhondaricului am regăsit-o pe Doamna Alexandrina. Era plină de viață, cu un „munte” de proiecte în desfășurare și fascinată de frumusețea Crucii lui Ștefan cel Mare, spre care am privit împreună până la așternerea nopții. Nu prevestea nimic că doar în câteva luni va alege pentru popas, ultimul de această dată, o altă Grădină, pe cea a crucilor din lemn.

Îi sunt recunoscătoare Alexandrinei pentru faptul că la Slujba de Înviere m-a lăsat să stau în dreapta sa. Deși *rezistența* era unicul fard pe care îl accepta, în acea noapte a lăcrimat. Acum înțeleg că încă de atunci era împăcată și pregătită. Doamna Alexandrina s-a stins Acasă, la Putna, iertată și mântuită de Bunul Dumnezeu. Să-i aducă onoruri și să o conducă pe ultimul drum au venit toți camarazii săi care împărtășesc cu noblețe aceleași Idealuri.

Pentru meritele sale în Slujba Neamului, Alexandrina Cernov a devenit „cartea de vizită” în Istoria Românității din nordul Bucovinei. Pentru mine Ea va rămâne mereu „Podul de flori” care a unit două maluri gemene, „podul” pe care doar „orbii” nu-l pot vedea.

Ultimul mesaj primit de la Alexandrina: „Bună, Dorinica! La Putna e soare cu dinți, 9 grade. Am fost la Liturghie. Am mers dus-întors singurică. Știu că ești mândră de mine! Aici este Mitropolitul Efrem din Siria. A sosit ieri. A fost interesant. Eu îți duc dorul. Te îmbrățișez cu drag. Alexandrina” (12 mai 2024)

ULTIMA LECȚIE A CONFERENȚIARULUI ALEXANDRINA CERNOV... DESPRE EMINESCU

Vasile CARLAȘCIUC
Cernăuți

Ziua de 1 septembrie a anului 1972 a fost ploioasă. Studenții din anul întâi de la Facultatea de Filologie a Universității din Cernăuți s-au adunat la poarta fostei reședințe a Mitropoliților Bucovinei, de unde urmau să meargă în mod organizat în sala de festivități a Universității (în prezent – Palatul Academic) pentru a depune jurământul de student, după cum prevedea tradiția sovietică. Pentru tânărul lector universitar Alexandrina Cernov a fost o zi deosebită. Pentru prima dată își îndeplinea îndatoririle de îndrumător. I s-a încredințat grupa studenților din anul întâi care au fost admiși la specialitatea de profesor de limba și literatura „moldovenească” (care se va numi peste câteva decenii limba română).

În fața căminului studențesc, anul 1972

S-a bucurat că dintre cei 15 studenți – 8 erau băieți, inclusiv 3 au venit să învețe după serviciul militar în termen, iar 2 erau deținători ai primelor locuri la Olimpiada regională la limba și literatura „moldovenească”. Deci, exista tot temeiul să creadă că acești tineri au venit la universitate să studieze serios. Într-adevăr așa a fost, chiar dacă nici unul dintre ei n-a primit în iunie 1977 diplomă cu mențiune. Ei și-au demonstrat înalta pregătire profesională în activitățile în care s-au încadrat după absolvirea universității.

În decursul activității de câteva decenii la Catedra de Filologie Română și Clasică Alexandrina Cernov a fost îndrumător la mai multe grupe de studenți, însă prima rămâne, totuși, prima. Discipolii ei din promoția anului 1977 au invitat-o la toate întâlnirile cu absolvenții. Ultima dată o astfel de întâlnire a avut loc în 2017,

cu ocazia împlinirii a 40 de ani de la absolvirea universității. A fost planificată o altă întâlnire peste 5 ani, dar ea n-a mai avut loc din cauza războiului. Dacă foștii colegi de facultate se vor întâlni după 50 de ani de la absolvirea universității, lectorul universitar Alexandrina Cernov va lipsi. Ea se va bucura acolo, din tărâmul veșniciei.

În inimile discipolilor se păstrează chipul ei luminos, în memoria lor se păstrează lecțiile predate de Alexandrina Cernov. La cursul de literatură veche, ea le trezea studenților interesul nu numai față de operele cronicarilor, ci și față de evenimentele descrise, față de istoria poporului nostru. Lectorul universitar Alexandrina Cernov a conștientizat faptul că aceasta este unica posibilitate ca studenții de la filologia „moldovenească” să cunoască istoria neamului lor. Chiar și în studiile ei, scrise după ce a părăsit catedra universitară, există interferența filologiei și a istoriei.

În ultima perioadă a vieții sale, Alexandrina Cernov s-a aflat la Mănăstirea Putna, unde, aidoma cronicarilor medievali, și-a finalizat unele lucrări începute la Cernăuți. N-a reușit să țină în mână volumul al patrulea *Mihai Eminescu* al colecției „Pagini de istorie literară română în Bucovina”.

În articolul de istorie literară *Însemne ale unui debut de geniu*, regretatul poet și cercetător al culturii bucovinene Mircea Lutic menționează chiar de la bun început că Bucovina, „meleg al tainelor ontologice de relevanță mioritică, plai arborosean, este circumscris noologiei eminesciene în virtutea unor date ale ursitei. Copleșitoarea creație a Poetului are surse primare septentrionale, iar nordul național poartă, în zodiacul său istoric, trăsăturile luminate ale genialității lui luceferine”. Acest lucru caută să-l dezvăluie în volumul *Mihai Eminescu* al colecției „Pagini de istorie literară română în Bucovina”. Ea începe de la formarea personalității lui Mihai Eminescu, care, potrivit filosofului român notoriu, Constantin Noica, este „omul deplin al culturii noastre”. Genialul poet ne-a lăsat ca moștenire un enorm patrimoniu cultural. Poeții naționali, iar Eminescu face parte din această categorie, sunt considerați proci ai popoarelor din sânul cărora au ieșit. În acest context Alexandrina Cernov îl citează pe Gala Galaction: „Ochiul lui Eminescu privea în lumea aceasta cu o claritate și forță de deducție, neobișnuite. Sub ochii lui de copil, colorația și nuanțele cerului, apele schimbătoare ale amurgului, tresărirea pădurii și încovoierea ierbii, zămisleau înțelesuri și prevestiri care treceau cu mii de metri mai pre sus de ochii și capetele celorlalți oameni. Firea lucrurilor avea pentru acest rar născut destăinuirii și suspine neînțelese nouă celorlalți. Scump plătită raritate!”. Așa a venit din lumea copilăriei fermecătoare de la Ipoteștii natali Mihăiță Eminovici la Cernăuți, să învețe la școala germană, pe care tatăl său o aprecia foarte mult. Alexandrina Cernov relevă că „amintirile bucovinenilor, elevi și ei în acea perioadă, colegi de gimnaziu și, mai târziu, colegi de studiu la Viena, sunt extrem de prețioase pentru înțelegerea formării fenomenului Eminescu, începând de la portretul fizic al adolescentului, temperamentul, fondul moral, caracterul și până la deprinderile, lecturile și relațiile lui cu colegii”.

Mihai Eminescu, ca și ceilalți elevi ai gimnaziului, nu dispunea de „cărți de școală” în limba română. Ștefanelli își amintea că Mihai transcrisese gramatica românească din „scriptele de la Aron Pumnul” pe care colegii lui le împrumutau de la dânsul. Era interzisă organizarea unei biblioteci românești și studenții se foloseau de biblioteca din casa profesorului lor. În liceu toate obiectele se predau în limba germană, iar pentru limba și literatura română era rezervată doar o oră pe săptămână, în care trebuia „să fie ghemuită pe furiș și istoria națională, pentru că programa

școlară nu permitea să se predea studenților români istoria neamului lor”, deduce din aceste pagini de literatură memorialistică academiciana Alexandrina Cernov. Ea își pune fireasca întrebare: „Oare nu în aceste împrejurări se formează mai târziu Eminescu, luptătorul pentru libertatea românilor din Imperiul Austro-Ungar și a celor din Basarabia, motiv pentru care devine o personalitate incomodă pentru politicienii de atunci, mai ales în perioada când colabora la «Timpul»?”

Deși biografii poetului nostru național au analizat amănunțit aflarea lui la Cernăuți, în capitolul respectiv din volumul *Mihai Eminescu*, Alexandrina Cernov a reușit să redea principalele momente, care au determinat soarta de mai departe a „învățăcelului” de la Cernăuți, Mihăiță Eminovici. Ea accentuează: „Merită menționat faptul că Mihai Eminescu a învățat două clase primare la Cernăuți, clasele a III-a și a IV-a a școlii primare greco-orientale, National-Hauptschule. A fost înscris în clasa a III-a în luna septembrie 1858. În documentele acestei școli este notat că s-a născut la 6 decembrie 1850 în Botoșani, iar în documentele gimnaziului este trecută data de 14 decembrie 1849. Știm de asemenea că tatăl poetului Gheorghe Eminovici scrisese pe o Psaltire veche, pe scoarțele căreia avea obiceiul să însemneze datele de naștere ale tuturor copiilor săi, că Mihai s-a născut pe 20 decembrie 1849: «Astăzi, 20 decembrie, anul 1849, la patru ceasuri și cinsprezece minute evropienești, s-au născut fiul nostru Mihai» (G. Călinescu). Această dată a fost confirmată și de alte persoane care luaseră parte la botezul copilului. Vom găsi, în fine, într-un registru al Societății «Junimea», înscris chiar de poet, că s-a născut la 20 decembrie 1849. Aceeași dată, de 20 decembrie 1849, o confirmă și sora poetului, Aglae, într-o scrisoare către Titu Maiorescu”. Despre această dată de naștere a poetului vorbea și inginerul cernăuțean Gheorghe Gaficiuc, care, fără vreo îndrumare a oamenilor de știință, cerceta tematica eminesciană. Iar distinsul și regretatul poet din Basarabia, Nicolae Dabija, presupunea că Psaltirea pe care căminarul Gheorghe Eminovici făcu o astfel de notiță, era Psaltirea în versuri a lui Dosoftei, primul poet al românilor.

„La Cernăuți, poetul a trăit primele experiențe ale viitorului om de acțiune politică, care s-a încadrat ulterior în lupta pentru unitatea românilor din Imperiu, scrie în continuare Alexandrina Cernov. Să ne amintim doar de implicarea lui Eminescu în organizarea Serbării de la Putna în 1871 și a primului Congres al studenților români de pretutindeni și de activitatea poetului la Viena, unde reușise să consolideze și să unească societățile studenților români. Poetul nu a rămas pasiv și în anul 1875, când la Cernăuți a fost organizată, cu mare fast, sărbătorirea „de o sută de ani a încorporării Bucovinei în Austria”. Tot atunci se sărbătorea inaugurarea Universității germane din Cernăuți. El sosește înaintea serbării la Cernăuți „aducând cu sine un lădoi de lemn de o greutate foarte mare”, care conținea o broșură intitulată *Răpirea Bucovinei*, „scrisă de un anonim pe baza unor documente istorice, scoase în Viena din arhivele statului”. Le trecuse prin granița austriacă cu vicleșug: trântise deasupra, scrie Ștefanelli, „o mulțime de cărți vechi, precum Psaltiri, Ceasloave, Biblii, o mulțime de hârtoage rupte”, ca dedesubt să pună broșura incendiară despre răpirea Bucovinei.

În baza mărturiilor celor care l-au cunoscut pe Eminescu, Alexandrina Cernov conchide: „Sunt multe mărturii ale colegilor și contemporanilor lui Eminescu care apreciau că studiile poetului erau sistematice, mai ales, în domeniile care-l interesau. Ne vom opri însă aici, la perioada când Eminescu, după moartea profesorului Aron Pumnul părăsește Cernăuțiul, având un bagaj inestimabil de cunoștințe, era o

personalitate deja formată ca poet, istoric și filozof, om de acțiune politică, patriot și convins luptător pentru unitatea culturală a românilor de pretutindeni”.

La Cernăuți, în curtea fostei case a lui Aron Pumnul se află bustul lui Eminescu, cel mai iubit elev al său, pe care el, primul profesor de română din Cernăuți de după Revoluția europeană din 1848, intenționa chiar să-l înfieze. Este un argument elocvent al rolului pe care l-a jucat Aron Pumnul în viața viitorului poet. Alexandrina Cernov, precum și alți istorici literari, văd aici și importanța *Lepturariilor* profesorului

Întâlnirea cu absolvenții, iulie 2012

cernăuțean. Eminescologul Zoe Dumitrescu-Bușulenga, pe care Alexandrina Cernov o cita deseori, în lucrarea *O ipoteză cu privire la „Epigonii”* menționează că pentru Eminescu *Lepturariul* a fost cartea care l-a învățat să cunoască și să iubească producția poetică a predecesorilor săi, mai mari sau mai mici, iar *Epigonii*, cum bine se știe, este o adevărată apărare a *Lepturariului*, atacat în *Observațiile polemice* ale lui T. Maiorescu”. Sub influența lui Aron Pumnul în Bucovina a crescut o generație nouă, o generație fanatizată în tot ce este autentic românesc și s-a opus cu îndârjire tendințelor de înstrăinare a sufletului românesc, continuă Alexandrina Cernov ideea eminescologului amintit.

Unul dintre capitolele cărții se referă la sosirea pe neașteptate, în toamna anului 1869, a lui Mihai Eminescu la Viena. El urma să-și facă studiile la renumita universitate din capitala imperiului. Alexandrina Cernov se referă la amintirile colegilor despre tânărul poet: „Când a venit Eminescu la Viena, scria Ștefanelli, a căutat (...) întâi pe colegii săi de la Cernăuți, pe care îi cunoștea încă din liceu, și aflând în societatea acestora și alți studenți din Bucovina cari studiaseră la liceul din Suceava, făcu și cunoștința acestora astfel dintru început se mișcă mai mult în cercul bucovinenilor, căci îl legau de ei amintirile din tinerețe, iar dragostea ce purta el pentru dulcea sa Bucovină unde petrecuse cea mai mare parte a fragedei sale copilării, se răsfrângea și asupra fiilor Bucovinei, ce erau acum tovarășii săi de traiu întrun mediu străin”. Acestea sunt doar câteva frânturi, depănate din memoria lui T. Ștefanelli și I. Slavici despre perioada vieneză”.

În cea de a doua parte a volumului sunt inserate scurte studii despre sora lui Mihai Eminescu – Aglae Eminovici-Drogli (Gareiss Döllitzsturm), o prezență artistică remarcabilă la Cernăuți, despre destinul românilor din Austro-Ungaria în publicistica lui Mihai Eminescu. Ca specialistă în arta traducerii (așa se numea și unul din cursurile opționale pe care Alexandrina Cernov îl ținea în fața studenților săi de la universitatea cernăuțeană) este inclus studiul *Cum a fost și cum nu trebuie tradusă poezia eminesciană*. Prezintă un mare interes și ultimele capitole „Eminescu și muzica”, „Testamentul lui Mihai Eminescu” și „Despre limba română în publicistica poetului”. Se încheie volumul cu 25 de poezii eminesciene, începând cu cele de debut *La mormântul lui Aron Pumnul* și *La Bucovina*. În concluzie vom specifica că volumul *Mihai Eminescu* confirmă încă o dată marele adevăr – înrudirea de suflet cu

Bucovina a lui Mihai Eminescu. El, după cum remarcă Zoe Dumitrescu-Bușulenga, „patronează unitar sensul devenirii noastre în istorie și în spirit”. Acest adevăr a tins să ne spună, în ultima sa lucrare, gândită și scrisă în liniștea și sub aura Ierusalimului Neamului Românesc, regretata Alexandrina Cernov, un om al cărții.

ROMÂNIA - TĂRÂMUL ALEXANDRINEI ȘI AL TUTUROR „HALATELOR COLORATE”

Dorina POPESCU
Constanța

Ideile acestui articol au hibernat ceva ani prin sertare. Iar dacă Doamna Alexandrina Cernov apuca să-l citească, acest text nu ar fi avut aprobarea ei spre a fi publicat. Sau, dimpotrivă, ar fi avut-o...

Noi, adepții penitei, ca să nu părem acizi, de cele mai dese ori îmbrăcăm măști de protocol și scriem apretat, cu adjective la superlativ, dăm lauri cu desaga în fiecare alineat, oferim titluri nobile fiecărui interlocutor și declarăm admirație și iubire oricărei țări recent vizitate. Toate acestea pentru a evita prejudecăți care vor exista oricum. Total greșit însă!

Pe timpuri, virtuțile de mai sus erau recunoscute exclusiv după merit. Poate anume dintr-o tradiție mai veche a asumărilor oneste, tradiție care s-a *gripat* între timp – ziariștii erau ziariști, eroii din articole chiar erau eroi, iar în inimă nu încăpea decât o iubire – una singură, pentru o singură țară. Tipic și clasic, de modă veche, vor spune unii... Dar, cum clasicul nu s-a lăsat niciodată atins de vremuri, mă simt în drepturi să vă declar culoarea verde la povești adevărate.

România – Tărâmul făgăduințelor, Țara tuturor posibilităților, Pământul care mustește cu Credință, Lumea legendelor despre învingători și niciodată despre învinși, Plaiul doinelor cântate la nai și al Podoabei formate din toate cărțile românești – anume așa îmi prezenta Doamna Alexandrina „Patria Sa”, pe care în anii două mii (în mileniul trecut!) nici nu aș fi îndrăznit să o visez. Rolul de povestitor i-a priit dintotdeauna. Avea șarmul, dar și acel ceva care te captiva și te abona pe viață la „curiozitate”.

Și, cum nimic nu este întâmplător, pentru prima oară mi-a fost dat să văd România tocmai la invitația Doamnei Alexandrina, care conducea atunci o delegație la o Școală de Vară, spre Arad.

Țara Alexandrinei de atunci era exact ca în poveștile Ei. O completa și Ea cu acel pas mărunț și cu asumarea rolului de ghid instruit care vedea frumosul în orice

și în oricine. România Ei fascina prin aer, peisaj, întinderi mioritice, sate mici de poveste și orașe mari de vis. Doamna era pasionată de toate Muzeele din care nu se mai lăsa dusă, de Sălile de Spectacole în care admira acustica și stururile cu miros boem, de Librăriile pe care zicea că le-ar fi luat cu totul acasă și de Piațetele Centrale ale căror istorii le știa pe de rost. Ochii Alexandrinei vedeau doar ceea ce voiau să vadă. În ei încăpeau firesc, cu generozitate, cultura și civilizația României. Ritualul de a cumpăra o revistă dintr-un chioșc de ziare, de a lua loc la o măsuță din cafeneaua de lângă și de a uita de timp, o făcea fericită. Cu toate acestea la un loc, eu puteam liniștită să cred că România are dimensiunile Raiului...

Între timp, viața m-a stabilit pentru cinci ani la București, într-un cartier de un coloristic aparte, a cărui vestimentație stradală ar fi sfidat orice protocol. Parada halatelor plușate, inspirate din întreaga paletă a nonconformiștilor (roz-bombon, lila, verde crud, albastru deochiat, roșu ca para-focului, negru ca tăciunea), toate defilând haotic. Povestea a continuat și la Constanța, orașul reședinței mele din ultimii zece ani. Să vedeți străzile de aici, pline-plinuțe de halate asortate, până și cu papucii de casă în aceeași nuanță. Și ce dacă papucii au o altă destinație...

Despre halate și papuci Doamna Alexandrina nu-mi vorbește niciodată. Fiind opusul tuturor celor care sfidează regulile, Ea a trăit și a respirat corect. Îmi amintesc bunăoară cum, în urma unei deplasări cu un autocar doldora de pasageri și de manele, Doamna a semnat un articol în care povestea cu respect despre linia melodică a acestui gen de muzică și chiar despre unele versuri, pe care nici nu vreau să-mi imaginez cât de atent le-a selectat pentru a le vedea corecte din punctul de vedere al unui lingvist. Mai specifica Doamna cu același respect că șanse la succes au toți muzicienii cu bun simț. Ca o aluzie, *de facto*, Alexandrina știa că nu putea schimba lumea. Dar de admirat era faptul că nici lumea nu o putea schimba pe Ea.

Cele mai derutante momente din viață sunt acelea în care rămâi fără modele solide de urmat. Când se sting oameni precum Alexandrina, debusolarea te face să

renunți la bătaii. Înțelegi că devii prea mic într-o lume prea mare, în care „infinitele halate colorate” defilează, domină, sfidează, scuipează coji de semințe în sufletele noastre și fac să răsună în toate trenurile de pasageri *manele, manele, manele...*

Cu o ocazie sau alta, când aud intonându-se Imnul României, în special acel prim-rând fabulos „Deșteaptă-te, Române, din somnul cel de moarte!”, resimt imediat diferența dintre noi și „halatele colorate”: *noi* știm să citim cărți, iar „ele” – să le joace. Ceea ce și face ca România Alexandrinei să fie în continuare exact ca în poveștile Ei – cea mai frumoasă Țară din Lume! Care este și Țara mea!

SUMMARY

Alexandrina Cernov, born in Hotin on the 24th of November, was a remarkable cultural personality renowned for her essential contributions to promote the Romanian language and culture. After graduating the high school in Bucharest, the family moved back to the north of Bukovina, where she graduated the Department of Philology of the National University in Cernăuți. Although she had studied philology, Mrs Cernov developed a passion for the history of the Romanian nation, dedicating her life profoundly to this field.

Her academic contribution included her activity as a university lecturer at the National University in Cernăuți, where she had taught theory of linguistics and literature. She defended her doctoral thesis in the comparative linguistics in Chișinău in 1989. She had been active in defending the cultural rights of the Romanians of Ukraine, holding the position of the President of the Romanian cultural Society “Mihai Eminescu” from Cernăuți and the founder of the journal “The Voice of Bukovina”.

Her activity had been officially recognised by many honours and awards, including the award of the Romanian Cultural Foundation and various Romanian national awards. Alexandrina Cernov was a fervent supporter of the education in Romanian and the cultivation of the Romanian identity in Ukraine, leaving a durable legacy in these domains. She had dedicated her life to the preservation of the Romanian national heritage by being one of the most important voices in the promotion of the national identity. She had passed away on the 5th of June at the Putna Monastery, finding her eternal leace near remarkable cultural people of Romania.

ION BELDEANU. STINGEREA DIN VIAȚA DINTÂI

Doina CERNICA
Suceava

În anul 1989, am primit marele premiu al unui concurs organizat la Botoșani în cinstea centenarului trecerii în veșnicie a lui Eminescu. Am plecat atunci de la Suceava la uriașa sărbătoare a evenimentului cu poetul Ion Beldeanu, corespondent Agerpres pentru cele două județe, și tot împreună ne-am întors, schimbând și trenul undeva pe parcurs. Fire complicată, dificilă, sobră, Ion Beldeanu, zâmbea rar și râdea și mai puțin. Atunci a fost prima dată, când l-am văzut chip senin și vesel din toată inima. Se simțea bine în lumea culturală de acolo și s-a simțit excelent la dubla întâlnire cu poezia, a lui Eminescu și a numeroșilor, importanților poeți invitați. Atât

de bine, încât la întoarcere, pe undă încântării prilejuite de această întâlnire, s-a oferit să-mi ducă impresionanta vază de cristal cu care fusesem premiată și a transportat-o cu maximă grijă, deși era incomod de dus. În ce mă privește, m-am bucurat mulți ani să o am aproape de masa de scris, până în ziua în care o misterioasă implozie a făcut-o cioburi.

A doua oară când l-am văzut tot numai surâs a fost în august 2009, la a 70-a sa aniversare, organizată cu entuziasm și plăcere de Societatea Scriitorilor Bucovineni pentru președintele său la Biblioteca Bucovinei. Tot numai surâs, poate chiar fericit, dar nu atât pentru omagiul ce i se aducea, cât pentru prilejul revederii atâtor scriitori pe care îi prețuia: Vasile Tărățeanu și Ilie Tudor Zegrea de la Cernăuți, Arcadie Suceveanu de la Chișinău, Adrian Dinu Rachieru de la Timișoara, Emilian Marcu de la Iași, Calistrat Costin și Dumitru Brăneanu de la Bacău ș.a. Poate chiar fericit

pentru aprecierea condeielui său luptător – Uniunea Ziariștilor Profesioniști, cu Mihai Miron președinte, i-a conferit Ordinul Ziariștilor Clasa I – Aur, pentru publicistica sa și îndeosebi pentru trilogia *Bucovina care ne doare*, iar cernăuțenii i-au dăruit o placă de ceramică împodobită cu bisericile din Cernăuți, la care omul Ion Beldeanu să vină să se roage pentru un viitor împreună. Desigur, s-a bucurat și de scurtele și esențialele lecturi critice ale liricii sale – Adrian Dinu Rachieru: „un poet important”, „un caligraf al melancoliei” cu „un tragism difuz impregnate în poezia sa”, Mircea A. Diaconu: „un bacovian ironic”, „un luptător, deoarece continuă într-un spațiu atroce să scrie poezie, să se dedice poeziei, să slujească această instituție interioară” –, și de mărturisire a lui L.D. Clement că Ion Beldeanu a fost întâi un nume pe o carte din biblioteca părinților și apoi primul scriitor pe care l-a cunoscut în carne și oase. Dar l-am simțit aproape fericit, la fel de mult ca de apariția fiecăreia din cărțile sale de poezie, de lansarea atunci a volumului pe care l-a îngrijit, *Autografe pentru „Bucovina literară”*, omagiu personal adus confrăților în al căror scris credea cu tărie.

De acum aproape un deceniu, de când suferința l-a smuls din viața publică, de câte ori m-am gândit la Ion Beldeanu, mi-a revenit în memorie, dureros, strania implozie a cristalului. Dar dacă din vază nu a rămas decât amintirea mea, din cristalul talentului său poetic, gazetăresc, vor rămâne atâtea și atâtea poeme, atâtea și atâtea pagini de publicistică. Pentru că în cazul scriitorilor adevărați, cum a fost Ion Beldeanu, după stingerea vieții dintâi a autorului, urmează a doua viață, cea scrisă în cărțile sale.

TEHNICA VERSIFICAȚIEI LUI LUCIAN BLAGA: INFLUENȚE GERMANE

Cristinia PALADIAN*
Cernăuți

Contactele culturale și interacțiunile dintre două sau mai multe literaturi constituie subiectul mai multor studii de specialitate, cercetările comparatiste contribuind la elucidarea și la soluționarea unor probleme ce țin de multiculturalismul pluriethnic ori de fenomenul plurilingvismului. O deosebită atenție în acest sens reprezintă opera lui Lucian Blaga care manifestă raporturile poeziei blagiene cu modelele literare germane. În articolele de critică literară s-a discutat mult despre influențe și interferențe la nivelul imaginarului poetic și inovației retorice moderniste, dar nu s-a scris până astăzi un studiu despre asocierea tehnicii prozodice a lui Lucian Blaga cu versificația germană.

Emilia Ștefan, care a cercetat monografic influența germană asupra operei lui Lucian Blaga, demonstrează că apropierea cu mediul german „nu duce germanizarea pentru poet ci, parafrazându-l, aceasta a fost singura cale de a-l aduce la eul său profund”¹, mediul și cultura germană devenind „ghid în asimilarea tiparelor limbii «aspre și reci»”².

Într-adevăr, cu volumul *Poemele luminii* Lucian Blaga introduce în literatura română un univers propriu și o formă poetică originală, necunoscută încă în spațiul literar românesc. Noutatea și originalitatea poetului consta în maniera tipografică care „nu corespundea nici tiparelor tradiționale, nici variantelor verslibriste ale «poeziei noi» moderniste”³. Despre tehnica blagiană Vladimir Streinu va scrie în „Vitrina literară” din 18 noiembrie 1929: „O artă nouă și miniaturală, ieșită de sub teascuri după voia întâmplătoare a unui grafism capricios și închizând adesea o afirmație

***Cristinia Paladian**, conf. univ. dr., șefa Catedrei de Filologie Română și Clasică a Universității Naționale „Yurii Fedkovici” din Cernăuți, directorul Centrului de Filologie Română Comparată „Grigore Bostan” din Cernăuți, președintele Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, redactor la revista de istorie și cultură „Glasul Bucovinei” (Cernăuți-București). Domenii de specializare : teoria literaturii, teoria și practica versificației, poetica comparată, teoria traducerii, cultura și literatura română din regiunea Cernăuți.

vibrantă a vieții, apărea în toată noutatea ei violentă de cristal venețian spart, pentru o literatură ca a noastră, ce respectase asprele clasicisme cu peste măsură. [...] Stâlcirea tiparelor comune ale versului sărea în proză, deci dincolo de experiența de libertate a prozodiei simboliste. Impresia neplăcută, dar netă, de traducere, cu care ne încarcă lectura celor două dintâi volume ale lui Blaga trebuie să o aruncăm pe seama acestei îndrăznici a versului de a se depăși.”⁷⁴

În opinia lui V. Streinu, chiar dacă în primele două volume se observă „înăruriri” și „afinități”, „ținutul moral pe care Blaga îl stăpânește cu dreptul de prim-ocupant”, „noutatea relațiilor poeziei”, „raportul necunoscut de cantități pe care se edifică o altă arhitectură”, pune în vedere „autonomia de substanță a poeziei sale”⁷⁵. De fapt, Blaga singur mărturisește că „cei mai mulți oameni mari nu s-au ferit de influențele altora asupra lor. [...] Aceasta a fost singura cale ce-i ducea la eul lor profund: înărurirea suferită”⁷⁶.

Un alt exeget al versificației lui Lucian Blaga, Ladislău Galdi, atestă în moștenirea poetului elemente de versificație specifice expresionismului german: „Din 1919 până la 1943, adică de la *Poemele luminii* până la *Nebănuitele trepte*, fiecare volum prezintă un alt caleidoscop de «forme» proteice; deasupra întregii concepții plutește – mai ales la început – așa-zisa «Wort-an-sich-Dichtung» a expresioniștilor germani. Construcțiile sintactice se reduc la minim: «Immer Hauptsätze» – sfâțuia Yvan Goll – dar totodată se impunea și autonomia cuvântului”⁷⁷.

Pornind de la ideea de vers liber, L. Galdi va afirma că libertatea versurilor blagiene este asigurată în volumele de debut de versul heterometric al versificației silabo-tonice. De cele mai multe ori ritmul este iambic, iar „unitățile heterometrice se sprijină pe o serie de repetiții și de simetrii”, care „pun în relief un singur cuvânt, după cerințele esteticii expresioniste”⁷⁸.

Lucian Blaga debutează în perioada afirmării modernismului românesc teoretizat de Eugen Lovinescu care, în virtutea sincronizării literaturii române cu literatura europeană, sugerează ideea lărgirii orizontului tematic și adoptării noilor formule artistice prin imitație, deoarece „orice formă de artă apărută într-un centru cultural dezvoltat se propagă aproape instantaneu peste toată Europa”.

Răspunzând cerințelor epocii, Blaga creează versuri noi eliberate de ritmul rigid al poeziei clasice și de rime normative. În căutarea formei organice, legate în mod natural de conținut, opunându-se versului tradițional, poetul alcătuiește un vers specific, lipsit de muzicalitate ritmică. De fapt, Blaga creează un vers nou prin care demonstrează că poezia este un act al limbajului, iar tehnica prozodică se află în afara imaginarului poetic. În acest sens un segment aparte în versificația blagiană îl constituie versul eliberat de forma canonică a versificației clasice. Însă libertatea structurii blagiene este absolut diferită de cea încetățenită în literatura română.

La începutul secolului al XX-lea poeții români creau versuri libere după modelul francez, Lucian Blaga apelează la modelul german al versului liber, fiind cel dintâi poet român „care reușește să sincronizeze în mod definitiv formele poetice românești cu cele europene”⁷⁹.

Este unanim recunoscut faptul că prima formă a versului liber a fost creată în literatura germană încă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea de poetul Klopstock, care a experimentat cu succes imitații silabo-tonice ale strofelor lirice antice. Potrivit opiniei lui R. Newald, modelele poetice ale lui Klopstock reprezintă

cea mai mare realizare în domeniul limbajului poetic și al versificației, fără de care „nu poate fi concepută istoria dezvoltării poeziei germane”¹⁰.

Este necesar să menționăm că în prozodia germană se face distincție între două concepte: „freie Verse” și „freie Rhythmen”. Termenul de „freie Verse” este specific pentru versul-madrigal, care este un vers clasic cu o structură heterometrică. Astfel de versuri sunt alcătuite în baza metrilor clasici (iamb, troheu, dactil ș.a.) în care măsura versului nu este limitată la un număr exact de metri în vers. Deci, „freie Verse” este un vers neregulat alcătuit în baza unui metru, în care se observă o alternanță simetrică între silabele accentuate și cele neaccentuate, versurile fiind rimate.

„Freie Rhythmen” are la bază o structură neregulată, fiind un vers cărui îi este specific nu doar un număr diferit de metri în vers, dar și un număr diferit de silabe în fiecare metru. Acest tip de vers a fost numit în terminologia germană „freie Rhythmen” – ritmuri libere, iar primele modele de versuri cu ritmuri libere aveau o construcție amorfă, fiind alcătuite din versuri cu o lungime medie, mai adesea scurte decât lungi, de obicei fragmentate sintactic, care semănau mai mult cu proză scrisă, lipsită de ritm și rimă, dar cu o ritmică internă cauzată de intensitatea accentelor, ceea ce apropie aceste forme de structurile poetice ale versificației tonice.

Astfel de structuri, fără ritm și fără rimă, au devenit forme poetice originale pentru poeții Friedrich Hölderlin, Heinrich Heine, Arno Holz, Reiner Maria Rilke, poeți prezenți în catalogul bibliotecii personale a lui L. Blaga alcătuit de E. Ștefan¹¹.

În moștenirea literară a lui Lucian Blaga distingem două categorii de forme poetice adoptate din literatura germană: versuri alcătuite în baza versificației silabo-tonice,¹² și poezii alcătuite în baza versificației tonice¹³.

Primele încercări prozodice ale lui Lucian Blaga sunt create în baza versificației clasice, însă silabo-tonica este doar punctul de plecare pentru alcătuirea unor forme noi de poezie, specifice modernismului. Cercetările anterioare, efectuate în baza poeziilor blagiene apărute în volumul editat de Academia Română în 2012, scot în evidență faptul că în primele două volume tiparul ritmic dominant este cel al versificației silabo-tonice: 37 de poezii din 38 apărute în volumul *Poemele luminii* și 23 de poezii din cele 24 cuprinse în volumul *Pașii profetului*. Însă structura grafică diformă, organizarea asimetrică, alternanța neregulată și nemotivată a metrilor silabo-tonici demonstrează că astfel de forme, deși prezintă pe linie orizontală o alternanță regulată a silabelor accentuate și neaccentuate – ceea ce demonstrează că versul este alcătuit din metri clasici –, pe verticală constituie un haos metric împărțit arbitrar în versuri cu ritm diferit, ceea ce este specific pentru versificația non-clasică. Astfel de forme le numim libere cu sensul „slobod”, „volnic”, adică versuri în care se păstrează cadența ritmică iambică, trohaică, amfibrahică, etc., noutatea constând în organizarea nesistematică și nemotivată în text¹⁴.

Ladislău Galdi le numește structuri heterometrice, dar astfel de construcții se deosebesc de versurile heterometrice ale poeziei clasice. În versificația tradițională noi distingem forme heterometrice regulate și forme heterometrice neregulate. Heterometria regulată se caracterizează prin alternarea normată și periodică a versurilor cu o măsură diferită (de exemplu, în poemul *Luceafărul* M. Eminescu combină în catren tetrametrul cu trimetrul iambic într-o succesiune regulată – Iamb 4343 – care se repetă în întreaga operă). Structurile heterometrice neregulate se disting de formele regulate prin faptul că versurile inegale ca măsură alternează într-o organizare nenormată, dar în baza unei măsuri care este dominantă în text.

cercetătorului, în secolele XVIII-XIX ritmurile libere se distingeau printr-o intonație solemnă, în secolul XX tonalitatea acestora s-a schimbat spre una prozaică. Versurile libere din secolul XX apar ca versuri nerimate, cu metri neregulați, caracterizate de o intonație directă, corespunzătoare vorbirii momentane, care reflectă contradicțiile contemporaneității¹⁸.

Suștinem că în alcătuirea formelor heterometrice: iamb liber (104 opere/21% din 489 de opere cuprinse în volumul academic), troheu liber (5/1%), amfibrah liber (1/0,2%), ritmuri binare cu anacruză (15/3%), ritmuri ternare cu anacruză (10/2%), structuri cu ritmuri combinate (3/0,6%), construcții heteromorfe (27/5,5%), Lucian Blaga a urmat modelele germane.

Un alt tip de vers blagian reprezintă structurile create în baza versificației tonice. Acestea sunt construcții poetice alcătuite din versuri normate cu numărul de accente lexicale în vers, intervalul dintre accente fiind variabil. Versul tonic cere ca metrul să fie prezentat prin ictuși care, în mod consecvent și concret, să apară în vers și să se repete și în celelalte versuri ale structurii strofice și poetice. Acești timpi grei sunt marcați prin accente lexicale care corespund normelor limbii literare și, de obicei, au o încărcătură sintactică deosebită.

În ceea ce privește metrii versului tonic, interpretarea acestor termeni a fost dată de cercetătorii formalști V. Briusov, V. Jirmunski și M. Gasparov. Academicianul M. Gasparov, în lucrările sale fundamentale, a generalizat informațiile anterioare privind formele de bază ale versificației tonice și distinge trei metri ai versificației tonice: dolnik, taktovik și versul accentual. Dolnikul este versul în care intervalul dintre accente variază între 1 și 2 silabe neaccentuate; taktovikul permite trei variante de intervale între ictuși: 1, 2 și 3 silabe, mai rar 0, 1 și 2; în versul accentual, numărul de silabe neaccentuate dintre ictuși este nelimitat, de la 0 la 4, 5 și mai multe silabe¹⁹.

Lucian Blaga cultivă atât versul tonic regulat, cât și versul tonic neregulat. Primele forme tonice apar în volumele *În marea trecere* și *Lauda somnului*, în care poetul experimentează cu versul tonic neregulat.

Cercetările anterioare privind partajarea accentelor în vers și lungimea intervalelor între ictuși ne-au permis să delimităm în versificația tonică structuri neregulate pe care le vom numi heteroictice. Astfel de structuri au două dimensiuni diametral opuse: pe de o parte formele poetice se caracterizează prin păstrarea unei anumite regularități în stabilirea numărului de intervale între ictuși și în ordonarea versurilor în strofoide; pe de altă parte, formele poetice se disting prin slăbirea regularității privind lungimea intervalelor dintre ictuși și prin negarea organizării strofice a versurilor.

Lucian Blaga a folosit ambele variante ale versului tonic neregulat. Formele cu o organizare mai ordonată sunt specifice pentru versurile alcătuite în baza dolnikului.

O voce ieri din adânc s-a nălțat	(1) – 1 – 2 – 2 – ²⁰
amară, amară, amară.	(1) – 2 – 2 – (1)
Îngeri mulți murind și-au lăsat	– 1 – 1 – 2 –
lutul în țară.	– 2 – (1)

Un semn de subt cer ieri s-a dat	(1) – 2 – – 1 –
în cercul înșelăciunii.	(1) – 4 – (1)
Apoi spre Saturn au plecat	(1) – 2 – 2 –
vântul, lăstunii ²¹ .	– 2 – (1)

Fragmentul citat este un exemplu de vers tonic cu o structură mai ordonată – o formă heteroictică regulată a dolnikului, caracterizat prin alternarea versurilor alcătuite din patru, trei și două accente, conform schemei – 4332. În strofa a doua distingem un vers (*în cercul înșelăciunii*) în care apare un interval de patru silabe atone, ceea ce nu este specific pentru forma dolnikului care cere o prezență de 1 ori 2 silabe atone între ictuși. Versul dat reprezintă o formă ritmică secundă a dolnikului alcătuit din trei accente. În această construcție, regularitatea versurilor heteroictice (intervalul dintre accente, de una sau două silabe, fiind aproape neschimbat) este compensată de respectarea strictă a organizației srofice și a rimei. Poetul nu se abate niciodată de la schema strofică și de la modul de a rima propuse inițial. O altă caracteristică a versului citat este prezența unei silabe supranumerare ori lipsa ei la nivelul anacruzei și clauzulei, ceea ce indică o anumită regularitate a formei poetice.

Forme similare se întâlnesc în creația lui Goethe, de exemplu, în prima parte a tragediei *Faust*. Versurile lui Goethe coincid ca structură cu madrigalurile, fiind caracterizate de rimă obligatorie și sunt cunoscute mai ales sub denumirea de „vers faustian”. Cu toate acestea, spre deosebire de „freie Verse”, în care se observă un metru intern în baza căruia sunt alcătuite versurile neregulate, versurile lui Goethe au o construcție neregulată în care nu se distinge metrul. Astfel, versul lui Goethe este un vers în care fixăm atât o varietate iregulară a numărului de metri în vers, cât și un număr diferit de silabe neaccentuate între accente.

O altă categorie de forme heteroictice neregulate sunt reprezentate de versuri tonice, caracterizate prin combinarea versurilor heteroictice în construcții astrofice sau neuniforme. Ca structură, aceste forme pot fi încadrate în categoria versului liber propriu-zis, dar în majoritatea versurilor, intervalele dintre accente variază de la una la două silabe, ceea ce corespunde dolnikului. Vom da un exemplu din poezia *Pe multe drumuri*:

Pe multe drumuri, pe multe, se-ncearcă	(1) – 1 – 2 – 2 – (1)
gândul spre tine. O, sfârșitul acela de zi,	– 2 – 1 – 1 – 2 – 2 –
peste care căzură grabnice brume!	(2) – 2 – 1 – 2 – (1)
În grădina mea florile	(2) – 2 – (2)
spre alte foarte înalte poiene tânjind	(1) – 1 – 2 – 2 – 1 –
mai invocă și-acum	(2) – 2 –
lumina ta fără de nume ²² .	(1) – 1 – 3 – (1)

Versul din fragmentul citat tinde către o neregularitate tonică pură, caracterizată prin variabilitatea ritmului și o structură complexă. În operă lipsește o stabilitate clară a formelor ritmice, iar poetul nu creează versuri monometrice independente. Poezia sa constă într-o combinație nesistematică de versuri heteroictice (dolniks, taktovik, combinate cu versuri silabo-tonice). Poetul experimentează combinând versuri silabo-tonice cu ritmuri diferite, dar în interpretarea sa, silabo-tonica capătă un alt sens, iar metrii clasici sunt doar un punct de plecare pentru crearea formelor tonice. Structura fragmentului citat se înscrie în categoria „freie Rhythmen”, adică poezie cu ritmuri libere în care se simte doar orientarea ritmică. Astfel de construcții sunt specifice poezilor Heine (volumul *Die Nordsee*) și Rilke (volumul *Duineser Elegien*). Iar alternarea bruscă de versuri scurte și versuri extra-lungi, care creează o intonație colocvială specifică prozei, este marca poetică a liricii lui A. Holz.

Rezumând cele spuse, susținem că Lucian Blaga este un inovator în domeniul versificației, care a deschis pentru versificația românească formele poetice originale și „unice în felul lor” ale versului german. Pornind de la afirmațiile lui M. Bahtin, care a introdus conceptul de „cuvânt străin”, în sensul că poetul nu creează cuvinte, ci le primește de la predecesori, tot astfel susținem că poetul folosește formele metrice ale predecesorilor, și doar de el depinde cât de bine va reuși să implementeze această formă în literatura națională.

Eugen Simion susține că tânărul Blaga „sparge ritmurile tradiționale și cutează cum nu mai cutezase nimeni după Eminescu în cultura noastră să cuprindă totul și să pună în mituri liniștile sale agreste și neliniștile sale metafizice”²³. „Faptul este incontestabil, numai că trebuie definită aici natura acestei *versificații* care împacă filozofia cu poezia”²⁴. În acest articol am încercat să identificăm natura acestei versificații, iar rezultatele obținute ne permit să afirmăm că natura versificației blagiene este de origine germană.

Lucian Blaga a împrumutat din poezia germană formele poetice ale versului liber, însă, în același timp, a dat acestor forme o structură specială și originală. Tânărul poet a utilizat ambele forme ale versului liber german: „freie Verse” (versuri heterometrice neregulate) și „freie Rhythmen” (versuri cu ritmuri libere). Formele heterometrice ale lui Blaga au fost create după modelul madrigalurilor și a „versului faustian”, însă versurile sale nu sunt rimate, sunt astrofice, iar tonalitatea lor corespunde intonației vorbirii curente, ceea ce nu este caracteristic pentru versul liber german. Formele care corespund cu „freie Rhythmen”, dimpotrivă, apar ca fiind mai ordonate. Printre acestea se remarcă două tipuri de vers: structuri heteroictice ordonate, organizate în baza dolnikului, cărora le sunt caracteristice rima și împărțirea în strofe ; structuri heteroictice amorfe, cu accente variate, în care versurile de dimensiuni diferite sunt unite în strofoide sau construcții astrofice.

Concluzionăm că atunci când se face referire la influențe germane, trebuie să subliniem că aceste influențe l-au ajutat să devină el însuși. Blaga nu a împrumutat forme poetice germane, el le-a stăpânit, dându-le un aspect nou.

NOTE

- 1 Emilia Ștefan, *Influente germane în opera lui Lucian Blaga*, Craiova, Editura Universitaria, 2013, p. 10.
- 2 Emilia Ștefan, *Lucian Blaga and the schillerian spirit*, în „Journal of Romanian Literary Studies”, 9/2016, pp. 267-271; cit. p. 269.
- 3 Cristina Paladian, „Modernism și tradiționalism în lirica lui Lucian Blaga”, în *Schimbarea lingvistică și schimbarea lingvisticii*, Cernăuți, Editura Universității din Cernăuți, 2020, pp. 469-478; cit. p. 469.
- 4 Vladimir Streinu, „Lucian Blaga retipărit”, în *Poezie și poeți români*, București, Editura Minerva, pp. 334-344; cit. p. 335.
- 5 *Ibidem*, p.334.
- 6 Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1973, p. 113.
- 7 Ladislău Galdi, *Introducere în istoria versului românesc*, București, Editura Minerva, 1971, p. 261.
- 8 *Ibidem*, p. 361-363.
- 9 Marin Mincu, „Introducere în opera lui Lucian Blaga”, în Lucian Blaga, *Poezii*, Constanța, Editura Pontica, 1995, p. 13.

- 10 Richard Newald, *Geschichte der deutschen Literatur, Bd. VI, Von Klopstock bis zu Goethes Tod 1750-1786*, München, C.H. Beck, 1957, p. 31.
- 11 Emilia Ștefan, *Op. cit.*, 2016, p. 267.
- 12 Versificația silabo-tonică, numită clasică, este un sistem de versificație care se bazează pe alternanța regulată dintre silabele accentuate și silabele neaccentuate în vers. Versificația silabo-tonică este specifică poeziei tradiționaliste din sec. al XIX-lea. În sec. XX versurile silabo-tonice sunt specifice structurilor neregulate de poezie, ceea ce le încadrează în versificația non-clasică.
- 13 Versificația tonică este sistemul de versificație care se normează numai cu numărul de accente în vers, numărul și locul silabelor neaccentuate fiind variabil și modificabil, iar lungimea versului nu este considerată drept o componentă a schemei metrice.
- 14 Despre formele non-clasice ale versurilor blagiene alcătuite în baza metrilor silabo-tonici vezi: Cristina Paladian, „Modernism și tradiționalism în lirica lui Lucian Blaga”, în *Schimbarea lingvistică și schimbarea lingvisticii*, Cernăuți, Editura Universității din Cernăuți, 2020, pp. 469-478; Kristiniia Paladian, *Disordered Verse vs Early Romanian Verse Libre*, în „Philobiblon. Transylvanian Journal Of Multidisciplinary Research in the Humanities”, Vol. XXVI, No.1, Cluj-Napoca, 2021, p. 3-19; Cristina Paladian, *Versificația lui Lucian Blaga: „Poemele lumii”*, în „Glasul Bucovinei”. 2018, An. XV, Nr.98, 2/2018, p. 43-51, Kristiniia Paladian, *Virshuvannya Luciana Blahy u konteksti rumunskogo ekspresionizmu: heteromorfnî formy* [Versificația lui Lucian Blaga în contextul expresionismului românesc: forme heteromorfe], în „Buletinul Universității Naționale Est-Europene „Lesea Ukraïka”. Seria Științe filologice. Teoria literară”, 2017, Ediția 11-12 (360-361), P. 200-207.
- 15 Structurile heterometrice blagiene au fost cercetate în articolul : Cristina Paladian, „Modernism și tradiționalism în lirica lui Lucian Blaga”, în *Schimbarea lingvistică și schimbarea lingvisticii*, Cernăuți, Editura Universității din Cernăuți, 2020, pp. 469-478.
- 16 Lucian Blaga, *Opere, I. Poezii*, București, Editura Academiei Române, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2012, cit. p. 51.
- 17 Abrevierile indică măsura versurilor pe care am identificat-o după numărul de metri în vers. Abrevierile se explică astfel: I3 – trimetru iambic, I4 – tetrametru iambic, I6 – hexametru iambic, I8 – octometru iambic, T1 – monometru trohaic.
- 18 Christoph Höning, *Neue Versschule*, Paderborn, Wilhelm Fink UTB, 2008, p. 26.
- 19 Kristiniia Paladian, „Disordered Verse vs Early Romanian Verse Libre”, în *Philobiblon. Transylvanian Journal Of Multidisciplinary Research in the Humanities*, Vol. XXVI, No.1, Cluj-Napoca, 2021, p. 3-19; cit. p. 13-14.
- 20 În schema propusă semnul – desemnează silaba accentuată, numerele - 1, 2, 4 indică numărul de silabe neaccentuate dintre ictuși, iar numerele luate între paranteze (2/0) indică numărul de silabe supranumerare aflate în anacruză și în clauzulă.
- 21 Lucian Blaga, *Opere*, p. 162.
- 22 *Ibidem*, p. 244.
- 23 Eugen Simion, „Introducere. Miturile personale ale poetului”, în Lucian Blaga *Opere, I. Poezii*, Editura Academiei Române, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2012, pp. VIII.
- 24 *Ibidem*, p. IX.

SUMMARY

The article is dedicated to the study of the influence of the German literature on the poetry of Lucian Blaga. It shows L. Blaga has created original verse forms based on Germanic free verse. Among the verse forms, free dimensions prevail, created on the basis of an unordered syllabo-tonic modeled on madrigal poems, but with speaking intonation. Among other forms of the German verse, we single out “freie Rhythmen” - free rhythms built on the basis of the tonic verse. Among the most widely used free rhythms, we can observe various tonic forms with a regulated and unregulated structure.

Lucian Blaga had indeed borrowed poetic forms from German poetry, but at the same time, he gave these forms a unique and original shape. The young poet utilized both forms of German models: “freie Verse” and “freie Rhythmen”. Blaga’s free verse was created following the model of the so-called “Faustian verse”, in which there is an alternation of stressed and unstressed syllables. However, his free verse lacked rhyme and strophic structure, and their tonality resembled the intonation of spoken language, which is not typical of German “freie Verse”. On the other hand, the poems that correspond to the concept of “freie Rhythmen” – free rhythms, appeared more organized. Among them, two forms stand out: regulated heteroictic structures with rhyme and organisation of stanzas, based on the dolnik, characterized by one- and two-syllable inter-ictus intervals and one-syllable anacrusis; and unregulated heteroictic forms in which lines of various sizes and meters are combined into astrophic constructions with unrhymed lines and variable anacrusis.

POETICA INCIDENTEI ÎN ROMANUL LUI GRIGORE BOSTAN *O EVADARE DIN ETERNA*

Felicia VRÂNCEANU*
Cernăuți

Sistemul limbii naționale dispune de o serie de semne lingvistice și de variante de relații între aceste semne în măsură să exprime și să comunice implicit, concomitent cu anumite informații, și atitudinea, individualitatea emițătorului. În marcarea stilistică a unui text, alegerea condiționează constituirea trăsăturilor stilistice pertinente ale acestuia. Dimensiunea stilistică se întemeiază și pe preexistența unor procedee stilistice care s-au constituit treptat în istoria întrebuințării limbii într-un sistem prin care semnele lingvistice pot primi în actualizarea lor în plan sintagmatic anumite mărci stilistice explicite.

În romanul *O evadare din Eterna* se observă o preferință a autorului pentru reflecție și analiză psihologică. În acest context, incidența ca reflecție a stărilor interioare se constituie într-un procedeu fundamental pentru redarea stării de tensiune interioară, generată de „dorul” de cunoaștere/autocunoaștere.

În limba română există o serie de structuri a căror construcție presupune identificarea unui tip special de raport. Conținutul acestuia nu mai este caracterizat prin importanța unităților contractante, ci prin apartenența acestora la planuri comunicaționale diferite: *planul modus-ului* și *planul dictum-ului*. Definită strict gramatical, incidența reprezintă „expresia sintactică

a intersecției a două sau mai multor planuri în interiorul unui același enunț care devine astfel un enunț complex”¹. Spre deosebire de celelalte raporturi sintactice identificabile în limba română, la incidență interesează în primul rând planurile reprezentate de unitățile sintactice care contractează raportul (planul comunicării și planul comentariilor), importanța lor (a unităților contractante) aflându-se de această dată în plan secund. Planul comunicării reprezintă transmiterea propriu-zisă de

*Felicia Vrânceanu, conf. univ. dr. la Catedra de Filologie Română și Clasică a Universității Naționale „Yurii Fedkovici” din Cernăuți, Ucraina. Deține un doctorat în filologie (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași). Domeniile sale de interes includ sintaxa limbii române, sociolingvistica, comunicarea interculturală.

informații, în timp ce planul comentariilor reprezintă atitudinea vorbitorului față de comunicare. Raportul de incidență se stabilește între un element incident (situat deci în planul comentariilor) și o unitate sintactică din planul comunicării². Acest tip de relație apare în literatura de specialitate și sub alte denumiri: *relație sintactică zero*³, *relație de interdependență bilaterală mediată*⁴, *relație de supraordonare*⁵.

Din perspectiva instanțelor comunicării artistice, romanul *O evadare din Eterna I* se situează la intersecția a două sfere; această situație este generată de suprapunerea a două lumi: pe de o parte creatorul imaginarului artistic își transmite propria viziune despre lume și om unui cititor virtual privit ca funcție, nu ca persoană. Pe de altă parte, creatorul real al operei, „eul empiric” se adresează unui cititor real, receptor al universului artistic (Grigore Bostan nu își poate permite să renunțe la rolul de dascăl și la responsabilitatea de lider al românismului bucovinean). Din această dublă perspectivă este explicabilă structura internă a romanului ierarhizată pe două nivele: 1) narațiunea propriu-zisă (lumea personajelor); 2) comentariile la narațiunea propriu-zisă care au în primul rând menirea de a proteja mesajul împotriva ambiguității și distorsiunilor apărute la nivelul receptării. Aceleași comentarii însă, prin complexitatea lor, reușesc să creeze o rețea ramificată de semnificații ascunse ale lumii create de autor. Modul în care eroii reacționează la întâmplări îl ajută pe cititor să surprindă toate nuanțele conținutului narativ. Doar lectura simultană a celor două planuri permite receptarea deplină a semnificațiilor artistice.

Romanul lui Grigore Bostan ilustrează într-un mod elocvent afirmația lui M. Butor, conform căreia „în lectura celui mai simplu episod dintr-un roman sunt mereu implicate trei persoane: autorul, lectorul, eroul”. Acest lucru este evident în *O evadare din Eterna*, comentariile naratorului având o dublă funcționalitate: 1) explică sensuri (vizează conținuturi semantice care ar putea fi mai puțin accesibile cititorului); 2) vizează contextul (asigurând stabilirea unor relații tacite între autor, cititor și lumea personajelor).

„Aveau și de ce să fie cu ochii în patru (expr. terestră – n.red.), fiindcă se punea la cale o evadare „epocală” în largul cerului, în locurile despre care se povestește atât de mult în ornitomitologia cosmică (n.red.)”⁶.

Eroul romanului încearcă să depășească limitele orizontului propriu (atât material, cât și spiritual), pentru a cunoaște adevărul obiectiv. Structurile construite pe baza relației sintactice de incidență, identificate atât în structura planului stilistic al naratorului, cât și în structurarea planului stilistic al personajelor, oferă posibilitatea de a sugera stratificarea conținutului expresiv. Structurarea enunțului în cele două planuri (planul comunicării propriu-zise și planul comentariilor) are o serie de efecte la nivel expresiv: depășirea nivelului subiectiv, obiectivarea existenței eroilor, crearea sugestiei de autenticitate a viziunii naratoriale.

Dincolo de vocile personajelor, „se aude”, „se simte” mereu vocea naratorului care prin comentarii (indicații) își dirijează asemeni păpușarului personajele, păstrând în același timp, mereu vie, activă, legătura directă cu cititorul. În romanul *O evadare din Eterna* comentariul incident devine o adevărată obsesie, oferindu-ne posibilitatea de a identifica acea luciditate specifică prozei lui Camil Petrescu. Dar, dacă la Camil Petrescu autoanaliza lucidă era specifică personajelor, la Grigore Bostan această trăsătură îl caracterizează pe însuși naratorul care urmărește și analizează fiecare moment cu o luciditate ieșită din comun. Acesta observă nuanțe, explică semnificații, materializează reflecții.

Remarcăm scenele dialogate în care indicațiile regizorale se referă nu la gesturile și ținuta personajelor, ci la o anumită atitudine interioară a acestora. Deși frecvența ridicată a unor astfel de observații îngreunează uneori lectura, ele au menirea de a transmite cititorului-receptor informațiile necesare înțelegerii depline a contextului, fiind o adevărată cheie de lectură care favorizează accesul la semnificațiile ascunse ale textului.

Natura intervențiilor de tip incident din romanul *O evadare din Eterna* este extrem de variată: de la indicații care vizează planul personajelor, la utilizarea semnelor de punctuație care sugerează absența exprimării orale directe (aceste comentarii mutuale materializând de fapt semnificații profunde).

Cuvântul „dor” cu o circulație locală era explicat acolo prin mai multe sinonime: dorință puternică, stare sufletească (?) a celui care tinde, râvnește, aspiră la ceva; năzuință, dorință, suferință (?) pricinuită de dragostea pentru cineva (?) care se află departe, poftă, atracție erotică (??)... Multe din aceste explicații rămăneau pentru el tot atât de inexplicabile ca și cuvântul „dor”⁷.

Poetul Grigore Bostan își face simțită prezența în intervențiile incidente versificate care au menirea de a conferi narațiunii o notă magică. Un exemplu concludent în acest sens îl reprezintă capitolul intitulat *Nr. 3* sau *Magia cuvintelor*.

Firește i-a apărut în față acea planetă albastră despre care se vorbea în șoaptă, pe ascuns. Dar în tot aceeași clipă ea a dispărut:

„Ce straniu urcă noaptea spre izvor
și râuri albe curg în ocean.

Același strop de rouă sclipitor
se scutură alături de ekran”⁸.

Intercalarea versurilor permite încă o dată plasarea narațiunii la nivelul unor universuri paralele, distincte, dar în același timp suprapuse; aflate în opoziție, dar în același timp coexistente.

Varietatea și complexitatea construcțiilor incidente din romanul lui Grigore Bostan ne permit identificarea unor clase distincte:

1. Incidența graduală, construită pe principiul acumulării de informații explicative. Gradația se realizează de obicei pe două nivele: primul se concretizează în intervenția vocii naratorului, al doilea – într-un comentariu (mai degrabă de ordin tehnic) ce vizează primul nivel.

– Să ne spună și nouă, au strigat sincronic câțiva temponauți din generațiile noi (nr. 7, nr. 9), schimbându-și forma în cerculețe de lumină argintie care au și pornit să sară în jurul triunghiului de cristal⁹.

– Scop absurd! Ce ne trebuie „viteza eternității” (cum o numesc o seamă – extrem de bombastic și confuz), dacă nu ne este permis să vedem câte ceva în cale, a protestat nr. 8, tremurând din genele ei mai lungi decât ale celorlalți¹⁰.

2. Incidența de tip dramaturgic, concretizată în „indicații regizorale”. Acest tip de intervenție este o consecință directă a oralității narațiunii, care se realizează frecvent sub formă dialogată. Asemeni regizorului, vocea naratorului ghidează procesul de receptare a mesajului artistic.

Auzindu-și numerele cei trei roboți mici pur metalici s-au repezit și au turnat pe capetele rebelilor un fel de lichid calmant neutralizator.

Nr. 9: (către nr. 1) Să mai așteptăm...

Nr. 8: (către nr. 2) Să ne oprim undeva...

Nr. 4: Să nu avem surprize...

Nr. 1: Întocmai¹¹.

3. Incidența metatextuală, concretizată în note de subsol are menirea de a completa conținutul narativ propriu-zis cu o serie de detalii destinate să explice viziunea naratorului asupra unor anumite conținuturi artistice.

Nota red.: În genere, trebuie să relevăm o legitate axiomatică, caracteristică poate pentru întreg universul populat: ființele mai mici fiind mult mai rezistente decât cele mari, tendința de bază a dezvoltării sau, mai bine zis a autocreării supercivilizațiilor urmează să fie, în sens economic, reducerea volumului de materie primă... Dar aceasta e altă problemă, care îi privește pe cei de la Centru¹².

Ca procedeu gramatical, incidența îi oferă autorului posibilitatea de a-și pune în valoare talentul de narator, dar și posibilitatea de a construi o lume paralelă, a sensurilor și semnificațiilor încifrate, o lume a cuvintelor magice, accesibile doar celor inițiați în arta magică a textului literar. Grigore Bostan demonstrează deosebite calități în mânăuirea cuvântului artistic, valorificând multiplele posibilități creatoare ale sensurilor și semnificațiilor.

NOTE

- 1 Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, Polirom, 1997, p.211.
- 2 Corneliu Dimitriu, *Observații în legătură cu raporturile sintactice*, în „AUI”, 1964, XX, p. 9.; Corneliu Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată*, Sintaxa, Iași, „Junimea”, 1982, p. 137
- 3 Gheorghe Trandafir, *Relațiile sintactice în cadrul frazei*, în „LR”, 1974, XXIII, №.5, p. 386.
- 4 Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 554.
- 5 Ion Diaconescu, *Sintaxa limbii române*, București, Editura Enciclopedică, 1995, p. 380.
- 6 Grigore C. Bostan, *Eterna*, Cernăuți, Zelena Bukovina, 2010, p.71.
- 7 *Ibidem*, p.49.
- 8 *Ibidem*, p.53.
- 9 *Ibidem*, p.10.
- 10 *Ibidem*, p.13.
- 11 *Ibidem*, p.12.
- 12 *Ibidem*, p.70.

SUMMARY

The article depicts the study of the poetics of incidence in the novel *The Escape from the Eterna* by Grigore Bostan, in which the author's preference for reflection and psychological analysis can be observed. In this context, incidence as a reflection of inner states constitutes a fundamental procedure for rendering the state of inner tension, generated by the “longing” for knowledge/self-knowledge.

As a grammatical procedure, incidence offers the author the opportunity to highlight his talent as a narrator, but also the opportunity to build a parallel world of encrypted meanings and meanings, a world of magical words, accessible only to those initiated in the magical art of the literary text. Grigore Bostan demonstrates special qualities in handling the artistic word, capitalizing on the multiple creative possibilities of meanings.

GRIGORE BOSTAN – POETUL

Diana CHIBAC*
Cernăuți

Grigore Bostan aparține acelei categorii de creatori pentru care poezia este „o sărbătoare a intelectului”¹. Exponent al literaturii române din Bucovina, poetul cultivă o poezie de o sobrietate și frumusețe neobișnuită, o poezie cu rosturi adânci care nu se descoperă la o simplă lectură. Poet și eseist, om hiperactiv și extrem de modest, Grigore Bostan a încercat prin erudiția sa să promoveze adevărul științific despre limba română, istoria, tradițiile și obiceiurile strămoșești, să popularizeze nemuritoarea creație folclorică a românilor, în comparație cu alte popoare, sintetizând în opera sa (cărți și sute de articole) valorile culturale românești din Bucovina. Opera sa se integrează în tezaurul național românesc, drept o contribuție de seamă, ce-l înscrie pe cârturarul român alături de marii săi înaintași – Aron Pumnul, Ion G. Sbiera, Sextil Pușcariu, Simion Florea Marian, Leca Morariu, Dimitrie Onciul, etc.

Romanistul nepereche al Universității „Yurii Fedkovici” din Cernăuți, om de știință și istoric literar, în toila activității sale prodigioase a cultivat predilect poezia, pe care o considera parte componentă a sufletului său, un mod de exprimare peste veacuri și o adevărată cunună a mileniului ce ne răsfață cu mesaje „eterne”, asemenea veșnicului freamăt de codru: „La creștet de mileniu, sub ora cea târzie/ Își freamătă un codru eterna elegie” (*Moment poetic*, 1999). Poezia este o artă a cuvintelor, „o corolă de minuni a lumii”, iar „aceste cuvinte readuc pietrele albastre din piscuri”, unde în stema țării cântă „luceafărul domn peste codri” și proslăvește „lacrima sfântă” a neamului românesc ca arc peste timp, „departe de veac”, peste mări și țări. Delicatețea și subtilitatea poetică a lui Grigore Bostan se desfășoară în spirit tradițional bun și modern, cu tonul său melancolic, specific sufletului său neliniștit, în căutare de nou, luptând continuu cu sinele și cu toate din jur. Academicianul și criticul literar, Eugen Simion, aprecia cu satisfacție că „domnul Grigore Bostan [...] coboară din acea legendară Țară a Fagilor care a dat deja mulți poeți. Semn că izvoarele n-au secat și imaginația românească n-a obosit. Semn bun!”²

Despre evoluția sa ca poet, Grigore Bostan recunoștea că a început să scrie din 1954, dându-și seama că și-a ales drept „mână de ajutor”, „poezia populară” și pe marele Mihai Eminescu, cărora le datorează debutul său din anul 1960 cu poezia *Doiniți, păduri*, după care au urmat poeziile *Drumeți, drumeți, Retrospectivă* (1963), *Miorița* (1965), ce se înscriu în valul poeziei adevărate a șaizeciștilor români doritori să spargă „gheața tăcerii cuvântului românesc în nordul înstrăinat al Bucovinei”. Invocând doinirea pădurilor și izvoarelor, poetul scrie: „Sfărâmați cu pieptul malurile

***Diana Chibac**, lector univ. dr. la Catedra de Filologie Română și Clasică, Universitatea Națională „Yurii Fedkovici” din Cernăuți. Deține un doctorat în filologie (Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava). Domeniile sale de interes includ: terminologia populară, portul popular, cultura și literatura română din Bucovina.

gheții/ să curgă iar al cântului șuvoi...” (*Doiniți, păduri*). Prin urmare zborul poetic e întrerupt deseori de obligații profesionale și urmat de reveniri în volumele *Cântece de drum* (1982), *Revenire* (1990), *Cetatea de sus* (1994), *Dincolo de vârstă* (1996), *Poem bucovinean*” (1998) și *Cronograme în piatră* (2003), ce-au adus un suflet de vigoare aici în Țara Fagilor, atât structural, cât și formal, cu versuri încântătoare ale unor capodopere greu de uitat.

Mare admirator al poeziei eminesciene, profund melancolic ca și autorul poemului *Odă (în metru antic)*, Grigore Bostan, străbate marile vârste ale poeziei, de la lirica tradițională către cea modernă și postmodernă, asumându-și, ca toți marii poeți, drama existențială a omenirii împinse astăzi la limitele tragismului insuportabil, în care omului, spre marea deziluzie, nu-i rămâne decât „o pulbere de dor”³, ce ilustrează vârstele interioare ale poetului.

Criticul și istoricul literar Mihai Cimpoi din Moldova îl vede pe Grigore Bostan ca pe un „constructor al poeziei, un geometru” ce se împarte între tristețea erudiției, a rațiunii, reușind să concilieze rațiunea și emoția plasând în același timp poezia sa în spații mitopoetice, viziune ce se simbolizează, se expresionează, se românizează, aducând „bunăoară, imaginea călugărilor din Bucovina ce se vor încinge numai cu izvorul”. Apoi, continuă criticul, „Grigore Bostan schimbă mereu registrele, parcurgând traseul de umorist, de liric tradiționalist (profetic sau coșmaresc expresionist) și, în sfârșit, acela de postmodernist, tentat de scenariile apocaliptice”⁴.

Volumul selectiv *A treia chemare* se deschide, nu întâmplător, în stilul unei frumoase doine, cu monorimă *Zic un vers* (2004), aidoma poetului anonim ce cântă doina închis în casă, suferind de lipsa libertății. Exact așa suferă poetul nostru din nordul Bucovinei în fața căruia poezia era neputincioasă, ca și poetul: „Zic un vers, ce mai pot face...”. Cu tonul tânguitor al ciobănașului mioritic poetul Grigore Bostan, regretă întârzierea sa pe drumul poeziei: „Mi-a-ncăruntit la tample/un dor de poezie.../la jumătatea vieții mocnite și rebele (*La jumătatea vârstei*, 1975) și deplânge soarta ciobănașului român, ce „îngheață tremurând/ pe-un colț de cer/ păstorul Mioriței/ își paște-n tihnă turma fluierând” (*Afară se mai tângue o viță...*, 1975). Așadar, poezia primului volum e plină de neliniște, singurătate, căci pământul și cerul sunt stranii: „Ce straniu urcă noaptea spre izvor/...Ce straniu doar me liniștea în stele” (*Ce straniu curg nisipurile-n cer*, 1975), pădurea e „împietrită/ în doliu de cărbune (*Pe-o frunză tăinuită*, 1975), iar alaiul nunții mioritice e și el straniu: „Alaiul nunții a pornit pe creste/ de gheață/ lunecate printre nori” (*Alaiul nunții*, 1975). Meditațiile cenușii și negre în vers alb trădează neliniștea și groaza „cu umbre înalte și rebele.../ copilul nenăscut și-mbătrânit...” (*Interludiu*, 1977), dintr-o lume în care e imposibil să visezi: „Pădurea cea albă, pădure pustie/ cu umbrele ei părăsite în drum” (*Pădurea cea albă*, 2000) și să exiști din cauza peisajului apocaliptic: „Anotimp cu păianjeni.../ așchii de zile aruncate-n văpaie/ luna în ape-un măr putrezit,/ anotimp mocnit în vetre sub ruguri” (*Anotimp*, 2000). Toate acestea sunt din cauza omului, care a ajuns în subconștientul său, cel mai mare dușman al propriei sale existențe și existenței însăși a Terrei în univers: „Copiii lui Cronos-nebunul/ ... se urcă pe vânturi zălude” (*Copiii lui Cronos*, 2001).

Începuturilor poetice dinaintea debutului și chiar după acesta, corespundeau visările frumoase „cu miei de flori” și „pasăre de aur” (*Evocare*, 1957) cu „stoluri de cuvinte” ce se prefăceau „în păsări de cer ciripitoare” (*Cuvinte*, 1961), și se

suprapuneau, încet, dar sincer, chemările străbune ale gliei, cu dor de rădăcini: „Mă voi întoarce apoi la temelii/ s-aud întâiul murmur de izvor/ să port pe brațe spice aurii, cum port, străin, pe-această glie-un dor” (*Apoi*, 1965). Sentimentul de înstrăinare devine atât de puternic și obsedat încât nu are leac, cum mărturisește poetul peste trei decenii, ne-nțeles fiind în lumea oarbă în care ne e dat să trăim: „Cine oare/ din această lume oarbă/ ar putea să despice în două/ lacrima/ pe care o țin ascunsă în cetina unei gene” (*Plai natal*, 1995). Versul alb al acestei neliniști existențiale izvorăște din lava suferinței neamului românesc, despărțit de hotare nedrepte, dar și din asumarea neîmplinirilor și dezastrelor umane, provocate de oamenii înșiși, depărtați de natură și Dumnezeu, de învățătura strămoșilor.

În ciuda acestor fapte, Grigore Bostan, poet cu har, speră totuși în șansa salvatoare a poeziei, a modelului eminescian, veșnic ca Luceafărul de sus: „E stea?/ sau deșteptarea unui dor/ deschide-o zi, alunecând pe-o rază?! sau poate-n cerul nostru, al tuturor, lacrima Poetului veghează?” (*Luceafărul*, 1979).

Ziditorul poeziei, Grigore Bostan, își urmează idealul visat, fie prin vers clasic, fie prin vers liber ori popular, dăruindu-ne adevărate capodopere. Savantul și poetul Grigore Bostan și-a trăit viața intens, asumându-și în totalitate zbuciumul existențial propriu și al întregii omeniri sufocate azi de propriile mreje – ceea ce grăbește sfârșitul nostru pe pământ, sfârșit ce și-l imaginează marele poet din Țara Fagilor cu un posibil „crâmpei de timp întârziat” și o „pulbere de dor”.

NOTE

- 1 Arcadie Suceveanu, *POET înainte de toate*, în „Septentrion literar”, 2004, nr. 10, p. 3.
- 2 Eugen Simion, „Prefață”, în Grigore Bostan, *Dincolo de vârstă*, Timișoara, Editura Augusta, 1996, p. 3.
- 3 Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți – 1775/2000*, Cernăuți, Editura Alexandru cel Bun, 2000.
- 4 Mihai Cimpoi, *Critice II, Centrul și marginea*, Craiova, Fundația „Scrisul Românesc”, 2002, p. 175-177.

SUMMARY

The scholar and poet Grigore Bostan, who had lived his life intensely, fully assuming his own existential turmoil and that of the entire humanity, who has fallen nowadays in its own traps, which hastens our end on earth, an end that the great poet from the Land of Beech Trees imagines with a possible “delayed time stanzas” and a “longing powder”.

MIRCEA STREINUL. ISTORIE, ADEVĂR ȘI BIOGRAFIE

Mircea A. DIACONU*
Suceava

În 1980, când se reedita *Istoria* lui G. Călinescu, numele lui Mircea Streinul – care apărea aici într-un subcapitol cu titlu bizar, *Suprarealiști bucovineni*, era quasi-necunoscut. Îl invocase Nicolae Manolescu în prefața la antologia sa din 1968, o antologie a poeziei românești moderne (de la Bacovia la Emil Botta), dar volumul, cum știm, avea să fie retras imediat din librării. În fapt, după 1947, opera lui Mircea Streinul fusese trecută la index.

După 1989, cu toate încercările de recuperare a scriitorului care marcase cu fervoarea sa Cernăuții interbelici, prezența îi rămâne sub semnul nebuloasei. S-a vorbit despre el în pagini de jurnal sau de memorii semnate de Ștefan Baciuc și Miron Radu Paraschivescu, de Traian Chelariu, Vlaicu Bârna sau Arșavir Acterian, s-au scris câteva studii despre viața și opera lui, publicate uneori în reviste de primă mână, l-au explorat analitic Ion Simuț, Mircea A. Diaconu, Nae Antonescu, Constantin Ciopraga, Gheorghe Grigurcu etc. și, ce este poate și mai important, unele din scrierile sale au fost reeditate. Începutul l-au făcut, în 1995, Ion Simuț și Liviu Papuc, primul editând romanul *Ion Aluion* la Editura Cogito din Oradea, cel de-al doilea, *Lupul în Țara huțulilor*, la Editura Hyperion (Chișinău). Au urmat, în 2001, *Drama Casei Timoteu* (la Editura Timpul, din Iași), în 2017, în două volume, la Editura Cartier din Chișinău, *Ion Aluion*, *Lupul în Țara huțulilor* și *Drama Casei Timoteu* și, după 2015, la Editura Hoffman (București), aceleași volume *Lupul în Țara huțulilor*, *Ion Aluion*, *Drama Casei Timoteu*, cărora li s-au adăugat *Viața în pădure* și *Soarele răsare noaptea*.

Discuțiile referitoare la scrierile cele mai valoroase sau la cele prin intermediul cărora poți pătrunde în miezul poeziei lui Mircea Streinul pot părea oțioase. Dar, evident, alegerea pentru publicare a unui roman sau a altuia exprimă o opțiune axiologică. Eu însumi am pledat, în monografia pe care i-am dedicat-o în 1998 (apoi, în studiul mai amplu despre Mișcarea *Iconar*) pentru *Drama Casei Timoteu*, în condițiile în care, și pentru că părea să aibă afinități cu *Pădurea spânzuraților* de Liviu Rebreanu, voci autorizate, ca Ion Simuț, de exemplu, pledau pentru *Ion Aluion*. În fapt, dincolo de sursa istorică sau de intenția de cronică istorică, ceea ce e relevant în acest din urmă roman este fascinația morții, un fel de beție a ei care-l posedă pe adolescentul de 15 ani condamnat de austrieci la moarte prin spânzurare. Ideea jertfei care are ceva din vina tragică a anticilor a atras atenția unor comentatori ai scriitorului, precum Camil Petrescu sau Perpessicius. Moartea, iată axul central al sensibilității sale ulcerate. Și dacă pledam pentru *Drama Casei Timoteu*, roman

***Mircea A. Diaconu**, profesor universitar, dr., la Facultatea de Litere a Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, prorector cu activitatea didactică și asigurarea calității. A îngrijit ediții din Mircea Streinul, Traian Chelariu, Iulian Vesper, Simion Mehedinți, Mihail Iordache. Este critic literar, eseist, filolog, membru al Uniunea Scriitorilor din România.

pe care l-am editat ulterior, privind cam de sus *Prăvălia diavolului*, din 1942, am făcut-o pentru că eram tributar încă perspectivei realiste. Dar Mircea Streinul este, finalmente, cum o demonstrem, la antipodul ei. În tot cazul, azi mi se pare că romanul acesta, un roman sinteză, însușește cel mai bine obsesiile și complexele ființei sale. Nu întâmplător, gândit ca o secvență dintr-un proiect mai amplu, Mircea Streinul îl precedă de *Viața în pădure*, roman publicat în 1939, pe care-l consideră un fel de explicație la *Prăvălia diavolului*. În același timp, o altă parte, a treia (iată, vorbim de o trilogie), ar fi trebuit să continue trama ideatică într-un roman cu titlul *Eroul soarelui*. Și, deși, mărturisește că

Auriul val al plaiului se pleacă.

acest roman „al războiului împotriva comuniștilor” ar fi fost deja scris, e limpede că Mircea Streinul nu-l scrisese încă. Că *Prăvălia diavolului* e un roman sinteză reiese și din faptul că autorul include aici alte câteva texte publicate anterior ca opere de sine stătătoare, că o primă parte a romanului conține astfel de scrieri autonome, dar și din faptul, mult mai pregnant decât în alte scrieri, al intra-textualității: multe din personajele celorlalte scrieri sunt invocate aici, validând astfel ca reală lumea imaginației sale. În tot cazul, azi cred că *Prăvălia diavolului* e romanul cel mai semnificativ pentru personalitatea, temperamentul, natura personalității lui Mircea Streinul. Cum spuneam, un roman sinteză.

Pe lângă toate acestea, ce constatăm după ce parcurgem lista reeditărilor este că, deși a debutat ca poet, deși a dinamizat decisiv viața lirică din Bucovina (la drept vorbind, romanele însele sunt poematice), deși a publicat mai multe volume de versuri (ultimul, în 1939, e prioritar o antologie; un altul, cu texte din alte volume, ar fi trebuit să-i urmeze), nu s-a reeditat nimic până acum din creația lui lirică. Cu atât mai mult i-au rămas risipite în ziarele vremii articolele de poetică sau reportajul, celebru, în fond, *Cernăuții. Orașul dintre cețuri*. Pentru plasarea operei propriu-zise în contexte de sensibilitate fundamentate teoretic care să ducă la o mai bună înțelegere a lui Mircea Streinul, cunoașterea manifestelor poetice scrise de el este esențială. Ediția pe care am îngrijit-o la Editura Știința din Chișinău (în 2024) cuprinde toate acest lucruri. Din ea selectez aici un fragment și analiza care urmează.

Cu toate încercările de recuperare de după 1989 – câteva reeditări, două studii monografice, un număr din „Jurnalul Literar” dedicat lui în 1995 –, Mircea Streinul este un scriitor quasi-necunoscut. Istoriile literare nu-l recuperează, așa cum dezbaterile pe diferite teme îl ignoră; o fac și multele antologii de poezie. În cel mai bun caz, numele îi este asociat, dar într-o manieră aproximativă și vagă, cu Bucovina, cu Cernăuții interbelici, eventual cu rudimente de tradiționalism, chiar dacă în *Istoria*

sa Călinescu vorbise despre „suprarealiști bucovineni”, niște suprarealiști care ar fi *devorat* expresionismul, îndreptându-și apoi atenția către literatura franceză. Or, dincolo de recuperarea operei lui privity în sine, câteva fenomene ar putea căpăta prin invocarea lui Mircea Streinul valențe noi. Am în vedere expresionismul, ba chiar și ceea ce Eugen Simion numea „existențialism românesc”.

Unul dintre puținele locuri unde înainte de 1990 numele lui Mircea Streinul fusese invocat era prefața lui Nicolae Manolescu la antologia de poezie din 1968. După mărturisirea „Am întâlnit poeți care n-au lăsat o operă valabilă în ansamblu, dar pot fi memorabili pentru o poezie sau chiar două” (invocați fiind Teofil Bugnaru, Corneliu Moldovanu sau Yvonne Rossingnon), tânărul, pe atunci, critic continua: „Poate că exemplul cel mai bun este Mircea Streinul, autor de mari cantități de poezie, din care numeroase strofe și chiar poezii întregi ar fi meritat să fie citate, dar care, în total, e un poet ilizibil și aproape fără valoare”. Afirmția lui Nicolae Manolescu se extinde cumva și asupra prozei sale. Într-o scrisoare din 2016, Vasile Andru îi scria lui Radu Mareș (*Când ne vom întoarce*, romanul său „periculos”, cum avea să-l numească autorul însuși, era tot o carte „bucovineană”): „ce vie și autentică este Bucovina ta, în comparație, de pildă, cu Bucovina schematică a lui Mircea Streinul, din romanul *Drama Casei Timoteu*”. Cuvântul schematic e aici relevant; intuiția lui Vasile Andru a funcționat bine. Nu spunea Blaga, vorbind tocmai despre expresionism, că „menirea individului e să se abstractizeze, să devină o *schemă*”? Fără psihologie, personajul trebuia încărcat cu un fel de voință originară, cu o energie trans-individuală.

La drept vorbind, cam aceeași privire, superior-disprețuitoare, care n-ar mai avea nevoie de argumente, circulă, ici-colo, și cu referire la traducerile lui Mircea Streinul din Georg Trakl. Asupra acestei chestiuni chiar merită să insistăm, întrucât aici putem identifica un bun punct de pornire în analiza operei lui. Și pentru aceasta voi pune pe două coloane secvența primă din poemul *Sebastian în vis* în traducerea lui Mircea Streinul din *Opera lirică 1929-1939* (în 1939, el publicase în volum distinct și *Cele patru poeme în proză ale lui Georg Trakl*) și în cea a lui Petre Stoica, din *Tânguirea mierlei* (1981). Așadar:

Helian (II)

(Versiunea Mircea Streinul)

Mare-i tăcerea grădinii pustiite,
Când tânărul novice-și încununează cu frunziș stacojiu fruntea,
Răsufllarea lui bea aur înghețat.

Măinile-ating vechimea apelor albastrii
Sau, în noaptea rece, albii obraji ai surorilor,
Încet și-armonic e-un drum la
prietenoasele-odăi,
Unde-i singurătate și foșnetul arțarului,
Unde poate mai cântă sturzul.

Frumos e omul și înfățișându-se-n întuneric,
Dacă el își mișcă uimit brațele și picioarele,
Și ochii de rostogolesc tăcut în orbite purpurii.

La vesperă se pierde străinul în neagră descompunere de noiembrie,
Sub putrede crengi, în ziduri pline de lepră,
Unde s-a dus înainte de-aceasta fratele sfânt,
Cufundat în suavul cântec de coarde-al nebuniei sale.

O, cât de singuratic sfârșește vântul de seară.
Amorțind se pleacă fruntea-n întunericul măslinului.

Helian (II)
(Versiunea Petre Stoica)

Aprigă-i tăcerea grădinii răvășite,
Când tânărul novice fruntea-și încunună cu frunze de rugină,
Răsuflarea îi soarbe aur de gheață.

Măinile ating vârsta albăstriilor ape
Ori în noaptea cea rece obrazii albi ai surorilor.

Ușor și armonios e un umblet spre primitoarele camere
Unde domnește singurătatea și-i susur de arțar,
Unde sturzul poate mai cântă.

Frumos e omul și deslușit în întuneric
Când uimit își mișcă brațele și picioarele
Iar ochii liniștiți se rotesc în orbitele lor purpurii.

La ceasul de seară străinul se pierde în negrul prăpăd de noiembrie,
Sub rămuriș putregăit, pe lângă ziduri pline de lepră,
Pe unde odinioară trecuse fratele-i sfânt
Cufundat în duiosul cânt de harpă-al nebuniei sale.

O cât de singur moare vântul serii!
Agonizând, capul se pleacă pe întunecimea măslinului!

Sebastian în vis
(Versiunea Mircea Streinul)

Mama ducea copilașul în lună albă,
În umbra nucului, a străvechiului soc,
Amețită de sucul macului, tânguirea sturzului;
Și liniștit
Se pleca în compătimire peste dânsa un chip bărbos,
Tăcut în întunericul ferestrei; și bătrânele mobile
Ale părinților
Zăceau-n ruină: dragoste și-autumnală visare.

Deci întunecată zi a anului, tristă copilărie,
Când băiatul cobora încet la răcoroase ape, argintii pești;
Pace și chip;

Când el se-arunca de piatră în fața cailor negri,
Steaua sa venea în noaptea cenușie asupra lui;

Sau dacă el mergea de mâna înghețată a mamei,
Seara, peste cimitirul întomnat al sfântului Petru,
Un gingaș cadavru zăcea liniștit în întunericul camerei
Și-acela ridica asupra lui recile pleoape.

El, însă, era o mică pasăre în golaș rămuret,
Lung clopotul în seară de noiembrie,
Liniștea tatălui, când el cobora în vis amurginda scară-n spirală.

Sebastian în vis
(Versiunea Petre Stoica)

Mama purta copilașul sub lună albă,
În umbra nucului, a socului bătrân,
Beată de laptele macului, de vaierul sturzului;
Și calm
În milă se înclină domol deasupra-i o față bărboasă.

În bezna ferestrei; și vechile mobile
Ale strămoșilor
Zăceau în paragină; iubire și reverie de toamnă.

Așadar, zi mohorâtă a anului, copilărie mâhnită,
Când băiatul cobora domol spre ape răcoroase, la pești de argint,
Tihnă și față;
Când el se năpusti vârtos înaintea bidiviilor dezlănțuiți,
În noaptea sură steaua i se prăvăli peste el;

Sau dacă mergea ținându-se de mâna înghețată a mamei,
Seara, prin cimitirul întomnat al Sfântului Petru.
În bezna camerei zăcea un cadavru plăpând
Iar acela își ridica deasupra-i pleoapele reci.
Dar era o pasăre mică în rămurișul desfrunzit.
Îndelungul dangăt de clopot în asfințit de noiembrie,
Tăcerea tatălui, pe când în somn cobora scara-n penumbra amurgului.

Către băiatul Elis
(Versiunea Mircea Streinul)

Elis, când mierla strigă în pădurea neagră,
Aceasta e privirea ta,
Buzele tale beau răcoarea albastrului izvor de stâncă.

Lasă, dacă fruntea îți sângeră liniștit,
Legende foarte depărate
Și-ntunecată însemnare a zborului de pasăre.

Tu, însă, mergi cu pași moi în noaptea
Care-i plină de struguri purpurii,
Și înalți mai frumos în albastru brațele.

Un tufiș de spini răsună,
Unde sunt ochii tăi lunari.
Elis, o, de cât timp ești mort.

Trupul tău e un hyacint,
În care-un călugăr își afundă degetele de ceară.
O, neagră peșteră-i tăcerea noastră,

Din care iese, uneori, un cerb suav
Și-și coboară-ncet pleoapele grele.
Pe tâmpile tale picură neagră rouă.

Ultimul aur de stele căzute.

Băiatului Elis
(Versiunea Petre Stoica)

Elis, când mierla cheamă în neagra pădure,
Să știi că e sfârșitul tău,
Buzele tale sorb răcoarea albastră a izvorului de munte.

Lasă, dacă fruntea ta potolit sângerează,
Străvechi legende
Și tâlcul tainic al zborului de pasăre.

Dar tu străbați cu pas vătuit
Noaptea ce-atârnă plină de ciorchini purpurii
Și brațele ți le miști mai frumos în albăstrime.

Sună răsură
Unde-s ochii tăi de lună.
O, Elis, ce mult e de când ai murit!

Ți-e trupul o zambilă
În care un schimnic își înmoaie degetele de ceară.
Tăcerea noastră-i un hău negru

Din care iese uneori o vietate blajină
Ce pleoapele grele și le coboară ușor,
Picură pe tâmpile tale o rouă neagră –

Ultimul aur al stelelor prăbușite.

Nu e nevoie de o analiză comparativă detaliată pentru a constata că traducerea lui Mircea Streinul nu e neapărat un eșec. Dincolo însă de valoarea în sine a traducerii, mai relevant e faptul că, traducând din Georg Trakl, scriitorul bucovinean exprimă o puternică solidarizare cu imaginarul poetului austriac. Să fi cunoscut el traducerile făcute de Cisek și Pillat (cu care a avut o relație specială; aveau să și moară în aceeași zi), publicate în nr. 6 și 8-9 (septembrie și noiembrie-decembrie 1922) din „Cugetul românesc”? Să fi citit și prezentarea pe care, în primul dintre numere, Cisek i-o făcea lui Trakl? Puțin probabil.

În studiul său despre ipostazele expresioniste ale literaturii române, Crohmălniceanu (la care trimit nu întâmplător) analizează prezentarea pe care Cisek i-o face poetului austriac: „După Hölderlin, spune el, doar Nietzsche

și el au mai reușit să atingă «seninătatea și monumentalitatea străvezie a soarelui apolinic». «Dar pentru Trakl drumul străbătut până la lumina aceea liniștită a fost greu, plin de frunze veștede, muiat de ploii nesfârșite, mărginit de putregai de seară și de culoarea brună a toamnei. La periferia orașelor mici se odihni, văzu cu ochi înțelegători tristul trai al oamenilor, amortire multă, corbi mulți... Întreaga sa viață n-a fost decât un vâl de agonie, rupt pe alocuri, pentru a face loc unui soare arămiu și tomnatec, pentru a duce mireasma fructelor coapte în ținutul vedeniilor». La Trakl, continuă Crohmălniceanu, citând din Cisek, «materia e spiritualizată, prefăcută în duh», «oamenii sunt umbre, pe nesimțite conduse de soartă, morții trăiesc, chipul agonic al naturii apare în orice colț al orizontului». Recunoaștem ușor aici câteva dintre constantele creației – lirice și epice deopotrivă – ale lui Mircea Streinul, căci traducând din Trakl, Mircea Streinul își exhibă, fără anxietate, descendența. Și poetul austriac nu e singura afinitate asumată explicit. Un volum conține comentarii la poemele într-un vers ale lui Ion Pillat, un grupaj din antologia invocată se numește *Texte la o suită țărănească de Rudd Rybiczka*, titlul unei cărți trimite explicit la Francis de Assisi, așa cum *Corbul de aur* parafrazează poemul lui Poe. Alte referințe livrești? Peter Schlemihl, Don Quijote, „ochelarii lui Hoffmann” etc.

Să vorbim astfel de livresc? Ar fi, cred, o eroare. Mircea Streinul plonjează fără rest în textele celorlalți, proiectându-și astfel propria existență, tulbure, febrilă, homoerotică, într-un imaginar obsesiv, psihanalizabil. În tot cazul, amurgul, rățacirea, locurile în descompunere și, în același timp, prea-plinul solar, peisajele stranii în agonie, traumele copilăriei, întunericul bizar și fantasmatic, nebunia, periferiile sordide, toate acestea fac parte din propriul imaginar și-l plasează pe Mircea Streinul în plin expresionism. Inexplicabil (deși, totuși, atât de ușor de explicat: Mircea Streinul a avut perioada lui de publicistică legionară și antisemită) e că Ov. S. Crohmălniceanu

nu-l invocă în studiul de referință amintit anterior. În fond, e în creația lirică a lui Mircea Streinul – în proză nu mai puțin – o opțiune clară pentru bucolic și pentru un panteism în descendența lui Rilke, care, având ca origine umilința, concretizează un spirit creștin natural, păgân. Iată secvențe dintr-un poem intitulat *Bucolice*: „Tânăr pom! // Când pe umeri frunzoși îți cade roua, o dulce-nfiorare / te cuprinde și-n mățăsoasa paloare de lumină, / care te plouă, sângele roadei viitoare trunchiul și-aprinde. // Albine, blânda lumină pe-un fagure de-amurg. // (...) // Câmpenește sună carele; oamenii duc pădurile toamnei acasă. / În ogrăzi se-aprinde fânarul. Șiștarele zumzăie și hargatele au pe mâini / miros de lapte proaspăt și cald; băieții oftează și genunchii li se strâng / într-o dureros de dulce-ncețtare. Căii nechează-n ocoale. / Iată – ciobanii s-au întors de la stele! / Ceasu-i prielnic de vis... // Da, noi am omorât fagii albaștri și sângele lor ne curge / mereu pe mâini – și ni-l ling cerbii îngenuncheați / într-o amintire, ca-n tinda unei biserici. // Prietenii s-au dus în case. Doamne, cât de singur am rămas! / Totuși, minunată mi-i singurătatea. Spăl stelele-n sudoarea / funții mele. Ascult somnul pământului. Oamenii cu păr albastru / se plimbă sub cimitir”.

De fapt, „goticul bucovinean” – sintagmă cu care Mișcarea Iconar se definea; Streinul a fost chiar în miezul ei – are un substrat păgân cu reverberații de natură expresionistă; nu întâmplător, în tot ceea ce scrie el, cel puțin ca intenție, putem identifica datele *noului stil* așa cum îl definea Blaga: „De câte ori un lucru e astfel redat încât puterea, tensiunea sa interioară, îl întrece, îl transcendează, trădând relațiuni cu cosmicul, cu absolutul, cu ilimitatul, avem de-a face cu un produs expresionist”. În fond, în imagini aurorale sau, dimpotrivă, în descompunere – cel mai adesea, auroralul și descompunerea se suprapun –, vocea lirică și eroii din proze sunt expresia unei neliniști înscrise în materie, a unor viziuni sumbre, chinuitoare, cu rădăcinile în concretul imediat. Eroii lui Mircea Streinul își plimbă straniețata – pe care n-o înțeleg, care-i posedă – prin locuri ciudate, care deformează totul în direcția sordidului sau a extazului. Goticul, așa cum îl prezintă unul dintre confrății de la „Iconar”, e vorba de Liviu Rusu, muzicologul bucovinean, ar însemna „desprindere de încătușarea lutului”, spiritualizare.

Și aici trebuie să invocăm un fapt și mai puțin discutat decât opera lui Mircea Streinul. Volumele, revistele, articolele tinerilor scriitori bucovineni (inclusiv din „Universul Literar” sau din „Vremea”, unde Mircea Streinul avea să publice reportajul *Cernăuți, orașul dintre cețuri*), sunt ilustrate adesea de linogravurile lui Rudd Rybiczka (1911-1998). Că Rybiczka e tipologic un expresionist o demonstrează și, cu tușele ei viguroase, cu energiile care răzbat din culoare și din materie, pictura lui de după 1940, când se stabilește în Germania. Or, în *Opera lirică* (1939), Mircea Streinul publică un grupaj intitulat *Texte la o suită țărănească de Rudd Rybiczka*, nici mai mult, nici mai puțin comentarii într-un vers la cele cinci linogravuri ale lui Rybiczka care funcționează ca veritabil manifest grafic. Și dacă le prezint aici, o fac tocmai pentru situarea acestor linogravuri în orizont expresionist. În linogravurile lui Rybiczka, schematizarea de care vorbea Blaga înseamnă o de-contextualizare a reprezentărilor proiectate în arhaic.

Dar arhaicul înseamnă original, arhetipal. În felul acesta, liniile abandonează mimeticul și realistul în favoarea unei i-realități extatice. În desenele lui Rybiczka, ceva ca o boală ascunsă mută concretul rustic în anistoric solar. Linogravurile lui, un fel de icoane păgâne.

Pe un fundal de stilizare care are ceva din ia românească, în prima dintre ele, un bărbat urmat de o femeie; el, cu o sapă pe umăr, ea, ținând în mână un vas în formă de amforă, ambii cu capetele plecate, îmbrăcați în costume simple, austere, într-o mișcare imperceptibilă. În registre suprapuse, șiruri de culturi agricole, coline dulci și, în planul cel mai îndepărtat, patru copaci identici, ale căror coroane au aură. Spațiu spiritualizat, așadar, într-un fel de extază. Comentariul lui Mircea Streinul? „Cu soarele spre lanuri și-albastrul cer”.

În cea de-a doua, în prim-plan, doi bărbați, unul cosind, celălalt, ascuțindu-și coasa, iarba înaltă înclinându-se gata să se prăbușească sub ascuțișul coasei, iar pe fundal, trei căpițe, un copac, a cărui aură dă senzația soarelui, nori, un curcubeu, câmpuri nedefinite și arbuști. „Auriul val al plaiului se pleacă”, comentează Mircea Streinul.

În a treia linogravură, în fundal, soarele masiv, pe jumătate asfințit, cu raze negre puternice, pe un fundal întunecat, sumbru, iar în prim-plan, un copac cu o tulpină excesiv de lungă, cu o coroană disproporționat de mică, dar de dimensiunea soarelui spre care e înclinat. La rădăcina lui, îmbrăcat tot în costum simplu țărănesc, un bărbat cântă la fluiet. În stânga, pe aceeași parte cu soarele, de mici dimensiuni, un alt copac și, șezând, un bărbat, multiplele linii orizontale groase dând senzația unei energii de care materia e pătrunsă. Versul lui Mircea Streinul spune „Ca mâne cailor aripi vor crește”, căci, între cei doi copaci de care sunt sprijiniți țărani (dimensiunile lor diferite sparg convenția mimetică și dau senzația irealului), într-o bățatură sub formă de cerc, transmندانă, deci, sunt câțiva cai cu capete plecate.

Or, după peisajul acesta încărcat de dungi negre groase, în linogravura următoare, un spațiu solar. În prim-plan, un copac, cu coroană armonioasă în care se disting schițate ramuri și frunze, împarte spațiul în două; în fața lui, șezând, un bărbat cântă la vioară, cu capul sprijinindu-se parcă de ea. Iar în fundal, câțiva copaci și, printre ei, în stânga, abia vizibile, câteva locuințe simple. În dreapta, o biserică. „Vara-i tristă și sufletul departe”, comentează liric Mircea Streinul. E aici un fel de punct culminant în suita țărănească gândită de Rybiczka, al cărui deznodământ apare în ultima linogravură.

Soarele în amurg, pe jumătate sub linia orizontului, cu mari raze întunecate, un fel de aură în același timp nu doar pentru spațiul văzut în integralitatea lui, ci și pentru călărețul, al cărui cap e cuprins în partea de jos a globului solar. Într-o poziție de abandon, calul însuși stă nemișcat, adăpându-se. Câțiva copaci pe fundal, sub linia orizontului, și un altul, în planul apropiat, în stânga, amplifică senzația de armonie care ascunde o taină. O armonie dureroasă. Soarele negru al melancoliei? Prea-plinul solar dezvăluind o agonizare creează un puternic presentiment al morții. De fapt, versul lui Mircea Streinul o spune răspicat: „Amarnic drum spre celălalt tărâm”.

Iată deci puternicele tensiuni ale unui imaginar care depășește mimesisul, pentru a se plasa în simbolic, punând în prim-plan tensiuni copleșitoare, stări agonice, puternicul sentiment al morții și al solarității. Și dacă vorbim de expresionism o facem doar pentru a pătrunde mai temeinic în miezul unei poetici, deși nu de metodă și de tehnică e vorba aici, ci de proiectare a propriului imaginar și, în fapt, a propriei existențe sub semnul trăirii, implicit al ideologiei, expresioniste.

Am ținut să fac aceste prezentări pentru a arăta că judecățile severe (i s-a reproșat lui Mircea Streinul naivitatea, eclecticismul, caracterul prolix) sunt nu o dată consecința unei poziționări greșite. Căci *cronica* Bucovinei pe care el a vrut să o

realizeze nu era una realistă, implicând fresca socială, politică, morală, cu psihologii corelate contextelor etc., cum aștepta un cititor ca Vasile Andru, de exemplu; cronica lui e poetică, schematică, obsesivă. Așadar „reconstituire” socio-istorică nu vom găsi în nici una din prozele sale. Cu atât mai puțin în *Prăvălia Diavolului*, un fel de roman sinteză care, pregătit în vederea unei reeditări, a declanșat scrierea acestor rânduri. Faptul reiese și din surpriza trăită de Virgil Ierunca atunci când a descoperit că romanul – despre care prozatorul îi spusese că va fi o mărturie a ororilor făcute de Uniunea Sovietică, vecinul de la răsărit, de a cărui ideologie Ierunca avea să se lase fascinat – e cu totul și cu totul altceva. „În primele cinci sute de pagini, nimic despre Rusia, spune el. Nici vorbă totuși de vreo dezamăgire”, avea să continue. La drept vorbind, din cele 900 de pagini (cât au cele două volume; în primele 248 e republicat, ca „explicație”, zice Mircea Streinul, romanul *Viața în pădure*), invadarea Cernăuților de ruși ocupă ultimele 230 de pagini. Chiar și în aceste pagini care pot fi considerate document ficțional, cronică a Cernăuților invadați de ruși, în centrul subiectului se află dezbaterea unor probleme morale, existențiale, ontologice. Una dintre ele, dacă sinuciderea poate răscumpăra o crimă accidentală.

Că vorbesc scrierile epice ale lui Mircea Streinul mai mult despre el decât despre locurile descrise? Fără doar și poate. De fapt, ele au o puternică funcție autoscopică, iar nucleele narrative – izolate sau prinse, destul de artificial de altfel, în structuri mai ample – funcționează ca mari metafore care relevă un temperament obsesiv și maladiv deopotrivă. În aceeași măsură, însă, ele spun ceva despre om, privit categorial și nu în ipostază concret-istorică. Prin urmare, personajele lui Mircea Streinul nu sunt psihologii, sunt pulsioni. Pentru început, argumentele în favoarea acestei perspective sunt acele enunțuri care țin, într-un fel de tezism, de *intentioauctoris*, precum motto-urile, cuvintele, să le spunem, explicative ale cărților, unele precizări finale etc. Precedat de *Viața în pădure*, *Prăvălia diavolului* se deschide cu aceste cuvinte, semnate chiar Mircea Streinul: „*Prăvălia diavolului* era numele unei închisori de sângeroasă celebritate în America războiului nord-sudist. Oare fiecare dintre noi nu trece, fie și numai o singură dată în viața sa, prin *Prăvălia diavolului*? Pe umerii mei simt toate lațurile și pietrele lumii”. Romanul pare să fie, prin urmare, consecința unei experiențe limită similare unei captivități. Iar ultimul enunț îl poziționează pe autor, chiar pe autorul concret (e chiar intenția lui Mircea Streinul), sub presiunea unei dureri absolute, originare. Prin urmare, aici nu mai e vorba de artă, ci de existență. Firește, unele scene vor putea părea naive, multe sunt neverosimile, altele frivole, poate adolescent-imature, dar autorul nu e interesat de cauzalități, de logică psihologică, de coerență morală sau socială, ci de sentimentul puternic, exasperant, de fapt, al vieții. Romanul propriu-zis se deschide însă cu un alt text explicativ, în care Mircea Streinul spune explicit că eroii romanului sunt el, sau omul, în general, a cărui problemă fundamentală e moartea: „Cele ce urmează poate că nu sunt romanul unor oameni, ci romanul unui singur om. Filo Taină, Largo Luria, Petruș, Isachie Lume, Domnichie Hupca, Mitruță Liopca și toți ceilalți sunt doar unul: eu sau oricare din cei ce-mi citesc lucrarea de față. Rămâne, deci, stabilit: cartea are un singur personaj. I-am putea spune: Omul. În fața lui se ridică realitatea cea mare: Cineva”. În paranteză fie zis, a ține să demonstrezi expresionismul unei astfel de perspective e superfluu. Prin urmare, dincolo de valoarea lui (Mircea Streinul declară că își iubește cu patimă cărțile – e ceea ce contează), romanul e expresia confruntării cu moartea (ca în germană, moartea e de genul masculin, e „domnul cu haine cenușii”), consecință

a iubirii plasate în contexte din viața concretă. Ar fi ridicol (căci ar părea pur și simplu inertial, convențional) să vorbim despre Eros și Thanatos aici, deși în spatele narațiunilor se află marile întrebări privind femeia și moartea. Nu știm dacă Mircea Streinul va fi citit cartea lui Otto Weininger, *Sex și caracter*, dar lumea lui ilustrează prea bine, inclusiv la nivelul evreității, poziția tânărului austriac, sinucis în 1903, la 23 de ani. Să-l fi influențat Weininger și pe Trakl? Câteva idei (relația dintre talent și geniu, de exemplu) ni-l arată pe Mircea Streinul în proximitatea lui, a discipolilor lui, și câteva dintre afirmațiile lui Andrei Hoișie despre Weininger, prefată la una din traduceri în românește ale acestei cărți, pot fi translate spre Mircea Streinul: că scriitorul e „chinuit de propriile obsesii”, că în spatele teoriilor lui se află (cum ar fi spus Freud despre Weininger) complexe ale copilăriei, că finalmente totul duce spre intoleranță etc. În fapt, „această temerară înverșunare în apărarea Absolutului «mântuirii» de amenințarea negației și decadenței, de a o opune convenționalismului și banalității cotidianului”, înverșunare ale cărei „pagube colaterale” sunt „ideologeme nefaste” și „derapaje funeste” constituie o bună oglindă a operei lui Mircea Streinul, a lui Mircea Streinul însuși.

Cert este că, pe fondul unui misoginism maladiv (mai mult decât un agent al ei, femeia e o formă de manifestare a modernității, civilizației burgheze) căruia i se asociază antisemitismul (*Viața în pădure* și *Prăvălia diavolului* oferă argumente clare, cred, pentru o schimbare radicală în această problemă; de altfel, sunt în posesia unui exemplar din *Opera poetică* cu o dedicație admirativă către Alfred Margul Sperber), la Mircea Streinul, ca în comentariul la ultima gravură a lui Rybiczka, moartea capătă conotația unei iluminări. În fond, despre această metamorfoză spirituală, păgân-mistică sunt scrierile lui Mircea Streinul. De aici, cuvintele: „Un sfat: să nu vă înspăimântați niciodată de domnul cu haine cenușii. El nu vă va turbura decât atunci când îl veți dori. Încercați, chiar, să-l iubiți. O merită! În apropierea lui, fiecare om, fie și cel mai josnic sau rău, devine mare și bun; în apropierea lui, ochii ni se deschid spre stele; în apropierea lui, începem să nu mai simțim barierele dintre Etern și sufletul nostru. // La adevărata cunoaștere a domnului cu haine cenușii ajung numai cei cu har, prin Sfânta Scriptură și prin faptă bună. Eu încă n-am ajuns; poate nu voi ajunge niciodată, cu toate că am și sugrumat pe cel mai crâncen dușman: orgoliul. Acuma vreau să învăț umilința. Aceasta se învață prin singurătate”. Iar invocarea, în final, a lui E.A. Poe nu are legătură cu poezia lui – deși, și aici, totul se plasează în enigmă –, ci cu proiectarea existenței în vis. De fapt, existența eroilor se derulează ca în vis, ca în basm, nu o dată. Nu întâmplător e invocat când și când E.T.A. Hoffmann, ca și câțiva pictori expresioniști. Cuvintele ultime ale textului introductiv sunt o mărturisire care, sub semnul expresionismului, unește biografia și arta: „Miile de ani, pe care le-am trăit în irealitate, poate că-mi dau dreptul să vorbesc astfel”.

Prin urmare, cum să ceri unui roman care face apologia visului, irealității, fantasmaticului să-ți ofere document moral, social și istoric? Cum să ceri unei opere care se configurează ca o explorare a omului să-ți ofere psihologii și frescă socială? În fond, *Prăvălia diavolului* e un roman despre agonie și exasperare, despre strigătul mut care se resoarbe în lumină și împlinire și, finalmente, despre neputința de a da sens vieții, așa cum *Drama Casei Timoteu* este unul despre vina tragică, enigmă nedescifrată care duce la marea împlinire a contactului cu energia primitivă a pământului. *Cazul profesorului Ipatie Hrisant*, una dintre narațiunile publicate anterior, reluată în *Prăvălia diavolului* ca narațiune izolată, conține la rându-i, după

o notă introductivă, următoarea afirmație: „Această aventură stranie s-a desfășurat în noaptea de 21 spre 22 decembrie 1936”. Pentru un om – căci scriitorul este unul – care face din scris un fel de fișă clinică, ce sens va fi având această precizare? Să fie un fel de memento referitor la propria-i biografie? Chiar dacă e destinată, finalmente, cititorului, ea sugerează o experiență limitată a scriitorului însuși. Despre ce-ar fi putut fi vorba? Despre o sexualitate eșuată? Despre o tentativă, poate, de sinucidere? Să fie totul – procedeu retoric – doar o simplă capcană pentru cititor? În strategiile narative ale lui Mircea Streinul, jocul nu-și găsește loc, deși ironia nu e cu totul absentă la el, dezvoltându-se însă în direcția excesului straniu, în convenție acceptată ca artificiu. În tot cazul, personajele sale trăiesc momente de prea-plin, de mare fericire, posibile numai prin proximitatea morții. Or, narațiunea aceasta – cu rădăcinile în Dostoievski, dar mai ales în, încă nescrisă, aventura profesorului Gavrilescu (Mircea Eliade avea să publice *La țigănci* în 1963; o scrisese în 1959) – conține la rândul ei o explicație: „Lucrurile ciudate care se întâmplă aici ar putea să pară de necrezut. / Totuși, nu e chiar așa. / Uitați-vă adânc în viața voastră și veți vedea că și voi aveți taine, care vă apasă și vă neliniștesc. / Uneori, ați vrea să vă răscumpărați secretele. Ah! Cât n-ați da ca ele să dispară, însă aceasta nu se poate și iată că vă duceți mai departe calvarul, care vă apropie de sinucidere sau nebunie. / Totuși, nu vă tulburați prea mult. / Marea dezlegare vine odată și-odată și liniștea vă va cuprinde pentru totdeauna. / Eu am trecut alături de moarte / Și nu m-am înspăimântat”. Calvar, sinucidere, nebunie, moarte – iată repere ale imaginarului metadiscursiv din opera lui Mircea Streinul, căruia i se alătură copilăria, misoginismul, orizontul eco etc.

Dincolo de valoarea operei lui (polemic, am putea întreba: dar ce e valoarea?), avem în Mircea Streinul un scriitor cum nu e altul în literatura română, un caz care adaugă acestei literaturi o fațetă neîntâlnită la altcineva (dar cu ce preț? da, cu ce preț?), un damnat, cum am scris cândva, cu rădăcinile în proza vieneză a începutului de secol, în poezia lui Trakl, cu siguranță, în atmosfera pe care propria-i biografie o proiectează în fantasmatic. Și când e vorba și de vidul interior, și de nihilismul hrănit de absurdul existenței, orizontul expresionist e dublat, eclectic, de trăirismul generației sale, asociat de Eugen Simion existențialismului. Eclectic? Există destule convergențe subtile între ardența expresionistă și abisul trăiriștilor. Nu întâmplător, Cioran îi scrisese la un moment dat lui Jacques Le Rider că îl fascinasese la Weininger „exagerarea amețitoare, infinitatea în negație, refuzul bunului simț, intransigența ucigătoare, căutarea unei poziții absolute”. În tot cazul, în *Prăvălia diavolului*, roman din 1942, asemenea lui Meursault (*Străinul* e publicat în același an), unul dintre personaje, director de bancă ajuns, în încercarea de a fugi de nonsensul existenței, clown, după ce împușcă o spectatoare, mărturisește: „N-aș putea să dau nici o explicație. Am ucis-o fără nici un motiv, și, după o clipă, adause: Cel puțin fără nici un motiv logic. Am ucis-o pentru că... Nu, nu sunt în stare să lămuiesc. Văzând-o în public, am dus automat mâna la revolver. Vă rog să nu înțelegeți greșit. N-am intenția să mă justific printr-o inconștiență fatală. Sunt perfect normal”.

Pe fondul crizei de identitate și al unei exasperări dezvoltate într-un imaginar care trădează o ideologie, Mircea Streinul caută soluții tehnice și experimentează la nivel formal cu un curaj care poate părea lipsă de abilitate narativă, dacă nu cumva inocență și naivitate tehnică. O face, de altfel, și în poezie; *bucolice*-le lui înghit reportajul unde oameni concreți, Rudd Rybiczka printre ei, sunt proiectați în orizonturi fantasmatic. Totul în proximitatea expresionismului: „Orașul dintre

cețuri! Cernăuți... (...) / Jidovi bătrâni și blânzi vând sulcină la tejghele; hamalii / descarcă la gară snopi de soare; Liviu Rusu, Rudd Rybiczka, / Leon Țopa și cu mine mergeam pe marginea liniei ferate: un tren / de marfă aduce câmpiile Cuciurului-Mare; ce solemnă plimbare! / (...) / și totuși, vom veghea pentru Doctorul Faust; / să fim în ploaia amurgului iubitori, prieteni! – sau alții / ne-au ucis și suntem morți într-o familiară plimbare duminicală? / Da! Noi am omorât fagii albaștri și sângele lor ne curge / mereu pe mâni – și ni-l ling cerbii îngenuncheați / într-o amintire, ca-n tinda unei biserici”. În tot cazul, câtă realitate, atâta fantasmă, într-un spațiu care agonizează și exultă. În tot cazul, în *Cernăuți, orașul dintre cețuri*, Mircea Streinul îl invocă pe Rudd Rybiczka, „ale cărui tablouri cu noapte și neguri sunt atât de tragice în lumina lor mohorâtă”. Dar în reportajul lui fantasmatic Mircea Streinul spune explicit: „Da, Cernăuții sunt un oraș care nu poate să-i placă oricui. Nu toată lumea gustă romanele lui Mircea Eliade. (...) Noi, însă, ne vom pune ochelarii hoffmannești pe nas și vom da o raită prin Cernăuții halucinanți de-un ciudat destin, ca să-i dezvăluim tainele și profundele frumuseți de oraș nordic, dintre cețuri”.

Să revenim, însă, la soluțiile tehnice pe care le experimentează Mircea Streinul. Cum precizam deja, *Viața în pădure*, roman publicat anterior, e reluat în *Prăvălia diavolului* ca „explicație”. Autonome total – unele dintre ele chiar fuseseră publicate anterior separat –, alte câteva secvențe pot fi considerate parazitare. În felul acesta, orice nouă operă ar putea îngloba tot ce îi precedă, într-un fel de poem despre Cernăuți, Cuciurul Mare, Bucovina și, în fapt, despre omul proiect în dimensiuni abisale, rățâcind, agonizând chiar în concretul istoriei. De aici decurge însă migrarea personajelor dintr-un text în altul și din real în fictiv, totul având drept consecință validarea ca realitate a lumii ficționale. Intratextualitatea dă senzația că narațiunile sunt decupaje din realitatea concretă, că personajele sunt din lumea reală. Prin urmare, nu doar lumea fictivă trece în concret, concretul însuși capătă o dimensiune fantasmatică. Poate că exemplul cel mai elocvent apare în *Războiul celor două roze*, unde la un moment dat aflăm că „Frozina ajunsese la podul cel mic de sub digul liniei ferate. Acolo veneau feluriți strigoi în timpul nopții și se-adunau sufletele tuturor celor ce muriseră de moarte cruntă. Baba Manchireha jura că, trebuind să treacă odată pe la miezul-nopții pe lângă pod, îl văzuse pe Ion Aluion, cel spânzurat în cursul războiului, pe Luca Urātu, care se-aruncase sub tren, pe Dumitru Dunic, cel chemat de știma apelor în fundul Derehluului, pe văduva Maria, care oprea ploile și vestește moartea... O lumină ciudată le izvora din ochi, iar strigoi prindeau în mâinile lor descărnate stelele care cădeau. Frozina, însă, nu se temea. Aici, între răchitele și tufele nenumărate, era o liniște bună și mare. Pârâuașul curgea fără grabă printre trestii și soarele tremura de frig în valurile lui răcoroase. Copacii erau numai sânge și aur și palorile pomătului lui Kranz din apropiere aveau o dulce moarte de înger în ele. Spre miază-noapte, biserica își înălța spre cer uriașul turn alb, care veghea cu învierile clopotelor ei văile multe și line”.

Ion Aluion, Luca Urātu, Dumitru Dunic, văduva Maria sunt personaje care apar în alte opere ale lui Mircea Streinul, așa cum, din *Drama Casei Timoteu*, în *Prăvălia diavolului* sunt invocați Paul Combra sau Anton Timoteu. La „Berbecul vesel”, cârciuma unde se vor întâlni eroii centrali ai romanului, intră la un moment dat Ipatie Hrisant, eroul uneia din acele secvențe ulterioare total independente, cineva presimțind că va avea o soartă groaznică. Undeva, se spune în trecere că o argată e în dragoste cu Macovei, argatul lui Domnichie Hupca, din *Războiul celor două*

roze; altundeva, cititorul află că o fată care se prostituează fusese îndrăgostită de Ion Aluion, iar Crăița Grigorencu, personaj important la un moment dat, își amintește de Ion Dracu și de Neculai Pavel, acesta din urmă, coleg și prieten al lui Mircea Streinul. Accidental, apar tot felul de nume din Cernăuții momentului, un Vasile Tarnavschi, niște Suhoverschi etc., dar și Ionel Teodoreanu, Traian Brăileanu etc. Împrietenit cu „banda mușchetarilor”, Stan Nimeni, de exemplu, ascultă poeme de Iulian Vesper, de George Drumur ori de Neculai Roșca, reproduse toate, ca și *Corabia beată* a lui Rimbaud, în traducerea acestuia din urmă. O scenă, cu cheie, are în centru o dispută între Barbu Slușanschi și Traian Chelariu, invocată de acesta din urmă în jurnalul său. Părintele Avacum, Ioniță Nimeni, preotul Gavril (pe tatăl lui Mircea Streinul îl chema Gavril) constituie un fundal care certifică adevărul lumii ficționale. Nu-i vorbă, în *Bucolice*, poem din *Opera lirică*, textul se organizează la un moment dat ca un reportaj fantasmatic în care sunt invocați prietenii săi poeți Ion Roșca, George Stratoiu etc.

Cu aceeași funcție, de a transgresa limitele dintre ficțiune și adevăr, Mircea Streinul introduce în roman secvențe descriptive care au valoarea unor reportaje propriu-zise. Cum se desfășoară un hram, ce înseamnă un bal al societăților studentești în lumea satului, cum arată interiorul unei cofetării anume, toate acestea trimit spre lumea concretă. Iată: „Intră în cofetăria Volosciuc din strada Română. Localul acesta avea o atmosferă prietenoasă, familiară, pe care-o cunoștea încă de pe când era elevă de liceu, căci venea cu Ghiță Onufri pe-aici. Cum afară bura, Crăița se simțea foarte bine pe canapeaua de pluș roș din ungher, unde era cald și plăcut. Răsfoi «Realitatea ilustrată», «Timpul familiei» și «Die Woche»; apoi, începu să privească forfota străzii. În față se găsea o stație de autobuze, care plecau spre Storojineț, Cozmeni, Sulița-Nouă, Herța și Dorohoi. Oameni nevoiași, evrei cu găște, golani și femei obidite staționau în curte sub ploaia mărunță. Crăiței i-ar fi venit mare poftă să plece cu ei, indiferent unde, ca să vadă peisagii noi, oameni noi, ceruri noi. Pe fața oamenilor din ploaie era ca un fel de fericire, fericirea aceea nervoasă și excitantă a plecării, care contaminează ca o boală. Unii plecau să-și întemeieze un nou rost în viață, alții plecau să revadă pe cineva drag. O să ajungă în târguri mici, însă simpatice, deseară, când s-aprind lămpile pe la ferestrele cu perdele albe și grațioase”.

Secvențe de reportaj, așadar, proiectate în orizonturi cumva general-abstracte, validate astfel ca fiind concrete. La un moment dat, sub titlul *O dramă în lumea circului*, romanul se folosește de soluția faptului-divers senzațional care prezintă crima unui clown, personaj central al romanului: „O înfiorătoare crimă s-a comis ieri seara în cirul Barnum, care, după o lungă lipsă din localitate, dă de câțva timp reprezentații în orașul nostru.

Clownul Bambus s-a oprit deodată din pantomima «Cuțulache devine om», care obținea un mare succes de ilaritate, și s-a apropiat de-o tânără fată din imediata apropiere a arenei.

Fără să spună vreun cuvânt, numitul clown a scos cu repeziciune un revolver, descărcând șase gloanțe în direcția fetei, care s-a prăbușit imediat.

La început, publicul a crezut că e vorba de-o nouă glumă a clownului său favorit și-a izbucnit în hohote de râs la grimasele paiatei, însă în curând și-a dat seama că nu e vorba de-o glumă, ci de-o cumplită și înfiorătoare realitate”.

Sunt soluții la care apelează Mircea Streinul pentru ca granița dintre real și fictiv să fie pulverizată. La un moment dat (să nu uităm că suntem în plină epocă a

autenticismului din proza tinerei generații, a lui Eliade, a lui Cioran – pe care Mircea Streinul îi citise prea bine), romanul reproduce notele confesiv-memorialistice ale unuia dintre personaje, care, la sfârșit, se spune, ar fi fost aruncate în foc. În continuarea unui astfel de proces, explicațiile lui Mircea Streinul însuși, din motto-uri sau din alte texte care-i însoțesc scrierile, fac ca autorul însuși – și, odată cu el, și cititorul – să locuiască în ficțiune, în imaginarul tensionat pe care ea îl construiește, chestiune asupra căreia voi reveni.

Poate că, depășind reportajul, pe linia I. L. Caragiale și Mircea Nedelciu, Mircea Streinul apelează la înregistrarea seacă a dialogurilor. Cea mai interesantă secvență este aceea în care, de la fereastra unui demisol, sunt preluate frânturi de conversație așa cum le aude unul dintre personaje, martor nevăzut. Proiecție în straniețate, vid și alienare? Mai degrabă un spirit care experimentează: „Se sprijiniră (e vorba de un adolescent și o fată, n.m.) de pervaz cu coatele; începură să privească seara; tineri ucenici se plimbau ținându-se țărănește de mâni și discutând despre fete, cărți sau cinematograf; câte-o pereche trecea încet, tăcând; rareori se-arăta vreun singuratic; seara îi îndemna la tovărășie pe oameni; până și bătrânii se plimbau câte doi trei la un loc.

... mi-a plăcut grozav Wallace Beery mai ales în scena aceea cu am întâlnit-o aseară și mi-a nu n-ai dreptate Gorki a fost un om ne vreau să-mi cumpăr un costum de mi-a dat inelul ăsta spunea că-l are de la slăbește-mă cu Bakunin al tău dacă vrei ceva adevărat citește trebuie să vii cu mine te rog de ce nu mă iubești și tu oare eu n-am venit nu nu-mi mai spune nimic Lucan e sigur că va primi serviciul ți-ai dat examene la atelier e un loc li ca mine o să murim și noi Iacove frumoasă primăvara vii și tu Elena îs în stare să-l bată și ...

Frânturile de conversație pe care le auzeau și care se amestecau într-o plăcută rumoare îl amuzau pe tânărul Luria; din unele, reușea să reconstruiască romane întregi”.

Iar experimentul merge și mai departe. Un capitol întreg reproduce Ordinul de zi al Mareșalului Antonescu, în care acesta ordona ostașilor români trecerea Prutului, după ce, anterior, în notă de subsol, era reluat un capitol din *Istoria literaturii române din Bucovina* de C. Loghin sau un articol-reportaj scris de I. Dominte despre masacrarea țăranilor la Suceveni, pe 1 aprilie 1941, preluat din ziarul „Bucovina”.

Cu tehnica aceasta de reportaj – uneori perspectiva e a unui grafician –, în locurile concrete din scrisul lui Mircea Streinul pulsează agonia și exasperarea. Peisajele, când nu strigă, vorbesc, căci materia e locuită de un tumult care lasă la vedere energii, tensiuni, un duh. Dacă uneori locurile sunt văzute prin ochii unor copii, alții nu mai știi dacă e vorba de o perspectivă sau pur și simplu lumea e altfel. Ploi, amurguri, păduri întunecate, singuratici hălăduind, periferii industriale, ape tulburi, ceruri înstelate, un extaz al materiei, iată care sunt preferințele lui Mircea Streinul, toate căpătând dimensiuni halucinante. Uneori e vorba de sordidul cotidian. Citim într-un loc:

„Pentru-a zecea oară se ducea la fereastra aburită de răceala zilei întunecoase profesorul Ipatie Hrisant, ca să vadă mereu același peisagiu mizer al uliței desfundate de ploile care stăruiau ucigător de enervante în acest început de iarnă fără zăpadă. Casele bătrâne, igrasioase, decolorate de intemperii și cu ornamente de prost gust deasupra balcoanelor cu balustrada ruginită măreau nota dezolantă a privescării. Câțiva castani desfrunziți zgâriau cu degete crispate cerul îmbâcsit de nouri joși și tulburi.

Mai departe, peste niște case scunde, cu tencuiala risipită în noroaie, se deslușeau spre Stânca-Roșă dealuri goale și negre, care nu adăugau nimic înviorător orizontului posomorât de-atâta ploaie. Profesorul își lipi de geam fruntea și rămase așa câțva timp. Zadarnic investiga cu privirea prin pustietatea cenușie a străzii. Nici un semn de viață. Geamurile caselor din față păreau pleoape putrede, închise deasupra unor ochi morți. Nici o mișcare, nici o tresărire, în afară de-ale băltoacelor din mijlocul uliței, pe care ploaia le înțepea cu ace mici și moi de apă vâscoasă. Însuși vântul se-ascunsese pe undeva, departe, să-și odihnească aripile muiate de pumnii mânioși ai burniței fără sfârșit”.

Altundeva, peisaje uniformizate și inși care caută sens în monotonia vieții comune: „Reclamele luminoase, albastre, verzi și violent roșii, o simfonie absurdă de culori țipătoare, se oglindeau strălucitor în asfaltul neted și lucios, mașinile lunecau elegant și fără grabă; mai puțin favorizați de soartă ca oamenii din automobile, pietonii îmbrăcați umil, cu haine de vreme rea, pășeau repede, balansând umbrelele, care păreau o uriașă pădure de ciuperci caraghioase, iar femeile de stradă, în număr redus din cauza ploii, se plimbau amărâte și profesional, așteptând să le cadă un client trimis de providență, preferabil din provincie, cu vagi pretenții de rafinement erotic, poate cap de familie, cu nevastă cicălitoare acasă, neurastenizat de uniformitatea rurală, uneori cu inexplicabile avânturi altruiste, dar destul de prudent pentru a avea câteva zeci de mii de lei la casa de economii, cam șmecher și licheluță, însă suportabil, neștiind cum să-și omoare urâtul până la plecarea trenului de noapte, și cu punga umflată de bancnote în buzunarul secret, ingenios camuflat în vesta cadrilată.

Cum nu voia să-și permită luxul unui cinematograf, Hrisant se plimbă câțva timp, înfruntând curajos revărsarea apelor cu miros de fân ud, răsfirat în șură, și de frunziș veșted, întristător de monoton în neclarul nopții, care îi loveau pălăria într-un fel de cântec vechi, suav, ascuns undeva prin faldurile unui suflot de adolescent naiv.

Cu dispoziția schimbată, profesorul găsi acuma că orașul e minunat în ploaie. Tenebrele pândeau în ganguri, în care lumina electrică nu reușea să pătrundă. Cerul părea aproape de acoperișul caselor diforme, în al căror cuprins de piatră roasă de intemperii ghiceai vieți stătute, consumate în disperări lente, cu finaluri eșuate sub monotonia binefăcătoare a climatului familial. Insinuând rotunjimi voluptoase de genunchi feminini în ciorapi de culoare roză, galantarele bogate ale unui bijutier își revărsau pe plușul azuriu reflexele mate și excitante. Trinaco, Hercules, Schmoll-Pasta, Standard, Cinema Scala, Radio-Ingellen... Zeci de reclame, unele agresive, altele modeste sau meschine, își întretăiau razele în piața Unirii, pe care Hrisant o traversă repede, chemat de nostalgia cartierelor mărginașe, unde oamenii își duc o viață a lor, enorm diferită de a celor din centru, și unde străzile se pierd întortocheate, fără identitate și fără mențiuni în voluminoasele anuare comerciale. Așa cum se desfășoară în întuneric, printre garduri dărăpănate și hardughii insalubre, nu le poți citi numele și le crezi pretutindeni. Strada asta, pe care-o traversează fără grabă, fluierând a cine știe ce pagubă, un om cu șapcă de apaș, vârată peste urechi, ar putea fi tot atât de bine în Londra ca și în Helsinki, sau tocmai în Melbourne, dacă nu cumva prin Arkansas”.

Imaginile de felul acesta, fals decupate din concretul citadin muncitoresc, periferic și sordid, ca și cele care proiectează peisaje naturale, sunt încărcate cel mai adesea cu tensiuni care, în maniera expresionismului, transcend materia. Concretul e numai un prilej pentru un salt în misterios, tainic, enigmatic, magic. Astfel se explică

desele întâlniri ale personajelor masculine, bărbați necăsătoriți, traumatizați parcă de posibilele întâlniri sexuale, cu domnul în haine cenușii, ori femeile-strigoi, știmate ale răurilor și nopții.

Dar o altă secvență mi se pare mai relevantă, cu atât mai provocatoare cu cât aparține prozei celei mai terestre (realiste, așadar), care are ceva din scrierile lui Rebreanu, e vorba de, deja invocata micro-narațiune numită *Războiul celor două roze*, un titlu finalmente ironic, chit că e vorba de o ironie sumbră. În textul acesta, un fel de basm, apare o zăludă, Frozina, femeie cu mințile pierdute care, în urma unei farse, e convinsă că stăpânul o vrea de ibovnică. Atunci când fiica stăpânului îi aruncă podoabele pe care le-ar fi primit cadou în foc (e vorba de o cutie cu zeci de pănglicuțe de mătase, ghirlande de flori de hârtie, brățări, o broșă de sticlă, un inel), „Frozina nu se opri decât în grădină. Nucul cel bătrân se înălța ca o biserică în întunericul albastru-verzui.

Apropiindu-se de trunchi, Frozina își făcu cruce, îngenunche și spuse Tatăl-nostru. Apoi începu să urce în nuc. Scoarța pomului era jilavă de rouă și picioarele femeii lunecau. Totuși, încet-încet, izbuti să ajungă la șerpia primelor ramuri, unde se odihni câțva timp. Deasupra, deși toamna mai rărise frunzele, coroana pomului era atât de bogată, încât nu se vedea nimic din risipa miilor de constelații, așa că Frozina trebui să continue urcușul.

Ram după ram, treaptă de-ntuneric după treaptă de-ntuneric; era un fel de scară a lui Iacob, care aștepta coborârea îngerului.

Pământul dispărea în cețurile frunzișului, care o izola pe Frozina de freamătul nopții de jos, revelându-i o lată noapte, mult mai profundă, o noapte de nesfârșite abisuri înstelate.

Ajungând sus de tot, femeia cuprinse cu un braț ramul de la vârf și se lăsă în voia gândurilor cari, acuma, se așterneau fără poticniri și încălciri. Ichimie se statornici lămurit în mintea ei. Frozina retrăi amănunțit farsa pe care i-o jucase din porunca Floarei. Își aminti de pumnii cu care o năruise flăcăul, însă nu simți nici o durere. Apoi, privind cerul, își spuse că nu poate fi prea departe de fruntea ei, pe care boarea înghețată a stelelor i-o răcorea binefăcător. Slobozind ramul, începu să culegă de pe boltă minunile din cutia fermecată”.

Suntem cu secvența aceasta în plin realism magic. În proximitatea lui se situează și *Viața în pădure*, romanul folosit ca „explicație” pentru *Prăvălia diavolului*. Aici, întâmplările se petrec în timpul războiului (e vorba de Primul Război Mondial), când mica burghezie românească, învățători, preoți, cu slugi care „spală până spre miezul nopții paharele” după jocul lor de taroc, trăiesc într-un fel de feerie a inconștienței. Or, Stan Nimeni, fiu de învățător, crescut ca în seră în casa familiei sale, e inițiat de Luca Urātu, un fel de Tom Sawyer mereu pe drumuri (acasă îl așteaptă doar violențele fratelui mai mare), în marile taine ale lumii – odată cu primele impulsuri erotice, apar și întrebări despre moarte –, în marile nostalgii și în marile soluții de vindecare. În centru este însă povestea lui Luca Urātu, care, după ce fugise noaptea pe deal să fure luna – există o magie a ei; cu ea, crede că ar putea vindeca suferințele lumii – și după ce, ca un Robinson, trăiește cu lupii în pădure, are presimțirea acută a împlinirii prin umilință și generozitate – și deopotrivă a disperării născute de zădărnicia vieții. Fata de care e îndrăgostit stârnește tulburări și celui care-i devenise frate de cruce, Stan Nimeni, pe care-l inițiasse în viața adevărată, suficient motiv pentru a presimți că dragostea nu are forța unei contopiri absolute. Fata e în sine un element perturbator.

Obsesia unei contopiri totale, nu a trupurilor, ci a sufletelor, care să recupereze starea de androgin, nu va fi posibilă decât, o vor spune prozele ulterioare, prin moarte. În tot cazul, după experiența conviețuirii cu lupii și după revelația iubirii care nu poate fi decât simulacru, din adversarul feroce al lui Iuridovi, care provocase moartea unuia dintre „ostașii” lui (el era generalul), Luca devine inițiatorul unei păci de neînțeles pentru ai săi. Renunță la orgoliu; își asumă umiliința. Să deducem că în 1939, când apare *Viața în pădure*, Mircea Streinul depășise faza antisemitismului concretizat într-o retorică excesivă la „Iconar și la „Buna Vestire”? De altfel, Stan crescuse într-o astfel de atmosferă, din moment ce credea că Letman Beer, cârciumarul, ar fi necinstit fetele din sat și i-ar fi băgat pe copii „în poloboace cu blană de cuie” pentru a le bea sângele „păstrat cu grijă în niște vase de argint masiv”. Cred însă că misoginismul manifest din scrisul său (o analiză detaliată a ipostazelor feminității ar trebui, evident, făcută), expresie a unei răvășitoare, obsesive, torturante uri de sine, nu-și mai aliază antisemitismul. O analiză atentă a câtorva detalii ar putea releva parcurgerea de către scriitor a unor mutații; câțiva evrei bătrâni, încercând să se refugieze din calea rușilor, stârnesc simpatia naratorului.

În tot cazul, ca să revenim, căutat de puiul de lup pe care-l salvase de la moarte, Luca îi spune că n-are ce căuta între oameni. E aici o puternică angajare împotriva civilizației, expresia unei căderi. „Doamne, sufletul mi-i prea mic pentru atâtea dureri!” e o afirmație care în acest context trebuie plasată. Cât despre moarte, când viața în pădure a devenit imposibilă, iar, în recuperarea absolutului, iubirea s-a dovedit neputincioasă, ea este experiența salvatoare pe care Luca Urātu o trăiește, ca ultimă experiență a dezindividualizării. Primul pas a fost împăcarea cu Iuridovi. Al doilea, aruncarea în fața unei locomotive, căci e la Mircea Streinul o fascinație a trenurilor, locomotivelor, gării, căii ferate, o fascinație morbidă, dar, în sensul ei profund, salvatoare.

Or, în *Prăvălia diavolului*, la temelia narațiunii centrale stă tocmai această ideologie. Despre ce e vorba? Într-un *Prolog* intitulat *Hottentotentantenattent-aetertaten* (sau un cuvânt nemțesc, pe care cititorii sunt rugați să-l caute în dicționar), Largo Luria, funcționar la primărie, asemenea unui alt Lefter Popescu, sub protecția unei idei lansate de Leonțiu Vavra, decide să-și dea demisia și să-și înfrunte superiorul. Toți aveau, de fapt, un puternic sentiment de neîmplinire socială. Singura salvare era „Berbecul vesel”, restaurantul unde cei patru prieteni făceau o adevărată academie liberă, locul unde „Leonțiu Vavra cobora încet din întunericul *Rodului de noapte*”, iar „Isachie Lume, Largo Luria și Filo Taină erau frați buni cu magii lui Memmling”: „într-adevăr, pereții nici unui alt restaurant din Cernăuți nu auziseră discuții mai înalte de cum auziseră pereții «Berbecului vesel», care se familiarizase perfect cu Critica rațiunii pure, Husserl, Bach, Bruckner și Borodin, Poe, Ștefan George și Racine, Picasso, Kokoschka și Van Gogh, Ion Barbu și Arghezi, Constantin Lucreția Vâlceanu și Miron Paraschivescu, Pătrașcu, Mac Constantinescu sau Silvestri și Filionescu...Garsonul Ghiță jura pe Gauguin și Li-Tai-Pe, pe Paul Constantinescu și Liviu Rusu. Îi și spusese cândva lui Luria că intenționează să-și procure cărți de vizită cu mențiunea absolvent al academiei libere «Berbecul vesel»”.

Pentru a se elibera de orie constrângere socială (e aceasta o formă de revoltă, în fond), cei patru bărbați, nu la prima tinerețe, dar necăsătoriți, unul dintre ei avea un doctorat în Germania, iau decizia să împartă banii pe care Leonțiu Vavra îi căpătase pe o moșie primită moștenire și să plece în lume pentru a se realiza social. Urmău

să se întâlnească după trei ani, iar cei care n-ar fi reușit social ar fi trebuit să se sinucidă. Pactul cu diavolul? Diavolul e mereu prezent în proza lui Mircea Streinul, niște prostituate se pare că fuseseră chiar la un spectacol cu Mefisto. Așa cum vom vedea, de reușit nu reușește nici unul. De fapt, abia banii îi proiectează în bolgiile lumii moderne, și când se vor întâlni, unii dintre ei după experiențe dureroase, decid nu să se sinucidă (amenințarea aceasta n-a bântuit pe nici unul dintre ei), ci să se retragă într-un sat din Basarabia ca într-un falanster și să pornească, izolați de lume, o viață naturală. E aici un fel de refugiu, asemenea aceleuia al lui Luca Urātu. Dar experimentul nu poate fi dus la capăt din cauza invaziei sovietice. Istoria e mai puternică decât visul, deducem, așa încât șansa acestei salvări se dovedește o iluzie. Nu-i vorbă, o demonstrase și *Viața în pădure*. Așa încât, actual, romanul este o pledoarie pentru fuga din lume în natura sălbatică.

Dar pentru imaginarul și ideologia subiacentă definitorie pentru Mircea Streinul experiențele prin care trec cei patru tineri sunt cu totul relevante. Înainte de a trece însă la poveștile lor, așa cum am văzut deja, Mircea Streinul pune în scenă istoria altor inși, în micro-narațiuni cu totul independente narativ. Am vorbit despre *Războiul celor două roze*. Următoarele două, *Prietenul oamenilor* și *Cazul profesorului Ipatie Hrisant* propun subiecte semnificative pentru obsesiile lui Mircea Streinul. Prima dintre ele este povestea lui Mitruță Liopca, mecanicul de locomotivă îndrăgostit de mașinăria sa cu o dragoste cumva maladivă – trenurile sunt ca niște diavoli moderni, cu suflet –, care trăiește cu nostalgia dureroasă a satului din care a plecat. Ca într-un tablou expresionist, se întoarce spre casă („Suburbia Caliceanca părea moartă sub nouri. Nici câinii nu lătrau. Fâșii dese de ceață își târau pe uliți fantasticul hoit alburii. Mecanicul mergea ca o fantomă readusă în lume de capriciul vreunui vrăjitor răutăcios, plictisit de ploaie”) și o găsește pe Axânia, nevasta lui, cu un ibovnic, Kaziu Sidoriuk, „apaș” cu „mușchi de bivol”, cu câteva omoruri pe conștiință. Umilit de reproșul femeii că e, cum zice satul, un bărbat „bicisnic”, se întoarce la depou și pornește locomotiva. Or, lângă el apare „un om subțire, palid, care semăna cu un funcționar comercial”, cu pantofii curați, deși afară ploua și era noroi, „domnul Moarte”, prieten cu văduva Maria din Cuciurul Mare. Ca în transă, după ce a fost convins că moartea nu înseamnă durere, că altădată străinul intervenise în ultima clipă pentru a evita un accident mortal datorat neglijenței unui cantonier (lui încă nu-i venise ceasul), că animalele mor fără să se teamă, supunându-se cumiți, în fine, că va lua cu el și locomotiva, Mitruț Liopca sărută mâna necunoscutului și, cu un sentiment de împlinire, accelerează până când are loc impactul fatal. Așadar, sunt aici două-trei teme recurente la Mircea Streinul: bărbați fără vlagă, în opoziție cu virilitatea brutală a unor naturi primitive, căsătoriți cu femei care-și găsesc împlinirea sexuală prin adulter; în subsidiar, agonia determinată de plecarea din paradisul rural, originar – și finalmente, moartea, ca împlinire. Totul, cumva în preajma absurdului. Singurul sens al vieții e chiar moartea. În felul acesta implicitul strigăt disperat (e vorba, mai degrabă, de cenușa lui) se asociază extazului; locomotiva ucigașă îl însoțește în moarte.

În ce privește povestea lui Ipatie Hrisant, cititorul era avertizat asupra lui încă din prima scenă petrecută la „Berbecul vesel”, unde intră ca un străin. „După ce privi cercetător în jurul său, se așează în ungherul cel mai ferit. Necunoscutul purta o haină închis-cenușie, bine croită, însă nu exagerat de elegantă. Cravata era și ea întunecată, dar avea gingașe reflexe argintii, care se potriveau cu părul lui puțin albit

pe la tâmpile. Ceru vin și începu să bea încet, cu gândurile aiurea”. Unul dintre cei patru tineri presimte că pe profesor l-ar aștepta o „soartă înfiorătoare”. De fapt, bărbat singur, profesorul de latină (care lucra de 6 ani la o ediție Vergilius; nu întâmplător Vergilius, căci *Bucolicele*, poate și *Georgicele* fac parte din programul poetic al lui Mircea Streinul) e un personaj straniu. Alienat, după ce crezuse că proprietărea sa va fi fost asasinată (întâlnindu-se cu ea, bătrâna îi face pledoaria confortului mic burghez al vieții de cuplu), își părăsește locuința și, asemenea lui Gavrilescu, din *La țigănci*, rățăcește fără scop, cu presentimentul unei mari nenorociri, într-un decor artificial, dezolant și promiscuu care alimentează ideea că viața e o farsă. Fantomatic, e omul de oriunde, de oricând. Când îi apare în față o necunoscută, cu „ochi verzi, întunecați, de apă adâncă, umbrită de sălcii”, ale cărei haine sunt cu totul uscate, deși afară plouase, devine brusc fericit, se îndrăgostește de ea și înțelege că tot ce a trăit e de o „banalitate exasperantă”. Finalmente, o cere de soție. Întâlnirea cu vulgarul Vasilescu, coleg de cancelarie, nu-i decât o piesă de contrast; Vasilescu însuși e sub iminența morții. Lent, înțeasă ca o consecință a iubirii, ideea morții face ca, după ce necunoscuta a dispărut în cimitir înainte de răsăritul soarelui (e o știmă? e moartea însăși? e o fantasmă?), Vasilescu să-și taie venele cu convingerea că, murind, o va reîntâlni. Totuși, înainte de a se stinge, se întreabă cum va avea ea loc din moment ce moartea distruge orice urmă de conștiință. Stranie, ironie amară poate, e și trecerea unei umbre, care „zâmbi cu multă prietenie și trecu mai departe”, pe lângă locul în care a avut loc sinuciderea, Moartea ca un drog, așadar, care, întrucât dă sentimentul absolutului, ca o mare taină, fascinează bărbați devitalizați, singuratici, cu un accentuat sentiment al inutilității.

Care e „marea dramă”, sintagmă invocată la sfârșitul narațiunii, din spatele acestei povești? Cert este că ambele narațiuni pun în scenă obsesiile lui Mircea Streinul, obsesii cu cauze nu atât livrești (chit că scriitorii sau pictorii expresioniști sunt invocați de câteva ori în roman), ci biografice. Mircea Streinul pledează adesea pentru literatura care nu e artificiu, nu e calcul, nu e *literatură*, ci expunere a dramelor omului. Iată cheia cu care trebuie descifrată opera și deopotrivă biografia sa. Și aici trebuie precizat că, pe lângă fondul neo-expresionist, Mircea Streinul trăiește sub amprenta generației lui, a trăiriștilor pe care Eugen Simion îi vedea ca pe niște precursori ai existențialismului și ai absurdului. În proza lui Mircea Streinul e, orice s-ar spune, o fervoare nihilistă, cu rădăcinile în Schopenhauer, care se opune voinței oarbe de a fi; de aici, aerul de exasperare, de strigăt mut. Hrănit de o neliniște care-i acutizează fantezia, vitalismul său devine un anti-vitalism. Îi invocă și el pe Papini, pe Gide, un capitol reproduce (cum, din moment ce le-a aruncat în foc?) memoriile lui Largo Luria la persoana I, iar istoriile personajelor sunt experiențe prin care Mircea Streinul își explorează propriile angose. De aici, trecând printr-un eclecticism (care e și rodul unor naivități de experimentare) care-i pune alături pe Dostoievski, Eliade și mulți alții, ajungem la Camus sau Bulgakov. Asemenea lui Meursault (*Străinule* publicat în 1942), Filo Taină, care ucisese o spectatoare, fata care cu mult timp în urmă îi dusese un bilet viitoareii lui soții, de care avea să divorțeze, mărturisește: „N-aș putea să dau nici o explicație. Am ucis-o fără nici un motiv, și, după o clipă, adause: Cel puțin fără nici un motiv logic. Am ucis-o pentru că... Nu, nu sunt în stare să lămuresc. Văzând-o în public, am dus automat mâna la revolver. Vă rog să nu înțelegeți greșit. N-am intenția să mă justific printr-o inconștiență fatală. Sunt perfect normal”. Și cum să nu te gândești la Bulgakov când citești secvențe precum

următoarea: „Mister Justus Flink era năucit. Așa ceva nu mai văzuse. Motanul acesta va face praf întreaga Americă! Trebuie să-l obțină numaidecât... Și se va re-ntoarce imediat în USA. N-are ce să mai caute în Europa. Când Ghiță termină aria, managerul aplaudă, bătu din picioare, urlă atât de entuziasmat era! Zbârligău făcu o reverență, îl privi chiorâș pe american, dădu nervos din coadă și sări înapoi pe poloboc, ca să-și reia fericitul somn motănesc”. Fac parte, toate acestea, din istoria unuia dintre cei patru eroi, care se vor convinge, finalmente, cum spune Filo Taină, că nu au geniu, ci, eventual, talent. Distingției acesteia îi dedicase un capitol și Weininger în cartea deja invocată. Unuia dintre prieteni, Filo Taină, clovnul care ucisese și care, apărât de Ionel Teodoreanu, fusese absolvit de vină, spune: „Îți scriu fiindcă sunt copleșit. De la terminarea procesului și până azi m-am gândit tot timpul la un singur lucru: oare am făcut bine când ne-am unit în legământul acela? Adevărat, am ajuns s-avem bani. Destui ca să putem întreține câteva amante, să plecăm în limuzine de mare lux și să mâncăm toate bunătățile. Dar au toate astea vreun rost? Ce importanță prezintă faptul că posed un Hispano-Suiza în loc de-un Ford? Da, Leonțiu, n-am reușit decât să ajungem niște mahalagii ai gloriei. Geniu n-are nici unul din noi,ăștia patru. Voiam, după cum ții minte, să-l suplینim prin bogăție, însă n-am ajuns să cumulăm bogății atât de mari, încât să putem întreprinde ceva grandios cu ele. Și nici nu vom ajunge vreodată să acumulăm bogății atât de mari. Și știi de ce? În orice întreprinzi, trebuie să pui tot sufletul. Îți trebuie geniu ca să devii un Rockefeller și noi n-avem decât talent, adică nu ne putem concentra asupra unei singure idei.

Căci geniu este trăirea într-o singură idee. Clinic, geniu nu e, după părerea mea, decât monomanie, dar o monomanie dumnezeiască. Eminescu, oare s-a gândit vreodată la altceva decât scrisul său? Iubirile sale au fost divertismente, au fost o chestiune cu totul secundară, după cum, de asemenea, secundare îi vor fi părut amabilitățile protectoare ale lui Titu Maiorescu. (Sunt curios ce voia să spună Slavici într-un interviu, afirmând că știe o mare taină despre Eminescu, dar că n-o va divulga niciodată și, într-adevăr, nici n-a divulgat-o).

Prin urmare, nu vom avea, chiar de-am trăi o mie de ani, o avere atât de mare, încât să creăm ceva magnific cu ea. Nu, Leonțiu, nici o piramidă nu ne va purta numele...”

În fine, am identificat în linii mari tiparul imaginar – de fapt, ideologic și deopotrivă ontologic –, în care se va plasa și destinul celor patru tineri care decid să renunțe la constrângerile sociale și să-și câștige libertatea prin intermediul banilor. Cum se concretizează el în destinul eroilor? Cum romanul e quasi-necunoscut, trebuie să detaliem.

Cu o mamă vitregă (mama naturală n-ar fi avut noblețea morții!), Largo Luria se refugiază în poveștile unui argat, în așa fel încât, vrând să se întâlnească cu diavolul, care ar fi sursa lor, umblă noaptea prin locuri periculoase, devenind astfel „frate cu fagul și cu mestecenii”. Dar vraja copilăriei se rupe și e obligat să plece la Vatra Dornei, în munți, ca într-un fel de exil. După terminarea studiilor, se-ntoarce în Cernăuți, își cunoaște prietenii de la «Berbecul vesel», apoi își propune să-și educe fratele vitreg, aproape abandonat de părinți, figura centrală a romanului în perioada ocupației sovietice. Când Ștefan, căci despre el e vorba, se îmbolnăvește de o boală lumească, e nemilos, apărătorul unor principii inflexibile, așa încât despărțirea e inevitabilă. Nu-i vorbă, educația sa era una de autodidact: „Am citit mult și amestecat. Fără nici un stil. *Faust*, *Lauspediculi* al lui Daniel Heinsius, pe Nietzsche ca și pe Sâr Peladan,

pe Josephus Flavius, pe Edgar Wallace, pe Rabelais ca și pe Saphir, pe Shakespeare și romane în fascicule... Am învățat din curiozitate ebraica și m-am specializat în matematici, mă pricep în toate câte puțin. Păreră mea neclintită era că așa e bine. Dar am rămas ca un controlor de bilete de teatru, care nu vede niciodată spectacolul... Credeam cândva că sunt un umanist și n-am ajuns decât un diletant în tot ce gândesc și fac. Sunt diletant căci mă entuziasmez de aproape orice carte, pe care o citesc. Am jurat, succesiv, pe Giovanni Papini, pe Emil Cioran, pe toți sumbrii desperați ai Nordului, pe Mircea Vulcănescu, pe Max Stirner, pe Mircea Eliade... Când am descoperit scriitorii bisericești, m-am repezit lacom și asupra lor. Fericitul Augustin, Ioan Damaschinul și formidabilul Origen m-au pasionat timp de un an, ca, apoi, să cad în cealaltă extremă: Engels, Marx și Lasalle. În cele din urmă, i-am aruncat și pe aceștia. Am încercat să scriu. Voiam să creez un tip opus lui Gog al lui Papini. L-aș fi numit Magog. Mi-am dat seama la timp că nu voi reuși niciodată să scriu.

Cuprinzându-mă, într-o noapte de insomnie, teroarea ideii de moarte, am început să citesc pe nerăsuflăte și fără concluzii cărți ca *La survivance humaine*, de M.Cornillier; *La grande énigme*, de Léon Denis; *La magie et l'astrologie* a lui Maury; *Memories and studies* de James William și altele, indiferent dacă autorii erau iluștri ca Flammarion, Allan Kardec, Conan Doyle sau simpli mistificatori și jalnici mistificați.

Astăzi mă mulțumesc cu romanele criminale.

Am fost pervers. E. Lovinescu scria undeva, cred că discutând o carte a lui Mircea Eliade, că perversitatea constă în a voi să modelezi întreaga lume după chipul sufletului tău. Am fost întotdeauna un groaznic pervers: doream din răspuțeri ca prietenii mei să admire cărțile pe care le admiram eu, să iubească muzica lui Ravel și Debussy, când ei o iubeau pe aceea a lui Bach sau a lui Beethoven, să le placă miniaturile italiene din secolul al XVI-lea, să deteste radio-ul și răsăritul soarelui, să le fie scârbă de cântatul noptatic al cocoșilor, să aibă fobia călătoriei cu avionul sau să se pasioneze pentru filatelie și șah. Odată, am pierdut întreaga stimă față de un mare savant ebraist (Vasile Tarnavski); motivul: spusese că șahul e prea greu ca să fie o distracție și prea ușor ca să ajungă o știință.

În prezent, sunt pe cale de-a deveni un hiper-normal: vreau ca toți oamenii să aibă preferințe absolut contrarii alor mele”.

Aici, în fine, e trecutul său. Ce s-a întâmplat cu el după pactul de la „Berbecul vesel”? Aflăm doar că a devenit mare industriaș în Cernăuți.

Mult mai interesantă și complicată este povestea lui Filo Taină. Mare bancher (ar poseda un Pacard cât un vapor), merge pe jos la o serbare populară a studenților la Plaiul Cosminului, unde o fată, „amestec de feciorie și perversitate”, pedagogă de liceu, „dezvățată”, cum i se spune, Crăița Grigorencu, îi stârnește orgoliul masculin. Un dans cu ea îi dă senzația androgenului: „Am să mor, spuse dânsa; totuși, continuă să se rotească; nu mai erau doi oameni, ci unul, un androgin perfect, care, parcă, voia să sfideze însăși viața și însuși cerul, care se-apropia tot mai mult de oamenii prinși în arcanele de foc ale danțului”. Dar în miezul nopții pornește singur spre oraș, înspăimântat de grandoarea nopții: „Când ajunse la podul de lângă moară, se opri. Obosise. Ca să se odihnească se sprijini de parapet. Pârâul, destul de larg și de adânc sub pod, murmura bătându-și de malul cu sălcii valurile înstelate. Foarte departe, o lumină pălpâia în geamul unei case. La sate, e cam neobișnuit să ardă lumină la un ceas atât de târziu și Filo se gândi că trebuie să fie vreun bolnav sau un mort la casa

aceea. Apoi, ochii îi rătăciră, spre răsărit. O dungă alburui-viorie, care se topea într-un albastru deosebit de gingaș, vestea că în curând se va arăta luna. Filo își aminti de-o legendă, care susținea că e folositor pentru dragoste ca feciorii să se scalde la răsărit de lună în ultim pătrar și, zâmbind copilărește, coborî malul, fără să stea mult pe gânduri, se dezbracă și se-aruncă în apa neobișnuit de caldă a pârâului”.

Or, de niciunde, în apă apare o fată („Doar nu-i fi fiind știma apelor?”, întreabă el), cu care trăiește experiența iubirii originare, cuplu păgân și paradisiac deopotrivă. „Mirosind a iarbă crudă” și-a lapte proaspăt, fata e natura însăși: femeia „nu spuse nimic, ci primi sărutarea bărbatului de alături, care-o cuprinsese ca pe-o amforă. Și trupul fetei îi și păru pur ca la lutul trecut prin flacăra al unei amfore, care conține miresme de vin sacru, demn de buzele unor zei. Privind-o în ochi, în care luceau toate stelele cerului, bărbatul primi darul tainic al fecioarei, și ea nu plânse și nu strigă, ci-l primi cu liniștea și cuminența, cu care pământul primește sămânța binecuvântată a semănătorilor. O adevărată ploaie de stele se risipi asupra lumii”. Dar fata dispăru pur și simplu și, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, îi trimite un bilet Crăiței în care pur și simplu o cere în căsătorie. Nu de iubire e vorba, ci de exhibarea forței sale sociale și poate masculine. Însă căsătoria e un eșec. Proiectată în tiparul păcatelor modernității, Crăița devine o păpușă mecanică, el însuși trăind simulacrul orgoliului. Studiază și învață tot felul de strategii de seducție, totul sfârșind cu violența fizică, cu sărutatul picioarelor, cu mărturisirea femeii că l-a înșelat și cu plecarea ei de-acasă. Vestea că a avortat îi stârnește revolta; conform legii, era nevoie și de consimțământul său. Așa încât, depune toți banii la o bancă din București, lasă afacerile în seama unui administrator, renunță la tot și începe o adevărată aventură de clown. Împreună cu câinele salvat de pe stradă, joacă „vestitul sketch al mizeriei umane”, un rol implicând alienare, grotesc, straniețate. Vidul existențial îl aruncă în brațele alcoolului și, după cum știm deja, a crimei. Eliberat, dar înspăimântat de singurătate, Filo nu-și găsește rostul (ia de pe stradă trei cerșetori și-i duce cu el acasă să se îmbete). Sunt aici detaliile unei fișe clinice, dar finalmente, pleacă în America pentru a-l răscumpăra pe Sbârligău, motanul de la „Berbecul vesel”.

Cât despre Isachie Lume, fascinat de astrologie și de horoscop, pasionat de iluzia teatrului și de gravuri, el acceptase propunerea de a împărți banii și de a face experiența libertății pentru că visa să se dedice mai mult fanteziei și să-și refacă și recupereze copilăria. Dar trăiește „vârsta critică a bărbaților” (ei ar trăi-o în plan spiritual, femeile, în plan fizic), așa încât, când află că Filo Taină a plecat în America, hotărăște și el să fugă. Prin urmare, o ia pe jos, fără rost, pe un drum de țară. Întâlnește o căruță cu un bătrân de a cărui nepoată, o fetișcană – cum altfel? – se îndrăgostește, ba chiar ar cere-o de soție, dar înțelege că între fată și un argat exista deja promisiunea unei căsătorii, prilej de-a închina un imn ordinii, frumuseții, simplității, vieții la țară. Trăiește, oricum, nu doar nostalgia copilăriei, ci și, schopenhauerian, în fond, „panica de-a se perpetua”, care-l torturează. Pentru copilă s-ar întoarce la „plug și la coasă. Voi ara pentru dânsa și toamna...”, își spune. Dar întâmplarea-l poartă la o mănăstire, unde va trăi experiența morții, a sacrificiului și umilinței. Discutase cu arhimandritul pe teme obsesive: sensul vieții, procrearea, dragostea fizică până la spasm, incapacitatea femeilor de a iubi, punându-și doar problema satisfacerii totale sau a avortului (dar „femeia română e profund cinstită”) etc. etc. Dincolo de discuții,

e aici martorul unei jertfe de care numai un argat – plecat pe viscol în căutarea unui frate, răătăcit, avea sa moară a doua zi – a fost în stare. Prilej de vinovăție și de iluminare. Mai e posibilă viața cu sens, așadar.

După toate acestea, reîntâlnirea lor este fatală. Din nou împreună la „Berbecul vesel”, își recunosc, în fapt, eșecul. Lumea e căzută, iar ei nu sunt făcuți pentru ea. Așa încât, eliberați de orgolii, vanități, deșertăciuni, decid să recupereze viața simplă, să redevină liberi: „Vom bate ulițele Cernăuților și vom fi fericiți”. Iluzia aceasta e zdrobită însă de ocuparea Bucovinei de către ruși și aici personajul central va deveni Ștefan, fratele vitreg al lui Filo Taină. Concretul ororilor, mecanismele puterii, dezumanizarea atroce, iată noile teme ale lui Mircea Streinul. Dar, pe lângă ele, reapar interogațiile morale: poți să te sinucizi pentru a ispăși păcatul de a-ți fi ucis, dintr-o eroare, prietenul? Iată ecuația, ultima, în care se mișcă romanul scriitorului bucovinean.

Fără doar și poate, după ce experimentase și, vorbind despre destinul omului, trăise poezia, acea poezie care are nevoie de o respirație largă, pe teme tari, Mircea Streinul găsește în roman forma cea mai eficientă pentru a-și dezvălui traumele adânci. Într-o vreme, pe internet, era de vânzare o scrisoare trimisă cred Societății Scriitorilor Români (să fi fost de pe la începutul anului 1945?) în care, disperat, vorbea despre condițiile teribile în care trăia. Bântuia flămând prin Bucureștii în care, alături de mama sa, venise în căutarea unei lumi mai bune.

SUMMARY

Mircea Streinul was a Bukovinian writer known for his literary contributions during the interwar period. After 1947, his works were marginalized and only after 1989 they began to be rediscovered and republished. In the 90s, Ion Simuț and Liviu Papuc republished some of Streinul's books, such as *Ion Aluion* and *Lupul în țara huțulilor*. Although he was considered an almost unknown author, Streinul is appreciated for his exploration of psychological and existential complexities, especially in *Drama Casei Timoteu*, which reflects influences of expressionism and pantheism. Central themes in Streinul's works include the fascination with death, the duality between the rural and urban, and the striving for a meaningful existence in a modern world. Throughout his work, Streinul projects his personal concerns onto the characters, thus exploring themes such as fatalism, exasperation and the search for the meaning of life. Although sometimes perceived as naïve or eclectic, his works are considered by contemporary critics to be important for understanding the literary patterns of the period and for addressing existential and identity topics. However, his translations, such as those of Georg Trakl's work, and his interaction with other European literary figures, underline his commitment to enriching the Romanian literary landscape.

PRĂVĂLIA DIAVOLULUI

Azi, după ceva mai bine de 30 de ani de la primele contacte cu Mircea Streinul, cred că, apărut în 1942, *Prăvălia Diavolului* este romanul lui esențial. El a și declanșat, de altfel, lucrul la ediția *Scrieri*, pe care am publicat-o de curând, în 2024, la Editura Știința din Chișinău, în celebra colecție *Moștenire*, ajunsă astfel la nr. 104. Pe lângă roman, volumul cuprinde o selecție consistentă din poezia lui, din eseurile risipite în presa timpului și, emblematic pentru Mircea Streinul, celebrul reportaj *Cernăuții. Orașul dintre cețuri*.

Nu voi face aici alte precizări. Nota asupra ediției – reluată în acest număr din „Glasul Bucovinei” cu titlul – *Mircea Streinul. Istorie, adevăr și biografie* – este în sine elocventă. Prefer să reiau aici o succintă analiză a romanului pe care, sub titlul simplu *Prăvălia diavolului*, o publica Virgil Ierunca *Cuvântul în exil*, nr. 5, octombrie 1962, p. 2. Textul fusese datat *Viena, Septembrie 1962*. Să lăsăm, deci, textul lui Virgil Ierunca să vorbească.

Mircea A. Diaconu

De ani și ani cotrobăiesc prin bibliotecile Apusului, cu speranța nepotolită s-o găsec. *Prăvălia Diavolului* e o carte pe care, dacă n-o voi citi, mă voi simți totdeauna împușinat sufletește. Când a apărut în Bucureștii de pomină ai lui 1942, Mircea Streinul se îndepărtase – pe bună dreptate – de mine, cel ce apucasem pe calea utopiilor turbate. Primul contact cu cel mai de seamă scriitor al Bucovinei fusese însă excelent: Mircea Streinul e acela care a smuls cenzurii timpului autorizația de apariție a revistei noastre, a „negativiștilor” – „Albatros”, la care, de altfel, a și colaborat, la primul număr.

Nu însă atâtă trimerile sentimentale mă împingeau să descopăr, cu orice preț, romanul de aproape o mie de pagini al lui Mircea Streinul, ci faptul că în acest roman voi afla – mi-o spusese cu puțin înainte de a muri însuși autorul – ceva din chipul vecinei noastre de la răsărit, Rusia. De aceea, când în Biblioteca Națională de la Viena dau, acum, peste *Prăvălia Diavolului*, cred că sunt – trebuie s-o mărturisesc, cu orice risc – mult mai emoționat decât în fața unor Vermeer sau Breughel, pentru care poposesc în această metropolă.

În primele cinci sute de pagini, nimic despre Rusia. Nici vorbă totuși de vreo dezamăgire. Proza lui Mircea Streinul e totdeauna interesantă, ciudată. Fără să fie un romancier propriu-zis – deși îmi amintesc limpede că până și un scriitor comunist ca Miron Radu Paraschivescu compara *Drama Casei Timoteu* cu nu știu care roman de Dostoievski –, Mircea Streinul are un univers al lui, în care poezia nu transformă cartea într-un „roman poetic”, ci transfigurează, impune epicului o deschițătură a nebănuțului, a insolenței adânci. Estetic vorbind, pentru evoluția romanului românesc Mircea Streinul e un înnoitor de forme: el topește în roman genuri și soiuri de literatură, deschide paranteze într-o anume actualitate (personagiile lui se mistuie cu literatura și gândurile unor Mircea Eliade, Cioran sau Vulcănescu), cultivă un

fel de „collage” epic (e redată, de pildă, întocmai proclamația de intrare în război a României) și nu sunt îndepărtate nici citate lungi din poezia bucovinenilor lui, Iulian Vesper, George Drumur, sau traducătorul lui Rimbaud, Nicolai Roșca.

Dar Bucovina e prezentă nu numai indirect filtrată prin poemele fiilor ei, mai mult sau mai puțin risipitori de cântec, ci și direct, în toată existența ei, cu centrul în satul Cuciurul Mare, sat plin de taine, de feciori, de păduri și de semne. Este satul lui Mircea Streinul. Rareori, în istoria literaturilor, spațiul original devine, ca la Mircea Streinul, un fel de veșnică reîntoarcere, în care personagiile – unele se cheamă Stan Nimeni (așa se intitula Mircea Streinul, Stan Nimeni fiind născut în 2 ianuarie 1910) sau Isachie Lume – se regăsesc cu fața spre marile limite: prietenie, tăcere și moarte. Ceva din misterele poemului holderlinian *Heimkunft*, din acele mistere ce fascinează pe Heidegger, comentându-le liric, când afirmă cât de „apropiată este blânda încântare a lucrurilor bine cunoscute și a corespondențelor lor simple”, stăruie parcă în satul bucovinean

al lui Mircea Streinul. Oamenii trăiesc, bineînțeles, în durată obișnuită – există o epică vie a satului – însă, dincolo de zarea întâia, apare lumea secundă, care dă cărții accente fantastice, de basm, de parabolă și de mit. N-am citit nici un roman în care lumina lunii să pregătească atâtea inițiative, în care pădurea să vegheze la atâtea ceremonii necesare. Un fel de boare paradisiacă învăluie spațiul copilăriei și bărbăției din Cuciurul Mare. Eden bucovinean. Luca Urātu e vecinul și prietenul lupilor, iar Văduva Maria vorbește cu norii (mai ales atunci când duce orții-n spinare). Moartea este ca însăși „cineva”. Ea intervine mereu între anecdotic, mitic și fantastic, uneori într-un fel de expresionism naiv – există, de altfel, la Mircea Streinul și momente de naivitate uluitoare – sub forma unui personaj discret, distins, de cele mai multe ori purtând ceva cenușiu, o manta sau o privire (în afară de o singură dată – dată patetic pre-romantică – sub forma unei femei nespu de frumoase, și albă și tristă). Literatura fantastică a lui Mircea Streinul nu are o încheietură trainică, o rigoare măiastră, ca aceea, de exemplu, a lui Mircea Eliade, ea nu e mai puțin interesantă pentru o literatură ca a noastră, care n-a avut timpul să răpună major realismele de tot felul.

În partea din urmă a *Prăvăliei Diavolului* apare, în sfârșit, și acea fâșie de istorie imediată, prolog vestitor de atâtea tragedii: întreaga lume de minunăție românească din romanul lui Mircea Streinul (pentru că lângă Cuciurul Mare se ivesc și Cernăuții de poveste, Cernăuții de ieri, în vestmântul lor de vis) e întreruptă brusc de prima ocupație bolșevică. Ca într-un film realizat parcă de un Eisenstein al nefericirii românești, Bucovina se transformă acum într-un tărâm de umbre și de sânge, cu mase de oameni care fug, pier, se ascund sau rabdă urgia ca o încercare a

cerului. Paginile acestea sunt cu atât mai prețioase, cu cât sunt printre puținele care au surprins – care au putut surprinde până acum – năvala puhoiului vecin, în toată întunecata lui desfășurare. Literatura ocupației noastre de către oastea roșie e puțină și săracă (nimeni nu se va gândi într-adevăr să stabilească vreo legătură între reportajele de mercenar senzațional ale unui Constantin Virgil Gheorghiu și seriozitatea unei literaturi care mărturisește cu adevărat). Iată de ce romanul lui Mircea Streinul e o reală împlinire, din acest punct de vedere. El se termină în clipa în care soldații români recuceresc Cernăuții. Autorul anunța și un al treilea volum – *Eroul Soarelui* – a cărui temă era războiul însuși împotriva comuniștilor. Din nefericire, Mircea Streinul n-a avut răgazul să-l termine. A murit însă la timp: înainte de revărsarea, de dau aceasta peste întreaga țară, și peste jumătate din Europa, a acelora pe care i-a văzut așa cum sunt, în „Prăvălia Diavolului”.

„Pe umerii mei simt toate pietrele și lanțurile lumii” – scrie Mircea Streinul în cele câteva cuvinte de început ale cărții. Poate și din pricina acestor pietre și acestor lanțuri, în Viena aceasta, pe care o simt dintr-odată pustie, parcă mă bate pe umeri personajul puțin cenușiu, puțin insistent, cela care seceră sau duce de mâini morții din Cuciurul Mare.

„– N-a bătut încă ceasul, Domnule, ce Dumnezeu!”

Virgil Ierunca, 1962

CÂND ARDE CERUL CAPITOLUL I Banchetul

Leonțiu, Filo, Isachie și Largo se reîntâlniră după cum stabiliseră. Ultimii trei veneau triști fiecare cu sacul său de deziluzii; numai Leonțiu își păstra veșnicul optimism și tot el aducea noi soluții, așa că, în seara reîntâlnirii de la restaurantul lui Ieroftעי, redeschis ad-hoc, frunțile li se luminau iarăși. Leonțiu clădise în ultimul an patru case cu tot ce-i trebuia unei gospodării în comuna Ciartoria de peste Prut, unde urmau să se mute foștii muschetari, ca să se ocupe de cultivarea pământului. După ce lichidară socotelile, mâncară și se așternură la o lungă partidă de taroc. A doua zi, Filo îi predă lui Ieroftעי pe Cuțulache și pe Zbârligău, ca, apoi, să plece împreună cu ceilalți la Ciartoria. Găsiră câte-o gospodărioară perfect pusă la punct.

Leonțiu Vavra grăi solemn.

– Fiecare din noi va lucra el însuși pământul și nu-i va ajuta decât cel mult un hargat, iar la treburile casei o hargată. Aici ne vom dezintoxica de întreaga otravă a bieteii civilizații.

Se declarară cu toții de-acord să urmeze sugestiei lui Leonțiu, care le făcu încă o surpriză: se căsătorise, fără să-i încunoștințeze, cu domnișoara Irina Mândrescu, o institutoare din Cozmeni, care îi aștepta cu masa întinsă în casa lui Vavra.

Filo, Isachie și Leonțiu își luară câte-un servitor și câte-o servitoare, iar Largo urma să lucreze împreună cu Petruș și cu Ghiță Prepeliță.

Începură chiar după o săptămână cu lucrul. Avură multă alergătură în privința mobilării caselor și-a procurării celor necesare gospodăriilor, dar această alergătură le făcu mare plăcere. Fiecare din ei își cumpără și câte doi cai, cornute și orătâni. Alergară pe la târgurile din Cozmeni, din Cernăuți și din Sadagura, se amestecară printre țărani sfătoși, evrei bătrâni, care descindeau chițibușari parcă direct din Kasrilivka lui Șalom Alechem, poloni de peste Ceremuș și alte neamuri, târguiră

unelte pentru munca țarinei și își procurară o mulțime de cărți de agricultură. Numai câni și pisici nu cumpărară.

– Aceste soiuri de lighioane vor veni de la sine, spunea Leonțiu.

Într-adevăr, Filo culegea din sat câte-un dulău bubos ca să-l vindece, sau câte-o pisică numai ciolane, pe care-o supunea unei cure de îngrășare.

Leonțiu nu achiziționase mult pământ.

– N-am venit aici ca să ne îmbogățim, ci să redevenim oameni, explică dânsul.

Într-o seară, pe când stăteau de vorbă în sufrageria lui Leonțiu, unde doamna Irina Vavra obișnuia să-și primească musafirii pentru a-i îndopa cu toate bunătățile, Isachie spuse:

– Măi oameni buni, iată la ce m-am gândit... Primul an să-l întrebuițăm pentru noi, ca să așezăm pe picioare solide gospodăriile noastre. Apoi, să ne dedicăm comunității. M-am săturat de André Gide, de Charles Morgan și de toți esteții. Puteți să râdeți, însă știți ce recitesc mereu și mereu în ultimul timp? *Străin în țara lui*, romanul lui N. Rădulescu-Niger. E una din cele mai reconfortante cărți românești. Păcat că nu se găsește cineva s-o cizeleze, căci ar scoate o operă de artă din ea. Nici măcar Cezar Petrescu, în *Apostol*, nu e atât de educativ. Închipuiți-vă romanul lui N. Rădulescu-Niger, revăzut de un Mihail Sadoveanu sau de un Liviu Rebreanu... Ar semăna, atunci, cu cele mai frumoase pagini despre Levin din *Ana Karenina*.

– *Ad rem! Ad rem!* strigă și Isachie. Iată ce-am putea face... Un cămin cultural, însă unul viu, ca acela din Stânca-Roșă, nu o creație moartă, oficială, care să funcționeze numai când vine dom prefect în inspecție..., o cooperativă, un dispensar... Zău, vreți?

– Sigur că vrem, rosti entuziasmat Leonțiu.

Iarna trecu repede.

Foștii muschetari își pregăteau pentru primăvară uneltele necesare câmpului și citeau cu multă plăcere sfaturile gospodărești din calendarul „Glasul Bucovinei”.

Pe intelectualii din sat nu-i vizitau.

– Asta va rămâne pentru mai târziu, hotărâse Vavra. Vreau să devenim pilde vii, ca popa Tanda. Abia pe urmă vom pași în comunitate. Întâi ne vom apropia de țărani. Apoi, și de ceilalți.

Fiecare din ei își organiza cât mai plăcut viața.

Largo îi spunea lui Petruș:

– Măi frate, aici, în Ciartoria asta, ne vom restitui Cuciurul nostru. La naiba! E nevoie de o burghezie a satelor. Vreau să văd țărani, care să-i citească pe Eminescu, și hargate care să jure pe *Steluța* lui Alecsandri! Iar din Ghiță Prepeliță vreau să scot un nou Dumitru Dunic.

Ghiță se ducea pe la diferite clăci din sat, unde asculta povești, ca apoi să le istorisească lui Largo. Acesta le transcria și le trimitea lui Leca Morariu, un cărturar cernăuțean, care i le tipărea în revista „Făt-Frumos” cu mențiunea: „istorisită de Largo Luria, după glasul lui Ghiță Prepeliță și al lui X”.

Primăvara ieșiră cu toții la arat.

Munceau din zorii zilei până târziu noaptea, însă oboseala nu era neplăcută, ci reconfortantă ca o alergare în pielea goală, prin soare. Mâncau cu poftă. De insomnia nici nu mai era vorba. Sâmbăta, lucrau numai până la amiază. După ce luau masa la doamna Irina Vavra, începeau să joace taroc. Seara, ieșeau la plimbare. De obicei mergeau până la gară, unde așteptau să vadă trenul Cernăuți-Vijnița, care sosea fără

grabă și care părea mai curând o jucărie uriașă a namilelor lui Gulliver. De la gară treceau într-un mic restaurant, unde beau câte-o bere, ascultând prin geamul deschis țârâitul greierilor. Duminica, plecau la Cernăuți, ca să vadă vreun film sau să asculte un concert. În mai, sfârșiră cu întreaga muncă a câmpului. Petruș dădu examenele de-a opta și luă bacalaureatul, ceea ce îi aduse un ceas de aur din partea lui Largo, care continua o frumoasă tradiție bucovineană.

CAPITOLUL II

Un cioban cânta din fluier

– Niciodată n-am văzut un cer mai roșu, spuse Largo. Privește! Nu numai apusul pare un ocean de sânge. Incendiul a cuprins și răsăritul. Roșeața cerului de deasupra dealurilor dinspre Basarabia îți dă impresia că amurgul acesta e mai puternic decât însăși seara, care coboară dintr-acolo.

Isachie privi și el cerul, dar nu răspunse.

Se re-ntorceau din câmp amândoi. Aduceau un car cu fân. Caii mergeau la pas și carul se legăna ca o corabie pe drumul strâmt și hopuros de țarină. Câte-o pală de vânt tălăzuia la răstimpuri grăiele, care păreau și ele roșii în lumina nefiresc de violentă a amurgului. Largo se ridică.

– Să nu cazi! Și Largo rămase așa, în picioare, ca lumina să-l scalde în întregime, în timp ce umbra i se lungea până departe peste marginea drumului străjuit de tufe mari de lemnul-Domnului.

– Într-adevăr, spuse după un timp Isachie, gânditor, n-am mai pomenit un astfel de amurg. Să știi că o să se întâmple ceva.

– Bine-nțeles, ceva groaznic... îl zeflemisi cu îngăduință Luria.

– Da, răspunse serios Isachie. Ascultă, Largo, îl ții minte pe profesorul Hrisant? Omul acela, despre care am spus în una din noapțile noastre petrecute în cârciuma lui Ieroftעי că se va întâmpla ceva cumplit cu el?

– Îmi amintesc, însă foarte vag.

– Ipatie Hrisant a fost găsit cu vinele deschise sub zidul cimitirului din Cernăuți.

– Vezi, asta nu știam. Totuși, nu poate fi vorba decât de-o coincidență între ceea ce ai spus și ceea ce s-a întâmplat.

– Nu e deloc vorba de-o coincidență. Am uneori intuiția nenorocirilor și-a cataclismelor. Foarte mulți țărani au darul acesta. În cea mai mare măsură îl au animalele. Ai auzit desigur că ele devin neliniștite înaintea cutremurelor și-a altor catastrofe ale naturii. Se pare că mulți oameni au darul de-a presimți și celelalte nenorociri. Îți spun încă o dată, cerul acesta mă turbură peste măsură.

Isachie își făcu cruce.

Largo își făcu și el cruce.

Până aproape de casă, nu mai vorbiră.

Deodată, Isachie spuse îngrijorat:

– Uite, e și Leonțiu la noi. Iată-l și pe Filo.

Seara se și lăsase; totuși, spre apus, purpura mai stăruia pe-un arc de zare.

– Desigur că au venit la un tarocel, răspunse Largo.

– Nu, nu cred. Văd că Filo ne face semn să ne grăbim.

– Să nu se fi îmbolnăvit Irina.

– În cazul acesta n-ar fi venit Leonțiu însuși, ci ar fi trimis pe cineva după noi.

Trebuie să fie altceva.

Ajunseră.

– Lăsați în seama lui Ghiță carul, strigă Leonțiu.

– Dar ce s-a întâmplat? întrebă Largo.

– Să intrăm în casă, spuse Filo.

Isachie îl privi pe Ghiță; fața lui părea tot atât de îngrijorată ca și a lui Filo; descuie ușa și intrară cu toții.

– Ei, spuneți odată! Ce s-a-ntâmplat? Ce e cu mutrele astea?

– A trecut șeful de post pe la mine, începu să explice Filo. Basarabia și Bucovina de Nord au fost cedate Uniunii Sovietice.

Isachie și Largo rămaseră împietriți.

– Și Bucovina...? gemu Isachie

– Da. Până pe la Siret. Am venit să vedem ce facem. Bine-nțeles că trebuie să plecăm.

– Despre asta nici nu-ncape discuție. Dar cum... cum... s-a-ntâmplat... totul...?

– Nici șeful de post nu știa mai multe. A primit ordin să comunice faptul și să plece. Atât!

– Filo glumește, spuse Largo.

În timpul din urmă, discutaseră adesea despre diferite zvonuri referitoare la anumite amenințări sovietice. Largo afirmase că putea fi vorba cel mult de Basarabia, iar Leonțiu se arătase convins că toate zvonurile nu erau decât gogorițe și că incidentele de la frontieră nu existau decât în câteva capete prea înfierbântate. Pesimist nu fusese decât Isachie, Filo Taină refuzând să abordeze probleme atât de dificile.

– Filo glumește, repetă Largo.

– Nu, nu glumesc. Trebuie să plecăm. Și anume chiar mâne dimineață.

– Da, spuse Leonțiu. Plecăm cu trenul de dimineață.

– Nu, îl contrazise Filo. Trenul desigur că nici nu va opri aici. Gândește-te câtă lume se va refugia din Vijnița.

– Ai dreptate. Trebuie să plecăm cu căruțele! La Cernăuți vom vedea ce mai e de făcut.

– Cum, măi oameni buni? șopti Largo. Am pierdut într-adevăr Bucovina?

Isachie nu-și revenise încă nici el; sta cu ochii în pământ, incapabil să gândească ordonat.

– Nu e timp de pierdut, spuse Leonțiu. Să împachetăm strictul necesar și să fim gata de plecare pentru mâne dimineață. La Cernăuți vom avea răgazul și posibilitatea să ne informăm mai precis despre toate. Șeful de post afirma că evacuarea Bucovinei se va efectua în curs de patru zile. Acuma, vă las. Merg să-mi liniștesc nevasta.

Un bontănit puternic în ușă îi făcu să tresară.

– Intră! strigă Isachie.

Se arătă Ghiță, cu un fanar în mână.

– A venit dom șef...

– Adă-l imediat! se grăbi Leonțiu.

Jandarmul le spuse fără să-i mai salute:

– Trebuie să plecați chiar acum. Rușii au început să treacă frontiera. Vijnița e ocupată. Peste-o oră-două, pot să ocupe și Ciartoria. Înainteză cu tancurile și...

– Ssst! Ascultați! îl întrerupse Isachie.

– Ce e? se-ntoarse către dânsul Leonțiu.

Apoi auzi și el zbârnuitul enervant, amenințător, al unui avion.

– Cu căruțele va fi greu să plecați, reluă șeful de post. Trebuie să fugiți călare. Altfel, v-ajung bolșevicii. Și, odată în mâinile lor, nu mai puteți scăpa. Amu, merg pe la domnul părinte, să-i comunic și dumisale. Mult noroc, domnilor.

– Îți mulțumim cu toții, domnule șef, îi spuse Filo, strângându-i mâna. dacă nu erai dumneata, ne pomeneam aici cu bolșevicii fără să avem habar de ceea ce s-a-ntâmplat.

Leonțiu preluă inițiativele:

– Fug acasă și-mi iau soția. Plec cu motocicletă. Noroc de ataș! Trec pe aici. Să vă găsec pe toți la un loc... Pregătiți caii!

După ce Leonțiu plecă, Largo spuse:

– Sunt îngrijorat pentru Petruș. Mă tem că e în drum încoace. Cu încăpățânarea lui, nu m-aș mira! Ce să fac? Trebuie să aștept măcar până mâne dimineață.

– Exclus! se opuse Filo. Sunt sigur că Petruș ne așteaptă la Cernăuți. Merg să-mi iau caii. Unul i-l dau lui Ghiță. Sloboziți câinii, vitele și păsările. Hargații și hargatele plângeau, căci muschetarii se purtasera întotdeauna frumos cu ajutoarele lor.

După un sfert de oră, erau adunați cu toții în ogradă. La lumina fanarului, palidă și stranie, păreau niște fantome. Ca și cum ar fi simțit că se întâmplă ceva neobișnuit, câinii începură să urle. Un iureș de vânt stinse fanarul lui Ghiță, înecând într-un întuneric greu ograda.

Leonțiu dădu semnalul de plecare și porni înainte cu motocicletă, luminând până departe drumul.

Ceilalți o luară la galop după el.

Inima fiecăruia din ei era ca o rană.

La ieșirea din sat, cineva trase un foc de armă asupra motocicletei. Vavra trase și el, cu revolverul, din plină viteză. Apoi, opri și mai împușcă de câteva ori în direcția unei umbre, care se grăbi să dispară. Știa că e greu să nimerească, însă astfel își avertiza prietenii de posibilitatea unui pericol.

– Vreun ticălos de agent de-al lor, îi explică el Irinei, pornind din nou motocicletă. Nu te teme. În curând cred că vom da și de alți refugiați, așa că bestiile nu vor îndrăzni să ne mai atace.

Din timp în timp, oprea motocicletă, ca să nu mărească prea mult distanța dintre sine și călăreți. Atunci asculta freamățul nelămurit și copleșitor al nopții. Uneori se auzeau împușcături depărtate. Apoi, pacea domnea iarăși între zări și gângăniile zumzăiau fără grijă, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. „Totul e atât de absurd, își spuse Leonțiu, încât îmi vine să cred că m-am îmbătat!”

După câțiva kilometri, opri cam brusc.

– Nu te înspăimânta, nu s-a-ntâmplat nimic, își liniști dânsul soția. Am oprit ca să ascult fluierul... Uite, vine un cioban cu oile și cântă în lumina farului. N-am vrut să isperii turma. Să așteptăm până va trece. Irina zâmbi în întuneric și strânse mâna lui Leonțiu. Călăreții îi ajunseră; se opriră și ei. Sunetele fluierului creșteau mereu. Ciobanul ajunse în dreptul motocicletei.

– Măi băietane, îi spuse Isachie. Vin rușii, măi!

– Dă-i dracului..., răspuse tărăgănat flăcăul. N-au decăt! Oi ști eu să mi-i pun cu botul pe labe...

– Dar atunci te-or ucide...

– Eh! Crezi dumneata c-au să poată ucide toata nația românească? și ciobanul își reluă mersul.

În curând, fluierul se auzi iarăși.

Fugarii ascultară înfiorați, fără să scoată o vorba, până ce cântecul se pierdu în depărtare.

Chiar dacă pământul acesta, spuse Filo, ar rămâne și-o mie de ani sub ciubota rusească, și rușii tot n-ar fi în stare să nimicească sufletul săteanului român. Țăranii noștri vor fi veșnic ai noștri. Ei nu-și vor lepăda, niciodată, sufletul românesc. Nici filosofii, nici cărțile, nici domnăritul nu constituie permanența românească. Permanența românească o constituie acest țăran, acest țăran cu fluierul său. În sângele lui, dânsul poartă geniile viitoare. El poate da viață unor poeți, unor noi gânditori. Dar dintr-un gânditor nu vei reuși niciodată să faci un țăran... Iată, noi credem c-am și devenit fii ai pământului. Însă, dacă am fi devenit cu adevărat, rămâneam aici, ca să ne apărăm, chiar cu prețul vieții, țarina și icoanele. Bolșevicii nu vor putea nimici prezența românească de aici, după cum nu ne-au putut-o nimici nici în Transnistria. Și asta o vom datora țăranului nostru, pe care ar trebui să-l iubim până la jertfă.

– N-am să uit niciodată cântecul ciobanului din noaptea asta, rosti Largo. Și-i mulțumesc lui Dumnezeu că mi-l arevelat la asemenea ceas de cumpănă pe țăranul român. Porniră tăcuți mai departe.

CAPITOLUL III

Risipire

După câteva ore, mușchetarii, Irina și Ghiță începură să dea de-o mulțime de refugiați, de care se alipiră, ca să ajungă cu ei la Cernăuți.

Se lumina acuma de ziuă, când trecură podul peste Prutul care curgea limpede și liniștit prin cenușa dimineții.

Largo îl căută pretutindeni pe fratele său, însă nu-l găsi.

– N-am ce face, îi spuse lui Leonțiu. Trebuie să rămân la Cernăuți. Nu pot pleca fără el.

– Ba vei pleca! îi porunci Vavra. Petruș va ieși și singur din încurcătură.

Supunându-se, Largo se lua după ei. În Piața Unirii, cineva voia să arboreze un steag roșu pe turnul Primăriei, care domina întreg orașul. Un jandarm ochi și comunistul căzu sfărâmat în stradă. Undeva răsunau mitraliere. Filo Taină văzu câțiva cunoscuți care se grăbeau spre bariera comunală din strada Transilvaniei. Un ucenic de la tipografia Vorwaerts a lui Gaidosch trăgea asupra românilor. Isachie se năpusti asupra lui cu calul și-i sparse capul.

În apropierea barierei, Largo îl zări pe un tânăr, anume Ion Bălașa, care îi fusese elev și care, după cum știa, era prieten cu Petruș.

Scrise la repezeală un plic și i-l predase lui Bălașa, însă nu observă că, de lângă tramvai, Ștefan Ierihon îl privea pieziș în după-amiaza aceea de Iunie.

CAPITOLUL IV

Căderea îngerului

Petruș căutase zadarnic să-l întâlnească pe Largo. Auzind de la Ieroftei că fratele său și ceilalți fuseseră văzuți îndreptându-se spre bariera din strada Transilvaniei, tânărul Luria oftă ușurat și se hotărî să plece în sfârșit și el. Alergă la gară, unde află lucruri îngrijorătoare. Trenul care plecase cu o oră în urmă fusese atacat cu pietre și focuri de revolver. Totuși, urmează să mai plece un tren. Ultimul. În biroul de mișcare, impiegații români

parlamentează cu un ofițer rus. Sutele de oameni așteaptă cu înfrigurare rezultatul. Un ceferist iese din birou, alargă spre locomotiva, îi spune ceva mecanicului. Mulțimea răsuflă ușurată. Dar, minut după minut se scurge și trenul tot nu pornește. Câteva femei plâng. Petruș vede o doamnă palidă, care pare să fie bolnavă. Se apropie de ea. O întreabă dacă poate să-i fie de folos. Doamna îi mulțumește și dă negativ din cap. Se face seară și trenul continua să rămână nemișcat. Birourile au și fost ocupate de armata roșie.

Petruș îl descoperi pe Sil în mulțime.

– Cum, încă n-ai plecat? și-și îmbrățișă prietenul.

– Tata a primit ordin să rămână până în clipa din urmă. Acuma văd că bestiile nu vor să ne dea drumul.

– Dar e absurd! Ce vor să facă porcii ăștia cu nenorociții din tren? Fiecare din ei are un fiu, o soră sau un frate dincolo de noua frontieră. Ar fi o crimă să nu-i lase să plece!

– Deocamdată, tovarășii pretextează că e în chiar interesul nostru să nu plecăm. Dumnealor afirmă că nu garantează de siguranța trenului. Cică populația oprimată de noi ar intenționa să provoace deraierea trenului.

– Păi nu-s decât femei și copii în vagoane! Și câțiva funcționari inferiori...

– Evident. Însă nu te poți măsura cu perfidia asiatică. Dacă intențiile lor ar fi cinstite, n-ar avea decât să pună un steag roșu la locomotivă, ca să arate că trenul a plecat cu încuviințarea noii stăpâniri.

Noaptea învălui orașul.

O femeie leșinase pe peron.

Copiii plângeau tot mai tare în vagoanele care zăceau în întuneric.

În cele din urmă, o delegație se hotărî să se prezinte la comandantul gării. Acesta îi sfătui să aibă răbdare. Da! Da! Vor pleca! Să nu-l mai plictisească atâta!

Între timp se adunaseră câteva zeci de comuniști locali pe peron. Cântau *Internaționala* , mâncau semințe și-și ridicau pumnii spre vagoane. Între ei, și câteva curve din cartierul hotelului Lemberg. Purtau funde roșii în păr și tot plimbau un portret uriaș al lui Stalin de-a lungul peronului.

Gherasim Vodă îi întâlni în dreptul locomotivei pe Sil și Petruș.

– Controlorul Vagșii și Treflă, fochistul, îmi spun că rușii au dat un comunicat prin care se interzice părăsirea orașului. Cine va încerca să fugă va fi împușcat.

– Cum așa?! se revoltă Petruș. Cele patru zile acordate pentru evacuare încă nu s-au scurs...!

– Acuma nu mai avem nici o nădejde de salvare, scrâșni Sil. Să mergem acasă, tată. Hai, Petruș, vină cu noi.

O luară pe linie spre cantonul lui Gherasim.

Acolo îi aștepta un soldat roșu.

– De ce ți-ai părăsit serviciul? urlă dânsul, mișcându-și amenințător arma.

– Cum de ce? Sunt funcționar român.

– De azi înainte ești funcționar comunist. Iscălește aici și ia-ți serviciul în primire și-și mișcă iarăși, semnificativ, arma.

Sil și Petruș ieșiră în oraș. Toate scursurile cartierului gării și ale suburbiilor se strânseseră în Piața Unirii. Un cor improvizat cânta și aici *Internaționala* . Lucrătoarele de la Hercules și Trinaco prindeau garoafe roșii de pieptul soldaților sovietici, care

patrulau țănoș sub privirile admirative ale muierilor din Panaitengasse. Uneori trecea câte-un tanc, zornăindu-și ca pe niște lanțuri de temniță fierăria. Atunci mulțimea aplauda nebunește și urla de entuziasm.

– Nu e nici un român printre bestiile astea! spuse cu satisfacție Petruș.
Numeroși soldați erau beți.

– După ce vor termina rachiul, șopti Sil, vor începe să bea apă de colonie. Ca-n cursul războiului mondial...

Deodată, Petruș îl prinse de braț pe Sil.

– Privește! Acolo, lângă monument... Îl vezi pe tânărul acela?

– Tipul care aplaudă?

– Da. Dumnezeu mare! E Ștefan Ierihon, fostul meu prieten. Mi se pare că ți-am vorbit despre el de câteva ori. Cum e posibil așa ceva?! Uite cum îi aplaudă pe comuniști! Apoi, privirea i se încrucișă cu a lui Ștefan. Acesta se scutură ca străbătut de un curent electric. Veni la Petruș. Fața îi era congestionată, ochii i se injectaseră.

– Ei, ce spui? vorbi dânsul zâmbind larg.

– În ce privință? răspuse Petruș.

– În privința acestui formidabil fenomen care e fenomenul comunist.

– Găsesc că e incalificabil din partea ta să...

– Un ghiont al lui Sil îi curmă vorba.

– Voise sa spună: „...să aplauzi pe cei ce ne-au furat pământul”, însă se răzgândi. Sil avea dreptate; nu era bine să se dea dintr-o dată în mâinile neofitului comunist.

– Să ce? insista Ierihon.

– Să... să mai vorbești cu mine, după ce ne-am certat.

– Asta-i bună! râse Ștefan. Ce importanță are o ceartă prostească, pornita din motive burgheze. Suntem în fața unei lumi noi, nu vezi?!

Petruș roșise și ochii îi deveniseră amenințători. Sil știa că prietenul său e pe cale să izbucnească, de aceea interveni grăbit în discuție:

– Trebuie să mergem acasă, Petruș. Tata desigur că ne și așteaptă.

– Ai dreptate, spuse Luria, silindu-se să-și țină cumpătul.

– Păcat că nu mai rămâneți, regretă Ierihon. Spectacolul e admirabil! Priviți câtă mișcare...! Toți oamenii sunt fericiți... Da, e o adevărată revărsare de fericire!

– Numai să nu plesnească de atâta entuziasm, nu se putu abține Petruș.

– Lasă, lasă! Așa ești tu... sceptic, ca toți burghezii. Dar, cu timpul, vei fi cuprins și tu de febra acestui superb fenomen care e statul comunist. Vei lucra cot la cot cu mine, cu tovarășii noștri...

Sil îl trase de mână pe prietenul său și dispărură amândoi în gloata care urla, se legăna beată și râdea dezmățat în noaptea înstelată de vară. În strada Regina Maria îl întâlniră pe Petru Policrat. Le istorisi o mulțime de noutăți. Beer, patronul restaurantului Camenber, urma să devină primar. Pentru alte posturi înalte erau prevăzuți profesorul Dr. Silberbusch, fotografii Brull, avocatul Dr. Norbert Zloczower și fabricantul Weinblum. Un fost profesor, anume Engler, care știuse să se vâre întotdeauna sub pielea profesorilor români, o bătuse cu lemne pe văduva unui preot. Pe subinspectorul Pihal, de la Siguranță, îl arestaseră. Medicul Dr. Zalozieckij, un mare mâncător de români, nu voia să-i consulte niciodată pe „valahi”, îi înjura și-i scotea cu câinii din antecamera sălii de consultații, se spânzurase.

– L-a bătut Dumnezeu! spuse Policrat, și continua cu informațiile: După cum știți, îl vizitam adeseori pe chimistul Adolf Schmidt din strada Vasile Conta. Prietenul

meu are un chiriș cu numele Eckstein, a cărui nevasta e croitoreasă. Ce crezi că a găsit de cuviință Ecksteinoaia? Să dea imediat afară din casă familia Schmidt. Românii sau nemții sunt persecutați pretutindeni. În schimb, sunt tari și mari consulul onorific al Olandei, un oarecare Luttinger, precum și Benno Widner, un industriaș deochiat și antiromân. Câțiva de-ai noștri au și fost împușcați.

În strada Brîncoveanu se aprinsese o casă și cerul strălucea de flăcări.

Fetele din Panaitengasse, agățate de gâtul tovarășilor soldați, chiuiau. *Internaționala* suna ca un lătrat de câni turbați.

Policrat relua:

– Îi auziți? Bestiile apocalipsului urlă. La noapte vor fi orgii ca la Sodoma. Să vedeți ce-o să se întâmple la Viena sau la Geissler!

Weinblum, marele fabricant, tocmai trecea strada. Se născuse la Wilna, însă își făcuse la Cernăuți cariera. Avea toate motivele să fie fericit. Îl cunoștea încă din copilărie pe Baruch Widma, șeful G.P.U.-ului din Cernăuți, care se născuse și el în strada aceea posomorâtă și plină de copii murdari din frumosul oraș nordic.

CAPITOLUL V

Tovarășul Ștefan

Petruș continua să locuiască la Gherasim Vodă, însă se simțea ca o fiară închisă în cușcă. Avea zilnic întâlniri cu diferiți oameni, care voiau să plece clandestin în România liberă. Punea la cale cele mai îndrăznețe planuri de fugă, dar trebuia să recunoască mereu că nu sunt realizabile decât pe hârtie. Adevărat, unii aveau noroc și reușeau să ajungă cu bine dincolo, însă majoritatea erau prinși și aruncați prin temnițe sau împușcați în apropierea frontierei. Profesorul N. Tcacu-Albu, un om extrem de simpatic, însă naiv, arătase într-un articol din ziarul „Glasul Bucovinei”, care apărea acum la București, locul pe unde trecuse în România liberă. Rezultatul: comuniștii capturasera sute de români în raionul indicat.

Comisia pentru repatriere lucra cu o încetineală exasperantă; ea devenise un fel de instituție pentru distrarea șefilor comuniști, care se amuzau pe socoteala românilor dornici să scape din raiul sovietic. Mii de oameni așteptau din zori până târziu seara în fața palatului administrativ, unde se instalase comisia, ca să le vină rândul la înscriere. Primele trei transporturi plecară, însă ele nu putură cuprinde decât cel mult vreo 500 de persoane în total. Apoi comisia își suspendă brusc lucrările. Ca să-i tortureze pe cei rămași, agenții G.P.U.-ului răspândiră zvonul că toții înscriși pe listele de repatriere vor fi arestați și deportați în Siberia.

Într-o zi, Petrus îl văzu pe Ștefan Ierihon intrând în clădirea fostei chesturi de poliție, unde se instalase acum sediul G.P.U.-ului.

Îi comunică lui Ștefan faptul acesta.

– Ce, nu știi? Răspunse tânărul Vodă. Ierihon lucrează la G.P.U.

– Imposibil! strigă Petruș consternat. Un student teolog nu poate fi agent al G.P.U.-ului.

– Ba da, e așa cum îți spun. De altfel, am aflat că Ierihon se numea Iampolski. Abia în universitate și-a schimbat numele. Tatăl său s-a născut la Ecaterinoslav. Atitudinea lui Ierihon nu mai are de ce să ni se pară inexplicabilă. A revenit la neamul său.

– Ascultă, se înfurie Petruș, dacă mi-ar mai vorbi azi cineva despre farmecul slav, l-aș rupe în băți. Da, sunt uriași, geniali și tot ce vrei Dostoievski, Tolstoi,

Rimski-Korsakov sau chiar Maiakovski, însă poporul rus e un popor de monștri. Politica rușilor a fost întotdeauna politica unor nebuni. Conducătorii lor din trecut, până și Petru-cel-Mare, niște epileptici, sudiști, invertiți sau psihostenici, iar cei de azi niște grăjdari ca Stalin sau belferi pensionari ca Molotov. Oribil! Și toți aceștia au o permanență, caraghioasă sete de sânge. Repet, o sete caraghioasă. Rușii sunt prea proști în politică pentru a fi tragici în materie de asasinat. Eiucid în numele unei ridicole concepții statale, în numele unei abstracții stupide ca toate abstracțiile. Comuniștii n-au nici măcar o logică a crimei. Faptul că Ierihon s-a pus în serviciul acestor cretini mă scârbește peste măsură. E un ticălos. Poate că e singurul om din lume pe care aș fi în stare să-l scuipe în frunte.

După câteva zile, Petruș îl întâlnește pe Ierihon. Fără să spună un cuvânt, îl palmuiește și dispăru după colțul străzii. Proaspătul agent G.P.U scrâșni.

Soarta lui Petruș Luria era pecetluită în gândul lui Ștefan Ierihon. Bănuind că fostul său prieten va căuta să se răzbune cu vârf și-ndesat, Petruș își luă rămas-bun de la Sil și plecă la Cuciurul Mare, căci Isachie îi vorbise odată de bătrânul Ghiorghii Bojescu.

Tânărul Luria cumpără imediat la sosire un rând de straie țărănești de la Lăscăruș. Îmbrăcându-le, văzu că-i vin ca turnate și-ncepu să se-mpăuneze copilărește cu ele în văzul dulce al Domnicuței, care spuse:

- Parc-ai fi unul de-al nostru...
- Nu numai că par, ci chiar sunt unul de-al vostru.
- Iii! Mata ești om cu-nvățătură multă, iar noi, cum ne-a lăsat bunul Dumnezeu.
- Nu grăi cu păcat, Domnicuță. Și voi aveți învățătură! Cunoașteți tot atât de multe lucruri ca și mine, răspunse Petruș. Apoi glumi: Sunt sigur că înțelegi până și glasul vrăbiorului, care ciripește pe gardul dinspre uliță.

Râseră împreună. Apoi, luându-se de mână, ca și cum s-ar fi cunoscut de când lumea, ieșiră veseli în ogradă, ca să se-așeze pe prispă alături de Ghiorghii, care-l dăscălea în întortocheate treburi gospodărești pe Niculuță Hnat.

Noaptea, Petruș se zvârcoli mult în așternut. Când nu mai putu să rabde, se ridică de pe laviță și, aruncându-și peste umeri o pătură, se duse în grădină; cănele, care se cuibărise în niște paie, își întinse botul și mârâi, dar – recunoscându-l pe tânărul Luria – și-l lăsa din nou în paie și căscă.

- No, mă Lăbuș, că mă-nghiți! îl dojeni Petruș.

Ca și cum ar fi vrut să se scuze pentru impoliteță, cănele sări din bârlog și, venind lângă Luria, începu să-și bălângănească supus coada flocoasă, de care se prinseseră toți ciulinii lumii. Studentul îl mângâie pe cap și ochii cânelui luciră puternic în lumina verzuie a lunii.

- Vrei să fim prieteni? Bine, Lăbuș!

Cănele scheuna încet, mulțumit; apoi își ciuli urechile și-și întoarse capul spre portița pe care-o deschidea fără zgomot o mogâldeată acoperită de umbra nucului de lângă podeț. Petruș privi și dânsul într-acolo. Când omul ieși din întunecime în bătaia lunii, Luria îl recunoscu pe Lăscăruș. Băietanul îl observase și venea la el.

- Ai fost la vreo drăguță, măi flăcăule?

Lăscăruș nu răspunse îndată. Abia după ce se uită la lună, ca și cum atunci ar fi văzut-o pentru-ntâia oară în viața lui, făcu din cap un semn că nu și, pe urmă, începu să se joace cu o frunză pe care-o ținea între degetele bătătorite de muncă și aspre, dar,

cu toate acestea, subțiri și frumoase ca ale unui cărturar. Strângându-și acasă privirile, care îi lunecaseră peste dealurile Camenei, și le-aruncă asupra lui Petruș și-ndrăzni să-l întrebe:

– Da mata de ce nu te-ai culcat încă? Ori ți-a rămas inima la o duducuță din Cernăuți?

De astă dată, Petruș fu acela care se uită lung la lună înainte de-a răspunde aproape în șoaptă:

– Nu, Lăscăruș, inima mea n-a rămas la nici o duducuță din Cernăuți, ci... și cât pe ce să scape: „... la oamenii de dincolo!”, însă se-opri la timp.

După o tăcere destul de lungă, întretăiată doar de bufniturile din grajd, unde-un cal lovea cu copita în podele, băietanul spuse:

– Oare nu-i lucru ciudat că, deși nu ni-i gândul la nici o drăguță, totuși încă nu dormim la așa ceas târziu de noapte? și, deodată, ca și cum s-ar fi speriat de îndrăzneală, schimbă vorba: A fost un an bun pentru țarini anul acesta. Lanurile de grâu au rodit cum nu se poate mai frumos.

Petruș își înălță la stele privirea și rosti blând:

– Lăscăruș, tu ești un băietănel tare cum se cade, nu-i așa?

Lăscăruș iarăși întârzie; apoi răspunse prin altă întrebare:

– Matale-ți plac pădurile? Mie-mi plac, pentru că în păduri ne putem ascunde.

Ca-ntotdeauna când întâlnea un om care i se destăinuia într-un fel oarecare, Petruș simți o nesfârșită bucurie în sufletul său. Inima i se deschidea, atunci, fără nici o rezervă, pentru a dăruii și-a primi cea mai desăvârșită dragoste: aceea a prieteniei țâșnite din credința într-o viață adevărată, trăită intens. În astfel de momente, Petruș își simțea răsplătite toate suferințele, uita orice lovire.

– Noaptea asta e o noapte minunată de frumoasă, Lăscăruș, spuse tânărul Luria cu atâta bunătate încât băietanul își lăsa descoperit sufletul:

– Am fost să hoinăresc peste miriști.

– Și-acuma ești foarte fericit.

Deodată, băietanul se ridică de lângă Petruș, își duse mâinile la gură și dete un chiot într-un anume fel. Dealurile răsunară unul după altul, parc-ar fi vuit o furtună. Luria îl privi mirat pe Lăscăruș, dar acesta zâmbea și dinții îi luceau ca omătul în lumina lunii.

– Ce-a fost asta, măi flăcăule?

– Lasă, că-i vedea mata îndată! zâmbi și mai tare Lăscăruș, mângâind chica dulăului care i se sprijinea de picioare.

Tovarășul Hitzig sări din pat și-l scutură pe Muniș Glaubach, care ațipise cu capul pe biroul postului de jandarmi.

– Ai auzit?

– Ha? făcu Muniș, încă buimăcit de somn. Ce s-aud?

– Tu n-auzi niciodată nimic! Bine că eu trebuie să-mi cheltuiesc întreaga sănătate cu satul acesta blestemat! Ascultă, mă! Iar a sunat semnul acela... Are să mă-nebunească... Ți-am spus de-o mie de ori să dai de urmele acestui chiot blestemat, dar dumneata, tovarășe, nu faci decât să dormi, să dormi și iarăși să dormi!

– O fi semnul vreunui îndrăgostit pentru ibovnica lui.

– Pe dracu! E un semn de burjui, eu îți spun! De bună seamă că așa își dau de știre când trebuie să se-adune pentru a pune la cale vreo trecere dincolo.

Muniș se scărpină în vârful capului.

– O fi...

– „O fi!” îl maimuțări Hitzig. Sunt sigur că...

Însă nu apucă să-și sfârșească gândul, că zeci de chiote sfărtecară văzduhul. Părea o dezlănțuire de pietre care se rostogolesc din vârful unei stânci. Șeful își astupă urechile. Vinele de la tâmpile i se-ngrășaseră și broboane de sudoare îi răsăriră pe frunte. Când chiotele încetară, urmă o tăcere de moarte. Hitzig își mai ținea acoperite urechile. Când citi pe chipul lui Muniș Glaubach că totul s-a terminat, își desprinse încet palmele și întrebă răgușit:

– Ei?! Ai să susții și-acuma că acestea-s semne de-ndrăgostiți? Ascultă-mă ce-ți spun! Îs semne de răscoală burgheză, măi! Trebuie să le venim de hac ticăloșilor... Dar dumneata nu faci altceva decât să dormi! Cum poți huzuri pe vremuri de-aiestea, măi nenorocitul?!

– Muniș dădu din umeri. De câteva nopți nu mai dormise omeneste. Hitzig, căruia i se năzărea mereu câte ceva, îl hăituisese fără nici o milă. O descindere aici, o arestare dincolo, cercetări tocmai la mama-dracului, sub pădure... Și agentului i se făcu mare dor de-un pat cald și ferit de mâinile șefului, însă acesta îl trezi brutal din visare:

– Pleacă imediat în sat, fii cu ochii în patru și anchetează peste tot, iar mâne dimineată să-mi raportezi.

– Muniș oftă resemnat, își puse centromul cu stea, salută și ieși, dar nu se conformă deloc ordinelor lui Hitzig, ci se duse de-a dreptul la o vădană poloneză, ca să se culce la ea, dormind somn bun până dimineată.

După ce ascultă vuietul de chiote care se pierdeau tocmai sub pădure, Petruș îi ceru lui Lăscăruș lămuriri asupra acestei năprasne de sunete. Băietanul arătă că un mare grup de săteni intenționează să fugă din iadul bolșevic. În vederea acestui fapt aveau dese conciliabule – evident: numai noaptea și în locuri foarte ferite. Când voiau să se adune, își dădeau semn prin astfel de chiote.

– Merg și eu cu tine, spuse Petruș.

Lăscăruș mai chiui odată.

CAPITOLUL VI

G.P.U.

După incidentul cu Petruș, Ștefan Ierihon fu cuprins de-o cumplită furie împotriva lui. Voia să-l nimicească neapărat. Puse numeroși agenți pe urmele fostului său prieten, însă aceștia îi raportară că tânărul Luria a dispărut din Cernăuți. Ierihon își aminti deodată de convorbirea dintre Largo și Ion Bălașa.

„Cum de nu mi-a trecut până acuma prin minte!” se lovi el peste frunte.

Merse imediat la Widma, șeful GPU-ului. Intră direct în biroul omului care era marele tartor al tuturor agenților răspânditori de groază în rândurile românilor. În birou îl găsi și pe Kaziu Sidoriuk, pe care îl recrutase ca informator, culegându-l din pleava lumii de apași.

Ierihon își spuse pasul; exageră eventualul conținut compromițător al scrisorii din păstrarea lui Bălașa. Widma ținea la Ștefan, care îi apărea ca un strălucit exemplu de convertire la comunism. În consecință, Kaziu Sidoriuk primi ordin să pună mâna pe Ion Bălașa. Widma era hotărât la orice, numai să poată pune mâna pe scrisoare.

Într-o marți, când elevul mergea de la Grădina Publică spre casă, Kaziu îl acostă și, cum ulița era pustie, îl lovi cu un pumn în carotidă, împingându-l în limuzina care aștepta la marginea trotuarului.

Când se trezi din amețeală, Bălașa începu să râdă. Băiatului i se părea o glumă americană întreaga afacere și era sigur că, la un colț de stradă, va fi eliberat, dar nu se întâmplă deloc așa. Mașina opri în curtea împrejmuită cu ziduri înalte a sediului GPU; elevul fu coborât și condus într-o celulă. Ceas după ceas trecea și ușa rămânea mereu zăvorâtă. Abia seara fu scos din celulă, însă nu ca să fie eliberat, ci pentru a fi condus la tovarășul Widma în persoană.

Sus, la etajul II al fostei chesturi de poliție, tovarășul Widma îl aștepta. Vulpoiul își alcătuisese o figură blândă, părintească și-un zâmbet subțire își făcu loc pe sub mustața cenușie, ca să se topească pe bărbia teșită, care-și prelungea faldurile de grăsime până la gușă.

Biroul lui Widma avea înfățișare de budoar; lampa cu abajur roz răspândea o lumină moale femeiască peste dosare și cele câteva figurine câștigate la o ruletă de bălci, care împodobeau masa și-o etajeră cu cărți de propagandă comunistă. Pe pereți: tovarășul Stalin în mai multe ipostaze și-o cromolitografie galantă, menită să-ndulcească severitatea strâmbă și mustăcioasă a șefului de stat. Pe birou, trei telefoane, dintre care unul cu număr secret. Când Ion Bălașa intră în cameră, Widma tocmai simula o convorbire telefonică:

– ... da, da! Să fie dus în subsol... Dezbrăcați-l... Sigur! Să-l bateți până mărturisește! Ce?

Widma se lauda în cercurile intimilor săi c-a descoperit „tortura psihologică” și pretindea că obține rezultate cu astfel de procedee.

La invitația lui Widma, băiatul luă loc în fața biroului.

Va să zică mata ești fiul tovarășului Arhip Bălașa... Îmi pare foarte rău c-ai încăput în afacerea asta, dar se spune că ești un bun amic al burghezului Largo Luria. Cel puțin așa se vorbește...

– Nu, răspunse liniștit Ion. Pe domnul...

– Tovarășul! îl corectă cu o otrăvitoare bună-voință șeful.

– Pe domnul Largo Luria, stăruie încăpățânat Bălașa, nu l-am cunoscut decât prea puțin. Mi-a ținut lecții timp de numai o săptămână. În schimb sunt prieten cu Petruș Luria.

– Și ăsta e un burghez periculos! Nu trebuia să te împrietenești cu un burghez, spuse în româneasca sa cu accent tovarășul Widma.

– Petruș e un om admirabil! protestă Bălașa.

– Hm... Să lăsăm asta. Poate că ai dreptate...

Apoi, spuse brusc:

– Unde-i scrisoarea?

Bălașa tresări.

– Un sfredel de foc începu să i se învârtăască fără milă în creieri:

„De unde știe? Cine i-o fi comunicat?”

Răspunse abia într-un târziu:

– Nu știu nimic despre nici un fel de scrisoare.

– Cineva a văzut cum ți-a predat-o „domnul” Largo Luria. Cui îi era adresată?

Prietenului dumitale?

– Nu știu nimic.

– Hm...

Widma se gândi un timp. Bănuia că nu va putea să obțină ușor vreo lămurire. Cu atât mai puțin scrisoarea. Prea s-a grăbit Sidoriuk! Puiul ăsta de burghez trebuia filat mai întâi. Pe tovarășul Ierihon nu-l interesează Bălașa, ci Petruș Luria. Și la acesta nu e posibil să se ajungă decât prin tânărul de față.

– Poți să pleci, mârâi în cele din urmă șeful.

Ion Bălașa se ridică.

Nu se stăpâni să nu rostească un compliment ironic la adresa omulețului, care se pierdea în fotoliul prea mare.

Totuși, îi spuse pe un ton extrem de politicos.

Widma se fâstâci. Unui om în vârstă i-ar fi aruncat câteva înjurături pentru o asemenea luare peste picior, însă cuvintele adolescentului fuseseră rostite cu atâta candoare, încât lui Widma îi venea greu să zbiere la el. Prin urmare preferă să creadă că băiatul nu-l ironizase; cu toate acestea, șeful nu-i dădu drumul imediat, ci-i ținu o predică, în care îi atrăgea atenția că burghezii români sunt o adunătură de oameni fără căpătâi, un mare pericol pentru prosperitatea Uniunii Sovietice și-un adevărat blestem pentru proletariatul din Bucovina și Basarabia. Widma vorbea mereu; glasul lui monoton, furnit curgea ca o gărlă tulbure, plină de mâl. Lui Ion îi era somn; obosise tot plimbându-se prin celulă. La geamuri, ramurile uriașe ale castanilor din fața chesturii de poliție foșneau adormitor, îmbiind la culcare și vis.

– ... acu, tinere tovarăș, îți dau drumul, dar bagă de seamă să nu ne mai cazi în mână, căci va fi rău de dumneata. Ne-am înțeles? Mai gândește-te la scrisoare și dă-mi o veste.

Ion clătină vag din cap, spuse „bună-seara” și trecu prin antecameră, unde agentul Kaziu Sidoriuk își făcea de lucru cu o pilă de unghii. În coridor, îl aștepta tatăl său, care, fără să-i spună un cuvânt, îl apucă de braț, târându-l după sine prin coridoarele mohorâte și-afumate ca să coboare pe treptele pline de praf și păienjeniș spre poarta principală; valul de aer proaspăt îl dezmetici pe băiat; strânsoarea de la braț îl durea; unghiile tatălui său aproape că pătrunseseră prin stofa vestonului și-i sfâșiau pielea. Bătrânul Bălașa mergea fără să spună un cuvânt. Băiatul începu să vorbească rugător, încercând să explice că n-are nici o vină, însă tatăl său îi astupă gura cu un „Taci!” brutal, greu ca o palmă, care-l duru pe Ion mai mult decât apăsarea nemiloasă de la braț. Cei doi oameni alergau ca niște fantome prin ploaia subțire de vară, care pornise ca din senin. Ajungând acasă, bătrânul Bălașa îi porunci băiatului să se dezbrace. Ion știa ce-nseamnă asta; tatăl său îl va bate fără milă. Mușcându-și buzele, ca să nu plângă, se supuse. Bătrânul aduse din antreu bastonul și-ncepu să lovească. Izbea fără să se uite dacă loviturile cad peste uremi sau chiar peste cap. Mama lui Ion privea cu indiferență scena; dânsa nu-și iubise niciodată copilul, care fusese întotdeauna o piedică pentru ea..

Când Arhip socoti că e de-ajuns și duse înapoi în antreu bastonul, femeia îi aruncă o cămașă de noapte băiatului, ca acesta să-și acopere goliciunea, și-i aduse o farfurie de borș ne-nclzit și-un darab de mămăligă rece. Băiatul refuzând să mănânce, femeia îl batjocori și-l trimise la culcare. În odăița sa de la mansardă, Ion începu să plângă; nu din cauza durerilor pricinuite de bătaie, ci pentru că un imens sentiment de singurătate îl copleșea. În noaptea aceea, băiatul făcu un întreg proces părinților săi, ajungând în cele din urmă la concluzia că ei nu-l iubesc deloc și lucrul acesta îl duru atât de mult, încât mușcă perna ca să nu strige. Înainte de-a adormi, își

spuse hotărât: „Voi fugi! Voi fugi în România mea liberă!”

Își repetă de zeci de ori cuvintele acestea, ca tot cu gândul la ele să se trezească dimineața.

Tatăl său îl sudui, însoțindu-și cu ghionți muștrările.

– Ai atras bănuiala G.P.U-ului asupra casei noastre, ticălosule! Numai în necazuri ne bagi. Despre ce fel de scrisoare e vorba?

– Despre nici una, tată! îl înfruntă băiatul.

Arhip îl privi o clipă; apoi, îi întoarse spatele și nu se mai sinchisi de dânsul. Numai mama lui Ion mai bombănea:

– „Ne-am jertfit o viață întreagă pentru el, și iată care-i este mulțumirea! Rușii o să ne împuște și pe noi din cauza lui..”.

– Atunci, de ce nu încercați să fugiți de-aici, dincolo, la frații noștri?! strigă exasperat Ion.

Mâna lui Arhip îi căzu grea peste gură.

– Ai înnebunit? scrâșni bătrânul. Vrei să te audă servitoarea? Nu știi că, azi, în fiecare om se poate ascunde un spion de-al lor?! Nenorocitul!

Lui Ion i se făcu milă de tatăl său. Își strânse pleoapele, ca lacrimile să nu înceapă să-i curgă, rămase astfel câțva timp și, după un sfert de oră, merse în oraș. Trebuia să-l vadă numaidecât pe Sil.

Îl găsi pe cantonierul Toader în ușă

– Cele bune! Da ce? În afară de mata nu-i nimeni?

– Ba este Silvestru. Numai Gherasim lipsește, că s-a dus până la gară.

Auzind glasul lui Ion, Sil ieși îndată din cantonul năpădit de viță sălbatică și cu glastre de mușcate roșii la geamuri, cum sunt toate cantoanele din Bucovina.

Era bucuros de venirea lui Bălașa.

– Ce vânt te-aduce pe la mine, măi frate? Hai înăuntru.

Ion îl privi pe Toader; își amintise de avertismentul tatălui său. Sil îi înțelese privirea, însă îi spuse că Toader e un bun prieten al lui Gherasim și că îi urăște pe comuniști.

– Atunci e bine, răsuflă ușurat Ion. Trebuie să-ți comunic un lucru foarte important. Vrei să vii azi după-amiază la mine?

– Bine, măi, am să vin.

– Știi... ieri am fost anchetat de însuși șeful G.P.U-ului și ... însă se arată un soldat, așa că spuse pe alt ton: Am văzut un film foarte bun dăunăzi. Un film documentar despre Asia...

Soldatul întrebă pe unde s-o ia către centru. Toader îl lămuri, dar bolșevicul nu plecă imediat, ci se întinse la umbra unui pom.

Rămase ca Sil și Ion să vorbească pe-ndelete abia după-amiază. Acasă, Bălașa află că părinții i-au plecat la Herța. Bucuros că a rămas singur, băiatul citi până ce veni Silvestru Lupșa, cu care urcă în pod, unde mirosea a lemn vechi, poame uscate și mere. Când avea să discute ceva grav cu Sil, Ion se retrăgea totdeauna în pod. Acolo era împărăția lui, pe care n-o împărțea decât cu Mâr-Mâr, mîța cea neagră, domnind împreună peste grinzile afumate, hornuri și caietele de școală din anii trecuți, aruncate lângă ferestruica scundă, care se deschidea spre cer. Nimeni, nici măcar hargata nu știa că acolo e refugiul lui Ion, așa că băiatul se simțea stăpân sub acoperișul de olane roșii, care dădeau un aer vesel încăperii ticsite de lucruri vechi. Bălașa îl invită pe Lupșa să șadă pe-un maldăr de caiete cu scoarțele îngălbenite și-i istorisi pe îndelete

prin câte trecuse la G.P.U. Obrajii i se-mbujoraseră de tainică mândrie, iar ochii îi luceau. Sil îl asculta numai urechi, admirându-l și, totodată, invidiindu-l oarecum. Nu era puțin lucru să suferi pentru faptul că voiai să te arăți român.

– Măi, omule, trebuie să fugim neapărat în România. Până atunci, vină mereu pe la mine. Vom urca aici și vom alcătui un plan, care să nu poată da greș. Vrei, măi Sil?

– Sigur că vreau.

– Tu ești cel mai bun prieten al meu.

– Și tu, al meu.

– Într-adevăr?

– Da, Bălașa.

– Nu te supăra, însă jură-mi că-ți sunt cel mai bun prieten.

– Jur!

– Te credeam și fără jurământ, însă trebuie să-ți spun o taină foarte mare... și-și scăzu glasul, ca și cum s-ar fi temut să nu-l audă vreo iasmă ascunsă între grinzi: Sil, domnu Largo Luria, fostul meu meditator, mi-a-ncredințat înainte de-a se refugia o scrisoare pentru Petruș.

– Dumnezeu! Și nu te-ai temut c-au s-o găsească la tine?

– Nu, căci am îngropat-o sub rădăcina nucului. Acuma, însă, n-o mai simt în siguranță. Știi că nu pot spune minciuni. Dacă s-ar întâmpla să m-aresteze cumva din nou, te pomenești că mi-ar scăpa o vorbă necugetată și, atunci, s-ar produce o adevărată catastrofă. G.P.U-ul l-ar împușca imediat pe Petruș. De aceea, m-am gândit să dezgrop noaptea cutia cu scrisoarea și să ți-o predau ție, ca s-o ascunzi undeva acasă la tine. Vrei s-o primești?

– Cum să nu vreau, Bălașa?

– Bun! Atunci s-a făcut?

– Sigur! Dar să bagi de seamă să nu te observe cineva.

– Nu! Ce? Crezi că nu mă pricep să umblu ca Mâr-Mâr a mea?

Auzindu-și numele, pisica sări de pe grinda pe care dormita și veni la Ion, ca băiatul s-o alinte.

– Mâța asta mă iubește foarte mult. Dacă n-aș fi eu, ar muri de foame, săraca. Tata nu suferă pisicile, așa că nici n-o primește în casă, iar mama o bate de câte ori biata Mâr-Mâr îi iese înainte. De servitoare, nici nu mai vorbesc. Spune că Mâr-Mâr n-are decât să prindă șoareci dacă nu vrea să moară de foame, dar cum să prindă șoareci sărăcuța, când a-mbătrânit de nu mai vede bine și i s-au tocit ghearele? Ce, ea n-are drept la pensie?

Pisica se-alintă și de picioarele lui Sil; apoi, sări iarăși pe grinda ei, ca să se gândească la niscaiva aventuri din tinerețe și să toarcă fericită la amintirea lor.

Băiatul dezgropase în cursul nopții cutia, se sculă dis-de-diminează și, plecând de-acasă, o luă cu sine, s-o ducă la Sil, însă Kuziu Sidoriuk îl și aștepta la colțul străzii; bănuind că Ion are asupra sa scrisoarea, îl arestă. Disperat că epistola va fi găsită asupra lui, tânărul o mototoli în buzunar, încercând s-o arunce apoi, dar agentul observă gestul și ridică plicul. Ștefan Ierihon va fi satisfăcut în sfârșit!

Când Ion fu adus a doua oară în fața tovarășului Widma, acesta nu mai simula că zâmbește prietenos, ci buzele i se dezgoleau răutăcios peste caninii strâmbi și proteza dentară. Rânjetul de satisfacție se prefăcu într-o grimasă drăcească la apariția băiatului; Widma se simțea exact ca un păianjen căruia fluturele i-a căzut în sfârșit în

plasa cleioasă. Ion încerca senzația inversă; privindu-l pe Widma, își da seama că nu va putea scăpa din țesătura întrebărilor lui periculoase.

– Prin urmare tot la tine era scrisoarea. Cui voiai s-o duci? Lui Petruș Luria? Nu cumva să încerci să-mi răspunzi cu o minciună.

Widma era furios că Sidoriuk nu așteptase să vadă încotro mergea Bălașa.

„Mâne-poimâne o să-l pun și pe el pe listă..”. se gândi cu o plăcere de asasin tovarășul șef al G.P.U-ului.

– Ei, vorbește odată!

Ion lăsase în pământ privirea.

– Nu vrei să-mi răspunzi?

Băiatul își ridică privirea, uitându-se drept în ochii moșneagului din față. Widma făcu fără să vrea un gest de apărare. În ochii lui Ion era ceva ciudat. Lumina privirii lui avea consistență, lovea întocmai ca o mână lăsată cu toată puterea peste față. Primul gest al lui Widma fusese să spună: „Nu da în mine!” Revenindu-și, se simți umilit și rușinea îndurată îl determină ca, „renunțând la teoria „terorii psihologice”, să-l lovească real pe băiat. Întâi, Ion îl privi nedumerit. Nu se așteptase la un asemenea gest din partea unui funcționar superior și bătrân, fie el chiar comunist. Dându-și seama că Widma îl bate într-adevăr pământul erau ne-ndemânatic, dar loveau cu multă putere, băiatul avu un zâmbet care-l derută pe tovarășul șef. Încetând să lovească, acesta se-așeză din nou în fotoliul său, în care aproape că dispăru cu totul îndărătul biroului, și începu să strige atât de tare la băiat, încât vinele de la gât i se umflară ca două odgoane, iar saliva îi sărea de pe buzele vineții, stropind cu-mbelșugare lemnul lucios al mesei.

Lui Ion îi venea să râdă de-agitația caraghioasă a tovarășului șef, care dădea impresia că se mișcă datorită unor resorturi. Scălămbăindu-se în dreapta și-n stânga, moșneagul părea, într-adevăr, o paiată deosebit de comică, pe care un vânt glumeț o tot împinge încoace și-ncolo. Mic, rotofei, nesigur pe picioarele prea scurte, Widma nu putea să nu stârnească un zâmbet. Când buzele elevului cedară într-un surâs lung, dar fără răutate, tovarășul șef se opri ca lovit cu o cravașă. Zâmbetul lui Ion încremeni.

– Mă insultă, hai? Mă insultă! urlă Widma, ale cărui vine de la tâmpile se-ngerșaseră, amenințând să plesnească.

– Nu vă insult, domnule șef, îngăimă uluit băiatul în fața furiei dezlănțuite.

– Eu sunt „tovarășe șef”, nu „domnule șef”! strigă Widma, congestionat. Mai ești și impertinent? Lasă, că te-oi învăța eu să tănuiești astfel de scrisori, în care sunteți îndemnați să fugiți cu toții în România! Ascultă, tovarășe Bălașa! Dacă nu-mi răspunzi imediat cui voiai să înmânezi astăzi plicul, te trimit jos, în beci. Voi avea eu grijă să nu scapi întreg de-acolo. M-ai înțeles?

Ion tăcea. Începuse să-i fie indiferent ce se va întâmpla cu dânsul, iar urletele lui Widma încetaseră să-l mai intereseze. Crengile castanului băteau în ferestrele biroului; ele prezentau mult mai multă importanță pentru tânărul care se gândea la plăcerea de-a te legăna într-un astfel de copac uriaș.

Widma își mânca unghiile. Era un semn al naibii de rău acesta. Când tovarășul șef își mânca unghiile, însemna că omul care-i sta în față se putea aștepta la orice din partea lui, însă Ion Bălașa nu știa lucrul acesta, așa că zâmbea mereu, cum zâmbeau copiii când li se spune: „Fii cuminte că, de nu, îndată vine Babaua!” După ce-și roase până la carne unghiile, Widma apăsă pe butonul soneriei. Kaziu Sidoriuk răsări ca din pământ și Ion Bălașa avu senzația că se află în fața unui păianjen.

– Ia-l de-aici! porunci Widma; și adăugă misterios: Numărul unu!

În limbajul convențional al tovarășului șef, aceasta însemna că se dă mână liberă asupra unui arestat. Bății, schingiuri până la sânge sau chiar moarte – iată ce-ascundeau cele două cuvinte banale.

Sidoriuk îi făcu semn lui Bălașa s-o ia înainte. Cuminte, Ion se înclină în fața tovarășului șef și se supuse. Trecură printr-un întreg labirint de coridoare. Coborau. Tot mai adânc; par-c-ar fi coborât până-n măruntaiele pământului; pe măsură ce înaintau, lumina se făcea tot mai mică. Păianjeni cenușii lunceau de pretutindeni. Poate că erau numai stropi de apă care picurau din tavan, însă Ion Bălașa vedea păianjeni. Coridorul avea iz dulceag de mucegai. Uneori, parcă răsunau vaiete în ziduri. Agentul Kaziu Sidoriuk mergea încet cu un fel de socotită voluptate. Ion Bălașa avea broboane de sudoare pe frunte. În coridor era afurisit de cald.

Deodată, se deschise o ușă de fier.

Sidoriuk îl împinse pe elev și-acesta dădu într-o încăpere uriașă; un frig cumplit domnea acolo. Pe pardoseala de piatră, o mulțime de pete negre se căscau ca niște morminte în lumina prăfuită; erau pete de sânge.

Încăperea n-avea ferestre, așa că aducea a criptă la-nfățișare. Lumina care cădea dintr-un perete, se-mprăștia cenușie ca și cum ar fi fost cernută printr-o sită deasă. În mijlocul încăperii, un pat de fier, ale cărui picioare erau prinse cu șuruburi de pardoseală, părea un catafalc hidos, așezat acolo de fantezia unui nebun. Agenții îi legau pe acest pat pe unii arestați și făceau foc sub el. Chinurile celui amenințat să fie ars de viu erau cumplite. De pereți atârnav lanțuri cu cătușe. Sidoriuk îl duse pe Bălașa la un astfel de lanț și-l încătușă. Apoi, își aprinse o țigară, pe care începu s-o fumeze încet și cu voluptate.

Sidoriuk avea toate motivele să fie fericit; tovarășul șef îi promisese că-l va propune pentru primirea ca ofițer în armata roșie. Gândul acesta îl înveselea și-l preocupa atât de mult, încât își uitase de arest. Când Ion Bălașa își mișcă mâna și lanțul zăngăni, Kaziu îl privi aproape mirat. Amintindu-și pentru ce l-a adus aici, agentul își stinse țigara, se-apropie de dânsul și-l lovi cu toată puterea în obraz. Cum lucrul acesta i se păru prea puțin, scoase un boz de fier din buzunar, cu care putea să-l bată pe băiat mai tare și fără să-și obosească prea mult pumnul.

Când Sidoriuk încetă în cele din urmă să-l chinuiască pe Ion Bălașa, era acu destul de târziu. Poate că, totuși, ar fi continuat să-l tortureze, însă un alt agent veni la el și-i spuse câteva cuvinte, pe care Bălașa nu le putu înțelege, căci fuseseră rostite în rusește. Sidoriuk dădu mulțumit din cap. Celălalt agent îl dezlegă pe Ion, care, încercând să meargă, șovăi și căzu. Furios, necunoscutul îl lovi de câteva ori cu picioarele. Kaziu aduse o cofă cu apă și-o turnă peste elev. Acesta se ridică, dar trebui să se sprijine de perete. Sidoriuk aduse doi soldați care îl scoaseră în curte. Aici, băiatul se mai dezmetici, însă dureri nesuferite începură să-i înghimpe pieptul.

Ele nu se domoliră decât când Ion se gândi cum închisese într-o cutie scrisoarea lui Largo către Petruș, cum ieșise pe furiș, ca să nu-l simtă tatăl său, în grădină și cum, după ce săpase o groapă la rădăcina nucului, așezase înăuntru cutia, pentru a astupa apoi groapa și a presăra frunze uscate deasupra, ca să nu se cunoască țărna proaspătă. Intrând în casă, se culcase fericit: avea impresia că la rădăcina nucului se afla o comoară, pe care dânsul urma s-o păzească dea-lungul anilor.

Un nou ghiont îl puse în mișcare.

CAPITOLUL VII

La lumina lunii

Orașul dormea în lumina albă a lunii. Zidurile păreau de var. În valea Roșei, câinii lătrau domol, fără supărare, mai mult ca să-și facă datoria decât din convingere... Mitropolia, înălțată pe culmea Dominicului, avea înfățișare de cetate. Umbrele care își târau de-a lungul șanțurilor din Clocucica gingașa neființă se lămureau albăstrii ca o brumă peste niște trandafiri negri. Escortat de necunoscut și de Kaziu, Ion Bălașa mergea în neștire prin pulberea lunii; mergea ca un somnambul; deasupra lui – luna; împrejur – nimic. Avea impresia c-a devenit atât de ușor, încât dac-ar fi vrut, ar fi putut ajunge dintr-un singur salt tocmai pe coama nourului argintiu care luneca dinspre dealul Țeținului.

Glasul necunoscutului îl scutură din această stare. Ion Bălașa se opri, uitându-se mirat în jurul său. Parcă n-ar fi înțeles cum de-a ajuns aici, lângă răchitele acestea, care se-nbulzeau într-o întunecoasă năvală asupra drumului. Când îl văzu pe necunoscut, avu un fior de dezgust. Acela i-l observă și spuse răutăcios:

– Tovărășia mea nu ți-i pe plac? Lasă, că scapi îndată de ea! și-ncepu să râdă împreună cu Kaziu, a cărui față se strâmba ca o arătare de coșmar. Ascultă, mă! Dacă nu-mi divulgi cui voiai să-i dai scrisoarea, te-mpușc.

Bălașa privi cerul și nu vorbi nimic.

– Să nu crezi că glumesc! îl avertiză necunoscutul, însă Bălașa continua să tacă la fel ca și-n fața tovarășului Widma.

– I-o cusut mă-sa gura... aruncă hlizindu-se Kaziu.

– Lasă, că i-o voi coase și eu, spuse necunoscutul, dar cu ața morții! Grăbește-te, băiete, că de nu...

Necunoscutul scoase cu un gest indiferent revolverul din buzunarul de la piept. Obișnuia să țină în dreptul inimii arma, căci avea pentru ea duioșii de amant. Ion Bălașa nici nu tresări la vederea revolverului, care-i părea doar o jucărie bună să sperii ciorile cu pocnetul ei și nimic altceva.

– Am împușcat eu și oameni mai breji ca tine, spuse cu un fel de mândrie necunoscutul. Pe popa Rezuș, eu l-am trimis la sfinții lui.

Tânărul dădu din umeri; un fel de „Ce mă privește asta?”

– Vorbești sau nu?

– Nu!

Lui Bălașa îi era lehamite de-atâta întrebătură. Băiatul ar fi dorit din tot sufletul ca necunoscutul să-l lase odată-n pace. Acasă îl aștepta cartea *Briefe an einen jungen Dichter* a lui Rainer Maria Rilke, deschisă – Ion își amintea exact – la pagina 32. După terminarea cărții, ar fi urcat în pod, ca să privească de-acolo luna.

– Dacă-mi răspunzi la-ntrebare, te las să pleci acasă, își aruncă undița necunoscutul..

Tentația era mare, dar Largo Luria se-arătă în fața lui Ion Bălașa și băiatul zâmbi.

Kaziu se tot lăsa când pe-un picior, când pe altul. Dacă necunoscutul i-ar fi dat mână liberă, l-ar fi împușcat imediat și gata! La ce bun atâta vorbărie?!

Necunoscutul îl privea așa de rău pe băiat, încât acesta citi fără greutate sentința în ochii lui subțiri și urâți.

„Dumnezeu știe El ce face..”. se gândi Ion și nu simți nici o amărăciune pentru faptul că va trebui să moară. „E o prostie să te temi de moarte..”.

În inima lui Bălașa nu era loc pentru vreun regret.

Kaziu râgâi și duhoarea de rachiu, care se răspândește dintr-însul, îl trăsni pe necunoscut. Ion Bălașa râse de mura acrită a acestuia. Kaziu îl privi chiorâș, dar nu spuse nimic.

O hărmălaie de câni, trezită de cine știe ce arătare, izbucni în apropiere și lătratul lor suna vesel și familiar. Cu timpul se liniști, așa că iarăși nu se-auzea decât freamătul confuz al nopții înstelate, pe care doar câte-un chiot depărtat îl rupea uneori.

O nestăpânită curiozitate îl cuprinse pe Ion: aceea de-a ști cât mai curând cum moare omul. Faptul că necunoscutul se tot juca învârtind în mână revolverul care luca cu întreaga lumină a lunii asupra țevii îl plictisea. Aproape că-i venea să-l roage să tragă odată, însă necunoscutul nu se grăbea, căci ținea din tot sufletul să afle unde se ascunde Petruș sau prin cine voise să-i predea scrisoarea. Acuma, regreta că nu l-a torturat și el în beciul G.P.U.-ului. Blestematul de băiat nu se temea de moarte; asta o vedea prea bine necunoscutul, care era din ce în ce mai convins că, dacă l-ar fi așezat pe Ion pe patul de fier din subsol al lui Kaziu, aprinzând foc mare dedesubt, ca să-l ardă de viu, ar fi reușit să capete lămuririle dorite. Înfuriat că Ion nu face altceva decât să privească lacom cerul înstelat, necunoscutul îl apucă de încheietura mâinii, strângându-i-o ca-ntr-un clește. Buzele băiatului albiră, însă nu se deschiseră să rostească numele lui Sil sau al lui Petruș. Când, silit de strânsoare, trebui să-ngenuncheze în colbul drumului, elevul gemu. Atâta tot. Înnebunit, necunoscutul îl lovi cu piciorul în pânțele.

Ion Bălașa se-ncovrigă de durere; apoi, ea dispăru, făcând loc unei lăncezeli neplăcute, care stăruia câteva secunde. Sforțându-se, reuși să se ridice. Și-ncepu să privească iarăși cerul.

– Te-ntreb pentru ultima oară, îl somă necunoscutul. Cui îi duceai scrisoarea? Culegându-și de pe stele privirile, Bălașa răspunse întrebând la rândul său:

– De ce nu mă-mpuști odată?

– Așa ți-i vorba? și necunoscutul apăsă convulsiv pe trăgaci.

Detunătura spintecă noaptea, vuind prelung între dealuri.

Ion simți o căldură puternică în coapsa dreaptă și-și duse instinctiv mâna într-acolo. Glontezele tăiasă o arteră, așa că rana sângera abundent, udând palma băiatului, care și-o ridică în lumina lunii, ca să se uite la ea. Privi cu un fel de mândrie sângele și-și întinse palma către necunoscut, care se feri ca mușcat de șarpe. Cuprins de panică la vederea mâinii pline de sânge, necunoscutul ridică din nou revolverul și trase încă o dată. Pleoapele băiatului se lăsară obosite peste flacăra orbitoare.

Ion Bălașa se prăbuși. Un greiere țârâia undeva prin ierburi și-o pasăre de noapte fâlfâi mort deasupra băiatului, care, după câteva clipe, căzu cu un geamăt în spini de pe marginea șanțului. Nourul de-argint care venea dinspre dealul Țeținului ajunse în dreptul lunii; pământul se-ntunecă. Sidoriuk apăsă pe butonul lămpii de buzunar, aruncând o fâșie de lumină peste băiat.

– A murit, spuse simplu, fără nici o emoție, însă necunoscutul nu-l mai auzi, căci o și luase cu pași repezi spre oraș.

Kaziu clătină din cap. Ca să se convingă că Ion Bălașa a murit într-adevăr, îl împinse cu vârful cizmei; băiatul nu se mișcă. Agentul își aprinse mulțumit o țigară și-ncepu să fugă, ca să nu-l piardă pe necunoscut. Ajungându-l la intrarea în parcul Schiller, îi spuse gâfâind și cu oarecare teamă:

– Voiam să te-ntreb ceva, tovarășe... Oare de ce naiba afurisiții aieștia de români se uită hojma la cer, când simt că le vine moartea? Nu cumva or fi văzând vreun semn, ceva? Că printre oameni umbla vorba că...

– Gura! se stropși vehement necunoscutul.

Kaziu îi întoarse jignit spatele și se-ndepărtă spre cartierul gării, unde avea întâlnire cu Axânia.

Necunoscutul merse fără-ntârziere la tovarășul șef Widma, moșneagul cu fața blândă, ca să-i anunțe că a executat întocmai ordinul și ca să-și ia răsplata promisă în ruble, în rublele acelea, pe care G.P.U-ul le împărțea cu atâta generozitate uneori.

– Ei, tovarășe Buium? îl întrebă Widma pe necunoscut. Cum a mers?

– N-a vrut să mărturisească nimic, răspunse Buium, încrunțat; brusc, întrebă la rândul său: Tovarășe Widma, oare cum se face că nu l-am ucis pe Dumnezeu? De douăzeci de ani o încercăm mereu și văd că tot n-am reușit...

Șeful îl privi lung și spuse:

– Tovarășe Buium, te-ai molipsit și dumneata cu idei religioase de la burghezi? Apoi, Widma începu să-și roadă cu frenezie unghiile.

Buium înțelese.

– Ieși repede, ca fugărit, din biroul șefului, merse direct acasă și bău dintr-odată o sticlă întregă de rom.

După cinci minute, o răbufnătură sperie vecinii.

Proprietăreasa veni alergând, bătu în ușa lui Buium, strigă. Apoi, se năpusti în stradă și se re-ntoarse cu un soldat, care sparse ușa. Proprietăreasa făcu lumină.

Agentul Buium Cizmaru, care slujise cu credință timp de 8 ani U.R.S.S.-ul, Buium Cizmaru care împușcase 214 oameni în numele lui Stalin, ținuse exact socoteala, își trăsese un glonte de revolver în inimă.

CAPITOLUL VIII

Cerul cel mare

Sil se răzimase de ulucile castanului care se ridica alb în lumina lunii lângă bariera de sub Weinberg. Dealul se-avânta îndrăzneț spre cer, iar la poalele lui șinele curgeau liniștit, ca două izvoare de-argint, spre gara centrală. Era un aer atât de calm, încât nici măcar molifții de pe Weinberg, de obicei mândri și porniți pe gâlceavă, nu foșneau în noaptea aceea, ci se scâldau fericiți în apele fermecate ale slăvilor pline de lumină. Casele dărăpănate, cu tencuiala scorjită ca o față devastată de lepră, se-ascundeau, rușinate în ogrăzi mici, umbrite de pomi și tufșuri, pe când câteva fabrici se-nălțau sfidător peste ele amenințând cu degetul hogeacurilor imense depărtările deasupra cărora Calea Robilor se rostogolea într-o înviforare sălbatică. Pe ulița care mergea cuminte alături de canton, trecea uneori câte-o căruță încărcată cu saci de grâu spre moara din Caliceanca. Scârțâitul osiilor trezea lătratul cânilor și, atunci, cartierul se-nveselea de hărmălaia lor, care speria pisicile pornite în aventură. Pe marginea liniei ferate mai trecea câte-un îndrăgostit dornic de singurătate, ca să-și plimbe pe fânețele digului melancolia. Uneori trecea și câte-o pereche, strângându-și în tăcere mâinile și privind stelele, ca, apoi, să-și spună cuvinte care se rostesc o dată în viață.

Sil se uita cu filosoficesc scepticism la fericirea lor, urmărind cu ochii umbrele îndrăgostite până se pierdeau după cotitura cu răchite a liniei ferate, și-i spunea lui Hector, care-și vâra nasul printr-o gaură a ulucelor:

– Săracii!

Dând din coadă, Hector aproba fără rezerve opinia concisă a lui Sil și scotea câte-un urlet atât de lung și de jalnic încât îl făcea pe băiat să-l întrebe:

– Ce-i, măi omule cu tine? Că doar nu-i fi fiind și tu amorezat?! Ori te enervează lumina lunii...?

Gâfâind și strănutând, locomotiva unui tren de marfă urca încet panta spre gara Grădina-Publică. Aburii orașului se-ncolăceau în jurul copacilor de pe marginile terasamentului, ca, apoi, să se desprindă leneș pentru a întruchipa fantasmă ciudate, care se-nălțau în jocuri capricioase către lună. Șirul de vagoane goale se perindă hurducându-și fierăria pe dinaintea lui Sil. Un frânar cânta și glasul său plăcut se-mpletea ciudat cu zgomotul de lanțuri al tampoanelor care se tânguiau la curbă. În orele din urmă, fanarele trenului se pierdură, zgomotele se stinseră ca și cum le-ar fi acoperit o apă, și valea rămase iarăși singură și tăcută, numai arareori mișcată de strigătul unei păsări de noapte care-și căuta perechea.

Sil intră în canton.

Tatăl său își ridică privirea dintr-o revistă ilustrată veche și spuse:

– Așa-i că e frumos afară?

– Da. E o lună strașnică. Știi, tată... mă gândeam c-ai făcut foarte bine renunțând la serviciul din gară. Aici e mult mai plăcut. N-avem vecini cu care să ne certăm și nici zgomot. Totodată suntem și destul de feriți de ochiul tovarășilor. Cu trenurile, mă-mpac de minune. Nici n-ai să mă crezi când o să-ți spun c-am ajuns să cunosc fiecare locomotivă după sunetul ei. Una gâfâie din greu, alta parcă nechează... Fiecare din ele își are un anumit fel de-a merge. Le-am botezat pe toate, tată! Locomotiva rapidului cin-zeci și doi am numit-o Uragan, pe aceea a marfarului care-a trecut adineaori Hipopotamul și-așa mai departe.

Gherasim Vodă, zâmbi și-și mângâie băiatul; apoi îl întrebă:

– Totuși, ești amărât...

– Mi-i dor de școală. Știi, tată, strașnic aș vrea să fugim dincolo!

Spusese „dincolo” cu smerenia cu care ar fi spus „Dumnezeu”.

– M-am gândit și eu la asta, dar e tare greu.

– Mata ai avut multe griji în viața matală! Acuma, se mai adaugă și potopul ticăloșilor de barbari. Mâne-i duminică. Vrei să mă lași să stau ceva mai târziu astă-seară? Citesc o carte foarte frumoasă.

– Bine, Sil.

Gherasim și băiatul său se-mpăcau de minune. Aceasta, mai ales de când Lupșa, un frate al lui Sil, murise în condiții foarte tragice din cauza atmosferei care domnea în familie înainte de divorțul lui Gherasim. Rămânând singuri, între cei doi oameni se cimentaseră legături atât de-adânci, încât între tată și fiu nu mai interveneau niciodată ne-nțelegeri. Lui Gherasim îi căzuse o moștenire cu un an în urmă, așa că ar fi putut să-i ofere lui Sil o creștere aleasă și-o viață lipsită de prea mari griji materiale, însă invazia bolșevică îi răsturnase toate planurile.

– Noapte bună, tată!

– Noapte bună, turcule! Nu uita să stingi lumina înainte de-a te culca.

– Nuuu! Se poate? și câte-un zâmbet flutură pe fața celor doi oameni.

Gherasim rămase să păzească trecerea trenurilor, iar Sil se duse în odăița sa, a cărei fereastră dădea în grădină, și deschise *Martin Eden* a lui Jack London. Pe la miezul nopții își ridică din carte privirea; auzise un zgomot la geam; cineva umbla prin porumbiște. Intrigat, se duse la fereastră și privi afară, dar nu putu vedea pe nimeni, căci un nour tocmai trecea încet peste fața lunii cufundând în întuneric mare pământul.

„Poate că Hector a adulmecat vreo dihanie”, își spuse băiatul și se-ntoarse la masă, începând să citească, dar – după un timp – se duse iar la fereastră, căci zgomotul se auzea și mai lămurit.

Nourul lăsase slobodă fața lunii și Sil văzu contururile unui om care se-apropia de canton.

„Cine să fie?”, se-ngrijoră băiatul, în a cărei minte re-nviaseră deodată toate reminiscențele romanelor de-aventuri. „Te pomenești că un hoț dă târcoale!”, însă se liniști imediat: „Pe naibia! Ce să fure la noi?!”, și-și vârî nasul în carte cu gândul de-a nu se-interesa de omul de-afară, însă un ciocănit în geam și-un zgomot de cădere îl smulse lecturii. Era iarăși îngrijorat. Auzise destule despre duba aceea neagră, care ridica din așternut oamenii în cursul nopții, ca să-i ducă la moarte sau în Siberia.

Se duse intrigat la geam. Plecându-se, văzu în iarbă un corp omenesc, prăbușit cu fața în jos. Băiatul alergă imediat la tatăl său și spuse ce s-a-ntâmplat în grădină. Luându-și fanarul, Gherasim ieși împreună cu Sil. Urmați de Hector, care tot mârâia neliniștit în ogradă, trecură în grădină, unde cantonierul ridică fanarul asupra trupului ghemuit sub perete.

– Tată, șopti zugrumat băiatul, ăsta-i Bălașa!

Gherasim așeză pe pământ fanarul, a cărei lumină se-amesteca într-un fel de vin tulbure cu a lunii, și-l întoarse cu fața spre cer pe Ion. De fruntea lui îmbrobonată de sudoare se lipiseră zgrunțuri de pământ, iar o zgârietură, care pornea de la ureche și sfârșea la colțul buzelor, îi sfâșia obrazul drept. Băiatul își deschise mirat ochii; apoi, își reaminti toate prin câte trecuse și gemu închizându-și din nou ochii.

– Haide, Sil, apucă-l de picioare, spuse Gherasim ridicându-l de subsuori pe elev.

Îl duseră în casă, iar Hector, rămase cu luna, ca să păzească fanarul, care speriască gângăniile din ierburi, amuțindu-le zumzetul.

Gherasim și Sil așezară pe-un pat băiatul. Cantonierul aduse un lighean cu apă și prosopul și-ncepu să șteargă fața lui Ion, care tresări; totuși, elevul încă nu-și deschise ochii. Atât că pleoapele tremurară o clipă liniștindu-se apoi.

– Are friguri mari! constată Gherasim, lipindu-și palma de obrazul lui Bălașa.

Deodată, cantonierul se cutremură.

– Pentru Dumnezeu, Sil! Băiatul e împușcat! și desfăcu repede haina și cămașa lui Ion.

Sil se clătină. Sub umărul stâng al lui Bălașa, se deschidea gura mică a răniilor produse de-un glonte. Nu cursese decât puțin sânge, însă Ion avea dureri mari; Gherasim vedea asta după contractarea pumnilor elevului, care gema slab, mișcându-și uneori capul, ca și cum l-ar fi stânjenit ceva. Cercetându-l mai îndeaproape, cantonierul descoperi în coapsa dreaptă o nouă rană. Din aceasta cursese sânge foarte mult, îmbibând cămașa și pantalonii.

Gherasim își ridică spre ceruri privirea. Sil înțelese că Ion e pierdut. Plângând, se lipi de pieptul tatălui său, care-l îmbrățișă.

– Doamne, ce fărădelege! murmură, bărbatul; apoi, îl dădu încet la o parte pe fiul său și-i spuse că se duce să cheme medic. L-oi trezi pe Toader, să-mi țină el locul până m-oi re-ntoarce.

Rămânând numai cu Ion, Sil se-apropie de el și-și puse mâna sub ceafa fierbinte, ale cărei vene se umflaseră. După un timp, Bălașa își deschise ochii. Cunoștința îi revenise, așa că, acum, putea gândi limpede. Văzând că prietenul său începe să se miște, împinse veioza ca lumina să nu cadă în ochii rănitului, a cărui privire cerceta tulbure încăperea, ca și cum ar fi căutat o explicație.

– Ești la mine, Ioane, șopti Silvestru.

Ochii lui Bălașa clipiră mulțumiți. Apoi rănitul făcu eforturi să vorbească, însă nu reuși. Buzele i se mișcau fără să poată articula vreun cuvânt.

– Nu te-obosi, Ioane, îl sfătui Sil, abia ținându-și lacrimile.

Bălașa schiță un gest și Vodă, înțelegându-i-l, îi aduse-un pahar de apă, pe care Ion îl goli lacom.

– Acuma mi-i mai bine, spuse în sfârșit. Sil, m-au răpit azi dimineață și...

– Lasă Ioane, o să-mi spui tu totul când te vei face sănătos. Tata s-a dus după un medic. E și mâne zi...

– Pentru mine nu va mai fi, și Ion zâmbi ca și cum i s-ar fi jucat soarele pe față. Lasă-mă, deci, să-ți spun totul... Uite cum a fost... Tocmai veneam spre tine și...

Când Bălașa termină, Sil avea buze uscate și, obrații îi ardeau.

– Abia am putut veni până aici. Prin oraș trebuia să mă țin drept, ca să nu se observe nimic, iar rana de la obraz mi-o mascasem cu palma, ca și cum m-ar fi durut măselele... – avu Ion puterea să glumească. După ce am sărit gardul grădinii voastre, m-am prăbușit și-a trebuit să mă târăsc până la fereastra ta. Numai cu mare greu m-am putut ridica în picioare, ca să bat în geam. Imediat m-am prăbușit din nou și cred că-am leșinat. Sil, te rog să stingi lumina. E frumos să stăm de vorbă pe-ntuneric. De altfel, e destulă lună ca vorbele mele să poată ajunge la urechile tale... – glăsui iar băiatul, luând mâna lui Sil. Știi... Ceva curios... Nu m-a durut deloc în momentul împușcării. Am simțit un fel de căldură și-atâta tot. Abia mai târziu au început să mă-nțepe rănille. Nici acum nu mă prea doare, dar sunt foarte obosit. E ca și cum mi-ar fi somn, însă n-aș putea adormi. Ascultă, Sil...N-ai niște țigări sau tutun în casă?

– Ba da. Tata fumează și-și face întotdeauna provizii de câte zece pachete.

– Adă un pachet... N-am fumat niciodată și-s curios ce fel de gust are tutunul...

– Bine, Ioane. Îți aduc.

Peste puțin, Sil reveni cu un pachet și-ncepu să răsucescă atât de ne-ndemâ-natic o țigară, încât Bălașa zâmbi.

– Acuma, fă-ți și ție o țigară, moșcorodea...

– Eu nu fumez... se-apără Sil.

– Vreau să fumăm amândoi, ca niște moșnegi. Eu n-am s-ajung niciodată moșneag. Îți dai tu seama, Sil, ce-nseamnă asta?

Mâna lui Vodă încremeni. Apoi, stăpânindu-și plânsul, care-amenința să izbucnească iarăși, răsuci repede și-a doua țigară. O aprinse și-o puse între buzele rănitului, care-începu să pușăie, punctând cu o stea roșie întunericul Sil aprinse și țigara sa. Fumară în tăcere, înecându-se din când în când – spre hazul lui Ion.

– Tare-i plăcut la tine, spuse el după ce își stinse țigara. Acasă, mi-a fost groază să mă duc. Tata desigur că s-a și întors și m-ar fi bătut. Vă produc neplăceri murind la voi, dar cred că nu veți fi prea supărați.

– N-ai să mori! se revoltă întreaga ființă a lui Sil.
– Vino mai aproape lângă mine. În urechile mele parc-ar curge o apă. Am să mor. Tare-aș vrea să trăiesc, însă așa mi-a fost scris... O să mă-nmormânteze în sicriu alb, Sil. Știi... Voi glumeați că am o mare trecere la fete, dar n-am făcut niciodată vreo necuviință. Ce zici de asta? Nu-i așa că e comic? Ascultă... Să-i spui lui Petruș să fugă neapărat. Să fugi și tu, mă auzi? Numaidecât. Și Petruș să-i spună lui Largo c-am murit ca un soldat. Ții minte aria finală a lui Valentin? Uite ce te rog... Într-o clipă în care nu te va supraveghea nimeni, să-mi așterni o floare pe inimă. O floare și un fir tricolor. Simt sigur că n-o să-ți fie teamă. Nu va observa nimeni firul.

– Cu trupul fratelui meu Lupșa am stat o noapte întreagă. Mi-am odihnit tot timpul fruntea pe pieptul lui. Țin la tine ca și la fratele meu. N-am să te uit niciodată. Te iubesc ca și pe Lupșa.

– Cred că voi muri îndată. Parcă mă simt mai ușor. Sil, mă voi întâlni cu fratele tău. Poate că dânsul a și venit în odaia asta.

– Îi plăceau foarte mult noapțile cu lună.

– E frumos să te ridici pe-o noapte cu lună la cer.

– Ioane, să-i spui lui Lupșa că nu l-am uitat. În fiecare zi mă gândesc timp de-o oră sau chiar mai mult la el. Salută-l din partea mea și pe domnul Umbră, fostul meu meditator. S-a sinucis la București.

– Îl voi saluta.

Din grădină se-auzea țârâit de greieri. Unul mai obraznic sărise pe fereastră și se luă la harță cu lumina lunii, care-l gădila pe crusta toracelui. Un tren trecu în mare viteză, șuierând lung la curba de lângă canton. Speriat, greierul de pe fereastră sări îndărăt în grădină, unde se pitulă sub frunza enormă a unui brusture.

După un timp, Sil spuse:

– Ioane, când îmi va sosi și mie ceasul morții, să vii la mine. Să vii tu, să vină Lupșa, domnul Umbră, voi toți. Îmi promiți?

– Voi veni. Vom veni cu toții. Ți-o jur.

Fruntea rănitului se-mbrobonase iarăși; începu să tușească și simți gust sărat pe limbă.

– „Hemoragie internă... Plămânul stâng designr că mi s-a umplut de sânge..”.
– se gândi dânsul, dar nu-i spuse nimic lui Sil.

După ce-și șterse cu batista sângele de pe buze, șopti:

– Sil, te rog să iei la voi pisica mea. Dacă o să rămână la noi, va muri de foame. Vrei să-mi faci serviciul ăsta? Biata pisică e foarte blândă. În curând va muri și ea, căci e foarte bătrână.

– O voi lua, Ioane.

– Îți mulțumesc. Lucrurile din buzunare, ți le dăruiesc ție. Stiloul, ceasul, portmoneul, carnetul... Să le iei pe toate și păstrează-le ca să-ți amintești de mine. Dă-mi mâinile, Sil. Simt că se clatină pământul. Strânge-le tare, mai tare... Nu... stai... pune-ți mâna pe rana de la piept... A-nceput să mă doară îngrozitor... Mă arde, Sil...

Rănitul își vâr unghiile în cearceaf.

– Apasă-ți mâna, peste rană... și...- însă un val de sânge îi inundă gura și nu mai putu decât să bolborosească.

Apoi, trupul i se destinsese, dar auzul mai prinse cuvintele lui Sil:

– Nu te voi uita niciodată, Ion Bălașa. Spune-le salutări lui Lupșa și domnului Umbră... Spune-le...

Rănitul făcu o sforțare și-și ridică mâna; când ea îi căzu, Ion Bălașa se cufundă definitiv în întuneric și tăcere.

Sil simți imediat că prietenul său a murit. Învârti comutatorul și se plecă asupra lui Ion mort, închizându-i pleoapele; apoi, mângâie fruntea și făcu cruce asupra celui mort. Auzind zgomot de glasuri, ieși în tinduță. Gherasim cu doctorul Bodea, un medic bătrân și omenos. Cantonierul se dusese la el fiindcă-l știa prietenos și fără ifose față de cei mici. Gâfâiau amândoi, căci veniseră într-un suflet.

– Ce e cu Bălașa? întrebă încă de pe prag Gherasim.

– Tată, a murit.

Medicul intră în cameră și dădu din cap.

– Da. Nu se mai poate face nimic... și se lăsă pe marginea patului, ca să examineze rănilile. Nu numai că l-au împușcat ca pe un câne, dar l-au și bătut, l-au bătut îngrozitor. Băiatul are două coaste fracturate. Mă și mir cum de s-a putut târî până la dumneavoastră. Iată... și-aici o contuzie gravă... și...

Sil nu mai era în stare să suporte. Fugi în curte și se duse în grădină. Fanarul uitat de cantonier mai ardea, iar Hector îl păzea credincios. Băiatul se-așeză lângă câne. Începu să plângă. Hector îl privi nedumerit și, ridicându-se de lângă fanar, veni la băiat, lăsându-și botul pe genunchii lui.

Într-un târziu, veni și Gherasim, care-l căutase îngrijorat prin toate încăperile și prin ogradă.

– Hai în casă, băiete, și-l ajută să se ridice.

Luna se-apropia de-asfințit. Era roșie, ca și cum ar vrut să aprindă întreaga lume; umbre tot mai lungi cădeau peste ierburile înrouate. O locomotivă trecu vijelios pe lângă canton, zguduind clădirea.

Gherasim luă fanarul și intră în casă cu Sil.

Cânele rămase la ușă și-ncepu să se tânguiască – întâi cu glas mic, apoi cu un urlat care creștea ca un puhoi peste tăcerile văii, deasupra căreia luna își scutura ultimele raze înainte de-a se prăbuși în pădurile Țeșinului.

ÎN PERMANENTĂ CONTINUITATE, CREDINȚĂ ȘI CREAȚIE LA SFÂNTA MĂNĂSTIRE PUTNA

Maria TOACĂ
Cernăuți

Să ne păstrăm verticalitatea

Cu laitmotivul „Să nu ne pierdem verticalitatea”, la Mănăstirea Putna și-a desfășurat lucrările tradiționalul Colocviu din luna august, cea de-a 18-a ediție având ca temă „Cultura în era virtuală”. Răspunzând la invitația organizatorilor, am avut bucuria ca primul întâlnit la poarta Mănăstirii să fie chiar doamna Teodora Stanciu, președinte interimar al Fundației „Credință și Creație. Acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga – Monahia Benedicta”. Colocviul a fost prefațat de un Te Deum, oficiat de arhimandritul Melchisedec, starețul Mănăstirii, în memoria ilustrei personalități de cultură acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, plecate la Domnul în veșmintele monahale ca maica Benedicta. Invocându-i numele, s-a amintit că Zoe Dumitrescu-Bușulenga, cea care și-a consacrat viața cercetării operei eminesciene, și-a săvârșit drumul pământesc cu numele maica Benedicta, în Duminica Mironosițelor, ea însăși fiind o mironosiță, dar și un model de verticalitate. Invocând drumul parcurs de Maica Benedicta, părintele Melchisedec a vorbit despre nevoia de modele, despre cât de important e să nu ne pierdem verticala. Mai ales tinerii, „dacă vor ști să culegă și să aleagă ce e mai bun”, vor rezista valorilor ce ne bântuie.

Cu o floare și o lumânare, slujba de pomenire a continuat la mormântul Maicii Benedicta, unde a avut loc un moment în premieră. Prin decizia IPS Calinic, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, a fost instituit ordinul „Maica Benedicta”. Printre primii s-au învrednicit să-l primească, chiar la mormântul monahiei, președintele Fundației „Credință și Creație”, dr. Teodora Stanciu, secretarul Fundației Oana Ionăchescu, monahia Eufrosina de la Mănăstirea Văratec, care a vegheat ultimele zile ale maicii Benedicta, soții Carolina Gheorghiu și Adrian Alui Gheorghe, cunoscut om de cultură și scriitor care popularizează valorile sfintei cititorii a lui Ștefan cel Mare.

Despre pictură, ca o poezie mută a Învierii

După Te Drumul în memoria Maicii Benedicta, intrarea în „Cultura erei virtuale”, provocarea acestei ediții a Colocviului de la Mănăstirea Putna, a fost facilitată de expoziția artistului plastic Dacian Andoni, renumit pictor al grupării artistice „Prolog” din Timișoara, cu rădăcini în Ceahorul Bucovinei. Lucrările sale, expuse în sala „Dan Hăulică” a Centrului Cultural „Mitropolit Iacob Putneanul”, au deschis vernisajul „Înviere”, după slujba parastasului pentru acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga – Monahia Benedicta de la 25 mai a.c. La colocviul din luna august, pe marginea expoziției marcate de aura artei sacrale, au vorbit Arhimandritul Melchisedec Velnic, profesorul universitar Dan Mohanu, părintele arhim. Ioan Cojanu. S-a menționat că lucrările lui Dacian Andoni sunt apreciate și pot fi înțelese doar privity integral, ca un tot întreg, care dă suflet lutului.

Mitropolitul Dosoftei, ctitorul limbii române în cultul bisericii

Această toamnă ne vine cu o monumentală aniversare. La 26 octombrie se împlinesc patru veacuri de la nașterea Mitropolitului Moldovei – eruditul Dosoftei. A doua zi a sesiunii Colocviului de la Mănăstirea Putna a început cu cinstirea moștenirii înaltului ierarh și primul poet al literaturii române, prin lansarea volumului *Mitropolitul Dosoftei. Molitǎvnic de-nǎles* (Iași, 1681, Editura Universității „Al. I. Cuza” și Editura „Mitropolit Iacob Putneanul”, 2024).

După prezentarea volumului de moderatorul arhim. dr. Dosoftei Dijmărescu, despre personalitatea Mitropolitului au vorbit ieșenii, membri ai echipei care au osârduit la elaborarea excepționalei lucrări – cercetătorii științifici Mădălina Ungureanu, Maria Moruz, Iosif Camară, asistați de profesorul universitar dr. Eugen Munteanu. S-au făcut referiri la traducerile lui Dosoftei din greacă și slavonă, precum și la creația originală, pătrunsă de muzicalitate. S-a pus accentul pe valoarea literară a operei lirice, provocarea venind de la întrebarea ce a fost și este astăzi mai mult Dosoftei – o conștiință religioasă sau o valoare literară. Cert e că prin această carte începe să prindă contur „idealul unei ediții complete și unitare a operei lui Dosoftei”.

Un viu interes a generat intervenția părintelui Alexie Cojocar, bibliotecarul Mănăstirii, care a scos din tezaurul de cărți rare păstrate la Putna tipărituri a patru volume ale Mitropolitului Dosoftei – Liturghierul, Molitvelnicul..., cel de-al patrulea având o valoare deosebită, pentru că a rămas doar într-un unic exemplar în moștenirea Mănăstirii Putna.

Să nu ne pierdem mințile, nici sufletul, nici veșnicia...

„Unii și-au pierdut mințile, alții veșnicia” – am preluat această constatare spre seară, când am intrat în zona artei, de la tânărul pictor din București Teodor Zaica, participant la ediția a XVIII-a a Colocviului „Cultura în era virtuală” cu prelegerea „Omul fără memorie”. De fapt, mesajul respectiv s-a făcut simțit în comunicările ulterioare: scriitorul Adrian Alui Gheorghe cu „Sfârșitul literaturii în era inteligenței artificiale”, prof. univ. Eugen Munteanu, care a semnalat vădite dovezi ale neo-barbariei mediatice, prof. dr. Adrian Lesenciuc de la Brașov, răscolitor prin „Rețele și ierarhii în literatură”.

Ca repere pentru a nu ne pierde mințile în această lume nebună, pentru salvarea sufletului și câștigarea unui strop de veșnicie aș lua de la această sesiune comunicările reputatului eminescolog, prof. dr. Nicolae Georgescu (București) – „140 ani de la

apariția ediției princeps „Poesii” de Mihai Eminescu”, precum și emoțiile ce au marcat dezvoltările preotului scriitor Ioan Pinteș (Bistrița) despre „Sacru și profan în poezia lui Cezar Ivănescu”, poetul care și-a cântat versurile, a scris cel mai mult despre moarte. Însă „liturgia neagră” a liricii sale ne vorbește și despre viață, și despre înviere. La Cezar Ivănescu, afirmă preotul Ioan Pinteș, ca și la Eminescu, există fiorul și fulgerarea de mister. Pe aceeași undă a misterului, care ne ajută să ne păstrăm puritatea sufletului, ne-au purtat conferențiarul Lucian Vasiliu, scriitor din Iași, care l-a readus pe magistrul Mihai Ursachi, primul laureat al Premiului Național „Mihai Eminescu” (Botoșani) și „fondator de prietenii”, precum și tânărul prof. dr. Adrian Mureșan de la Cluj, care a pus în valoare calitățile artistice de scriitor și cugetător ale lui N. Steinhardt. Iată doar o schițare fugitivă a zilei de 20 august la Mănăstirea Putna.

Momentul Cernăuți: întâlnire cu Alexandrina Cernov în perenitatea valorilor Mănăstirii

Profund sentimental și răscolitor melancolic a decurs la Colocviul din acest august de la Mănăstirea Putna momentul Cernăuți, în care s-au încadrat lectorul Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, dr. Marin Gherman, cu prelegerea „Dimensiunile ghețozării digitale în spațiul cultural bucovinean”, și cercetătoarea

științifică din București Liliana Corobca, originară din Basarabia, care a făcut o paralelă între destinele românilor bucovineni deportați în Siberia și românii exilați în Occident, cu referiri la activitatea savantului Grigore Nandriș la Londra. Emoțiile s-au revărsat și în lacrimi, când am ajuns la momentul dedicat personalității regretatei Alexandrina Cernov. Doar a fost prima manifestare de amplă dimensiune spirituală fără ea, care era o prezență notorie la toate simpoziunile și sărbătorile rânduite de Dumnezeu pe acest tărâm de sacralitate. E încă atât de vie printre noi, ne-a spus scriitorul Adrian Alui Gheorghe, încât nu ne vine să credem că mergem s-o întâlnim la cimitir. La micul nostru grup de cernăuțeni (i-am avut alături pe colegii jurnaliști Marin Gherman și Mariana Struț) s-au alăturat la început soții Carolina și Adrian Alui Gheorghe, ca până la urmă să mergem un alai întreg la mormântul regretatei noastre dispărute, care odihnește lângă străvechea biserică de lemn din cimitirul localității

Putna. Ni s-a alăturat și părintele Timotei de la Sfânta Mănăstire, care a rostit un cuvânt evlavios de pomenire și s-a oferit să ne deschidă ușa Bisericii, povestindu-ne detalii din istoria veacurilor acestui rezistent la furtunile timpului lăcaș de închinare.

La sesiunea de seară a ultimei zile a Colocviului am evocat personalitatea Alexandrinei Cernov – Mariana Struț ca fostă studentă, iar eu ca ucenică la școala rezistenței prin scris și carte, o școală a românismului care a fost ea pentru mine. Am propus și filmul realizat în cadrul proiectului finanțat de Guvernul României și realizat de echipa unită în jurul jurnalistului Nicolae Hauca, ajutat logistic de Societatea Doamnelor Române și regizoral de Vasile Rauț. Timpul fiind restrâns, am scurtat substanțial, lăsând intact începutul și finalul. Însă și în această amputată variantă filmul a generat aplauze și a stors lacrimi, readucând făptura eroinei în preajma jubileului de 80 ani, pe care i-a împlinit la 24 noiembrie, într-o lirică plimbare printr-un târziu de toamnă. Ca o mângâiere peste părerea mea de rău mi-a venit aprecierea părintelui stareț Melchisedec, care a dorit să las filmul integral în arhiva Mănăstirii.

Am luat duhul locului. Grijă părintească pentru sfințele noastre altare

Seara târziu, când luna își rotunjise deasupra Mănăstirii plinătatea, s-au rostit cuvintele de încheiere a Colocviului. Doamna Teodora Stanciu a pus în evidență participarea câtorva tineri, interesați de a cerceta moștenirea spirituală a academicienilor Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Dan Hăulică – două nume care formează liantul întrunirilor la aceste colocvii. Prezent la toate sesiunile, în cuvântul de mulțumire, ÎPS Arhimandritul Melchisedec, starețul Sfintei Mănăstiri Putna, le-a dorit participanților să ducă cu ei acasă DUHUL LOCULUI. Un cuvânt aparte de mulțumire și părintească afecțiune a avut cucernicul stareț pentru cernăuțeni. Sprijinul, grijă ce le simțim permanent de la Putna au fost exprimate și prin neliniștea pentru sfințele noastre altare de mare valoare pentru întreaga românită - biserica domnitorului martir Miron Barnovschi de la Toporăuți, biserica de la Cernauca Hurmuzăcheștilor, capela mitropoliților români ai Bucovinei din cimitirul istoric din Cernăuți și alte locuri sacre, purtătoare de cultură și memorie românească într-un teritoriu urgisit de timpuri nedrepte. Împreună cu duhul locurilor prin care ne-a purtat în ultima zi a Colocviului părintele Melchisedec, fiecare am adus acasă și volumul de excepție cu 500 de pagini – „Caietele de la Putna”, care cuprinde simpozionul din 20-24 august 2023.

La Părhăuți, sub streășina veacurilor

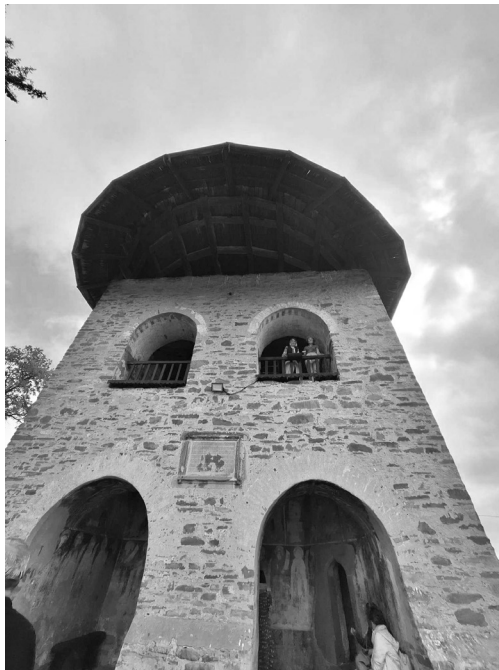
Fideli tradiției, organizatorii au stăruit ca a patra zi a Colocviului să finalizeze cu un pelerinaj la locurile sfinte. De fapt, începutul și perenitatea tradiției aparține starețului Mănăstirii Putna, Arhimandritului Melchisedec, care și de data aceasta a păstrat secretul, dezvăluind doar înainte de plecare itinerarul pelerinajului. Acum doi ani am parcurs împreună cu Sfinția Sa un binecuvântat drum la Schitul Sfântul Ilie din cătunul Sălaș, aflat sub oblăduirea Mănăstirii Putna. Anul trecut am depășit linia „orizontului culturii române” spre cele mai străvechi ctitorii voievodale ale Moldovei – mănăstirile de călugări Bogdana din Rădăuți și Sf. Proroc Ilie din Șcheia, jud. Suceava. Cu binecuvântarea ÎPS Melchisedec, la această ediție am fost îndreptați la trei ctitorii voievodale de neasemuită frumusețe și valoare istorico-arhitecturală, însă spre care drumul pelerinilor și turiștilor nu e atât de bătătorit ca, de exemplu, la mănăstirile Voroneț, Sucevița, Moldovița... Primul popas în căutarea răspunsului la

întrebările cine suntem și de unde venim l-am avut la Părhăuți, descoperind că lumina ne vine și de acolo, hăt de departe din negura veacurilor.

La Părhăuți se ajunge pe un drum nu ușor, deși nu e departe de Suceava și Rădăuți. Acolo se află biserica masivă, în formă dreptunghiulară de piatră, ctitorită în 1522 de marele logofăt Gavriil Troțușan. Din februarie 2022, la împlinirea a cinci

secole de la sfințire, biserica boierească a logofătului Gavriil Troțușan, cu hramul „Duminica Tuturor Sfinților”, a revenit la starea sa inițială de Biserică a Mănăstirii Părhăuți. Sfântul lăcaș reprezintă un interesant ansamblu de pictură interioară. Picturile interioare, mai precis ceea ce s-a păstrat din ele, datează din anul 1530, sfântul lăcaș al românilor din această zonă fiind „vitregit de vremuri”, asemenea tuturor citadelor de credință ortodoxă din epoca medievală. Din cele povestite de părintele stareț protos. Siluan Bouleanu aflăm că ctitorul nu e un nume din legendă, ci e un personaj istoric, pomenit în cronicile Moldovei, începând din vremea domniei lui Ștefan cel Mare și până la Petru Rareș, când a îndeplinit și misiuni diplomatice. Se mai povestește că tatăl său, Anjico Vameșul, a stăpânit satul Părhăuți și a luptat, alături de Ștefan cel Mare, în bătălia de la Războieni (1476). Părintele stareț ne-a condus în pronaosul bisericii unde se află mormântul tatălui logofătului Gavriil și pe piatra căruia stă inscripția; „Robului lui Dumnezeu Pan Anjicu vameșul”. La cele povestite de stareț au intervenit cu informații interesante ce deschid orizonturile îndepărtatelor vremuri participanții la Colocviu – prof. dr. Dan Mohanu, un specialist de elită în domeniul restaurărilor vechilor biserici, și dr. Cristina Cojocaru, cercetător științific în pictura religioasă. Se spune despre această biserică că „are măreția piramidelor din Egipt”. Din cele mai interesante detalii s-a menționat tabloul votiv în care ctitorul nu ține chivotul bisericii în mâini.

Lăcașul „Duminica Tuturor Sfinților” este asemenea bisericilor fortificate din Ardeal, cu ziduri groase, cu trepte ce duc spre turnurile construcției. Am cutezat și eu, din urma celor tineri, să urc printr-un perete până sus sub streșina veacurilor. Vitregită de vremuri, de turci, dar și de vecinii năvălitori (a fost pustiită în timpul campaniilor regelui Ioan Sobieski), abia la sfârșitul sec. XVIII un mazil pe nume Calmuțchi, împreună cu sătenii, au acoperit biserica, alte reparații fiind făcute după Primul Război Mondial. Acum obștea monahală abia se formează, prin reînființarea Mănăstirii „Duminica Tuturor Sfinților” urmărindu-se restaurarea patrimoniului cultural și duhovnicesc. Cu același nobil scop au fost reînființate și mănăstirile din Pătrăuți și Bălinești, spre care am urmat drumul de la Părhăuți.

Biserica „Înălțarea Sfintei Cruci” din Pătrăuți ne-a adus la „Masa Tăcerii”

Cu duhul Putnei, cu imaginea „Tuturor Sfinților” de la Pătrăuți, îndrumați de părintele Arhimandrit Melchisedec, am ajuns la Pătrăuți. „De aici, din curtea Bisericii noastre s-a inspirat marele Brâncuși, când a creat „Masa Tăcerii”, ne-a spus maica Teodora, într-o clipă de repaos revelator, îndreptându-ne privirile la rotunda măsuță de piatră, cu simbolice scaune (pietre mici, poate de la facerea lumii) în jurul ei. Deși n-a putut să răspundă dacă a pășit Brâncuși pe acest tărâm, coamele Pătrăuților, pierdute în orizont, istoria de mai mult de jumătate de mileniu a Bisericii „Înălțarea Sfintei Cruci” ne face să-i dăm crezare. Or, biserica ortodoxă din Pătrăuții Sucevei, de doi ani readusă la statutul de mănăstire, este cea mai veche ctitorie a lui Ștefan cel Mare – prima și unica mănăstire de maici înălțată de Sfântul Voievod Ștefan. Se presupune că, aflându-se aproape de cetatea de scaun a Domnitorului, a fost înființată pentru maici și ca loc de îngrijire a răniților din luptele de apărare a capitalei Moldovei. De atunci, timp de secole, chiar și în timpuri când a fost jefuită și părăsită, biserica a apărut sufețele românilor, tămăduind rănile necredinței. Citim la intrarea în biserică: „Io Ștefan Voievod, Domn al Țării Moldovei, fiul lui Bogdan Voievod, a început să zidească această mănăstire în numele Sfintei Cruci în anul 6995 (1487) luna iunie ziua 13”.

Timpuri cumplite trăim și acum, însă renașterea acestor sfinte odoare ale credinței străbune (prin încetinită, dar competență restaurare) e un semn că Dumnezeu nu i-a părăsit pe români. Poate nu pe potrive valorii ei, totuși biserica din Pătrăuții Sucevei este în atenția lumii, fiind înscrisă în 1993 în patrimoniul universal UNESCO. Maica Teodora ne-a povestit din istoricul mănăstirii, ca dovadă că a fost obște monahală de maici, evocând faptul că pe crucile din cimitir s-au găsit numai nume de femei. Ca și la alte străvechi ctitorii ștefaniene aflate în restaurare, în curte a fost construit un paraclis de lemn unde se oficiază sfânta liturghie. Distrugerea tencuielilor denotă anii de prădare, atacuri jefuitoare de către cazaci. Cea mai veche biserică a supraviețuit timpurilor datorită lucrărilor salvatoare în momente mai blânde pentru credința ortodoxă. Bunăoară, la începutul sec. XVIII lăcașul a fost restaurat de Episcopul Calistru de Cernăuți. În vremurile noastre au fost restaurate turla și acoperișul clopotniței, lucrările începând sub supravegherea ÎPS Pimen.

Un rol benefic l-a avut preotul Gabriel Herea, care a slujit începând din 2003 și a contribuit imens la popularizarea valorii artistice și duhovnicești a Bisericii. Relatările maicii Teodora au fost completate de membrii grupului de participanți la Colocviul organizat de Fundația „Credință și Creație” la Mănăstirea Putna, specialiști în restaurare și arta bisericească: dr. Dan Mohanu și Cristina Cojocar, de la care am aflat detalii importante în legătură cu picturile exterioare ale lăcașului.

Pe peretele de la apus, bunăoară, se întrevăd fragmente din „Judecata de apoi”. Un moment emoționant ne-a dăruit părintele stareț Melchisedec prin învoirea de a intra în altar, în virtutea faptului că sfântul lăcaș e în restaurare. De la primii pași în curtea Mănăstirii, de la momentul când am prins îmbrățișarea maicii participante la Colocviu, monahia Eufrosina de la Mănăstirea Văratice, și maicii Teodora, în rol de ghid al Mănăstirii din Pătrăuți, m-a însoțit căldura pietrei de la Masa Tăcerii.

Pe prispa cerului, la Sfântul Nicolae din Bălinești

E foarte aproape de noi satul Bălinești din comuna Grămești. Se ajunge ușor, cum numai trecem vama, dacă o luăm pe o șosea îngustă, ce duce prin câmpie și pădure. Și avem pentru ce porni încolo. După un drum de numai 10 kilometri, vom vedea de departe pe vârful unei coline dinspre lunca Siretului o monumentală biserică. Puțină lume din nordul Bucovinei, dar cred că și din România, îi cunoaște adevărata valoare ori, în genere, știe de existența acestei mănăstiri cu hramul Sfântul Ierarh Nicolae. Participarea la Colocviul Fundației „Credință și Creație” mi-a oferit posibilitatea de a îmbrățișa cu privirea și a păși prin valoroasa moștenire din epoca lui Ștefan cel Mare, alături de oameni care cunosc și se pricep să-i descifreze simbolurile din fresce și unicatul arhitectural. Stareța Tecla Teslovan i-a încredințat rolul de ghid maicii Sofia, care studiază la Iași arta restaurării pentru a nu aștepta numai specialiști de la București sau din străinătate. Spre deosebire de alte sfinte lăcașe din perioada sec. XV-XVI, aceasta nu este o ctitorie domnească, ci e o biserică boierească. „Tot ce vedeți cu ochii, tot cât cuprindeți cu privirile pe aceste locuri a aparținut logofătului Ioan Tăutu”, ne spune maica Sofia. Ioan Tăutu a fost un om de seamă, remarcându-se și ca diplomat, dacă Domnitorul Ștefan cel Mare i-a permis să ridice o biserică de asemenea impresionante dimensiuni. În cronicile lui Grigore Ureche și Ion Neculce se amintește că în anii 1494-1499 logofătul Tăutu a construit la curtea sa, pe malul Siretului, o măreață biserică. În interiorul bisericii s-au descoperit osemintele dinastiei Tăutu, ctitorii găsindu-și eterna pace sub lespezile de mormânt ce le înveșnesc numele. Tabloul votiv îl reprezintă pe ctitor în haine frumoase, cu turban pe cap, care l-ar fi primit în dar de la turci în timpul unei vizite diplomatice. Existau păreri că și biserica a fost construită de logofăt cu bani de la sultan. Însă pisania de pe zidul de răsărit mărturisește că „...pan Tautu logofăt a început a zidi această biserică în numele celui între sfinți părintele nostru ierarh și făcător de minuni Nicolae în zilele blogoslavului și de Hristos iubitor domn io Ștefan voievod fiul lui Bogdan voievod...”. Unicul Bisericii constă în amplasarea turnului-clopotniță, cu elemente gotice, pe latura de sud, la intrare. Din picturile exterioare s-au păstrat imaginile Sfântului Nicolae și Arhanghelului Mihail, de pe cele două firide din absida estică. Se păstrează și urme ale picturii „Judecata de Apoi”, la capătul de vest al bisericii. Pe alocuri picturile s-au desprins cu tot cu stratul-suport. Se văd în rânduri și discuri din ceramică emailată – maro, galben și verde, care înconjoară partea de sus a bisericii și formează o compoziție luminoasă. Acestea sunt caracteristice doar epocii lui Ștefan cel Mare.

O adevărată podoabă religioasă formează fresca din interior, precum și elementele de decor. Catapeteasma, din lemn de tei cu elemente florale, datează din 1792, iar pictura din sec. XV aparține unei echipe de zugrăvi condusă de Gavriil Ieromonahul. Spre deosebire de picturile exterioare, degradate în proporție de 90%, cele interioare s-au păstrat mai bine. În 2002, o universitate din Tokio a propus un proiect de restaurare, la care au lucrat arheologi, istorici, pictori restauratori din România și studenți din Japonia. Programul a fost finanțat de japonezi, dar lucrările sunt costisitoare și necesită încă mult timp. Slujbele religioase se țin în paraclisul de lemn construit în acest scop. De-a lungul timpului, biserica a suferit din cauza păgânilor turci, care au folosit pronaosul pentru cai, i-au dat foc, au scos cu sulțile ochii sfinților. În timpul stăpânirii austriece a fost folosită ca magazie. În 1721 au fost restaurate ușile, acoperișul, mobilierul. Până în 1864 biserica a adăpostit o mănăstire

de maici. Printre îmbunătățirile actuale se numără brâul de cărămidă și restaurarea acoperișului. Din 2020 lucrările au fost stopate din cauza lipsei de finanțare.

Mănăstirea a fost reînființată în 2022, la primul ei hram slujba fiind oficiată de părintele exarh Melchisedec Velnic. Prezent în mijlocul participanților la Colocviu, starețul Putnei a amintit de acea slujbă arhierescă, precum și de prima sa vizită la Bălinești, împreună cu câțiva istorici, printre care și renumitul Ștefan Gorovei. Atunci părintele stareț le-a vorbit localnicilor despre fericirea de a avea de la Dumnezeu frumusețea acestei mănăstiri, iar în timpul vizitei noastre ne-a descoperit în Cartea de Aur a Mănăstirii câteva impresii scrise de acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga – Monahia Benedicta la 11 aprilie 1994. Și ca bucuria să ne fie mai împlinită, ne-a lăsat să semnăm și noi în paginile neasemuitei relieve a obștii monahale. Până a ne despărți de măicuțe, am gustat din fructele livezii, am admirat biserica stând sub merii cu ramurile închinat pământului de povara rodului, am ascultat trilurile fluierului prof. bucureștean Gheorghită Geană. Sub merii mănăstirii am odihnit ca pe o prispă a cerului și n-aș mai fi plecat de acolo, dacă n-aș mai avea o prispă a cerului de acasă.

Miracolul manuscriselor care nu ard, într-o carte cu mare dragoste de Bucovina

Biblioteca Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava a organizat, în perioada 16-17 mai 2024, cea de a X-a ediție a Salonului Internațional de Carte Alma Mater Librorum. În cadrul ediției jubiliare au fost peste 100 de lansări și prezentări de cărți și reviste, numeroase întâlniri cu autori, editori, cu personalități ale culturii românești și străine. Programul a inclus o serie de dezbateri tematice, organizate și desfășurate sub îndrumarea prorectorului prof. univ. dr. Mircea A. Diaconu, prof. univ. dr. Sanda-Maria Ardeleanu, bibliotecarei Stela Purici. Ca de fiecare dată, și această ediție a oferit momente muzicale de excepție.

Printre cele 37 de edituri academice, case și grupuri editoriale de prestigiu, o prezență notorie a avut-o Editura „Crimca” a Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților. Prezentarea de către directorul Ștefănel-Stelian Ciurciun a celor mai recente cărți creștin-ortodoxe a fost prefațată de lansarea unui volum la fel de mângâietor de suflet. Pe bună dreptate *Povestea Bucovinei* de Filip Țopa a stat alături de excepționalul volum *Răstignirea împăratului slavei – istoria incredibilă și misterul sublim al Sfințelor Pătimiri* (autor Eugenia Scarvelius Constantinou) și cartea de rugăciuni, primită la începutul anului într-un număr mare ca donație pentru românii din nordul Bucovinei. Și *Povestea Bucovinei*, depănată în peste 700 de pagini, e o înlănțuire de sacrificii, o mărturisire a sublimului înălțării prin suferință. Tipărită sub egida Sfintei Mănăstiri Putna, la Editura „Nicodim Caligraful”, cartea a fost adusă la salon de protosinghelul arhimandrit dr. Dosoftei Dijmărescu. În cuvântul de introducere în drumul lung al cărții, eruditul părinte a menționat că manuscrisul a fost tipărit la Mănăstirea Putna din inițiativa Alexandrina Cernov. Fundația „Credință și Creație. Acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga – Maica Benedicta” a Sfintei Mănăstiri Putna și-a asumat tipărirea manuscriselor unei personalități care impresionează profund și emoționează prin marea sa dragoste pentru Bucovina, toate cele descrise mărturisind multă iubire de frumos și de adevăr. Cartea este și un elogiu adus istoricului Ilie Luceac, care s-a învrednicit de încrederea fiicei lui Filip Țopa, Nidia-Adriana Țopa, preluând de la ea un manuscris în cinci volume, scris între anii 1982-1986, cu litere

de tipar. Despre drumul lung de la publicarea în „Glasul Bucovinei” până la lumina tiparului, a vorbit redactorul-șef al revistei și îngrijitorul volumului, dr. Alexandrina Cernov. *Povestea Bucovinei* e o carte ce ne întoarce spre cunoașterea trecutului, ne face lumină în vârtoarea prezentului, ne îndreaptă privirea spre viitor.

Narațiunea este înveșmântată stilistic într-un tipar literar demn de penița unui mare scriitor. *Povestea Bucovinei* a fost scrisă când inginerul Filip Țopa era la pensie, căci numai atunci a avut timp să-și expună pe hârtie dragostea nemărginită pentru Bucovina, pentru orașul drag – Cernăuți. Făcând parte din generația care a trecut prin două războaie mondiale, Filip Țopa a descris retragerea Armatei Române din Cernăuți, lucrarea sa fiind valoroasă ca document al perioadei în care a trăit. Refugiul din 1944 i-a prins familia în timp ce Filip Țopa se afla pe front, tot greu căzând pe umerii soției sale Viorica. Decedat în 1978 la București, a lăsat cu gură de moarte să fie înmormântat în pământul Bucovinei, în cripta familiei de la Suceava, mai aproape de Cernăuți. Din prefața lui Ilie Luceac aflăm amănunțit despre conținutul volumului, însă e interesant să-l citim, să ne pătrundem de dragostea autorului pentru cele scrise, să lacrimăm, să ne bucurăm, să suferim împreună, pagină cu pagină. Așa ne îndeamnă și prefațatorii, la începutul publicării manuscrisului în „Glasul Bucovinei” – Ilie Luceac și Nidia-Adriana Țopa – ambii uniți în speranța că „mulți dintre cititorii revistei vor citi cu interes... întru înveșnicirea amintirii despre acest colț de țară, atât de frumos, care este scump și drag pentru cei ce se mai simt în suflet bucovineni”. Precizăm că autorul a dedicat această adevărată poveste nu doar fiicei sale, ci tuturor celor care au fost dezrădăcinați și împrăștiați de nevoile anilor 1941-1944. Și încă un detaliu foarte important: în carte veți găsi despre epoca lui Ștefan cel Mare.

Am primit de la doamna Alexandrina Cernov și am adus la Cernăuți câteva exemplare pentru biblioteca Societății „Mihai Eminescu”. În acea zi de 18 mai am văzut-o pentru ultima oară pe doamna saloanelor cărții românești de la Cernăuți. Mă gândesc acum ce i-aș fi spus, ce aș fi întrebat-o dacă aș fi știut că peste câteva zile va pleca dintre noi pentru totdeauna. Și-a sfârșit drumul vieții pământești cu *Povestea Bucovinei*, a reușit să-și împlinească acest vis al ei și al sufletului pereche, istoricul Ilie Luceac, adormit întru domnul tot la 5 iunie, cu șapte ani mai înainte. Revin din când în când la *Povestea Bucovinei*, căci volumul care cuprinde mai mult de 700 de pagini nu poate fi citit dintr-o răsuflare.

Încă e prea devreme pentru uitarea cea firească „scrisă-n legile-omenești” să se aștearnă peste numele Alexandrinei Cernov, dar, mai ales, peste cărțile ce ni le-a lăsat. Zbuciumată i-a fost viața, dar a avut parte de un frumos sfârșit de drum, lăsând spre neuitare acest minunat dar – *Povestea Bucovinei*. Am cercetat atent primele și ultimele pagini, unde de obicei este înscris numele coordonatorului (îngrijitorului), și nu l-am găsit pe al Alexandrinei Cernov. Dar știu că a depus multe eforturi și numai datorită insistenței domniei sale, calitate definitorie ce a călăuzit-o pe calea izbânzilor, a apărut acest volum atât de necesar pentru restituirea trecutului Bucovinei. E o carte ce deschide și facilitează drumul celor care cercetează trecutul nu doar de dragul poveștilor, ci pentru înțelegerea prezentului, pentru mai mari speranțe la un viitor bun al românilor Bucovinei. E și o dovadă a miracolului că manuscrisele nu ard, nu se pierd, mai ales dacă nimeresc la oameni responsabili, cu mare dragoste de valorile neamului.

Raza soarelui și florile raiului în cununa hramului sfântului Daniil Sihastrul, primul Stareț al Mănăstirii Voroneț

La 18 decembrie Mănăstirea Voroneț își sărbătorește cel de-al doilea hram, cinstindu-l pe Sfântul Cuvios Daniil Sihastrul. Retras în fericita liniște a pădurilor seculare de la Voroneț, Cuviosul timp de aproape zece ani a povăuit obștea Mănăstirii, ca un bun părinte duhovnicesc al întregii Moldove. Din inscripția gravată pe ferecătura în aur și argint a *Tetraevanghelului* dăruit de mitropolitul Grigorie Roșca, ucenic al marelui sihastru, aflăm că o primă mențiune a celui de-al doilea hram datează din 1557. După redeschiderea Mănăstirii în 1991, sfânta ctitorie a lui Ștefan cel Mare a revenit la cele două praznice – Hramul Sf. Gheorghe și Hramul Sf. Daniil, canonizat de BOR în 1992. De mai bine de trei decenii, de când a fost reînființată Sf. Mănăstire, Cuviosul Daniil Sihastrul cheamă și adună închinători la hramul său, sărbătorit și anul acesta la 18 decembrie în paraclisul de lemn de o mângâietoare frumusețe, înălțat în cinstea sa în 1997 și al cărui ctitor este întâia stareță a Mănăstirii Voroneț reînființate, stavrofora Irina Pântescu. De la 7 martie 2022, data când a trecut la Domnul, măicuța Irina veghează din ceruri obștea, dar și pașii celor care se îndreaptă spre Mănăstire. La hramul din 18 decembrie trecut au fost mulți oameni de la Gura Humorului, alături de primarul Marius Ursaciuc, de la Suceava i-am întâlnit pe prietenii măicuțelor scriitoare și ai cernăuțenilor – Ovidiu Vintilă, președintele Societății Scriitorilor Bucovineni, Doina Cernica, Alis Niculică... Dar cred că mai mult noi, cei de mai departe, am simțit ajutorul și binecuvântarea măicuței din înalțuri la acest drum. Am avut fericirea, împreună cu Excelența sa Irina-Loredana Stănculescu, Consulul General al României la Cernăuți, și doamna comunei Mahala, Elena Nandriș, liderul Societății de Cultură „Grigore Nandriș”, să mă aflu printre oamenii dragi Mănăstirii, chemați să-l cinstească pe unul din cei mai mari sfinți ai neamului nostru. Știm că a iubit liniștea și a fugit de lume, căutând locuri cât mai pustii, cât mai aspre traiului. De aceea a și primit numele de Sihastrul, fiind înscris în rândul sfinților ca mare dascăl al pustiei. Dar a fost cu ușa chiliei mereu deschisă pentru oameni, așa cum inima i-a fost deschisă către Dumnezeu.

Despre vocația de excelent părinte duhovnicesc a Cuviosului Daniil Sihastrul a vorbit în timpul Sfintei Liturghii ÎPS Benedict Bistrițeanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Calinic, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, vrerea divină a fost să se afle în fruntea soborului preoțesc care a oficiat slujba la serbarea hramului din anul 2023 și să deschidă ora colindelor. A trecut munții cu mare dragoste pentru bucovineni și pentru protectorul Sfintei Mănăstiri Voroneț, adunând în jurul său slujitori ai altarelor. A fost prezent și ieromonahul protosinghel Dosoftei Dijmărescu de la Mănăstirea Putna. Părintele Dosoftei a adus vestea bună, iar Preasfințitul Benedict Bistrițeanul a înmănat ordinul „Sfântul Cuvios Daniil Sihastrul”, decernat de Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților, unor persoane vrednice prin fapte creștinești – de la simple asistente medicale până la bărbați în grad de general... Cu interes și folos pentru suflet a fost ascultată predica părintelui episcop Benedict – o adevărată lecție pentru întremarea sufletească, Daniil Sihastrul fiind prezentat ca model al omului care l-a găsit pe Dumnezeu, și, deși a trăit refugiat în rugăciune, le-a slujit oamenilor. Părintele Benedict ne-a fascinat cu simplele adevăruri despre „iubirea forțată” și cum se poate ajunge să ne iubim semenii, chiar și dușmanii, prin „dragostea împrumutată de la Dumnezeu”. Trebuie să trecem mai multe praguri. Întâi e răbdarea, după care

vine evlavia, urmată de iubire frățească și, drept răsplată, ajungem la desăvârșirea spiritului – la dragoste. Pare ușor și simplu, dar câți măcar se ostenesc să încerce a parcurge acest drum?!

„Să cereți și ajutorul măicuței Irina, când vă rugați în ceasul greu”, ne-a spus maica stareță, stavrofora Gabriela Platon după încheierea slujbei de pomenire la mormântul stavroforei Irina Pântescu, comemorată ca cea dintâi stareță a Mănăstirii Voroneț reînființate în 1991. Am pomenit-o și la agapa oferită de obștea Mănăstirii, delicioasele bucate de post amintind de excepționalele rețete ale măicuței. Nicăieri mâncărurile de post nu sunt mai bune ca la hramul Mănăstirii, am zis împreună cu toți invitații, repetând, de fapt, cuvintele din anii trecuți.

Gânduri și învățăminte duhovnicești despre iubire

Marele Mucenic Gheorghe este sfântul mult iubit de românii din satele din nordul Bucovinei. E cinstit și iubit, pentru că ne plac poveștile în care triumfă dreptatea și forțele binelui, așa cum a învins Sfântul Gheorghe balaurul, dar mai ales pentru că acest sfânt purtător de biruință era mult iubit de voievodul Ștefan cel Mare și purtat pe steagul său de luptă. Și cum să nu fi crezut în copilărie că acest tânăr și neînfricat sfânt e din neamul nostru, când tatăl meu se numea Gheorghe și mai în fiecare casă cineva îi purta numele! Acum câțiva ani, cutreierând Anatolia, am văzut cu ochii mei că e din Cappadocia, născut într-un loc miraculos, printre stânci și hornuri de piatră, ca niște rochii de prințese. Dar oricât de fantastice sunt acele locuri, rămân în povestea de acasă, cu sfântul pentru care țaranii noștri puneau brazde de iarbă pe stâlpii porților. Mai pun și astăzi pe alocuri, crezând că va veni purtătorul de biruință să-și lege calul de un stâlp și să învingă balaurul...

Un prilej fericit al încărcării sufletului cu bucurii liturgice și întărire în credință este pentru mine hramul Sfântului Mare Mucenic Gheorghe la ctitoria lui Ștefan cel Mare – Mănăstirea Voroneț. Simt și spun, ca întotdeauna când mă întorc acasă de pe tărâmurile sfinte, că am trăit fericirea unei sărbători a sufletului cum n-am mai avut nicicând înainte.

Hramul Sfântului Mare Mucenic Gheorghe la ctitoria lui Ștefan cel Mare – Mănăstirea Voroneț este acel prilej fericit al încărcării sufletului cu bucurii liturgice și întărire în credință. Sunt momentele când Marele Mucenic Gheorghe ne deschide porțile naturii, suprema minune cerească a înverzirii și înfloririi de mai mulți ani fiindu-mi însoțită de invitația la hramul Mănăstirii Voroneț, prăznuit în cinstea protectorului sfintei ctitori care timp de 535 de ani „a înfruntat vitregiile istoriei, a depășit vremurile potrivnice, a reînviat și se înalță astăzi în lumina binecuvântată a cerului albastru”, cum semnează Stareța Stavroforă dr. Gabriela Platon pe placa jubiliară, dăruită invitaților de onoare la Hramul din această primăvară. Oricum ar fi primăvara, la 23 aprilie întotdeauna e vreme frumoasă în spațiul liturgic al obștii monahale Voroneț, înobilat de peisajul pitoresc, seninul cerului, de mireasma ierbii și a florilor, toate invocând jertfele și suferințele sfântului protector, sacrificii fără de care nu există Înviere. Prin osârdia obștii monahale, la Voroneț înălțătoarele momente duhovnicești de cinstire a Sfântului Gheorghe sunt de fiecare dată o sărbătoare a Învierii. Încă de la prima sa mențiune documentară, 22 ianuarie 1472, aflăm că hramul bisericii de lemn a mănăstirii a fost Sf. Gheorghe. Noua Biserică, înălțată de Ștefan cel Mare la 1488, a preluat același sfânt ocrotitor, care o protejează până în prezent.

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Calinic, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, la sărbătoarea din acest an a așezământului monahal Stareța Stavroforă dr. Gabriela Platon l-a invitat să săvârșească Slujba Arhierescă pe Preasfințitul Părinte Ignatie, Episcopul Hușilor. Invocând memoria liturgică a zilei, Părintele Ignatie în timpul slujbei s-a adresat creștinilor cu un cuvânt de învățătură despre iubire. Ne-a vorbit de la inimă, simplu, pe înțelesul tuturor, așa cum un părinte grijuliu pentru buna creștere a copiilor le-ar spune o poveste despre triumful binelui. O poveste de iubire și jertfire, ce nu e numai despre dragostea pentru Mântuitorul Iisus Hristos, ci și despre sacrificiile din mare și dezinteresată iubire pentru cei apropiați nouă.

Sfântul Gheorghe, purtător de biruință nu atât datorită curajului, ci sacrificiilor și voinței de a renunța la beneficii, la toate darurile și privilegiile oferite de cei mari și puternici pe pământ, a fost adus de Sfinția Sa drept model de iubire, care topește tot răul și obstacolele din cale. Sfântul Gheorghe a îmbrățișat moartea martirică în numele credinței în Hristos, căci, am reținut din cuvântul de luminare duhovnicească al Episcopului Ignatie: „Martirii nu mergeau la moarte din curaj, ci din iubire. Sufletul plin de iubire valorează mai mult decât lumea întreagă... Pe mucenicul Gheorghe nimic nu l-a putut tenta, chiar dacă ar fi câștigat lumea întreagă”. Părintele Ignatie ne-a chemat să ascultăm bătăile inimii și să dezvăluim această iubire ce arde în noi și, dacă e veritabilă, ea, iubirea, ca un rug aprins, nu se mistuie, nu se stinge. Făcând o paralelă între renunțările Sfântului Gheorghe și obsedații de putere din lumea noastră, a amintit de natura omenească predispusă la ispite, una din cele mai mari și mai perfide fiind ispita puterii. Deși e trecătoare, e greu pentru un simplu muritor să renunțe la o funcție ce îl înalță deasupra altora.

Ștefan cel Mare, Voievodul care și-a scris pe steagul de luptă rugăciunea către Marele Mucenic Gheorghe, de asemenea ne este un model de iubire față de Țară. Dar să nu ne adâncim atât de departe în istorie. Or, fiecare avem, putem găsi modele de iubire pentru oameni dragi, pentru lucruri sfinte în viața de fiecare zi, aproape de noi. Oare drumul la Voroneț pentru a fi alături de închinătorii la Hramul Sf. Gheorghe al părintelui Pimen Vlad, starețul Chiliei „Intrarea Maicii Domnului în Biserică” de la Schitul Lacu din Sfântul Munte Athos nu ne servește un exemplu de iubire pentru Mucenicul ce ocrotește de 535 de ani mănăstirea, pentru binecuvântata lucrare a măicuțelor?! Îmi răsună încă în inimă cântările corului Clubului Copiilor din Gura Humorului, care a oferit în dar un florilegiu de pricesne, revărsând mir și lumină în sufletele de „frați și surori rugători”, după cum s-a adresat închinătorilor Preasfinția Sa Ignatie. Se vede că și portul popular le este scump acestor copii, asemenea cântărilor sacrale. Ei ne-au vestit lumina Învierii în Postul Mare, primind ca recunoștință de la stavrofora Gabriela Platon cărți de rugăciuni, alcătuite de Înaltpreasfințitul Părinte Calinic, o ediție jubileu excelent executată poligrafic la Editura „Crimca” a Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților.

Un exemplu de dragoste nemărginită ne servește păstrarea memoriei celei dintâi starețe a Mănăstirii Voroneț refăcute de către obștea monahală condusă de stareța Gabriela Platon. După serviciul divin și taina împărtășaniei, soborul de preoți a ținut un Te Deum la mormântul măicuței Irina Pântescu, pentru veșnica pomenire a celei dintâi starețe și în cinstea ctitorilor Mănăstirii. Aici am avut bucuria să auzim mulțumiri pentru prezența prietenilor Mănăstirii, sosiți din Cernăuți, precum și mărturisirea Episcopului Ignatie că a citit de trei ori cartea Aniței Nandriș *20 de ani în Siberia. Destin Bucovinean*. După agapa cu bogate bucate de post oferită invitaților

de măicuțe, Părintele Ignatie s-a reținut lângă micul nostru grup din Cernăuți, profund impresionându-ne cu dezvăluirea că, atunci când a deschis prima dată cartea martirei Anița Nandriș, se afla într-un aeroport și a pierdut avionul de la Paris spre Irlanda. Dar nu i-a părut rău de cele întâmplate.

Noi, cei care nu doar citim, ci și trăim în destinul Aniței Nandriș, am avut nespuse emoții de la întâlnirea și comuniunea cu Episcopul Hușilor. Voronețul este pentru noi locul unde ne revedem cu prieteni devotați nordului Bucovinei, momente de bucurie prilejuindu-ne întâlnirea cu sucevenii – Doina Cernica, Ovidiu Vintilă, Alis Niculică, dintre autoritățile județului fiind prezent vicepreședintele Consiliului Județean Suceava, Niculai Barbă. Ne-am rugat împreună să ne păzească, să ne dea puteri mucenicul Gheorghe, așa cum l-a protejat pe dreptcredinciosul Ștefan cel Mare.

„Împotriviți-vă răului, și el va pleca de la voi!”

Un prilej fericit de a ne încărca sufletele cu bucurii liturgice ne-a adus duminica de 28 iulie, prin invitația stareței Mănăstirii Voroneț, stavrofora dr. Gabriela Platon, la Sfânta Liturghie de mulțumire lui Dumnezeu pentru cei șapte ani de stăreție, precum și la praznicul în memoria vrednicei de pomenire Stavrofora Irina Pântescu, întâia stareță a mănăstirii reînființate, care asemenea continuatoarei sale a primit toiagul stăreției de sărbătoarea Sfântului Mucenic Pantelimon, proslăvit prin binefaceri și tămăduirea bolnavilor. Consemnez că în acești șapte ani de stăreție, stavrofora Gabriela Platon, la cele mai semnificative sărbători pentru obștea monahală, cu binecuvântarea ÎPS Calinic, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, a invitat să săvârșească Slujba Arhierescă în fruntea soborului de preoți înalte fețe bisericești, slujitori ai altarelor de aleasă cultură duhovnicească. Fiecare a lăsat o urmă de neuitat prin predicile și cuvintele de învățătură. Voi aminti, ca exemplu, de Episcopul vicar al Bucureștilor Timotei Prahoveanul, de Părintele Antonie, Episcop de Bălți, de Părintele Ignatie, Episcopul Hușilor, de Părintele Benedict Bistrițeanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

Invitatul pentru slujba de duminică a fost cu totul deosebit – Preasfințitul Ieronim, Episcop al Daciei Felix. Deosebit și de un interes major mai ales pentru noi, închinătorii din Cernăuți, pentru că Episcopul Ieronim, pe numele laic Ion Crețu (născut la Buzău), slujește din 2022 comunității românești din Serbia, la Vârșeț. Un factor important de reținut e că Episcopia Daciei Felix este o eparhie a Bisericii Ortodoxe Române, care are jurisdicție asupra comunităților ortodoxe românești din Serbia și se află sub autoritatea directă a Patriarhiei Române. După cum vedem, în Serbia se poate ca bisericile românilor băștinași de acolo să țină de Biserica-mamă. În acest context, simbolică a fost și predica prelatului. Cuvântul de felicitare adresat curajoaselor maici care au scos din ruine Mănăstirea lui Ștefan cel Mare, zidită pe osemintele eroilor români în luptele cu otomanii, a fost prefațat de parabola vindecării de către Iisus Hristos a celor doi posedați de forțele necuratului. Sfinția Sa a pus în evidență caracteristicile celor stăpâniți de duhul rău, de ispite, de tentația înălțării de sine mai presus de Marele Creator. Istoria biblică despre drama a doi oameni demonizați, fioroși, periculoși pentru comunitate ne duce cu gândul la zilele noastre, bântuite de forțele răului. Omul poate învinge răul pentru că Dumnezeu l-a creat desăvârșit, după chipul și asemănarea sa, de aceea, ne-a amintit Preasfințitul Ieronim: „Omul e mai presus de îngeri”. Sunt demoni și în lumea de azi, oameni care se

comportă ca diavolul, răzvrățiți contra lui Dumnezeu, dar lor li se opun cei buni și speranța într-un singur învingător – Mântuitorul Iisus Hristos. Ca exemplu al izbânzii, ÎPS Ieronim a adus faptele vrednicei de pomenire, întâia stareță Irina Pântescu și ale surorilor de la care a început reînvierea mănăstirii ce a marcat anul curent 535 de ani de dăinuire prin veacuri și 33 ani de la reînființare. Părintele Episcop al Daciei Felix a binecuvântat sărbătoarea cuvioaselor măicuțe și pe închinătorii sosiți să se bucure împreună. Dirijate de maica stareță Gabriela Platon, corul monahiilor a intonat cântări de slavă Creatorului. Odată cu mulțumirile, maica stareță i-a dăruit ÎPS Ieronim icoana ce-l reprezintă pe ctitorul Mănăstirii Ștefan cel Mare în fața Sfântului Daniil Sihastrul, primul gospodar și ocrotitor din ceruri al Voronețului. La sfârșitul slujbei tinerii părinți și-au adus copilașii la împărtășanie.

Afară, la mormântul presărat cu flori al măicuței Irina Pântescu, soborul de preoți a săvârșit slujba de pomenire și toți împreună ne-am rugat pentru veșnica odihnă a vrednicei îndrumătoare. Lumea adunată a primit colăcei și pachete cu bucate ce-i plăcea să ospăteze și gătea cu iscusință culinară măicuța. La masa de pomenire, stareța dr. Gabriela Platon, prezentând oaspeții, le-a mulțumit pentru dragostea creștină purtată Voronețului. Nouă, celor de la Cernăuți, ca români dintr-o comunitate istorică din afara Țării, ne-a fost interesant să dialogăm cu părintele episcop Ieronim, care slujește cu dragoste și credință unor înstrăinați ca și noi. Numai bine s-ar fi potrivit cântecul din repertoriul „Urmașilor lui Ștefan”, crescuți de Elena Nandriș: *Să vă spunem că și noi, tot suntem români ca voi.* Însă le-a cântat Carolina Jitaru *Poemul Bucovinean* pe versurile poetului și marelui patriot Grigore Bostan, care, din străfunduri și până la ceruri, ne spune cine am fost și cine suntem.

Stavrofora dr. Gabriela Platon și-a sărbătorit cei șapte ani de stăreție cu închinători și prieteni ai Sfintei Mănăstiri Voroneț, vegheați din ceruri de întâia stareță a sfintei ctitorii voievodale reînființate, stavrofora Irina Pântescu, și în îmbrățișarea inimii iubitoare a mamei sale de pe pământ, mama Victorița din Valea Seacă de lângă Văratec. Cu modeste și simbolice daruri am venit și noi de la Cernăuți, trei apropiate ale obștii monahale. La despărțire am primit fiecare câte un dar, în care freamătă sufletul mamei Victorița, măiastra țesătoare. Este dulcea mamă care înzestrează mănăstirea cu opera mâinilor ei de aur. „Când o întreb pe mama ce face în aceste zile toride, îmi spune că țese, se odihnește la stative...”, ne-a mărturisit stareța Gabriela.

Când le-am văzut prima dată, mi-am zis că trandafirii de pe covoarele așternute pe jos în cele două biserici, dar și în chilii, în camerele pentru oaspeți, sunt parcă vii, primiți din mâna Domnului.

SUMMARY

With the leitmotif “Let’s not lose our verticality”, the 18th edition of the traditional Colloquium with the topic “Culture in the Virtual Era” took place in August at the Putna Monastery. The event began with a memorial service in memory of Acad. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, known as Mother Benedicta, a symbol of moral verticality. During the colloquium, the first “Mother Benedicta” orders were awarded, including one to the president of the “Faith and Creation” Foundation – Dr. Teodora Stanciu.

The colloquium also included an exhibition by the painter Dacian Andoni, whose works were presented during the discussions on “Culture of the Virtual Era”. Another point of interest was the 400th birth anniversary of the Metropolitan Dosoftei,

celebrated by the release of a book dedicated to his remarkable personality. The discussions addressed contemporary cultural challenges such as the disappearance of literature in the age of artificial intelligence and media barbarism.

The colloquium also had an emotional moment dedicated to the late Alexandrina Cernov, a remarkable representative of the Bukovinian spirituality. The evocation was marked by the sentiments of gratitude for her cultural contribution.

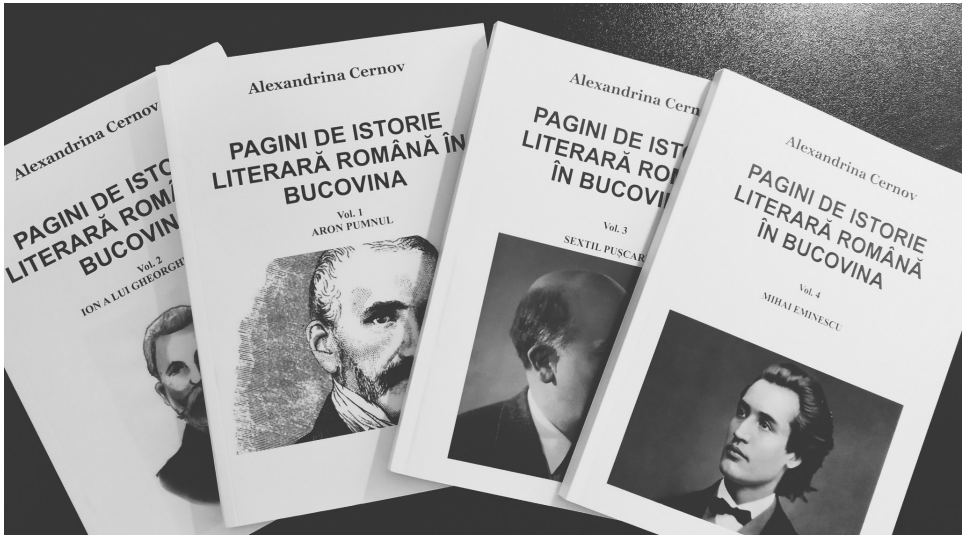
During the colloquium, the participants were encouraged to preserve the “Spirit of the place” and to be actively involved in protecting and promoting the Romanian cultural and spiritual heritage. The event included a pilgrimage to the important voivodeship founders, emphasizing the importance of maintaining the connection with Romanian traditions and history. The book “The Fairytale of Bukovina” by Filip Țopa was also presented - an important contribution to the understanding of the Bukovinian history and culture, becoming a eulogy to the past of this region. The end of the colloquium reiterated the commitment to protect the Romanian values and traditions, being a call for responsibility and involvement in the preservation of the cultural heritage.

**PROIECTELE CARE CONTINUĂ.
TOPOSURILE CARE NU MOR**

Dorin POPESCU
Constanța

O sărbătoare autentică ne produc Marin Gherman și echipa lui, aducând la lumină ultimele emoții spirituale ale Alexandrinei Cernov, culese și așezate în primul volum postum al acesteia din ciclul „Pagini de istorie literară în Bucovina”, Vol. 4, *Mihai Eminescu* (Caiete literare. Serie nouă), Editura Druk Art, Cernăuți, 2024¹. Ca și când Doamna Alexandrina nici nu ar fi plecat de tot...

O sărbătoare întreită: pentru că securizează continuarea unui proiect editorial al doamnei Alexandrina²; pentru că înnoiește prezența ei în lumea noastră pipernicită, unde luminile lecturii pătrund din ce în ce mai rar; pentru că oferă combustie „echipei moștenitoare” (Marin Gherman și prietenii acestuia de la BucPress³) pentru a continua și alte proiecte culturale și/sau editoriale ale doamnei Alexandrina. Cel mai important dintre acestea este chiar „Glasul Bucovinei”, care se străduiește să vă intre în case și după plecarea la veșnicie a doamnei Alexandrina; mai bine zis, care vă intră în case pentru că alții se străduiesc și se încapățânează să nu îl lasă să se stingă, să se piardă, să se șteargă.

Volumul cu pricina⁴ insistă asupra Cernăuțiului lui Eminescu, pe urmele lui Teodor V. Ștefanelli⁵ și Leca Morariu⁶, devoalând unele episoade relevante din biografia acestuia, poate mai puțin cunoscute publicului larg – d.e. episodul în care Eminescu, rebel, în ajunul unei serbări „de o sută de ani a încorporării Bucovinei

în Austria” (1875), distribuie la Cernăuți o „broșură incendiară despre răpirea Bucovinei”⁷ către „căpeteniile serbării și unor persoane marcante oficiale”, care s-au grăbit să ordone (în zadar) confiscarea acesteia⁸.

Regăsesc în volum numeroase trimiteri docte la obsesia culturală paradigmatică a lui Noica privind manuscrisele lui Eminescu – celebrele *caiete* care își așteaptă cititorii (tinerii oameni de cultură) la Ipotești, așa cum visase Noica.

Regăsesc în volum plăcuta obsesie a scriitorilor bucovineni de a crea, reconfigura și dezvolta afinități literare și culturale *locale*, de a-și asuma moșteniri culturale specifice, de a devoala în detaliu istoria culturii locale, istoria locului, cultura locului etc., într-un mod care îi face aproape unici în cultura română. Un *potos* al culturii locului, asumat permanent și plinar, care marchează afinități culturale și desenează asumări etice regenerative în a devoala toposurile, convenționale sau neconvenționale, ale culturii locale.

Regăsesc în volum Cernăuțiul, cu urmele lui culturale românești, pierdute într-un *puzzle* cultural uneori fertil și integrator, alteori tiranic și exclusiv. Mi-aș dori să citesc un volum despre Cernăuțiul în anii lui Eminescu⁹, să mă plimb cu ochii poetului tânăr pe aleile bătrâne ale urbei, să văd Casa lui Aron Pumnul cum va fi fost ea aieva în anii (*uceniciei*) lui Eminescu, să văd culorile toamnei alergând prin teii vechi ai orașului, să ghicesc suferințele și nevoile de atunci ale românilor din Cernăuți, să le intuiesc bucuriile, luptele, credințele, eroii etc.

Volumul doamnei Alexandrina mă îndeamnă la reverii intense despre anii aceia ai Cernăuțiului, despre anii aceia ai lui Eminescu. Care vor fi fost toposurile culturale românești ale Cernăuțiului în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea? Va fi fost casa profesorului Aron Pumnul (cu celebra sa bibliotecă¹⁰) un astfel de topos? Vor fi fost Catedra de Limba și Literatura Română de la *Staatsobergymnasium*, Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina? Va fi existat o cafenea literară în care profesorii de limba română să găzduiască serate, seri românești, șezători, reuniuni dansante pentru români etc.? Care să fi fost, în epocă, la Cernăuți, toposurile mișcării de emancipare națională a românilor bucovineni în perioada sfârșitului de veac XIX¹¹? Este neîndoielnic că Cernăuțiul va fi avut, în epocă, numeroase asemenea toposuri, care hrăneau legăturile lui spirituale permanente cu sudul Bucovinei, cu Putna¹², cu Bucureștiul etc.

Mi-aș dori să am în bibliotecă o carte a toposurilor culturale și identitare ale românilor din Cernăuți, a toposurilor urbei Cernăuțiului care vor fi contat pentru supraviețuirea moștenirii culturale a românilor nord-bucovineni, în diferite perioade ale tragicei istorii a urbei/școli, cafenele, biblioteci, locuri de hore și șezători etc.

O astfel de carte și despre Tomis aș vrea să citesc – (și despre Iași) și despre Chișinău... Despre toposurile culturale care funcționau, simultan, într-un registru insolit și creativ al complicității, (și/mai ales) ca toposuri ale rezistenței identitare...

Doamna Alexandrina va fi creat ea însăși toposuri, semne și toposuri. O bibliotecă uriașă¹³, mutată de pe strada 28 iunie a Cernăuțiului la Ostrița, în ultimii ei ani de viață și postum; o editură emblematică, prin care construia puternice semne ale trecerii prin lumea ostilă a cărții românești¹⁴, semne și toposuri peste tot în universul mărunț și sur al Cernăuțiului care avea cumplită nevoie de semne și de toposuri spre a rezista...

Doamna Alexandrina va fi fost ea însăși un topos, un loc emblematic în care își regăsesc rădăcinile ceilalți. Mulți dintre românii din Cernăuți vor fi găsit în acest

topos un binecuvântat *respiro* identitar, o liniște a apartenenței și a rădăcinilor care nu mai avea nevoie de cuvinte spre a se ști, spre a se cunoaște pe sine, spre a se interoga, spre a se exprima, spre a trăi duminici.

Acest topos (doamna Alexandrina) s-a mutat, după plecarea ei în veșnicie, în alții. Miracolul tragic al toposurilor este că nu cunosc (nici ele) odihna și moartea, asemenea *geniului* despre suferințele căruia ne povestea Eminescu însuși, cândva¹⁵.

„Aceasta este povestea” doamnei Alexandrina. Iar „înțelesul alegoric ce i-am dat” este că doamna Alexandrina a fost un topos al culturii și al rezistenței identitare a românilor din Cernăuți ce nu cunoaște moarte. Pentru că toposurile (noastre) nu mor, ci numai se mută dintr-o conștiință în alta.

NOTE

- 1 *Pagini de istorie literară în Bucovina. Vol. 4 – Mihai Eminescu* (Caiete literare. Serie nouă), Editura Druk Art, Cernăuți, 2024. <https://bibliotecacernauti.com/images/Mihai-Eminescu-tipar.pdf>.
- 2 Primele trei volume („Pagini de istorie literară română în Bucovina”: Volumul I – *Aron Pumnul*, Volumul II – *Ion G. Sbiera*, Volumul III – *Sextil Pușcariu*) au fost realizate de doamna Alexandrina însăși, în perioada 2022-2023, la Editura „Alexandru cel Bun” din Cernăuți, în cadrul unui proiect destinat editării de carte românească.
- 3 Volumul este îngrijit de lect. univ. dr. Marin Gherman, redactorul acestuia este Mariana Struț, iar ONG Centrul Media *BucPress* din Cernăuți este partenerul editorial al proiectului. Cartea a fost tipărită cu sprijinul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni, iar proiectul este realizat de ONG „Glasul Bucovinei” din Cernăuți.
- 4 La care, iată, am acces rapid și lenes, de pe canapeaua mea de lucru de la Tomis, grație proiectului Bibliotecii digitale („Glasul Bucovinei”) Cernăuți, www.bibliotecadigitala.com (Biblioteca „Glasul Bucovinei” filială a ONG „Glasul Bucovinei” din Cernăuți); biblioteca funcționează *de facto*, și în format tradițional, în satul Ostrița, comuna Mahala, din apropierea orașului Cernăuți. Proiectul bibliotecii digitale a fost preluat de ONG „Glasul Bucovinei” de la SRL Editura „Alexandru cel Bun” din Cernăuți, înființată de Alexandrina Cernov, membră de onoare a Academiei Române și regretatul istoric Ilie Luceac.
- 5 Teodor V. Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, ediția *Princeps* București, 1914.
- 6 Leca Morariu, *Eminescu, note pentru o monografie*. Editura Timpul, Iași, 2001; Ediția *Princeps*, Cernăuți, 1943 .
- 7 Adusă de acasă într-un „lădoi”, care va fi trecut fraudulos „granița austriacă”.
- 8 Alexandrina Cernov, *Pagini de istorie literară în Bucovina. Vol. 4 – Mihai Eminescu* (Caiete literare. Serie nouă), Editura Druk Art, Cernăuți, 2024, pag. 31
- 9 Nu neapărat unul despre Eminescu la Cernăuți, întrucât aici parcă există o bibliografie care urcă admirabil de la Teodor V. Ștefanelli și nu îndrăznește să se oprească, a se vedea chiar volumul postum al doamnei Alexandrina...
- 10 „...unica bibliotecă unde studenții cu înlesnire puteau ceti și împrumuta cărți românești”, Teodor V. Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, București, 1914, pag. 37, <http://www.mihai-eminescu.ro/wp-content/uploads/2017/09/Teodor-Stefanelli-Amintiri-despre-Eminescu-pdf.pdf>

- 11 Despre unul din acestea știm din procesul intentat membrilor Societății Arboroasa – beciurile închisorii de stat din Piața Austria, unde, în noiembrie 1877, ajung și cei cinci membri ai Societății Arboroasa (Ciprian Porumbescu, Constantin Morariu, Eugen Siretean, Orest Popescu și Zaharia Voronca).
- 12 Și celebra Serbare de la Putna, 1871, care este pregătită prin legături subterane între elitele românești din Cernăuți și cele din sudul Bucovinei
- 13 Biblioteca „Glasul Bucovinei”.
- 14 Editura *Alexandru cel Bun*.
- 15 „Aceasta este povestea, iar înțelesul alegoric ce i-am dat este că, dacă geniul nu cunoaște nici moarte și numele lui scapă de simpla uitare, pe de altă parte, însă, pe pământ nu e capabil a ferici pe cineva, nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc”, Mihai Eminescu (manuscrisul nr. 2275 bis, pag. 52).

RĂZBOI ȘI PROPAGANDĂ. O CRONOLOGIE A CONFLICTULUI RUSO-UCRAINEAN

Sergiu RAIU*
Suceava

În februarie 2024, la Editura „Omnium” din București a văzut lumina tiparului cartea *Război și propagandă. O cronologie a conflictului ruso-ucrainean* (coeditori Marian Voicu, Cătălin Gomboș și Marin Gherman). În introducere, jurnalistul Marian Voicu scrie că peste 500.000 de soldați și 30.000 de civili ucraineni și-au pierdut viața sau au fost răniți în război. Câteva mii sunt copii. Cifrele sunt relative, statisticile sunt distorsionate de propaganda de război, de o parte și de alta, și greu de verificat de către organismele independente.

Autorii și-au propus să refacă cronologia acestei tragedii, să recapituleze nu doar faptele, ci și minciunile care au alimentat ura. Aceste minciuni – fie că le spunem știri false, dezinformare sau propagandă de război – vor supraviețui păcii, imprezibilă acum. „Ura dintre ocupant și ocupat, dintre agresor și victimă va desfigura pentru câteva generații cele două popoare”, consideră Marian Voicu.

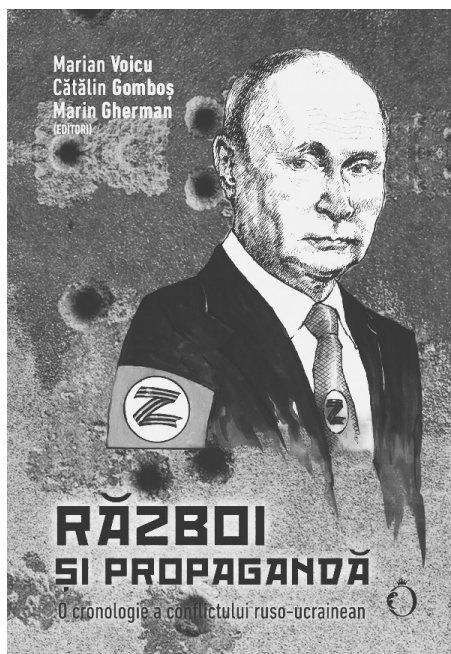
Pentru a prezenta această carte unui public cât mai larg, i-am solicitat un interviu lui Marin Gherman, politolog și jurnalist, redactor-șef al revistei de istorie și cultură „Glasul Bucovinei” din Cernăuți, lector la Departamentul de Științe Umane și Social-Politice din cadrul Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava.

Sergiu Raiu: Cum a luat naștere ideea unui asemenea volum?

Marin Gherman: Redacția

„Veridica,, (veridica.ro) a reflectat zilnic cele mai importante evenimente din cadrul războiului la scară largă a Rusiei împotriva Ucrainei. Zeci de mii de pagini de știri și reportaje s-au acumulat în această perioadă, reprezentând o cronologie a războiului. În același timp, diverși analiști politici și jurnaliști au publicat editoriale și studii despre război, despre situația din diverse state din estul Europei, dar au și demontat narațiunile de propagandă care erau distribuite în această perioadă. Volumul a încercat să sistematizeze informațiile apărute în primii doi ani de război, să propună un sistem cronologic bazat pe marile evenimente, dar și să prezinte știrile false (minciunile) din

***Sergiu Raiu** – lector universitar doctor, consilier sociolog al Centrului de Orientare, Asocierie și Consiliere în Cariera de Cercetător (COACH-USV) al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava.

diferitele faze ale conflictului armat. Ne-am propus, aşadar, să refacem cronologia acestei tragedii prin recapitularea faptelor, dar şi a minciunilor care au alimentat ura.

S.R.: Ce aduce nou acest volum?

M.G.: Este primul volum din România care prezintă cronologia războiului raportată la cronologia propagandei. De exemplu, au fost prezentate principalele evenimente din prima fază a războiului din Ucraina la capitolul „Invazia. Bătălia pentru Kiev”, urmate de patru analize ale naraţiunilor de propagandă şi dezinformare din acea perioadă (simbolurile propagandei ruseşti, metodele de apărare informaţionale a Kievului, cele mai bizare *fake news* în prima fază a conflictului ş.a.). Fiecare dintre cele şase capitole este structurat în aşa mod încât cititorul să se poată documenta despre cronologia unei perioade din cadrul războiului, dar şi despre modul cum ambele state au folosit aceste evenimente în contextul războiului informaţional, cum faptele au fost transformate în minciuni şi cum minciunile au devenit la un moment dat fapte în discursul propagandei de război.

S.R.: Care sunt principalele rezultate/idei ale acestui volum?

M.G.: Volumul se bazează pe rezultatul muncii unei mari echipe de corespondenţi, redactori şi analişti. S-a lucrat foarte mult la sinteze, la analiză şi clasificare, la selectarea din sute de ştiri zilnice a ceea ce a avut cu adevărat impact asupra decurgerii conflictului. Cartea are şase capitole, reprezentând şase perioade ale războiului: „Invazia. Bătălia pentru Kiev”, „Bătălia pentru Mariupol şi ofensiva rusă în Donbas”, „Ucraina contraatacă. Harkov şi Herson. Anexarea Donbasului”, „Rachetele Ruseşti aruncă Ucraina în frig şi întuneric. Bătălia pentru Bahmut”, „Ofensiva de vară a Ucrainei. Revolta mercenarilor Wagner”, „Nimic nou pe frontul de est. Război poziţional”. Timp de doi ani, au apărut o serie de metanaraţiuni ale propagandei ruse, care se tot repetau, dar în forme diferite. De exemplu, în primele luni ale invaziei presa rusă acuza SUA că dezvoltă arme biologice pe teritoriul Ucrainei, aceasta fiind o justificare a invaziei. Peste doi ani, propaganda rusă a dezvoltat virtual nişte legături greu de înţeles între armele biologice şi barajul de la Nova Kahovka, aruncat în aer în vara anului 2023. Ucraina era acuzată de manifestări naziste în timp ce este atacată pe teritoriul său; ocupând centrala Zaporojie şi instalând armament acolo, Kremlinul spunea că o face pentru a proteja civilii de ucrainenii care vor să producă un incident nuclear. Metamorfozele acestor naraţiuni toxice nu pot fi înţelese altfel decât într-un context cronologic. Evoluţia propagandei de război este uneori imprezvizibilă şi depinde foarte mult de conjunctura politică sau subiectele discursului public internaţional.

S.R.: Ce impact pot avea informaţiile prezentate în acest volum? Ce propuneţi ca urmare a realizării acestei sinteze a conflictului ruso-ucrainean?

M.G.: În epoca suprasolicitării şi supraaglomerării informaţionale, a surplusului de ştiri, dar şi a crizei de analize, ne-am propus să oferim un sistem cronologic şi analitic propriu, chiar dacă, volumul reprezintă studii de caz şi date empirice, fără un context teoretic sofisticat. Până la urmă sinteza unui conflict internaţional tot reprezintă o poveste, una tristă, însă care, în cazul Ucrainei, porneşte de la o declaraţie a lui Vladimir Putin de a „denazifica şi demilitariza” un stat vecin timp de trei zile şi se încheie cu răscoala lui Prigojin sau intrarea trupelor ucrainene în regiunea Kursk peste doi ani şi jumătate. Povestea continuă, pare incertă, dar decisivă pentru viitorul dreptului internaţional şi balanţa de putere. Vom continua să monitorizăm situaţia din Ucraina, Rusia, Belarus şi alte state, alături de colegii de la „Veridica”,

care a fost fondată acum patru ani de Alianța Internațională a Jurnaliștilor Români sub conducerea lui Marian Voicu. Ar putea să mai apară în viitor și alte volume consacrate acestui subiect. În 2022, a mai apărut un volum la Editura „Omnium” sub egida „Veridica”, intitulat *Războiul lui Putin cu lumea liberă. Propagandă, dezinformare, fake news*, care atrage atenția asupra faptului că minciuna și discursul instigator la ură s-au instalat în spațiul public, în timp ce pacea și prosperitatea încep să plictisească pe termen lung din cauza dispariției treptate după două-trei generații a memoriei conflictelor devastatoare.

S.R.: Care au fost dificultățile pe care le-ați întâmpinat în realizarea acestui volum?

M.G.: Am menționat deja volumul foarte mare de informații care trebuia prelucrat, analizat și sistematizat pentru a-l încadra într-un mod concis, logic și clar într-o carte. O provocare specifică pentru noi a fost scrierea numelor localităților din Ucraina, care nu ține doar de domeniul filologic, ci și de războiul informațional în care suntem angrenați ca parte a lumii libere. Kievul s-a adresat prin MAE comunității internaționale să renunțe la transliterațiile bazate pe nume rusești și să preia toponimele apropiate fonetic de limba ucraineană. În același timp, avem norme specifice limbii române, tradiții fonetice sau toponimice seculare. În urma numeroaselor discuții, am luat o decizie de compromis să folosim numele localităților ucrainene așa cum o solicită tradiția lingvistică românească în cazul formelor consacrate (Kiev, Liov, Odesa, Donbas ș.a.) și să preluăm transliterația ucraineană în privința toponimelor mai puțin cunoscute și fără de o anumită tradiție (Bahmut, Avdiivka, Verbove, Hostomel ș.a.). Merită menționat faptul că acest subiect reprezintă un alt front al războiului, considerat de Kiev unul de decolonizare și de renunțare la trecutul imperial/totalitar rusesc.

FAPTE, GÂNDURI, ASPIRAȚII PENTRU VIAȚA PAȘNICĂ CE O SĂ VINĂ

Maria TOACĂ
Cernăuți

*Credeam că timpul s-a oprit în loc,
dar viața merge înainte*

Incredibil cum poate să trăiască omul nebănuind ce forțe interioare i-a dăruit Dumnezeu și câte daruri creative stau ascunse în adâncul ființei sale! Când scriu aceste rânduri au trecut deja doi ani și jumătate de război, de moarte și de viață în Ucraina. Deși știu că nu există măcar o zi de pace pe planeta Pământ, totuși, până la 24 februarie 2022, data când pe teritoriul Ucrainei au explodat primele rachete rusești, n-am cunoscut cu adevărat ce înseamnă cuvântul *război*.

Dar nici acum, viețuind la Cernăuți, nu pot să spun că trăiesc numai cu frica de război. Nu că m-aș fi obișnuit, aș fi mânată de un exces de curaj sau m-aș lăsa marcată de fatalitate. Neîndoielnic, împrejurări nefericite își pun amprenta pe viața noastră. Dar mai este ceva ce nu au, cred eu, oamenii care n-au trecut prin atâtea încercări și suferințe asemenea românilor din teritorii urgisite, cum sunt cei din Bucovina, din Basarabia sau regătenii din plasa Herței. Pesemne, avem o imunitate de care nici nu ne dăm seama, moștenită din vechime, poate de la sfinții părinți, de la călugării care rățăceau flămânzi, cu picioarele și inimile sângerânde prin păduri, atunci când au fost izgoniți din mănăstirile închise de stăpânirea austriacă.

Noi avem un cod-miracol, niște reminiscențe din genele înaintașilor supraviețuitori ai măcelului de la Fântâna Albă, din infernul nopții de februarie 1941 în Lunca Prutului, din rezistența românilor deportați în Siberia și Kazahstan. Am auzit în aceste zile de război de la unii conaționali că istoria se repetă, atrocitățile suferite de populația din zonele cele mai afectate ale Ucrainei fiind comparate cu tragediile prin care au trecut românii în pădurea Varniței sau la Lunca. Cred că sunt inadmisibile asemenea similitudini. Suferințele omenești, tragediile fiecărui popor etc., sunt fără seamă în istorie.

Noi trăim cu durerile noastre din trecut și din prezent, cu neliniștile pentru viitor, care numai ale noastre sunt. Nu pretind să am sută la sută dreptate, însă părerea mea este că acest război i-a afectat pe românii din Ucraina, implicit comunitatea din actuala regiune Cernăuți, mai grav decât pe ucraineni. Suferim deopotrivă dezastrul – greutăți materiale, disconfort de trai și, ceea ce este mai cumplit, pierderea de vieți omenești. Însă, în pofida pierderilor, națiunea titulară își consolidează identitatea, limba de stat, ucraineana, și-a lărgit arealul și și-a întărit pozițiile.

Primăvara aceasta am fost la o întrunire a jurnaliștilor în orașul Vinița. Timp de câteva zile, cât am stat acolo, am auzit pe străzi, în magazine, prin alte locuri publice, numai limba ucraineană – deși până la război Vinița era un oraș unde se vorbea mai mult rusește. De asemenea, la Cernăuți, persoanele strămutate din estul

Ucrainei vorbesc și își instruiesc copiii în limba ucraineană. Românii, dimpotrivă, pierd aproape tot ce au avut în trecut, tot ce au cucerit cu atâtea eforturi în primii ani de independență a Ucrainei, cel mai grav fiind reducerea numărului de școli cu predare în limba maternă. E trist și nici nu se poate să ridicăm vocea, pentru că e stare de război, pentru că Ucraina trebuie susținută în lupta pentru apărarea integrității sale și consolidarea spiritului național. Am observat că și proiectele europene pentru Ucraina sunt orientate către dezvoltarea infrastructurii, a sferei sociale, iar cele ce țin de cultură și spiritualitate, care le-ar deschide și românilor posibilități de supraviețuire identitară, sunt amânate pentru timpuri mai bune.

Dar oare nu va fi prea târziu când va veni pacea?! Va mai răsuna limba română, va mai cânta cineva „Noi suntem români” pe acest pământ? Nu e o constatare, e doar o întrebare provocată de neliniștea pentru viitorul nostru. Deocamdată, lanțul evenimentelor și trăirilor românești ne arată că încă n-am murit cu totul și că, în pofida nevoilor cu care ne confruntăm, gândurile, aspirațiile, faptele ne sunt orientate la salvarea și păstrarea valorilor naționale pentru viața pașnică ce o să vină.

Făcând o paralelă cu anul 2023, observăm că ne menținem pe verticală: consemnăm date importante din istoria neamului, comemorăm martirii, ne cinstim datinile, societățile naționale îi adună, ca și în timp de pace, pe conaționali la tradiționalele sărbători *Florile Dalbe*, *Mărțișorul*, *Limba Noastră cea Română*. Un semn bun este că la Cernăuți, cu susținerea României, prin Departamentul pentru Românii de Pretutindeni, se editează cărți, apar două reviste pentru copii. Edificator e și faptul că apare încă un număr de „Glasul Bucovinei”, dovadă a continuității vieții românești în orașul lui Alexandru cel Bun, unde această publicație a luat ființă la 9 octombrie 1918 și a avut un rol determinant în pregătirea unirii Bucovinei cu Patria-mamă.

I. Pe verticala reperelor identitare

Centrul Bucovinean de Artă și-a reluat tradiționalele festivaluri

După o întrerupere cauzată de nenorocirile abătute în ultimii ani asupra Ucrainei, Centrul Bucovinean de Artă al lui Iurie Levcic și-a reluat tradiționalele festivaluri-concurs, desfășurate la Cernăuți. De fapt, nici în perioada pandemiei, nici de la începutul războiului, copiii din ansamblul „Perla” nu și-au întrerupt activitatea

artistică, participând la diverse spectacole și festivaluri din România și alte țări. Deosebit de bogat în evenimente artistice a fost anul 2023, poate și datorită faptului că a decurs sub auspiciile renumitului compozitor Ciprian Porumbescu. După Festivalul-concurs „Ciprian Porumbescu”, s-a reușit o nouă ediție, cea de-a patra, a Festivalului-concurs de muzică românească „Rapsodul Toadere Captari”, la care și-au dat concursul 40 de soliști și formații instrumentale. Concursul a fost jurizat de soliste de muzică populară de înaltă prestață – Ofelia Florica Cărăbuș din jud. Prahova, România, Maria Dovghei și Natalia Andrieș de la noi și cea mai așteptată cântăreață a noastră – Maria Iliuț, în calitate de președinte al juriului, interpretă și conducătoare artistică a ansamblului etnofolcloric „Crenguță de iederă”, pe care l-a adus la Cernăuți. Amintim că Republica Moldova a învrednicit-o pe conducătoarea artistică și întemeietoarea acestei școli de autentic folclor cu titlul de *Artistă a Poporului*, iar de la români de la poalele Carpaților artista are cea mai înaltă distincție – dragostea, dorul, aplauzele...

O duminică a bucuriei la Cernăuți ne-a dăruit Școala Populară de Artă și Civilizație Românească „Ciprian Porumbescu” a Centrului Bucovinean de Artă la 22 septembrie 2024. A fost ora de grație a discipolei și conducătoarei artistice a Centrului, Ana-Maria Calancea, binecunoscuta interpretă formată la școala lui Iurie Levci. Spectacolul „Glasuri de îngeri către Măicuța Domnului”, axat pe repertoriul și vocea Anei-Maria Calancea, ne-a prilejuit întâlnirea cu istoria talentelor crescute pe parcursul a trei decenii în leagănul ansamblului „Perla”, dar și cu cei mai buni prieteni ai Centrului, înzestrați cu harul cântecului – interpreta Ala Caștelean; autenticul colectiv de dansuri „Mugurel”, condus de Elena Pântescu; admirabilul ansamblu de dansuri „Kolorit” (conducători artistici – coregrafii Vladimir și Lilia Dovhyi) de la Centrul Cultural Roșă; soliști crescuți de Elena Nandriș pe moșia „Urmașilor lui Ștefan”; copiii de la Gimnaziul „Vector” din Horecea Urbană, conduși în universul muzicii de prof. Delia Rusnac. Menționăm că la această școală cu o veche istorie națională Ana-Maria Calancea își realizează și abilitățile de pedagog. În „Grădina cu flori multe” a Centrului, alături de protagonistul spectacolului, s-au afirmat interpretele Anastasia Cudric, Elena Pătrăucean, Anastasia Uncu, dar și proaspătul absolvent al Școlii „Ciprian Porumbescu” – Dumitru Paulencu din Voloca. Prin vocea sa, promovată și ajustată de Iurie Levci, el a devenit un solist admirat, o mare speranță a muzicii ușoare din nordul Bucovinei. Piesele din repertoriul ansamblului „Perla” sunt adevărate imnuri patriotice, despre care oaspeții din România spun că ar trebui să le învețe de la acești copii și să le cânte întreaga Tară Românească.

Ca un nor de aur din marea de amar dăinuiește Eminescu la Cernăuți

De fiecare dată când ne regăsim în Eminescu facem câte un pas spre desăvârșire și purificare sufletească. La 15 ianuarie a. c. am fost puțini la număr în curtea Casei lui Aron Pumnul, însă destul de mulți prin prezența unor oameni ai faptelor. Din Boian au fost soții Serghei și Elena Poclitar, liderii unei noi societăți ce-și asumă promovarea culturii românești, l-am văzut pe iubitorul de carte din Mahala, prof. Ion Antonescu, nu au lipsit nici reprezentanții presei care immortalizează momentele... Însoțiți de prof. Ion Ignat, directorul Liceului „Alexandru cel Bun”, au reușit să ajungă (unii pentru prima dată) câțiva prieteni din Focșani, parteneri în realizarea unui proiect comun. Despre Eminescu în perpetuarea neamului românesc și semnificația Zilelor Culturii Naționale au vorbit consulul general de carieră Laurențiu Ciocan și ministrul plenipotențiar Nicolae Dan Constantin, care

au pus în evidență lucrurile frumoase, laudabile, realizate de elita intelectuală a românilor din nordul Bucovinei.

A doua zi, pe 16 ianuarie, la Gimnaziul „Vector” din Horecea Urbană, domnul Vasile Bâcu, președintele Societății pentru Cultura și Literatura Română din Cernăuți, a demonstrat documentarul *Eminescu și Cernăuții*, proaspăt menționat cu Premiul II la un Festival Internațional de Film din India. Semnificativ este că filmul și-a luat startul dintr-o școală românească, premiera având loc în ianuarie 2023, de ziua nașterii lui Eminescu, la Liceul „Alexandru cel Bun” din centrul orașului. Acum a primit mai multe solicitări – din școlile regiunii și chiar din partea unor societăți ucrainene. Realizatorii au răspuns mai întâi invitației doamnei Eugenia Facas, directoarea Gimnaziului „Vector” din Horecea Urbană, nu doar în virtutea apropierii ca distanță, ci și pentru că, în pofida amestecului de neamuri din ultimele decenii, copiii din această veche școală cu o istorie de 150 de ani se țin de tradiții, sunt pasionați de literatura română, sărbătoresc cu interes zilele eminesciene... Mai sunt și alte argumente în favoarea horecenilor – stejarul secular de lângă școală, bătrânii tei, valurile Prutului, pitorescul locului, care neîndoielnic îl atrăgeau pe copilul adus de la Ipotești de severul Gheorghe Eminovici ca să facă școală nemțească la Cernăuți. O oră și ceva elevii au fost numai ochi și urechi, liniștea fiind spartă de aplauze după ultimele acorduri. În mijlocul acestor copii și mai prominent iese la suprafață dorința regizorului Mihai Grosu de a realiza o lucrare de folos, pentru a ne face cunoscuți României, dar și pentru tânăra generație de români din Ucraina care se înstrăinează de valorile neamului.

* * *

La 15 iunie din acest an, la statuia lui Mihai Eminescu din centrul orașului am dat de o priveliște neplăcută, găsind câteva lespezi căzute din postamentul monumentului. Imediat s-au iscat suspiciuni că monumentul Lucefărului a fost vandalizat, fapt contestat mai târziu de poliție, care i-a arătat președintelui SCLR Vasile Bâcu secvențe înregistrate de camere video. Din acestea, potrivit spuselor lui Vasile Bâcu, se vede că e vorba de deteriorări tehnice. Oricum, cei care știu cât de anevoios au fost obținute în anul 2000 locul din centrul orașului și dreptul de a instala statuia au rămas cu oarecare urme de îndoială.

A urmat o discuție la „masa rotundă”. Vasile Bâcu a demonstrat documente de arhivă ce mărturisesc demersurile generației de tineri români din anii '60, în principal studenți de la Filologia Română, privind înveșnicirea numelui lui Eminescu la Cernăuți. N-am putut trece cu vederea evenimentul de la 12 iunie la Botoșani, unde doi membri de frunte ai comunității noastre – Nicolae Șapcă și Carolina Jitaru – au fost distinși cu Premiul Eminescu „Teiul de Argint”, decernat de Editura GEEA a scriitoarei Elena Condrei. Dovadă că merită acest premiu este prezența ambilor în calitate de organizatori și animatori la toate manifestările de respirație națională. La altarul eminescienei din acest iunie, Nicolae Șapcă a adus cununa de sonete din volumul *Pe creste de cuvinte*, dând citire unor noi versuri dedicate Poetului la 135 de ani de la trecerea în nemurire, iar Carolina Jitaru a melancolizat atmosfera cu romanța *Sara pe deal*.

La Botoșani, chemați de doamna Teilor

Cu 23 de ani în urmă, scriitoarea Elena Condrei a instituit, la Botoșani, Premiile Eminescu „Teiul de Aur” și „Teiul de Argint”, adunând pe parcursul a două decenii,

sub raza geniului eminescian, spirite creatoare din diverse domenii (literatură, arte vizuale, colecții și colecționari, publicistică, muzică...). De la bun început și-a îndreptat privirile spre Basarabia și nordul Bucovinei, printre cei aleși din Cernăuți aflându-se: membrii de onoare ai Academiei Române, regretații Alexandrina Cernov și Vasile Tărățeanu, publiciștii Grigore Crigan, Maria Toacă, Mircea Lutic, interpretul Ilie Caras... La ediția din 2016, în „Constelația Teilor” a fost menționat, la categoria publicistică, poetul Vasile Băcu, președintele Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu”. Acum doi ani am avut surpriza de a-l întâlni în calitate de laureat al „Teiului de Argint” pentru Literatură pe tânărul politolog și poet Marin Gherman, în prezent lector la Universitatea „Stefan cel Mare” din Suceava. Astfel, an de an, „Teii eminescieni” cresc și se îmbogățesc cu noi ramuri. În 2022, împreună cu jurnalista și cantautoarea Carolina Jitaru, am fost prezente la festivitatea înmânării premiilor, iar în februarie anul curent am participat la un eveniment de excepție din viața directoarei Editurii GEEA: inaugurarea la Biblioteca municipală din Dorohoi a Centrului Documentar și Expozițional „Elena Condeii” – o impresionantă donație de valori de artă plastică și numismatică.

A fost o bucurie ce îi va însoți mereu pe cei doi laureați din nordul Bucovinei – jurnalistul și poetul Nicolae Șapcă, președinte al Societății Scriitorilor Români din Cernăuți, vicepreședinte al SCLR „Mihai Eminescu”, și jurnalista Carolina Jitaru, ambii distinși cu „Teiul de Argint”, respectiv la categoriile Literatură și Muzică. În drum, ne-am îmbogățit cu povești despre Dorohoi de la Doru Pogoreanu, care a avut grijă să ajungem la Botoșani, iar mai apoi – cu „Pământul – casa iubirii” de la scriitorul Ioan Țicalo, născut la Sinăuți, satul rămas în zona urgisită, tăiat în două de secură stalinistă în 1940. Am fost despărțiți atunci, dar nu conținem să ne unim, mai ales în zilele când sufletul se înalță pe vârfurile Teilor iubiți de Eminescu.

Am citit împreună cu copiii din Pătrăuții de Sus și Igești

Ca într-un leagăn al primăverii ne-am simțit în mijlocul copiilor din Pătrăuții de Sus și Igești, la 10 martie a.c. Am citit împreună cu elevii de la aceste licee cu predarea în limba română. Împreună cu poezii Nicolae Șapcă și Vasile Băcu parcă ne-am

întâlnit cu copilăria noastră dintr-un secol fără telefoane inteligente, tablete, laptopuri și alte minuni ale tehnologiilor performante. În calitate de oameni ai scrisului, am primit invitația să consemnăm „Ziua Internațională a Cititului Împreună” în mijlocul unor copii cuprinși în activitățile societăților pentru cultură și lectură din cele două localități vecine. Ne-am oprit mai întâi la doamna Inna Bahnean, directoarea Liceului Nr. 1 din Pătrăuții de Sus, bucuroasă să-i întâmpine pe poeții Nicolae Șapcă și Vasile Băcu cu brațele pline de cărți și reviste. Înainte de a intra în sala ingenios amenajată pentru lectură, ne-am apropiat de placa în memoria fostului absolvent al școlii Andrei Dragomir, căzut în luptele pentru apărarea Ucrainei la 14 august anul trecut. Părinții a 220 de copii au ales să învețe în limba maternă (în localitate funcționează și un liceu cu predarea în limba ucraineană). Un fapt ce se cere îndeosebi menționat: directoarea Inna Bahnean este de etnie ucraineană, predă limba ucraineană, însă după vorbirea-i românească nu se deosebește de colegile românce.

La Igești, aceeași atmosferă primăvărată, din „Țara inimilor calde” și dornice de a sorbi melosul cuvântului armonios potrivit. Acolo ne-am întâlnit chiar cu cei mai mici (elevi din clasa a III-a „B”), care își anunță intrarea în universul miraculos al cititului. Învățătoarea Maria Grozavu i-a strâns în juru-i cu blândețe maternă, dar și cu un hipnotic har artistic. Directoarea Olga Ionașcu le-a propus să participe și părinților care se aflau la acea oră de la sfârșitul lecțiilor în școală.

La Herța, răscolitoare podoabă de cuvinte

Duminica de 11 februarie va rămâne înscrisă în calendarul sentimental al frăției românești cu un regal al cenaclului „Mașina cu poeți” la baștina inegalabilului cărturar român de pe plaiurile moldave Gheorghe Asachi. Ca cei mai de aproape și mai scutiți de trecerea vânilor, cernăuțenii au ajuns primii la Liceul „Gheorghe Asachi”, întâmpinându-și prietenii de la Suceava, Fălticeni, Vatra Dornei, Câmpulung, Dorohoi, Iași... Conducătorul principal al „Mașinii...”, sonetistul Nicolae Șapcă, a lăsat „volanul” pe mâna poetului Vasile Băcu, herțean nu doar prin adopție, ci și ca purtător al poverii „Gazetei de Herța”. La Liceul „Gheorghe Asachi” oamenii scrisului au avut noroc și de prezența unui număr mai mare de cititori, îndeosebi dintre cei tineri. Cenaclul s-a desfășurat sub auspiciile geniului eminescian, impresionant răsunând recitalul liceenilor îndrumați de profesoara de română, dr. Elena Apetri. Și a mai avut un detaliu distinct ședința acestui cenaclu – cuvântul de binecuvântare al unei fețe bisericești, părintele Mihail Păduraru, prezent cu un proaspăt volum de versuri duhovnicești, editat la Herța și însoțit de prefața prof. Elena Apetri.

Preluând firul de la ministrul consilier Edmond Neagoe, la cenaclu a participat reprezentantul Consulatului General al României la Cernăuți, ministrul plenipotențiar Dan Nicolae Constantin. Drept că prezența i s-a limitat doar la satisfacția sufletească de a fi aproape de poeți și scriitorii fără de frontiere, însă nu este exclus să se molipsească și dânsul de boala poeziei. Prietenii din România ne-au încărcat brațele cu noile lor bucurii editoriale, dovadă că cenaclul reprezintă totodată și o pistă de lansare a noilor creații literare. Dacă ne-a văzut, dacă ne-a auzit din lumea sa patronul Liceului și al Herței, Gheorghe Asachi, cred că i s-a așternut un zâmbet duios peste chipul sever și privirea-i încrunțată din cunoscutele portrete ale vremii.

La Mahala nu „se rătăcește” de dragul modei

În calitatea de conducătoare artistică a tinerelor talente, adunate în colectivele de pe lângă căminul cultural de la Ostrița Mahala, Elena Nandriș alege cu multă

rigoare costumele populare și ținuta scenică, având grijă să nu se abată de la portul autentic, specific mătălenilor. În ziua de azi pare destul de ușor să „rătăcești” de dragul modei, dar au fost cazuri și în trecut, despre care, bunăoară, scrie Ion Nandriș în monografia comunei Mahala, la capitolul „Portul din satul nostru”: „A fost o vreme critică, între 1923-1937, când începuse în sat la noi să apară fuste în loc de catrințe, când alțițele și puii de pe cămăși erau de culori tari și motivele vechi românești au fost înlocuite cu niște flori și frunze mari...”. Atunci a fost nevoie de o acțiune ingenioasă și propagandă riguroasă contra părăsirii portului și obiceiului strămoșesc. S-a organizat o expoziție de cămăși și cusături românești din sat, puse față în față cu cămășile „moderne”, străine. O acțiune de convingere, dar și de confirmare că e pe calea dreaptă a respectării tradițiilor, a întreprins Elena Nandriș. Ca să pună capac la vorbele celor care, din neștiință sau rea-voință, susțin că apariția, la sărbători populare și spectacole, a membrilor colectivului etnofolcloric din comuna Mahala cu coronițe și „capuri de flori” nu e în spiritul tradiției românilor din nordul Bucovinei, ea a adunat fotografii vechi, a răscolit prin lăzile de zestre ale bunicilor și chiar a întreprins o veritabilă expediție pe la cei mai vârstnici consăteni. Împreună cu bibliotecarele Mariana Boiciuc și Olga Zaidel, au vizitat-o pe cea mai vârstnică mătăleană, Viorica Burega, vestita țesătoare de trăistuțe.

De ziua limbilor materne, la neamul românesc din Boian

Bună a fost dimineața de 21 februarie la Liceul Nr. 1 din Boian, începând cu o lecție-sărbătoare ținută de profesoara de română Maria Vasilciuc, împreună cu elevii săi din clasele a V-a, a IX-a și a X-a. Sper ca și de acum înainte nu numai la date festive, însemnate în calendar, ci și în fiecare zi să intre soarele în clase și să le pătrundă copiilor lumina în suflete atunci când rostesc cu drag cuvântul cel dintâi. Alături de minunatele covoare, adevărate opere de artă, ce împodobeau clasa, elevii au țesut un covor cu flori din grădina raiului limbii române. Versuri ale poezilor „ce-au scris o limbă ca un fagure de miere”, cântece, mărturisiri de iubire din puritatea sufletelor lor, dansul cu lăcrimioare și ștergere luate de la icoane s-au contopit, înălțând Limbii Române o adevărată Odă. Crâmpeliul de care a anunțat la început profesoara s-a lărgit, de nu mai încăpea în clasă, de părea că au dispărut pereții, rămânând numai covoarele, numai ștergarele și icoana Sfintei Fecioare ocrotitoare, numai lada pictată cu Tricolor și raftul cu cea mai scumpă avere – cărțile Boianului. Și Dumnezeu ne-a zâmbit din ceruri, când cei mai mici au cântat o rugă pentru pace, cu toții bucurându-ne de norocul că n-a urlat alarma războiului în acea dimineață. Dansul cu prosoape și flori a apropiat primăvara, atât de viu simțită lăuntric atunci când îți exprimi sentimentele în limba ta. La neordinara lecție de română au fost prezenți și câțiva părinți. Le-am observat sclipirile de fericire, bucuria cu care își urmăreau copiii.

Ca invitată la această sărbătoare, mi-am pregătit și eu tema de acasă. Nu știam ce să le aduc și cu ce i-aș putea uimi când ei au totul datorită alegerii în favoarea limbii române. Am găsit, totuși, ceva deosebit de sensibil pentru cei care ne vor perpetua numele și graiul. Le-am arătat și le-am citit scrisoarea-testament a regretatei profesoare Eleonora Bizovi care, deși e adresată mie, este pentru tot Boianul, și, până la urmă, o voi încredința-o muzeului din cadrul Liceului, considerând că acolo îi este menirea.

Zâmbet de cântec și poezie de Dragobete

Ca îngeri ocrotitori sunt pentru români voinicii din basme și legende, cei care ne definesc identitatea. Înaintea gingașului Mărțișor ne vine de la strămoșii daci zeul tinereții și al iubirii – Dragobetele. L-am sărbătorit în aceste zile triste pentru noi, ca adăpost și alinare, căci nu trăim numai cu necazurile prezentului cauzate de ororile agresiunii dușmanului, nu renunțăm la vise. Adunându-ne sub optimista cântare preluată de la poetul Adrian Păunescu „Și totuși există iubire...”, vocea Carolinei Jitaru a revărsat năvalnicul torent al dragostei supreme pentru tot ce prețuim și iubim. E și iubire, e și blestem în aceste zile, însă, măcar pentru câteva ore, ne-am dorit să trăim povestea binelui și armoniei sufletești. Și ea, generoasa poveste, a debutat cu „Vocea neamului” din Mahala – ansamblul Elenei Nandriș compus din tinere neveste, mame ale „Urmașilor lui Ștefan”,acompaniate la acordeon de Andrei Bujeniță și la vioară de tânărul Alexandru Nandriș. E ca o vestitoare a primăverii această înaripare de voci, un dar al „Doamnelor Române” adus la altarul Dragobetelui. Or, ansamblul a luat ființă sub egida filialei din Mahala a Societății „Doamnele Române”. Astfel, noi, ca organizatoare, am întregit sărbătoarea cu cântecul, iar Societatea pentru Cultura și Literatura Română „Mihai Eminescu”, avându-i în frunte pe poeții Vasile Băcu, Nicolae Șapcă, Gheorghe Ungureanu, și-a acordat lira în universul liric al poeziei de dragoste. Nu putea trece Dragobetele nostru dacic peste comoara cea mai scumpă a neamului – limba maternă, Vasile Băcu referindu-se la o recentă conferință online cu Kievul, după care a rămas impresionat de realizările minorității maghiare în privința înființării unui institut cu predarea în trei limbi – maghiară, ucraineană și engleză. În acest context a amintit că, în timpul vieții profesorului Grigore Bostan, regretatul șef al Catedrei de Filologie Română și Clasică, a existat și la Cernăuți o inițiativă similară, rămasă, cu părere de rău, la categoria viselor. Dacă n-am reușit în acest domeniu, măcar să ne ținem de tradițiile noastre, să nu ne luăm după cele străine și să rămânem români până la capăt.

Surprinzător de plăcută a fost prezența Consulului General al României la Cernăuți, Irina-Loredana Stănculescu, împreună cu o delegație din România care, în drum din capitala Ucrainei, s-a oprit și pe la Cernăuți. Oaspeții, promotori activi ai proiectelor de ajutorare a Ucrainei, printre care generalul de brigadă Marius Patrichi, politicianul Gheorghe Scutaru, au fost întâmpinați de „Vocea neamului” cu melodii ce ne reprezintă ca români din Bucovina. S-a simțit că am fost auziți și vioara tânărului Alexandru Nandriș a atins o coardă a inimii oaspeților bucureșteni.

Nu oprește nimeni primăvara când vine Mărțișorul la Cernăuți

Oricât de nefaste ar fi timpurile, avem mare nevoie de această sărbătoare. Am purtat-o în suflet în zilele negre de izolare impusă de pandemie, dar mai ales acum doi ani, la cel mai trist început de primăvară, când Mărțișorul ne-a sosit îndoliat de izbucnirea războiului. Însă „nu oprește nimeni primăvara”, așa cum a confirmat Sabrina Jar de la Liceul „Alexandru cel Bun” din Cernăuți prin cutezanța de a debuta cu această populară melodie la prestigiosul festival organizat pe parcursul a trei decenii de Societatea „Mihai Eminescu”. I-a dat curaj și susținerea colegilor mai mici din ansamblul „Melodia”, cu veseli dansatori primeniți în Mărțișoare. De fapt, toți dintre cei mai tineri participanți la spectacolul Festivalului au etalat pe scena din Cernăuți cele mai strălucitoare perle folclorice din cununa de acasă.

Inspirată și bine așezată în perindarea colectivelor artistice a fost structura scenariului alcătuit de profesoara Ancuța Băcu. Prioritatea de a intona primele

acorduri a revenit orchestrei „Mugurel”, condusă de virtuozul Nicolae Hacman, Artist Emerit al Ucrainei. Despre prestața Festivalului mărturisește și faptul că programul a fost onorat de încă un artist emerit al Ucrainei, pianista Lilia Holomeniuk (fiica înzestrată cu talent a compatriotului nostru Mihai Gherman).

Ediția a XXVII-a a Mărțișorului a pus încă o dată în lumină îmbucurătorul fapt că avem în localitățile românești nu pur și simplu o activitate artistică, ci adevărate pepiniere de creștere a talentelor, instituții veritabile de conservare și promovare a valorilor naționale: impunătorul colectiv „Urmașii lui Ștefan”, înființat și condus de Elena Nandriș, de pe lângă Căminul Cultural de la Ostrița-Mahala, ansamblurile coregrafice cu o istorie de legendă – „Miorița” Mărioarei Basaraba din Boian și „Mugurelul” celor două vestite doamne Natalia Balan și Larisa Kedyk din Pătrăuții de Jos, colectiful model de copii „Izvorașul” de la Ropcea, purtat spre culmile popularității de maestrul artelor Victoria Costinean. Pe urmele lor pornește „Speranța” înfiripată de prof. Elena Toma de la Liceul „Ion Neculce” din Boian. Și-a anunțat intrarea în pleiada celor deja marcați de popularitate ansamblul etnofolcloric din Godinești, cu interpreta Carina Scripcaru. Au strălucit la propriu și la figurat „Clopoței” și „Aura” din Tărășăuți, conducătoare artistică Natalia Andrieș. Din partea nordului Basarabiei au tors firele de legendă a Mărțișorului ansamblul Sofiei Roșca de Ema Măndrescu, semn bun că tradițiile românești au rădăcini viguroase pretutindeni unde se vorbește limba lui Eminescu. Ne ține vie această încredere dorința fierbinte a artiștilor amatori de la Ceahor de a participa la sărbătorile românești. Alături de rapsodul consacrat Nicolae Mintencu, au strălucit cunoscutele soliste Ala Caștelean, Natalia-Camelia Proțiu și Natalia Savca. Tot spectacolul a fost pătruns de dăruire și dragoste sufletească pentru relicvele folclorice ale neamului, însă mai presus de toate a răsunat finalul „Urmașilor lui Ștefan”, cu cântecul de pace și crezul Carolinei Jitaru în fericire, devenit cunoscut în tot spațiul românesc.

Un Mărțișor de la Consulul general al României la Cernăuți

A trebuit să căutăm la sfârșitul lui Martie un pom bogat înflorit ca să prindem pe o rămurea Mărțișorul primit de la Excelența sa Irina-Loredana Stănculescu. Doar ne promite străvechea datină de la dacii noștri că, asemenea pomului, ne va înflori și ne va rodi norocul anul întreg. În prima zi de primăvară, mai multor doamne din comunitatea românilor din regiunea Cernăuți, care se manifestă prin activitate creatoare pe tărâm național și profesional, le-a zâmbit prilejul de a fi invitatele Consulatului General al României la Cernăuți, bucurându-se de o primire călduroasă de la inima României, în persoana distinșilor membri ai misiunii diplomatice condusă de Irina-Loredana Stănculescu. Deși primăvara oficial instaurată pe meleagurile noastre ne-a sosit în maramă de ceață, ne-am întâlnit într-o oază de lumină, am comunicat într-o atmosferă absolut neoficială, am ciocnit din nectarul zeilor în cupe de lalele, îmbogățindu-ne cu înaripate speranțe la o viață pașnică, trăită în armonie și iubire, cu doruri și năzuințe împlinite.

La Proboțești a luminat candela pentru poetul Vasile Tărășeanu

Din „Spovedania” sa știm că i-a fost teamă de înstrăinare, dar poate și mai mult de uitare. Prima zi de primăvară la Gimnaziul din Proboțești a gravitat în jurul lecției metodice dedicate creației lirice a poetului Vasile Tărășeanu. A fost inițiativa profesoarei de română Tatiana Tutunaru-Bârzu de a organiza o asemenea lecție, de

tipul unui cenaclu poetic, cu scopul de a stimula dragostea copiilor pentru lectură, de a le cultiva sentimente patriotice, inițiindu-i în creația unor scriitori neincluși în programa școlară, însă foarte importanți pentru creșterea românească a tinerei generații.

La lecție au participat profesori de limba română și bibliotecari din școlile comunei Herța, invitate fiind și persoane apropiate poetului cu creația căruia gazdele au ales să intre în primăvară. De la Cernăuți au venit fiica Ana-Cristina și soția regretatului poet Elena Vântu-Tărățeanu, însoțite de redactorul-șef al „Gazetei de Herța” Vasile Băcu, președintele Societății pentru Cultura și Literatura Română „Mihai Eminescu”, și jurnalista Maria Toacă, președinta Societății Doamnelor Române. Lecția-cenaclu a fost prefată de un emoționant *laudatio*, în versuri și cântec, adus de gimnaziști Mărțișorului, limbii materne, vetrei străbune... Conlucrând armonios la pregătirea programului, directorul interimar Lilia Costea, profesoarele de română Tatiana Tutunaru-Bârzu și Aliona Onescu (responsabilă și de bibliotecă) și pedagogul-organizator Sorina Ioniță au oferit invitaților un model excelent de creativitate, pe măsura surselor de inspirație.

Zbor cu simțire românească de la „Boianul Bucovinei”

În a noua zi a lunii Martie, când, după calendarul gregorian, sunt prăznuiri Sfinții 40 de Mucenici din Sevestia, la vatra lui Ion Neculce pământul a respirat cu arome de busuioc, pomii și-au pus cercei de ghiocei și soarele a zâmbit luminos de la vocile copiilor adunați într-o unică doinire românească de doi gospodari de frunte, soții Serghei și Lenuța Poclitar, fondatorii Asociației dezvoltării culturii și tradițiilor românești „Boianul Bucovinei”. Credința populară spune că în această zi a mucenicilor se deschid porțile raiului și, într-adevăr, la Boian le-am văzut larg deschise către tărâmul paradisului cu livada înflorită a cântecului și dansurilor prinse într-un șirag de mărgăritare în cununa primei ediții a Festivalului internațional „Sărbătoarea primăverii la baștina lui Ion Neculce”. Statutul de festival internațional este îndreptățit de participarea oaspeților din Republica Moldova. De la Pererita lui Grigore Vieru au sosit doi soliști de prestanță – Victoria Lunga și Sorin Casap, însoțiți de tânărul primar al comunei Victor Didic. Amintim că Serghei Poclitar, împreună cu fiicele sale, cântărețele Anastasia și Sofia, și cu alți câțiva liceeni din Boian, a fost invitatul primarului de la Pererita, la festivalul dedicat poetului Grigore Vieru. De asemenea, gazdele festivalului au avut oaspeți dragi de la Dorohoi – grupul constant de prieteni, uniți în jurul profesorului dr. Vasile Adăscăliței. Inima României a bătut în lumina aurie a lalelelor dăruite doamnelor și în vibrația cuvintelor de mulțumire pentru rodnică activitate pe ogorul datinilor, rostite de Excelența sa Irina-Loredana Stănculescu, șeful misiunii diplomatice române la Cernăuți. Primele acorduri în oda primăverii au răsunat din inimioarele celor mici – copiii claselor I-III „A” de la Liceul nr. 1, care au dat zbor înalt porumbeilor păcii. Deși cresc în fața calculatoarelor, cu telefoane performante la ureche, copiii Boianului știu câtă vlagă vitală curge prin stebtele busuiocului, câte povești freamătă cu dor în frunzulițele de floare rară ale busuiocului... Cântecurile cele mai duioase au prins aripi pentru mame – de la surioarele Sofia și Anastasia Poclitar la Melissa Toma, fetița care a cucerit simpatia spectatorilor la Festivalul de la Cernăuți. Copiii de la Liceul „Lider” din Boian-Hlînița au noroc de profesoara de muzică Elena Toma, care scoate în lume o vigoasă „Speranță”. Deși sunt încă mici, speranța lor e mare și vocile li se revarsă ca trilurile de ciocârlie. Vecinii din Mahala, „Urmașii lui Ștefan” (conducătoare artistică Elena Nandriș), au

cântat tristețea roților de tren ce duc la război feciorii, invocând focul purificator care ar arde toate relele și după care s-ar întrona bucuria păcii pe pământ. O revelație a fost evoluarea orchestrei „Ghiocelul” din Vancicăuți, cu solistele Irina Bercea și Marinela Irimia.

Sfânt e cuvântul matern, cu focul său veșnic în vatră!

O duminică a cuvântului liric, visător gândit, cu dragoste șoptit, melancolic simțit, sufletește cântat, a adunat o mână de poeți și, pur și simplu, oameni împătimiți de cuvântul armonios potrivit, la căminul cultural de la Ostrița-Mahala, întâlnirea fiind dedicată Zilei Mondiale a Poeziei. Menționăm că acolo poezia și cântecul pășesc la braț cu „Inspirația” sub forma unui cenaclu condus de șeful căminului Dumitru Zaidel. Înainte de a-i cunoaște și asculta, aflăm de la Elena Nandriș că badea Mitruță Zahariciuc și cu fratele său mai mare, moș Ghiță, sunt iscusiți povestitori, poetul popular Vasile Zvarici, deși născut la Boian, e mai măhălean decât toți măhălenii, Ilie Gostiuc poate să istorisească întâmplări din timpurile când era bunică-sa fată mare, Mărioara Bujeniță (mama Elenei Nandriș) scrie elegii înlăcrimate lungi cât drumul pătimirilor consătenilor săi, Ion Mitriuc este omul care pune mâna creator și stăruitor la orice lucrare de înălțare a frumosului și folosului, Maria Tatarciuc „coase poezii” ce îmbogățesc pitorescul portului popular din Mahala, Olga Zaidel cultivă gustul pentru poezie, invitând pe cei mari și mici în regatul cărților din biblioteca administrată cu maximă responsabilitate...

Atunci când se adună poeții și cântărețele satului, desigur, este nevoie și de ascultători. Nu lipsesc părinții copiilor din ansamblul „Urmașii lui Ștefan”, profesoara Elena Zaidel și alții care preferă să asculte, chiar și dintre cei care înțeleg româna numai cu inima, așa cum i-am văzut pe micuțul Kiril Morozov cu mama sa Victoria. Strămutați din estul Ucrainei, până vor învăța mai bine limba băștinașilor, mama și fiul au compus împreună o poezie în ucraineană, apelând și la universul culorilor.

Oaspeții, sosiți din Cernăuți și din alte părți, cantautoarea Carolina Jitaru, poeta Doina Bojescu, cunoscutul poet între juriști Gheorghe Bodnariuc, Tatiana Golciuc, Sofia Roșca au împărtășit din creația lor. Dumitru Zaidel și-a jucat excelent rolul de cavalier galant, dăruind doamnelor câte o floare.

* * *

Inspirați de muza poeziei, la o frumoasă comuniune sufletească ne-au adunat liderii Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina „Mihai Eminescu” și Societății Scriitorilor Români din Cernăuți, de curând reînființate, ambele având în frunte poeți cunoscuți în Patria limbii române, oameni ai scrisului de calitate – Vasile Băcu și Nicolae Șapcă. Datorită invitației lor, am întâmpinat echinoctiul de primăvară, la Palatul Național, în miezul unei zile a inimilor deschise către cuvântul liric, sincronizându-ne astfel la Sărbătoarea Mondială a Poeziei. De fapt, la români poezia întotdeauna a fost asociată cu sacralitatea. Preluând conducerea Societății Scriitorilor Români din Cernăuți, poetul Nicolae Șapcă și-a început activitatea cu ceea ce îi este mai drag inimii – serata literară cu genericul „Poezia este oglinda sufletului”. La drept vorbind, și până acum s-a preocupat de organizarea cernăuțenilor la ședințele cenaclului „Mașina cu poeți” și de alte manifestări literar-culturale. Însă, de acum înainte, propune și a făcut cunoscute obiectivele orientate la descoperirea și promovarea talentelor în spiritul tradițiilor literare din trecut.

Poezia în ajutorul apărătorilor Ucrainei

La invitația doamnei Olena Ponomarenko, președinta filialei cernăuțene a Societății Femeilor Ucrainene, am asistat la o emoționantă sărbătoare dedicată Zilei Internaționale a Poeziei, dar cu o generoasă nuanță caritabilă. De rând cu poezia, participanții la sărbătoare au adus lucruri scumpe sufletului, propunându-le la o improvizată licitație în folosul Armatei Ucrainene. Bunăoară, o fetiță a donat un tablou desenat de ea, care a fost cumpărat cu o mie de grivne. Scriitoarea Vera Kitaigorodska a transmis o traistă bucovineană tradițională, care a sporit suma adunată cu 1,5 mii grivne.

Pentru a doua oară a participat la manifestările doamnelor ucrainene domnul ministru plenipotențiar Dan-Nicolae Constantin, reprezentantul Consulatului General al României la Cernăuți, descoperind că ucrainenii, ca și românii, se nasc cu suflet de poet.

Uniți de idealul libertății în cuvânt și culoare

În preajma Sfințelor Paști, Societatea pentru Cultura și Literatura Română „Mihai Eminescu” ne-a invitat la o întâlnire cu pictorul Andrei Jitaru din Mălinești și prietenul său de creație, scriitorul și artistul plastic Leonid Popescu din Chișinău. Cine nu-i cunoaște, dacă pune față în față creația lor, nu va găsi nimic asemănător între acești doi artiști și nici nu va crede că sunt prieteni de-o viață. Dar aceasta e doar prima impresie, la o privire superficială a unor oameni incapabili de a pătrunde în profunzimea mesajelor transmise de picturile lor. Într-adevăr, sunt diferiți în privința acomodării la viață, trăiesc și se mistuie în arderea creației în spații diferite. Andrei Jitaru a prins rădăcini în satul natal Mălinești, printre oameni care nu-i acceptă, nu-i pricep arta și, în genere, nu înțeleg modul său de viață auster și solitar. Leonid Popescu, nu doar pictor ce poartă titlurile de Artist al Poporului și Maestru în Arte, ci și scriitor, autor al câtorva cărți cu priză la cititor, locuiește în capitala Moldovei. Andrei Jitaru rar când vine la Cernăuți, nici pașaport nu are ca să poată expune la vreun vernisaj în România ori în alte țări, unde tablourile sale s-ar bucura de mare apreciere. Românul basarabean Leonid Popescu, visător să trăiască în România Mare, a pictat și executat restaurări interioare în biserici din Ucraina și România, a trăit o perioadă în zona maramureșeană și, ca să aibă unde reveni, și-a construit o casă la Slatina, în regiunea Transcarpatică. Dar, ca să nu-i plângă pustiul în casă, a și dat viață unei cărți – *E pustie Slatina fără tine*.

Așa deosebiți cum sunt, între Andrei Jitaru și Leonid Popescu, foști colegi la Școala de Pictură din Chișinău, există o temeinică legătură, acel fir invizibil al vieții veșnice dăruită omului prin artă, prin frumosul ce-l lasă posterității. Ambii au avut neamuri martirizate de regimul totalitar stalinist. Bunei lui Leonid, în anii 1948-1949 au fost deportați în Siberia, rămânând în pământ străin, iar tatăl lui Andrei, luptător în Armata Română, a căzut prizonier la ruși. Aflând despre destinul tragic al bunicilor de la mama sa, maestrul Leonid Popescu le-a răzbunat martirajul în romanul *Deportări din Valea Răutului*. Dedicat doar universului culorilor, Andrei Jitaru exprimă suferințele părintelui în tablourile sale.

Tatăl său, Gheorghe Jitaru, luat prizonier undeva sub Reazan, a supraviețuit șase ani în lagărele staliniste. A fost mănât la graniță cu Afganistanul, a lucrat într-o mină de uraniu, de unde în fiecare zi ieșeau tot mai puțini și mai puțini. Când a văzut că, în numai trei luni, din cei vreo 300 de prizonieri în viață au rămas numai 16, tatăl său a fugit de acolo, rătăcind prin pustiul până a ajuns la o gară. Câteva săptămâni

a călătorit ascuns în vagoanele trenurilor de marfă. A fost prins pe malul Volgăi, la Volgograd. Acasă s-a întors mai mult mort decât viu, doar în suflet pălpându-i un sâmbure de lumină. Însă a avut puteri să-și ducă fiul la Chișinău la școala de pictură. Un simplu țăran, măcinat de boli, a avut har vizionar, lăsându-și copilul în largul uluitoarei imaginații. Viața și moartea de mucenic al părintelui său îi provoacă lui Andrei „nașterile” miraculoase ale capetelor rătăcitoare, un adevărat iconostas al pătimirilor neamului românesc. De fapt, Andrei spune că tablourile sale n-au naționalitate. Arta sa exprimă suferințele oamenilor. El, artistul, aparține Universului.

Și-acum despre asemănare: Leonid și Andrei sunt, totuși, inimi gemene. Pentru că împărtășesc aceleași idealuri, același crez artistic, ambii fiind oameni liberi – la vorbă, în pictură. Ei sunt sinceri prin excelență, nu se tem să gândească ceea ce simt și cred, să spună sincer ce gândesc și să trăiască așa cum le sunt gândurile.

Teatrul „Olga Kobyleanska” a deschis poarta poveștilor și pentru limba română

Duminică, 21 aprilie, am avut de două ori prilejul de a trăi și la Cernăuți clipe fericite în fagurele limbii române. După întâlnirea poezilor la Palatul Național, am poposit în universul poveștilor, asistând pentru prima dată la o reprezentație jucată în limba română de un actor din trupa Teatrului Muzical-Dramatic din Cernăuți. Salutabilă este inițiativa actriței Marina Timcu de la Teatrul „Olga Kobyleanska” de a alege fragmente din trei povești ucrainene, a le adapta și traduce în limba română. Se vede că glasul sângelui, studiile în România n-o lasă să-și uite rădăcinile românești. După reprezentație spectatorii au dorit să se fotografieze cu admirabila povestitoare, transfigurată în personajele poveștilor. Ne-a spus că inițiativa aparține directorului teatrului Ivan Butneak, care s-a aflat printre spectatori cu feciorașul Liubomir în brațe. El se gândește în perspectivă la turnee în România și întâlnirea cu copiii de acolo. Noi, spectatorii români din Cernăuți, ne gândim la copiii de aici, care nu prea au prilej de a se întâlni cu povești jucate în limba lor maternă. La primul spectacol din Cernăuți, jucat într-o sală mai mică, au fost puțini spectatori, poate și din cauză că nu s-au difuzat bilete prin școli, nu s-a făcut suficientă publicitate.

Ca să amuțească armele, vorbește și cântă poezia!

„Pe pământ idioții au arme, ei cu ele pot face orice. Pe pământ bunul simț dacă doarme, în zadar întreba-veți de ce”. Aceste versuri din lirica lui Adrian Păunescu și le-a ales Neculai-Marcel Flocea ca *moto* la o poezie-pledoarie pentru pacea și viața a tot ce respiră și crește frumos pe pământ. Poezia a fost citită în noul format al cenaclului „Mașina cu poeți”, ce a debutat în duminica de 21 aprilie la Cernăuți – un spațiu unde avem mare nevoie de liniște și pace. E un trist și mult dureros ritual minutul de reculegere pentru cei căzuți în luptele de apărare a Ucrainei contra agresiunii Federației Ruse. Moderatorul întâlnirii, poetul Vasile Băcu, care e și redactor-șef al „Gazetei de Herța” și publică lista înrămată în negru a eroilor din regiunea noastră, sacrificați pentru țară, a anunțat că numărul lor a ajuns la 1.040. În atâtea familii e doliu și nestinsă durere. Nu l-am întrebat pe Gheorghe Bodnariuc, poetul care și-a scos la judecata membrilor cenaclului un ciclu de versuri, dacă a ales special din cele exprimate prin metafora „A murit războiul” sau „Destrăbălații au rămas fără veghe”... Nici nu trebuia să alegă, căci gânduri și dorința de a-i cânta războiului prohodul ne urmăresc pe toți, numai că nu suntem îndeajuns de înzestrați cu har să le exprimăm în zborul înalt al poeziei. Aceleași cuvinte le-am auzit și de la reprezentantul

Consulatul General al României la Cernăuți, ministrul plenipotențiar Nicolae Dan Constantin, care s-a dovedit a fi un admirator al „Mașinii cu poezi”, mărturisind că ședințele cenaclului îi sunt una dintre cele mai îndrăgite manifestări de suflet, că îi place să-i asculte pe toți și apreciază eforturile organizatorilor de a menține cu forțele proprii această tradițională sărbătoare a spiritului creator.

Combinând cele vechi cu cele noi, cred că „experimentul” a reușit și propunerea lui Nicolae Șapcă va prinde rădăcini. Din cele vechi s-a păstrat „momentul istoric” al povestitorului Ioan Abutnăriței, care parcă a fost străluminat de un simț din sferele înalte, abordând subiectul Teatrului din Cernăuți. Revenind la poezie, partea cea mai mare de bucurie a aparținut cernăuțeanului Gheorghe Bodnariuc și Neculae-Marcel Flocea de la Câmpulung. Ei au fost aleși să-și scoată în față creația, citind nu doar trei minute cât se dădea fiecăruia la întâlnirile de mai înainte. Deși abordează stiluri diferite, ei se aseamănă prin mesajul transmis și prin faptul că încă n-au nici o culegere de versuri autonomă publicată.

Drumul spre fiii Arboroasei de la Eminescu pornește

Două sărbători am avut la 9 mai – Ziua Europei și Ziua Independenței Statului Român. Participanții la Caravana Culturii și Civilizației Românești, organizată de Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, au avut și o a treia – o sărbătoare a sentimentelor, cu momente de emoționantă aprofundare în valorile naționale, în mijlocul elevilor și profesorilor din Iordănești, cărora li s-a alăturat și un grup de liceeni din satul vecin Carapciu. Românii din Iordănești își zic cu mândrie „Fiii Arboroasei”. Au un cor bărbătesc de elită cu acest nume istoric. În timpuri bune de pace, „Fiii Arboroasei” nu lipseau de la nici un spectacol de respirație națională. Sărbătoarea din ziua de 9 mai la Liceul din Iordănești a fost prilejuită de întâlnirea cu poetul Arcadie Suceveanu și de lansarea cărții de sonete a lui Nicolae Șapcă, discipolul acestei străvechi școli, astăzi într-o clădire nouă, înzestrată cu tehnologii moderne datorită ajutorului Patriei istorice – România.

Criticul literar și scriitorul Ștefan Hostiuc a avut grijă să prezinte toate cele patru volume editate în cadrul proiectului din anul trecut, precum și pe cele din 2022. Însă întâlnirea s-a axat pe volumul de sonete *Pe creste de cuvinte* al lui Nicolae Șapcă și culegerea de poezii sacrale *Punctul omega* a lui Mircea Lutic, autorii fiind fiii de referință ai Arboroasei în arta cuvântului poetic.

Venind să ne ia din Cernăuți, Nicolae Șapcă a ținut drumul prin Hliboca, pentru a ne opri la statuia lui Mihai Eminescu, dezvelită în centrul orașelului în anul 2013. Împreună cu frunzații comunității, ca persoană respectată în raionul Hliboca, el a depus mari eforturi ca acest monument să-și găsească locul potrivit geniului nostru național. Emoțiile cele mai fierbinți le-a avut în preajma festivității de inaugurare, când în zorii dimineții s-a trezit cu bustul decapitat. Ori de câte ori se oprește pe aici, se simte coplesit de acele clipe de amarnică răvășire, rememorându-le și poetului Arcadie Suceveanu, care, deși până acum n-a văzut bustul, a recunoscut stilul renumitului sculptor Ion Irimescu din Fălticeni.

În citadela românismului, la Liceul „Alexandru Ilschi”

În nordul Bucovinei, zilele Săptămânii Luminate au debutat cu o Caravană a Culturii și Civilizației Românești, organizată de Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” și Societatea Scriitorilor Români din Cernăuți, care a debutat la Liceul „Alexandru Ilschi” din Crasna. A fost o zi de pus la icoane la Crasna, în mijlocul

liceenilor și profesorilor, bucuroși de întâlnirea cu Consulul General al României la Cernăuți, Irina-Loredana Stănculescu, cu scriitorii cernăuțeni Nicolae Șapcă și Ștefan Hostiuc, dar mai ales cu îndrăgitul poet al copiilor Arcadie Suceveanu. Lansarea cărților aduse a debutat din muzeul școlar ce poartă numele poetului Ilie Motrescu, de la al cărui sfârșit tragic anul acesta se împlinesc 55 de ani. Anul trecut, în virtutea proiectului susținut de Departamentul pentru Românii de Pretutindeni, Ștefan Hostiuc, în colaborare cu Arcadie Suceveanu, au scos la lumină volumul *Ilie Motrescu – opera poetică*, în care au reprodus versurile din culegerea anterioară *Hora vieții*, adunând fărâcă cu fărâcă tot ce au putut găsi prin manuscrisele rămase de la temerarul poet, a cărui viață a fost tragic curmată la vârsta de 27 de ani. Ștefan Hostiuc le-a mulțumit directoarei Larisa Bruja și profesoarei Mariana David pentru ajutor, dar mai ales lui Vasile Popescu, nepotul poetului, care i-a pus la dispoziție manuscrisele păstrate la el acasă. Primarul comunei Ștefan Dragun s-a oferit să contribuie la reeditarea tirajului volumului până la cel puțin o mie de exemplare, ca să fie nu numai în școli și biblioteci, ci și în casele crășnenilor. Nicolae Șapcă a pus în discuție nevoia de carte pentru copii, vorbind despre revista „Dimineața cuvintelor” și cea editată la Hliboca – „Recreația mare”. Arcadie Suceveanu a dialogat cu toți copiii în limba lor, recitându-le din poezia ce ne face pe toți copii. Cei mici l-au inundat cu întrebări, dovedind că și ei știu multe, bunăoară, unde crește ananasul. Le vor rămâne întipărite în inimi versurile despre Limba Română – stăpână, icoană, floare, bucurie, dar nicicând povară, nicicând durere să nu le fie.

Năframa, ca mărturie a credinței românilor de pe Valea Siretului

Cu vocea miruită de Dumnezeu, cu scânteia divină a dragostei pentru tradiții, artista, interpreta cântecelor de înstrăinare, profesoara Victoria Costinean a reușit să mențină pe parcursul a patru decenii tinerețea ansamblului-model de copii „Izvoaraș”, să ne bucure cu un repertoriu românesc autentic și spectacole de poveste. A demonstrat-o din plin și la sărbătoarea dedicată „Năframe pe blid”, numită simpozion-internațional, însă mai întâi de toate fiind o mărturie a credinței, a dragostei de frumos și a rezistenței românilor de pe Valea Siretului prin păstrarea moștenirii străbunilor. Desfășurat la Liceul „Ștefan cel Mare și Sfânt” din Ropcea (director Ștefan Mitric), simpozionul a avut ca parteneri, alături de ansamblul „Izvoaraș” și Societatea „Valea Siretului” (președinte Victoria Costinean), și cele două biserici din sat, precum și Asociația „Malanca de la Crasna”. De asemenea, au fost prezenți invitați din Igești, Pătrăuți, Cernăuți, și nu doar ca oaspeți, ci și ca participanți la spectacol, care au lăsat autografe muzicale pe omagiata Năframă. Flacăra divină a focului haric s-a făcut simțită în cuvintele de binecuvântare ale părintelui Vasile Covalciuc, protopopul de Storojineț, și parohului bisericilor de la Ropcea, preotul Constantin Șubran. Alături de starostele localității Ilie Olar s-a aflat, cu un mesaj de respect și dragoste pentru românii de la Ropcea, primarul comunei Storojineț Ihor Matiiciuc. Excelent și-au onorat datoria de moderatoare lectorul universitar dr. Diana Chibac, care are o interesantă carte despre tradițiile și costumele populare ale românilor de pe Valea Siretului, și profesoara Oxana Nichiforiuc.

Din sudul Bucovinei, cu un cuvânt de mulțumire și de îndemn la promovarea prin turism a frumosului românesc, a sosit prietenul Ioan Ițco. Gazdele au primit mulțumiri pentru păstrarea și promovarea valorilor și din partea ministrului plenipotențiar Nicolae Dan Constantin. Autografe muzicale pe năframa coșului pascal au lăsat tinerele ce bat promițător la poarta cântecului – Daniela Chibac, Alueta

Socolovschi, deja cunoscută în spațiul românesc Daria Crețu, duetul dansatorilor din Igești, consacratul compozitor și dirijor Dumitru Caulea. Cunună de pricește a fost împletită cu evlavie de micii și mai marii artiști ai „Izvoarașului”.

„Miorița” de la Horbova, unicul teatru popular românesc din Ucraina

După ce i-am admirat pe actori în spectacolul jucat duminică, 12 mai, pe scena Căminului Cultural din Horbova, nu am avut nici cea mai mică îndoială că trupa Mariei Buzduga, Lucrător Emerit al Culturii din Ucraina, va trece cu brio atestarea pe care urma să o susțină a doua zi. Știam despre acest teatru de amatori cu o istorie de peste șase decenii, dar pentru prima dată am fost în mijlocul lor la spectacolul „Peșitul la Honcearivka” al dramaturgului ucrainean Grigori Kvitka-Osnovianenko, o piesă în trei acte, cu schimbarea pe parcursul reprezentației de trei ori a decorului. Pe cât de talentați, pe atât de modești sunt acești actori amatori, de diferite vârste – de la tineri

din clasele superioare până la oameni de vârstă pensiei. Dacă nu aș fi știut unde mă aflu și cine joacă pe scenă, aș fi crezut că am în față actori profesioniști. Deși îi cunoaște de câteva decenii, a rămas impresionat și redactorul-șef al „Gazetei de Herța”, poetul Vasile Bâcu, datorită căruia am ajuns la Horbova, la „peșitul” „Mioriței”. Doamna Maria Buzduga, renumită mai ales prin școala dansului popular fondată la Horbova și

colectivele coregrafice ale românilor de aici, era emoționată din cauză că sala nu e arhiplină. De obicei, spectacolele „Mioriței” se joacă, metaforic vorbind, cu casa închisă. Zic metaforic, deoarece intrarea întotdeauna este liberă. Înainte de spectacol am vorbit cu amatori ai artei teatrale, reținându-mă lângă două bunicuțe care au avut și mai au nepoți angajați în spectacole – Viorica Pintelei și Caterina Calancea. Între ele stătea Natalia Șvabu, soția lui Viorel Șvabu, unul dintre cei mai populari „actori”, am putea spune chiar „prima vioară” în toate spectacolele. Soția antreprenorului Viorel Șvabu, ucraineană din regiunea Hmelnițki, înțelege dialogurile artiștilor și vorbește româna. „Cum să nu știe românește, dacă trăiește printre noi?”, s-a arătat mirată de întrebarea mea Viorica Pintelei. Și piesa tradusă din ucraineană de regretatul om de cultură Mihăiță Bujor, în regia Mariei Buzduga, precum și decorul aranjat după concepția lui Iulian Buzduga aveau coloratură românească – de la covoare, costumele populare, fondul muzical și până la dansul prietenelor Ulianei, eroina în jurul căreia se învârt pasiunile și emoțiile. În acest spectacol, ca și în altele din repertoriul „Mioriței”, sunt angajați lucrători din diverse domenii. Bunăoară, rolul

mamei, Odarca, îl joacă Ala Zgârcea, director adjunct pentru munca educativă la Liceul din Horbova, Mihaela Cârșmaru („mireasa Uliana) este gospodină casnică, mirele Stețko, prostănac, dar putred de bogat, este adus în scenă, încântător și incredibil de inspirat, de elevul clasei a XI-a Pavel Ionel, pe Alexei, iubitul Ulianei, îi joacă Silvestru Grădinaru, în persoana „Peșitorului” Viorel Șvabu a creat chipul soldatului umblat prin lumea largă, un tip vesel, ingenios, deștept foc și nemaipomenit de descurcăreț... Mihai Semen, tehnician la rețeaua de gaze, a întruchipat chipul lui Pavlo Kondziuba, tatăl debilului Stețko, pe prietenul acestuia Timiș îl joacă Rostislav Malatinski, elev în clasa a XI-a. Hora veseliei o încing prietenele fetei peșite, liceenele clasei a XI-a Caterina Molodeanu, Tatiana Vorneanu, Ema Calancea, Dina Amihalachioae, Anastasia Vorneanu. Cu asemenea oameni de treabă, până la urmă neapărat triumfă dragostea, sentimentele ridicându-se deasupra bogăției aduse de banii celui scurt la minte. Asemenea drame, când fetele erau căsătorite cu sila pentru avere, întâlnim și în viața de odinioară a românilor. Tipi înfrâțiți cu păharul, alde Prokip Șkutar în interpretarea lui Toader Lișman (directorul Casei de Cultură), se găsesc și printre bărbații de astăzi. Însă personajul din spectacol ne este simpatic pentru umorul său. La întrebarea *de ce bei?*, răspunde sincer și scurt: „Că-mi place”, iar ca să o convingă pe fiică-sa să se mărite cu nesuferitul Ștețko are argument: „Nu-i mai mare bucurie pe lume decât să trăiești cu unul prost”. Actorii au fost răsplățiți cu aplauze și mici atenții din partea lui Vasile Băcu, președintele Societății pentru Cultura și Literatura Română „Mihai Eminescu”, a Sorinei Palamariu, starostele satului Horbova, reprezentanților din conducerea comunei Ostrița.

De multă vreme se vorbește în comunitatea noastră de nevoia de a avea dacă nu un teatru, măcar o trupă românească în cadrul Teatrului Muzical-Dramatic „Olga Kobyleanska”. La Horbova de 64 de ani există acest teatru care, deși este de amatori, are actori devotați muzei Melpomene și ar putea concura cu artiști profesioniști.

„Cântare primăverii”, cu lacrimi în ochi și bucurie în suflet

Indiferent de vârstă, primăvara ne identificăm cu renașterea naturii, cu trilirile ciocârliei, cu tinerețea speranțelor și norocul adus pe aripi de cocori. Toate aceste minuni dumnezeiești le-am văzut și auzit la Căminul Cultural din Ostrița-Mahala, în a treia duminică de Paști, la sărbătoarea Mironosițelor. Deși frunțașa comunei Mahala, animatoarea vieții culturale Elena Nandriș, susține că i-a venit spontan ideea de a inaugura un festival pentru promovarea celor care fac primii pași în universul cântecului, pe parcursul derulării spectacolului ne-am convins că o asemenea sărbătoare era necesară și dorită ca o ploaie așteptată de pământul însetat. Mai ales, mare a fost fericirea mamelor copiilor din ansamblul „Urmașii lui Ștefan”, care, împreună cu invitații lor din satele vecine, au deschis prima ediție a Festivalului „Cântare primăverii”. La fel, poate chiar și mai mare a fost bucuria oaspeților de la Piatra Neamț, trioul doamnelor Ioana Roxana Iordache, director adjunct al Școlii Gimnaziale „Daniela Cuciuc”, cu însoțitoarele Ioana Petruț și Ioana Humă, care i-au admirat prima dată aievea, de aproape, la ei acasă. Deși au mai fost la sărbătorile românilor din comuna Mahala, de vibrante emoții erau copleșiți soții Elena și Dumitru Parasca din Rădăuți, fondatori ai Festivalului Național „Regina Sânzienelor”, cu statut de concurs, la care au fost invitați toți participanții de la spectacolul din duminica de 19 mai. Amintim că Elena Nandriș a fost numită *ambasador al Regatului Sânzienelor pentru regiunea Cernăuți*, iar ediția din acest an, dedicată leacurilor pentru suflet, va avea ca simbol neamul Aniței Nandriș, care, spune Dumitru Parasca, „este un leac

de întărire sufletească pentru noi toți”. Gazdele au avut onoarea s-o întâmpine pe doamna Consul General al României la Cernăuți Irina-Loredana Stănculescu, atașată cu sufletul și inima de copiii din comunitatea noastră, susținătoare a tinerelor talente nu doar din Mahala.

Având-o drept moderatoare pe cantautoarea Carolina Jitaru, neîntrecut maestru în crearea atmosferei de sărbătoare, spectacolul a fost din start sortit succesului, iar participanții au avut parte de încurajare și aplauze fierbinți. Prioritatea a aparținut celor mai mici, care încă nu știu să citească, însă cunosc textul cântecelor, au simțul melodiilor, se țin vajnici pe scenă, își poartă cu mândrie costumul popular.

Un confrate care știe totul despre românii înstrăinați

Cei mai mulți dintre noi, adunați la Palatul Național, la lansarea volumului 2 al studiului cultural *Călătorii identitare. Românii megieși* (Editura „Universul Academic”), îl cunoaștem numai de vreo doi ani pe autor, din toamna lui 2021, când doctorul în drept, avocatul Mihai Nicolae, directorul Institutului „Frații Golescu” pentru relații cu românii din străinătate, ne-a adus la Cernăuți prima sa carte dedicată românilor din jurul României. Însă președintele Societății pentru Cultura și Literatura Română „Mihai Eminescu, gazda evenimentului și moderatorul întâlnirii, poetul Vasile Bâcu, îl știe de mai multă vreme, tocmai „de două decenii fără un an”, prima lor întâlnire fiind una predestinată perpetuării legăturilor de îmbogățire spirituală reciprocă, poate și datorită întâmplării fericite că a avut loc de ziua Sfințelor Paști, la Herța. Posibil, această întâlnire, la Herța, l-a determinat pe autor să aleagă din teritoriul populat de români al actualei regiuni Cernăuți în prima parte a cărții despre românii de pretutindeni mai întâi ținutul Herța, cu români care până la 1940 nu s-au aflat sub stăpâniri străine, implicit având și o imunitate mai puțin încercată în fața vicisitudinilor istoriei. În prima parte autorul a investigat comunități românești „urgisite”, cum le numește el, din teritorii aproape uitate și cu probleme mult mai grave decât ale noastre, cum sunt cele din sudul Basarabiei, românitatea răsăriteană de la est de Bug, din Transnistria, Bulgaria, Voivodina. Nu zic că suntem pe deplin satisfăcuți de condiția noastră de etnie minoritară, care ne considerăm populație autohtonă și avem un trecut ce ne-ar da dreptul să ni se recunoască acest statut. Însă, în comparație cu românii din Timocul sârbesc, cu cei din Bulgaria, ba chiar și din sudul Basarabiei, care abia acum au obținut dreptul la limba română, ne aflăm într-o situație mai favorabilă, poate și datorită faptului că suntem mai aproape de România, că ne vizitează mai des susținători, cum sunt și oaspeții noștri din duminica de 9 iunie – profesorul Mihai Nicolae și coordonatorul ediției noului său volum, dr. Irina Airinei Vasile, președintele Asociației Interetnice „Anima Fori”.

Și nu e vorba numai de proiecte, de programe de ajutorare din partea Statului Român, ci de simple relații dintre oameni de pe o parte și alta a frontierei, care deseori sunt mai eficiente și de lungă durată. Bunăoară, Vasile Bâcu a amintit că prima întâlnire cu profesorul Mihai Nicolae i-a favorizat organizarea a două expoziții în care a prezentat ținutul Herța – la Muzeul Țăranului Român din București și în Parlamentul României. Prin tot ce realizează în materia drepturilor omului, îndeosebi privind protecția minorităților, investigarea proceselor ce au loc în comunitățile românești din vecinătatea României, avocatul Mihai Nicolae ne oferă un model de servire a valorilor naționale și unității culturale a neamului. Spiritul său de sacrificiu își găsește expresia în fapte, cea mai elocventă dovadă fiind revenirea sa în Țară după mai mulți ani trăiți în America, într-o perioadă când mulți intelectuali căutau

să evadeze în Occident. Colegul său de profesie, avocatul Eugen Pătraș, care i-a organizat prima întâlnire în 2021 la Cernăuți, a evidențiat că întoarcerea lui Mihai Nicolae acasă e o mărturie a dragostei de Țară, dar și pentru conaționali înstrăinați, cărțile sale oferind cea mai convingătoare dovadă. Or, pe lângă cele două volume lansate la Cernăuți, acesta a mai publicat *Istории paralele* (editor) și *Românitatea răsăriteană. Biserici rupestre din Basarabia* (coautor), precum și o serie de articole despre comunitățile românești din afara granițelor României. E o muncă de mari proporții, cele două cărți ale călătoriilor identitare fiind nu doar trăite, scrise cu inima, ci și „cu picioarele”, potrivit expresiei consacrate, deja înaripate, a poetului Vasile Băcu.

Deoarece la ora lansării doar câțiva au primit partea a doua a lucrării în format electronic, s-a discutat mai mult despre problemele comunităților istorice, cu mai puține referiri la conținutul cărții. Mai multe detalii le-am aflat de la însoțitoarea autorului, dr. Irina Airinei Vasile, în calitate de coordonator al ediției. Menționăm că doamna are rădăcini bucovinene. Mama ei s-a născut la Cacica Sucevei, iar tatăl, care a profesat ziaristica, a pornit de la Lespezi, mai sus de Pașcani. În virtutea funcției de președinte al Asociației Interetnice „Anima Fori” („Sufletul cetății”), dânsa este bine inițiată în materia de protecție a drepturilor minorităților naționale în România și ne-a oferit informații impresionante privind condiția ucrainenilor. Iată doar câteva din cele reținute: din 51 de mii de ucraineni, cât s-au declarat în România, 49 de mii vorbesc limba ucraineană, care este studiată aprofundat la trei universități – Suceava, Cluj și București. În administrațiile publice locale funcții de conducere dețin 100 de persoane de etnie ucraineană, inclusiv în poliție și jandarmerie. Comunitatea ucrainenilor, asemenea celorlalte minorități naționale, are un loc asigurat în Parlamentul României. Acestea sunt doar câteva exemple, după declanșarea războiului în Ucraina numărul ucrainenilor din România mărindu-se, implicit lărgindu-se și aria drepturilor lor. S-a mărit spațiul audiovizualului pentru emisiunile în limba ucraineană, în unele biserici slujbele se oficiază și în ucraineană. Cu durere a vorbit doamna Irina despre încercările prin care trecem în timpul de față și jertfa de sânge în războiul de apărare a Ucrainei din partea românilor. Anunțând minutul de reculegere, Vasile Băcu a precizat că până la acest moment au căzut cu moarte de erou 1.100 de bărbați din regiunea noastră. La 21 aprilie, când am păstrat un minut de reculegere în timpul altei manifestări culturale, numărul luptătorilor aduși acasă în sicriu era de 1.040. Vedem că în fiecare zi vin vești negre de pe front și jalea e tot mai mare. E trist că ne părăsesc și cei mai buni dintre noi, români care au stat ca un zid de apărare în fața deznaționalizării. Revenind la întâlnirea de acum doi ani, ne întristăm profund când ne uităm la imaginile acelor momente. Au plecat dintre noi doi membri ai Academiei Române. Degrabă se împlinesc doi ani de la stingerea poetului Vasile Tărățeanu, de câteva zile o deplângem pe profesoara dr. Alexandrina Cernov, fondatoarea Editurii „Alexandru cel Bun” și reanimatoarea revistei „Glasul Bucovinei”. La lansarea primului volum al megieșilor și-au împărtășit părerile regretații fruntași ai comunității, prof. dr. Ilie Popescu și criticul literar Ștefan Broască. Îi pierdem pe cei mai buni, dar ne-au rămas cărțile lor, care, asemenea volumelor profesorului Mihai Nicolae, ne apără, pentru că găsim în ele adevăruri și, după cum ne spun și sfintele scripturi, adevărul ne face mai puternici și înalță zid de apărare. Ne mângâie, ne picură puțină miere din teii eminescieni în marea de amar și cântecul, la această întâlnire venind cu o destăinuire de jale a codrului Natalia-Camelia Proțiu.

Duios răsună și cuvântul *megieși*, despre care Vasile Răuț spune că este mai apropiat sufletului decât cuvântul „vecin”. Vecinul poate să te fure, să-ți are hatul, dar megieșul e ca un frate. În unison cu conținutul cărții, ce cuprinde în principal „o nefericită istorie a tuturor megieșilor României”, a intervenit Nicolae Bodnariuc, directorul Liceului din Oprișeni și al Muzeului „Maximilian Hacman”, unic în nordul Bucovinei ca ilustrare a urmelor noastre stră-străvechi pe acest pământ. Noul volum al călătorului identitar Mihai Nicolae necesită o lectură atentă, cu creionul în mână, și trebuie ținut la vedere, căci, fiind bine documentat, oferă date exhaustive despre comunitățile românești din Maramureșul din dreapta Tisei, Cernăuți, Basarabia, Timoc, Ungaria și servește și ca o enciclopedie. Ne-a fost plăcut să aflăm că autorul s-a folosit de cărți ale autorilor cernăuțeni, pe care îi găsim în trimiterile din bibliografie. Cu o provocare pentru noi cercetări i s-a adresat jurnalistul Vasile Carlașciuc.

Lumea e mare când cuprindem cu ochii conținutul celor două volume ale călătorului prin românitățe. Lumea e mică, zicem noi, când ne pătrundem de aceleași suferințe.

Emoții de primăvară cu poetul Arcadie Suceveanu

Dacă ne-a fericit Dumnezeu să avem poeți, și dintre ei să se ridice unul ca Arcadie Suceveanu, care și-a luat zbor înalt nu numai în creație, dar s-a îndepărtat de noi și cu traiul, îi exploatăm la maximum popasurile acasă. Mai ales că vine rar de tot. Nu credem că tot atât de rar îl apasă dorul, însă din doruri i se nasc mai degrabă poezii decât drumuri. Poetul vine la izvoarele și la prietenii tinereții de mari sărbători, dar oricând ar veni orice întâlnire cu el e o sărbătoare. E o taină a sa, nu știm cum scie, cum i se nasc versurile. Îl admirăm cu respirația tăiată cum le citește. Nici un actor din lume nu ar fi în stare să i le recite precum el însuși, creatorul lor. Parcă îi stă un înger (uneori un demon) pe umăr și-i dirijează cu bagheta magică vocea, iar versurile vin singure dintr-o clocotire de frământări, încât rămânem încremeniți în mirarea de ce minuni este în stare cuvântul.

„Să ne emoționăm împreună” – cu acest îndemn, cum nu se poate mai potrivit, a deschis întâlnirea cu poetul Arcadie Suceveanu dr. Cristina Paladian, președintele Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”. Cu câteva ore înainte, s-a emoționat împreună cu studenții de la Catedra de Filologie Română și Clasică, pe care o conduce. Oaspetele nostru era încă sub impresia întâlnirii cu *alma mater* și cu tinerii care au ales să pășească în viață cu limba română ca dragoste și profesie. „Dacă zgâriați pereții, dacă zgâriați podeaua, o să dați de urmele mele, ale prietenilor mei”, le-a spus oaspetele, amintindu-și de regretații prieteni, dispăruți în veșnicie, și la întâlnirea de la Centrul „Eudoxiu Hurmuzachi”, unde erau de față colegi de facultate, colegi de cameră la căminul studentesc, oameni de litere din generația sa. Despre destinul acestei generații de intelectuali români din nordul Bucovinei a vorbit criticul literar Ștefan Hostiuc, cel care culege acum laurii muncii depuse la realizarea colecției „Scriitori români din Cernăuți”, în seria din anul 2022 fiind editat volumul *Arcadie Suceveanu – Opera poetică*. Luând ca exemplu generația sa, a *șaizeciștilor*, Ștefan Hostiuc le oferă repere tinerilor poeți de astăzi, sfătuindu-i, pentru a evita frânturile și răzlețirea, să-și formeze o școală în jurul unui mentor sfătuitor, așa cum l-au avut ei pe Vasile Levițchi.

Arcadie Suceveanu a fost nostalgic numai în evocarea prietenilor care nu mai sunt printre noi, reamintind momentele de suferință ale lui Ilie T. Zegrea, cu versurile *Prietenul Enkidu*. Optimist și cu speranța că și nordul Bucovinei se integrează în

literatura română, a vorbit despre „sonetistul foarte bun” Nicolae Șapcă, poet și editor de carte de mai demult, dar răsărit acum în epicentrul înaltelor aprecieri, datorită volumului de sonete „Pe creste de cuvinte” din seria de cărți editate în 2023, în baza proiectului coordonat de vicepreședintele Centrului „Eudoxiu Hurmuzachi” Eugen Pătraș, fapt pentru care autorul a exprimat și la această întâlnire profundă sa recunoștință. Ca să ne alunge din melancolia înserării, Arcadie Suceveanu a recurs la ceea ce îi este mai drag – un recital de poezie pentru copii, din care îndeosebi am reținut emoționantele până la lacrimi versuri despre casa bunicii de sub pădure, mică, acoperită cu stuf, cu prispe înalte, măturate de furnică. Scriitorul Dumitru Apetri, cercetător științific, doctor în filologie, având același drum spre casă cu poetul Arcadie Suceveanu, a adus din cărțile sale, evidențiind volumul *Bucovina, cultură, personalități, destine*, unde a scris și despre poetul Ilie Motrescu. Spre final, întâlnirea a luat amploarea unui cenaclu literar, fiind poftiți să citească din creația lor Nicolae Șapcă, Ilie Tomiuc, Vasile Carlașciuc, după care au prins curaj profesoara de la Herța Elena Cibotaru, cu duioase versuri pentru cei mici, și Tatiana Golciuc din Boian, de asemenea pasionată de poezia pentru copii. Cu interes a ascultat, arătându-se încântat de seara poeziei, reprezentantul Consulatului General al României la Cernăuți, referentul principal Florin Stan, împreună cu soția sa, profesoara Viorica Stan. Cei care nu scriu poezie și-au îndulcit părerea de rău, beneficiind de plăcerea de a înveșnici clipa întâlnirii în fotografii cu Arcadie Suceveanu, așteptat, iubit și citit în Bucovina, dar și cântat, dacă ne referim la recent apărutul CD al Carolinei Jitaru *Cred în fericire*.

Din Suceava la Boian – toți cu dragoste de neam!

Ziua de 5 iunie la Hlinița Boianului a fost zi de sărbătoare. Și chiar nu una, ci mai multe sărbători și-au dat întâlnire într-o cunună a prieteniei între oameni cu inima mare, care se consacră educației tinerei generații – de la Colegiul Național „Mihai Eminescu” din Suceava și Liceul „Ion Neculce” din Boian. Nu știu dacă doamnele directoare ale acestor două instituții de învățământ au ales special această dată pentru reanimarea unei vechi prietenii, însă în România la 5 iunie profesorii și elevii au zi liberă, pentru că e Ziua Învățătorului, sărbătorită în cinstea nașterii marelui pedagog Gheorghe Lazăr, fondatorul învățământului național în Țara Românească. Membrii echipei de dascăli școlari ai directoarei Silvia-Corina Nuțu de la Suceava au avut parte de contopirea cu istoria seculară a vetrei cântate în *Doina* lui Eminescu, căldura inimilor și brațelor deschise a îmbrățișare din partea gazdelor – profesori și copii ai prestigiosului Liceu învrednicit să poarte numele înțeleptului cărturar și vornic Ion Neculce. Toate au mers ca pe roate în această zi – trecerea ușoară prin cele două vămi, suprapunerea vizitei la Boian cu sărbătoarea absolvenților claselor primare din Liceul-gază, întâlnirea cu ministrul plenipotențiar Nicolae Dan Constantin, consul al misiunii diplomatice române la Cernăuți, comuniunea cu cele mai gingașe talente adunate de profesoara de muzică Elena Toma în ansamblul „Speranța”, întâlnirea cu averea spirituală a Boianului înveșnicită în pagini de carte, pelerinajul la sfintele lăcașe ale boincenilor – Mănăstirea „Nașterea Maicii Domnului” și Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, unde s-au pătruns de duhul vremurilor trecute, păstrând un minut de reculegere la bustul scriitorului și preotului Iraclie Porumbescu, salvator al ortodoxiei la Boian. și în micuța cameră de muzeu cu vechi documente și prețioase relicve duhovnicești. Desigur, principalul obiectiv al întâlnirii a fost semnarea unui protocol de cooperare interinstituțională, cu scopul, după cum a menționat directoarea

Svetlana Hauca, deschiderii de noi oportunități prin legături bilaterale în direcția socializării pe segmentul educațional și colaborării pe bază de parteneriat activ în domeniul învățământului și culturii. Mai simplu spus, partenerii au revigorat relațiile înfiripate încă în anul 2007, în baza proiectului „Vecini în Europa”, coordonat de prof. Olga Ostafi, metodistă la Centrul Calității Cunoștințelor, Departamentul Educație și Știință din cadrul Administrației Militare Regionale Cernăuți. Oaspeții s-au convins că limba română este la ea acasă, ascultând istoria satului relatată de liceeni, precum și crâmpoie din compunerile lor despre vatra străbună citite de profesoara de română Rodica Dârda. În cel mai frumos cadru, acolo unde tronează imnul satului (în limba română), sucevenii au conversat cu trei fetițe pornite serios pe drumul cercetărilor științifice – Evelina Greniuc, Daniela Iurcu și Xenia Romaniuc, toate premiate la concursuri republicane.

Am avut și eu bucuria de a mă prezenta cu ce am mai scump sufletului – volumul *Boianul meu cu inima română*. Am avut fericirea să văd o piramidă de cărți ale Boianului, în vârful ei aflându-se pe bună dreptate monumentala monografie a regretatului profesor de română Vasile Bizovi.

De la Elena Pintilei, dragoste statornică pentru Ion Sbiera

O frumoasă Elenă de la Suceava s-a îndrăgostit iremediabil de Ion al lui Gheorghe Sbiera. Deschid parantezele pentru cine nu știe: frumoasa Elena este o tânără din timpurile noastre, bibliograful Elena Pintilei, pe care locul de muncă (dar cred că și destinul) la Biblioteca Bucovinei a legat-o cu trup și suflet de eruditul Ion G. Sbiera, membru fondator al Academiei Române, fruntaș al elitei cultural-politice a românilor din Bucovina. Născut la 1 noiembrie 1836 la Horodnicul de Jos, jud. Suceava, Ion al lui Gheorghe Sbiera odihnește din 22 octombrie 1916 în cripta familiei sale, aproape de profesorul Aron Pumnul, pe aleea românească a marilor personalități în cimitirul istoric din Cernăuți. Nu i-au ajuns câteva zile până la jubileul octogenar și doi ani până la Marea Unire. Militant ardent pentru limba română la Cernăuți și primul redactor al organului de presă al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, Ion G. Sbiera este numit, în 1866, membru al Societății Literare Române (viitoarea Academie Română). În calitate de membru al Academiei Române a participat, în 1871, la Marea Serbare de la Putna, alături de tinerimea română unită în jurul lui Mihai Eminescu. Ioan Slavici scrie în *Amințirile* sale că, datorită rugămintilor insistente ale lui Ion Sbiera, Kogălniceanu a renunțat la intenția de a-i critica în presa din România pe fruntașii mai în vârstă ai Bucovinei, absenți la Marea Liturghie a neamului românesc la Putna. În 1875 prof. Ion Gh. Sbiera a fost propus de autoritățile austriece în funcția de prim șef al Catedrei de Limba și Literatura Română a Universității din Cernăuți. A fost custode al Bibliotecii Bucovinei și, drept recunoștință, Biblioteca Județeană Suceava îi poartă astăzi numele. Și iată că, la mai bine de un secol de la trecerea ilustrului savant în veșnicie, la această bibliotecă o tânără, Elena Pintilei, sub îndrumarea istoricului Bucovinei din zilele noastre, prof. univ. dr. Mihai Iacobescu, a început asiduu cercetările, venind cu un elegant volum – *I.G. Sbiera. Album de familie*. Editat în 2018, studiul Elenei Pintilei ocupă un loc de cinste în prestigioasa colecție a cărților Centenarului Unirii Bucovinei, fiind lansat și la Cernăuți, alături de autori de prestanță – Mihai Iacobescu, Daniel Hrenciuc, Ion Flipciuc, Alexandrina Cernov... Atunci autoarea albumului ne-a impresionat cu amploarea investigațiilor, aprofundarea în universul familiei Sbiera, ineditul informațiilor expuse. Dar și mai demnă de admirație este noua carte lansată

la Salonul Internațional Alma Mater Librorum, Biblioteca USV, din 17 mai a.c. La o distanță de cinci ani, adică tot la un jubileu al Unirii, dr. Elena Pintilei vine cu un volum de peste 500 de pagini – *Cărturari ai epocii moderne. I.G. Sbiera (1836-1916)*, care cuprinde totul despre fruntașul Bucovinei. Ca să ne facem o părere despre amploarea studiului, voi cita doar câteva rânduri din Prefața profesorului dr. Mihai Iacobescu: „Cea dintâi monografie închinată cărturarului I.G. Sbiera (1836-1916), mai densă, mai amplă, cvasi-exhaustivă, complexă și nuanțată, explorează 13 fonduri arhivistice inedite, începând cu aprecierile din cataloagele din Cernăuți și Viena, 50 de izvoare inedite, 21 volume de amintiri, jurnale, memorii, 113 publicații de epocă, 260 de lucrări generale și 97 de studii și articole speciale, terminând cu 135 de însemnări despre I.G. Sbiera, consemnate în 1.500 de trimeri în subsolul paginilor”. Fascinantă și incredibilă muncă, care cuprinde o perioadă mai puțin cercetată din istoria culturală a Bucovinei! Totodată e și o mărturie a consacrării unei trude meticuloase, cum este cea de arhivă, pentru a readuce în actualitate modele de personalități valoroase, ce ne ajută să ne găsim reperele în această lume aflată în grabnică degradare spirituală. E cartea care trebuie să ajungă mai întâi de toate la studenții de la Catedra de Filologie Română și Clasică a Universității din Cernăuți, care i-ar însufleți să urmeze exemplul primului șef al acestei catedre. Întâmplător am deschis la pagina 214 și citez: „Însuflețiți de aceste convingeri (îndrumările profesorului Aron Pumnul de a cerceta creația populară orală, *n.a.*), Sbiera nu așteaptă prea mult. Împreună cu fratele Nicolae și prietenul Profiriu Popescu din Ciudei (și ei elevi ai lui Pumnul la Ghimnaziul cernăuțean), vor cutreiera în anii 1855-1856 localitățile Horodnic de Jos, Ciudei, Cireș și Opaițeni, reușind să adune un număr destul de mare de povești și snoave...”. Mulțumindu-i Elenei Pintilei pentru carte, pentru truda ei colosală, o așteptăm la Cernăuți să se bucure studenții de astăzi, să ne zâmbească Ion Sbiera din ceruri.

Au ajuns în inima Daciei

În vacanța mare, mulți copii din regiunea noastră s-au odihnit în România, în cadrul proiectului ARC al Departamentului pentru Români de Pretutindeni. Anul acesta, selectarea și înscrierea beneficiarilor s-a făcut online, în principal prin intermediul societăților naționale. Au reușit și „Doamnele Române” să înscrie un grup de copii de la Liceul Nr. 1 din Boian. Mai mulți elevi din Boian au beneficiat de locuri în taberele din România, însă profesoara Cristina Nelici și-a dorit să ajungă în tabăra „Căprioara” de la Hunedoara, mai ales să pășească cu elevii pe drumurile ce duc către cele două capitale Sarmizegetusa. Visul i s-a împlinit, copiii din Boian au ajuns pe locurile ce amintesc de semeția strămoșilor daci, având parte și de alte excursii interesante. Regret că n-am reușit să găsim, în perioada potrivită, un număr mai mare de locuri, deoarece „Căprioara” este o tabără mică. Dar mi-a fost plăcut să primesc din partea profesoarei un mesaj de mulțumire „pentru această frumoasă și deosebit de interesantă odihnă”. Recunoștința copiilor se îndreaptă către Guvernul României, Departamentul pentru Români de Pretutindeni, precum și către Societatea Doamnelor Române. Doamna Cristina Nelici ne scrie că au admirat frumusețea județului Hunedoara, având excursii la Castelul Corvinilor, Muzeul arheologic Sarmizegetusa, Biserica Sf. Nicolae din Densuș, Sarmizegetusa Regia, Cetatea Deva. Un moment impresionant pentru copii a fost urcușul cu telegondola pe culmile unde se înalță Cetatea Devei. De asemenea, de mare folos le-a fost participarea la atelierile

de creație, sub îndrumarea unor profesori minunați. Atmosfera de prietenie, încărcată de voie bună și activitate creativă, o să-i urmărească încă multă vreme, cu speranța la noi drumeții prin locuri pitorești ale Patriei istorice.

Două și mai multe voci, într-o unică iubire de Cernăuți

Nu lăsați să moară iubirea! Cu acest mesaj a revenit cântărețul Dmytro Homa, Artist Emerit al Ucrainei, în leagănul tinereții sale, la Cernăuți, dăruind o sărbătoare de neuitat orașului în care s-a format ca interpret și compozitor. Mulți români au mers la spectacol mai întâi de toate de dragul radiojurnalistei și cantautoarei Carolina Jitaru, invitată de protagonistul evenimentului în calitate de moderatoare și interpretă. Dar am trăit bucuria descoperii unui artist de valoare, cu mare dragoste de plaiul natal, de Cernăuți, de oamenii acestor locuri. Sentimentele și le exprimă în cântec și poezie, la acest concert venind și cu un volum nou de versuri – *Drumurile vieții*. Nu i-au fost ușoare aceste drumuri, fiindu-i sortite destule dureri. Artistul le cântă, „acompaniat” de lacrimi – despre iubita sa soție, răpită de moarte în floarea vârstei, despre cei doi fii, rămași de mici fără mamă, despre măicuța sa din satul natal Lucavățul Vijniței, despre destinul tragic al țării sale Ucraina. Profund se manifestă durerea, credința, speranța în izbânda poporului său în versuri. Din poeziile noului volum au citit artistul Anatoli Hnatiuk și Carolina Jitaru. Aceleași sentimente au prins glas și în regalul de cântece ale renumiților invitați, care i-au întregit spectacolul – Artista Poporului din Ucraina Nadia Șestak, Artista Emerită Nina Myrvoda, precum și Carolina Jitaru, laureată a câtorva prestigioase festivaluri internaționale. Totuși vedeta care a cules cele mai multe flori și aplauze de la spectatori a fost micul viorist Ivanko Homa, mezinul interpretului. Culegând aplauzele spectatorilor, Dmytro i-a mulțumit Carolinei pentru că l-a învățat să cânte românește, recunoscând că, în calitate de vorbitor, cunoștințele sale de română se limitează la cuvântul „mulțumesc”. E suficient și atât, atunci când este spus sincer, din inimă. Așteptăm și sperăm la o revenire a artistului în zile mai bune, de pace, când bucuria întâlnirii nu va fi întunecată de minute de reculegere pentru eroii de război.

Limba noastră cântă-n ceruri și plânge pe pământ

După doi ani de izolare drastică din cauza pandemiei și tot atâția de război, am avut bucuria să ne întâlnim într-un cerc mai larg și să revenim la dimensiunea spirituală și artistică a edițiilor de odinioară ale sărbătorii *Limba Noastră cea Română*. În calitatea sa de organizator statornic, Vasile Băcu, împreună cu adjuncții săi Nicolae Șapcă și Gheorghe Ungureanu, au făcut tot posibilul ca cea de-a 35-a ediție a sărbătorii să fie deosebită. Sprijinit financiar de Direcția pentru Cultură a Administrației Regionale Militare de Stat Cernăuți, Vasile Băcu a scos un număr de 16 pagini al ziarului „Plai Românesc”. De asemenea, a pregătit și a înmănat diplome de merit celor mai activi membri ai Societății și participanților la spectacol. Aceste evidente merite i-au fost apreciate și de Consulul General al României la Cernăuți, doamna Irina-Loredana Stănculescu, care a onorat până la ultimele acorduri sărbătoarea și, pe lângă mulțumirile adresate, a evidențiat susținerea comunității românești de către Guvernul României. Vara aceasta mai mult de 2 mii de copii s-au odihnit în tabere în cadrul programului ARC, iar Statul Român acordă mai mult de 6 mii de burse pentru etnicii români din afara României. Ajutorul României este acordat nu doar etnicilor români, fapt menționat de oaspetele nostru Olena Ponomarenko, lidera Societății Femeilor Ucrainene din regiunea Cernăuți.

Luând cârma moderării, Carolina Jitaru și tânărul profesor de română Cătălin Șcerbaniuc au ancorat din start sărbătoarea într-o atmosferă strălucitoare și emoționantă. Dar, înaintea tuturor, drumul celor care au venit cu un cântec, cu un vers măiestrit modelat, a fost deschis de binecuvântarea părintelui Pavel Paulencu de la Biserica „Înălțarea Domnului” din suburbia Horecea, după care fiul său Dumitru a intonat înălțătoarele versuri ale lui Grigore Vieru „Pentru ea la Putna clopot bate...”. Din generația tânără, care ne ține vie speranța la viețuirea în Patria Limbii Române, a dat conținut și valoare spectacolului Sabrina Jar de la Liceul Nr. 6 „Alexandru cel Bun” din Cernăuți, o solistă ce se afirmă prin cutezanța de a ieși în fața publicului cu piese complicate, cum este și cea interpretată de Ziua Limbii – *Lupii*. De la Suceava versul eminescian a răsunat prin vocea tinerei declamatoare Adela Șulea, un nume cunoscut în întregul spațiu bucovinean. Purtătorii de tradiții, cântăreții porniți de la izvoarele corului „Dragoș Vodă” au ieșit cu trei colective, pe lângă cel de bărbați, ce își păstrează vechiul nume; ne-au înduișat inimile grupul vocal „Fetele din Bucovina”, condus de Luminița Demianic, și ne-a încărcat cu energie patriotică și dragoste de țară corul „Armonia”. Cu melancolia timpurilor de demult, când nu aveam o sărbătoare a limbii, dar îi păstram cu mai multă sfințenie averea, au venit „Țărăncuțele” din Marșinți, cântările lor fiind armonizate și de versurile conducătoarei artistice Sofia Roșca. Solista Natalia Proțuc a cântat veșnica iubire din candela de aur a versurilor tânărului poet Vladimir Robu. Din izvorul cristalin al muzicii lui Ciprian Porumbescu ne-a dăruit apă vie pianista Lilia Holomeniuk, Artistă Emerită a Ucrainei.

Avem multe lacrimi și probleme, însă lacrimile nu se varsă, nici problemele nu se rezolvă într-o zi de sărbătoare. De aceea, cred eu, și Cristina Paladian, șefa Catedrei de Filologie Română și Clasică, a intervenit numai cu cuvinte de laudă rostirii românești. Probabil, cea mai fericită în această zi a fost o doamnă din Cernăuți, Maria Rotaru, care pentru prima dată a citit în fața conașionalilor din versurile sale dedicate limbii materne. Bucuros l-am văzut și pe moș Ionică Semeniuc din Voloca. Isteț cum este, a ochit o doamnă în opinci, pe Oltea Preluca de la Suceava, și s-a înțeles cu ea că îi va aduce o pereche de opinci în schimbul unei cămăși brodate.

Întinerim cu vestita „Mioriță” a Mariei Basaraba

Cu o istorie deja de 69 de ani, se pare că ansamblul coregrafic „Miorița” din Boian și-a luat zborul de sărbătoarea Nașterii Sfintei Fecioare Maria. De hramul satului conducătoarea artistică, maestrul coregraf Maria Basaraba, devotată tradiției, își invită prietenii și admiratorii la hramul „Mioriței”, sărbătorindu-și astfel și ziua numelui, cu un spectacol de gală al celei mai valoroase averi spirituale a Boianului. Dacă mioara năzdrăvană din baladă era vorbitoare („gura nu-i mai tace”), cea din Boian e dansatoare, prin focul ce îi arde în călcăie, răspândind faima Boianului prin toată Ucraina, România și pe țărmuri mai îndepărtate – Bulgaria, Ungaria, Austria, Muntenegru... Dar pe oriunde i-ar purta jocul și cântecul, pentru membrii colectivului nu există bucurie mai mare decât aplauzele neamului de acasă – ale părinților, bunicilor, profesorilor. Spectacolul de la acest hram al satului și al ansamblului a fost deosebit, generându-i un plus de emoții datorită faptului că „Miorița” a trebuit să-și confirme titlul de colectiv popular în fața comisiei de atestare de la Departamentul pentru Cultură al Administrației Militare de Stat Cernăuți. Menționăm că ansamblul pe care prof. Maria Basaraba îl conduce în calitate de coregraf, manager și alte funcții necesare unui colectiv de talia ”Mioriței”, nu-i doar un simplu grup de amatori, ci o adevărată instituție de cultură care păstrează, promovează și îmbogățește comorile

folclorice ale comunei. Elocvente sunt filmările de-a lungul anilor ale boinceanului Nicolae Hauca, împătimit de arta fotografică, iar de la un timp și realizator de emisiuni la Telemoldova-Plus. Ca o dezvăluire a imaginilor vin cuvintele de laudă binemeritată pentru coregraful Maria Basaraba, pentru membrii colectivului și

părinții lor, care își cresc copiii în spiritul datinilor, din partea oaspeților de onoare, printre care s-a aflat reprezentantul Consulatului General al României la Cernăuți, ministrul plenipotențiar Nicolae Dan Constantin.

Anunțați de prezentatoarea Alvina Botă, studentă a două facultăți ale Universității Naționale din Cernăuți (jurnalism și juridică), s-au perindat într-un strălucitor șirag dansatorii și soliștii ansamblului – flăcăii cei mai frumoși, vedeta Boianului – solistul Alexei Dârda, grupul celor mici, perechi mai răsărite ce readuc cu măiestrie artistică dansul autentic de la nunți și petreceri populare de odinioară. La sărbătoarea din acest an „Miorița” a avut susținători din partea unor ansambluri de elită. Un exemplu de devotament și temeinică prietenie îl oferă interpreta Ala Caștelean; de la Mahala au sosit, cu bunătați dulci în coș și în vorbă, cu alai de bună vecinătate, „Urmașii lui Ștefan”, însoțiți de conducătoarea Elena Nandriș și șeful Căminului Cultural din Ostrița-Mahala Dumitru Zaidel. Ca un ecou din timpuri trecute, dar atât de actual pentru suferințele din aceste zile, a răsunat cântecul-poveste *Sus pe malul Prutului*. Sărbătoarea „Mioriței” le-a dăruit boincenilor întâlnirea cu minunatele colective de dansatori din Chelmenți, Vășcăuți și renumita „Neogalaktika” din Cernăuți, care ne-au impresionat mai ales prin coloritul portului pitoresc.

Le dorim bravilor dansatori, precum și nouă tuturor – admiratorilor lor să sărbătorim la anul cea de-a 70-a aniversare sub cer liniștit și nici o lacrimă, nici o supărare să nu înnegureze lumina de pe pajiștea străbunelor noastre tradiții.

Dimineața poveștilor la Liceul „Alexandru cel Bun”

După copiii din Iordănești și Ropcea, și românașii din Cernăuți, care învață la Liceul „Alexandru cel Bun”, au avut surpriza întâlnirii cu doi scriitori care trăiesc și creează în universul dulce al copilăriei. Din buna dimineață, unii încă purtând somnul în gene, cei din clasele primare și-au continuat visele în cărțile aduse de la București și Chișinău de scriitorii-povestitori Petre Crăciun și Sergiu Afanasiu. Copiii au văzut

pe viu că oameni buni și bogați prin averea de cuvinte există nu numai în povești, ci și în viața de toate zilele. I-a adus la Cernăuți și în alte localități din ținutul nostru prietenia ce-i leagă de poetul Nicolae Șapcă, fondatorul și editorul revistei pentru copii „Recreația mare”. Nicolae Șapcă, de curând președinte al revigoratei Societăți a Scriitorilor Români din Cernăuți, și-a luat de însoțitori la întâlnirile copiilor cu poveștile prieteni de condei – pe poeții Vitalie Zăgrea și Vasile Băcu, precum și pe jurnalista Maria Toacă. Tandemul Nicolae Șapcă – Vitalie Zăgrea difuzează în aceste zile prin școli revistele „Recreația mare” și „Prichindeii”, susținute financiar de Departamentul pentru Români de Pretutindeni. Încă în numerele din anul trecut, „Recreația mare” s-a îmbogățit cu „bucovești” de la bucureșteanul Petre Crăciun, care le scrie special pentru copiii români din nordul Bucovinei. Cu vocea de sfătos povestitor a lui Petre Crăciun, copiii s-au plimbat prin țara „celor mai bogați oameni din lume” – o poveste încărcată de simboluri, ce ne descoperă adevăratele comori. Omul poate fi bogat neavând nimic din bunurile materiale, dacă nu-și pierde Limba, Credința, Speranța, căci fără aceste temeinice rădăcini te ia vântul ca pe-o scamă. Împreună cu oaspeții, copiii au aflat unde cresc cuvintele, cum și în cât timp se „naște” o poezie, cum se „mănâncă” poveștile. Sergiu Afanasiu s-a dovedit a fi mai liric, invitându-i la un zbor în „Avionul cu furnici”, din timpurile când nici nu era avion, nemaivorbind de telefon. Pe atunci cuvintele zburau cu balonul. Întreținând, împreună cu soția Galina, o școală la Durlăști, lângă Chișinău, „o școală mică pentru vise mari”, cum o numește directorul Sergiu Afanasiu, dânsul înțelege pasiunea generației în creștere pentru tehnologii avansate, în special legământul cu telefoane inteligente. De aceea, manifestând indulgență, ca un bun părinte, le permite elevilor telefoanele chiar și la lecții, dar numai la cele de lectură a poveștilor din cărțile cu coduri QR, adică unde textul poate fi și ascultat. Până vor încerca și românașii de la Liceul „Alexandru cel Bun” acest gen de lectură, oaspeții le-au lăsat cuvânt directorului Ion Ignat, profesoarei de română Ancuța Băcu, bibliotecarei Severina Pavel și celorlalți pedagogi prezenți la întâlnire să le urmeze exemplul în privința telefoanelor la ora poveștilor.

La o școală mică, pentru vise mari!

De la Liceul „Alexandru cel Bun”, scriitorii cu sacul de povești au ținut drumul prin Cernăuți spre regatul Herței, oprindu-se la Mamornița-Vama, acolo unde bucureșteanul Petre Crăciun și prietenii săi din Chișinău – soții Galina și Sergiu Afanasiu – au descoperit cei mai cuminți copii din lume. Până a păși pragul gimnaziului, la basorelieful poetului George Sion, cel care ne-a lăsat testament să vorbim și să scriem românește pentru Dumnezeu, ne-au întâmpinat directorul Igor Tanasoi, preotul Serghii, precum și pedagogul pentru activitatea extrașcolară Elena Todorean. Preotul face parte din colectivul pedagogic, predă lecții de etică creștină și, poate, grație cuvântului duhovnicesc copiii de aici ne-au apărut cu mintea și fețele atât de luminate. Școala e mică, însă și 148 de copii, cât are în prezent gimnaziul, e un număr suficient pentru o localitate ca Mamornița-Vama. Pentru copii a fost o bucurie de nedescris întâlnirea cu scriitorii care li se dedică cu trup și suflet – Petre Crăciun și Sergiu Afanasiu dăruindu-le *Dimineața cuvintelor* și cărți de povești, Nicolae Șapcă și Vitalie Zăgrea aducându-le revistele ce găzduiesc poveștile. Mai ales nu vor uita de *Războiul pentru ciocolată*, povestit cu talent actoricesc de părintele „bucoveștilor” Petre Crăciun. Sergiu Afanasiu, având și el în Moldova natală „o școală mică pentru vise mari”, i-a cucerit pe micuți cu povestea unui pui de curcan dornic de a urca în

cuibul cocostârcului, scrisă parcă pentru acești copii. Doar pe acoperișul școlii lor și-au făcut casă cocostârcii și păsările vin în fiecare primăvară să scoată puișori, să-i învețe zborul.

Un relevant film documentar despre Ciprian Porumbescu

În căutarea Cernăuțiului lui Ciprian – un film documentar realizat de bucureștenele Cristina Chirvasie și Grațiana Lăzărescu, scenaristă Stanca Scholz-Cionca, a fost demonstrat duminică, 15 septembrie, în premieră la Teatrul „Matei Vișniec” din Suceava. Însă, după cum ne spune și titlul peliculei, filmul ne poartă pe urmele lui Ciprian Porumbescu la Cernăuți, deschizând pagini consemnate în jurnalul său intim din anul 1879. Ideea acestui eveniment de excepție pornește din anul 2023, declarat în România *Anul Ciprian Porumbescu*, și a fost adusă la bun sfârșit cu contribuția Consiliului Județean Suceava și sprijinul Fundației Culturale Memoria din București. Pe bună dreptate, alături de doamnele Stanca Scholz-Cionca, strănepoata compozitorului pe linia surorii Mărioara, realizatoarele Cristina Chirvasie și Grațiana Lăzărescu, s-a aflat prof. Niculai Barbă, vicepreședinte al Consiliului Județean Suceava, care a avut un rol determinant în organizarea pe tot parcursul anului trecut a manifestărilor de promovare a operei și idealurilor naționale ale genialului compozitor. În cuvântul de prefațare a filmului, domnul Niculai Barbă a menționat cu satisfacție că a venit ora când culegem roadele, bucurându-ne de cărțile care au apărut în această perioadă și de pelicula ce reanimează viața și creația lui Ciprian Porumbescu la Cernăuți. Doamna Stanca Scholz-Cionca și-a exprimat recunoștința față de istoricul Dragoș Olaru și de scriitorul Ion Filipciuc, care i-au oferit informații prețioase; îndeosebi foarte important i-a fost ajutorul cernăuțeanului Dragoș Olaru, însoțitor pe tot parcursul filmărilor la Cernăuți. La finalul proiecției cunoscutul sculptor, senatorul Mircea Dăneasa, a prezentat-o pe sculptorița Elena Domnar, autoarea basoreliefurilor lui Iraclie și Ciprian Porumbescu, o generoasă donație românilor din nordul Bucovinei.

Duminica de 15 septembrie a fost o sărbătoare a frumosului românesc pe plaiurile sucevene. După întâlnirea cu creatorii de valori spirituale la Fălticeni, seara s-a îngemănat pentru mine cu bucuria revederii prietenelor dragi – scriitoarea Doina Cernica, artista plastică Lucia Pușcașu, mesagera moștenirii lui Leca Morariu – Maria Olaru. Rămânem în așteptarea proiecției filmului și la Cernăuți, orașul cu români ce se roagă și cântă în biserici Tatăl Nostru cu glasul lui Ciprian Porumbescu.

„Crai nou pe cerul Bucovinei”, în pagini alese de carte

Lansarea la Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera” a cărții *Crai Nou pe cerul Bucovinei* a fost pentru autoare (Maria Toacă – Cernăuți și Doina Cernica – Suceava) aidoma unei zile de naștere. Cu prieteni buni, cu oameni iubitori de carte, cu multe flori, vorbe frumoase, cu un pahar de vin pus deoparte și pentru Ciprian Porumbescu a trecut ziua lansării, însă bucuriile rămân cu noi. Pe 17 septembrie a.c., pentru circa două ore, autoarele au fost protagonistele unei nuntiri a cărții. Doar orice nouă carte, ca să fie căutată, citită, primită în inima celor pentru care a fost scrisă, trebuie scoasă în lume, popularizată și, de ce nu?, laudată, dacă o merită. Tradiția ne arată că la manifestări cum sunt lansările de carte de obicei răsună mai mult aprecieri laudative, iar obiecțiile critice vin din urmă, dacă există motiv pentru ele. Astfel a fost și la lansarea de la Suceava: am auzit numai păreri pozitive și înalte aprecieri. Sperăm că nu sunt doar încurajări binevoitoare, ci opinii obiective, pe alocuri poate exagerat

de generoase. Oricum, încă de la primii ei pași, și cea de-a treia carte comună a autoarelor, menită să unească Bucovina, a fost bine primită la Suceava. După prezentările doamnei Maria Olar, președinta Fundației Culturale „Leca Morariu”, și prof. dr. Alis Niculică (redactorul volumului), cei prezenți au rămas cu impresia că Bucovina s-a îmbogățit cu o lucrare necesară timpurilor noastre. În acest context, Maria Olar a evocat contribuția lui Leca Morariu la popularizarea lui Iraclie și Ciprian Porumbescu, iar Alis Niculică a pus în evidență cele mai emotive crâmpeie din carte, legate de Cernăuți, de păstrarea urmelor lui Ciprian Porumbescu și duhului tinerilor luptători pentru drepturile românilor din Societatea „Arboroasa” în capitala nordică a Bucovinei. Am fost onorate de a-l avea printre invitați pe prorectorul Universității „Ștefan cel Mare”, dr. Mircea Diaconu, care s-a oprit la interviul cu strănepoata compozitorului Nina Cionca, dând citire unui pasaj interesant despre destinul viorii lui Ciprian.

A fost deosebit de plăcut să întâlnim prieteni din sudul Bucovinei, doar legăturile noastre frățești încep de la iubirea de valorile naționale, de la dragostea și responsabilitatea pentru cuvântul matern. Cartea ne-a prilejuit întâlnirea cu eruditele monahii de la Mănăstirea Voroneț, starea stavrofora dr. Gabriela Platon și scriitoarea stavrofora Elena Simionovici, ambele aflate la eveniment și în calitate lor de sensibile cititoare, precum și cu artista plastică Lucia Pușcașu. De la Fălticeni ne-au îmbrățișat soții Eleonora și Constantin Bulboacă. Domnul Constantin, deși spune că este „un om împrăștiat în multe locuri”, a găsit timp să vină la Suceava. Dar nu e de mirare, căci știm că de dragul lui Ciprian Porumbescu a ajuns până în Japonia, țara unde compozitorul român este deosebit de prețuit. Cu mișcătoare daruri sufletești a venit minunatul cuplu al oamenilor de creație, soții Crețu: doamna Maria ne-a dedicat o poezie, iar cunoscutul prof. de muzică Puiu Crețu ne-a lăsat ochii în lacrimi cu melodiile cântate la flaut. Am simțit susținerea morală a soților Ion și Paraschiva Abutnăriței, personalități cu nume de rezonanță la Vatra Dornei, a poetului de la Pojorâta Valerian Bedrule, prietenul mereu predispus să ne dăruiască cele mai recente noutăți editoriale apărute în librării. Ne-am bucurat s-o revedem pe doamna Rozalia Motrici, păstrătoarea memoriei și editoarea moștenirii literare a regretatului publicist și poet Mircea Motrici. Ne-a onorat cu rugămintea de a-i lăsa un autograf pe carte domnul Cezar Grozavu, șeful BRCT Suceava. Asistată de Doina Cernica, am cunoscut-o pe eleganta profesoară Mioara Beraru, membră a Societății Scriitorilor din Bucovina, pe domnul Gheorghe Mihalciuc, ardent cititor, fost lucrător al Bibliotecii Bucovinei. La mulțumirile adresate gazdelor, în primul rând moderatoarei Simona Enache, bibliotecară responsabilă de fondul „Bucovina”, ținem să adăugăm că bucuria acestei zile, ce ne-a venit ca o continuare a anului Ciprian Porumbescu, o datorăm profesorului Nicolai Barbă, vicepreședinte al Consiliului Județean Suceava, persoana care s-a străduit ca, prin omagierea compozitorului de geniu, Bucovina să devină un centru al românismului pentru întreaga țară, depășind hotarele spre românii din jurul României. Ideea de a susține tipărirea unei cărți dedicate permanențelor porumbesciene la Suceava și Cernăuți i-a fost sugerată la 1 aprilie, în momentul comemorării martirilor români de la Fântâna Albă. La acel altar de închinare a prins viață cartea care astăzi ni-l aduce pe compozitorul Baladei în strălucirea de Crai Nou pe cerul Bucovinei. Doina Cernica, exprimând recunoștința susținătorilor, alături de Nicolai Barbă l-a numit și pe Sorin Filip, managerul Centrului Cultural „Bucovina”, precum și pe cei care au reușit deja să popularizeze apariția editorială respectivă. Numai pe cei mai apropiați inimii i-a păstrat în tăcere. Amintesc că la coperte a

lucrat cu inspirată sensibilitate artistul plastic și sculptorul Gheorghe Zărnescu, iar pe coperta I este o cătrință bucovineană – lucrare de Dany Madlen Zărnescu.

Cunoaștem cât de iubit și cu câtă dragoste este ascultat compozitorul Ciprian Porumbescu în alte țări și pe alte continente. Însă nicăieri nu poate fi înțeles mai profund decât în Bucovina noastră, decât la Cernăuți, orașul unde vioara sa făcea miracole, tămăduind suflete bolnave, și unde Tatăl Nostru lăcrimează în rugăciuni...

II. Candela memoriei

Rugăciuni pentru martirii măcelului din Lunca Prutului

La Mahala trăiește un neam care și-a adus acasă fiii omorâți pe malul Prutului pentru dorul de Țară și Libertate. La fiecare început de februarie, în cimitirul satului, măhălenii își comemorează martirii. În duminica de 5 februarie, pe Aleea Eroilor, duhovnicii comunității, preoții bisericii „Sfânta Treime”, Gheorghe și Nicolae Moroz, au oficiat slujba de pomenire. Alături de funcționara primăriei Elena Nandriș, de reprezentantul Consulatului General al României la Cernăuți, ministrul plenipotențiar Nicolae Dan Constantin, a contribuit la organizarea evenimentului Societatea „Golgota” a Românilor din Ucraina în frunte cu președintele Vasile Rauț. Când comemorăm date tragice, ca masacrele de la Lunca și Fântâna Albă, ni se pare că nicăieri în spațiul românesc nu există pământ mai scaldat în lacrimi de sânge și nicicând, într-un alt timp de până la 1940, românii din nordul Bucovinei și Basarabia n-au trecut prin atâtea cataclisme distrugătoare. Pe aceia care vor să cunoască țaria de cremene a românilor, drumurile îi duc la Mahala, unde fiecare casă poartă o istorie a suferințelor. Aici stau ca sfintele odoare din biserici crucile celor peste o sută de martiri deshumați din Lunca Prutului și înmormântați creștinește în cimitirul satului, aici veghează neadormita memorie a neamului Anița Nandriș cu ai ei „20 de ani în Siberia”, aici mai supraviețuiește o firavă femeie, împletind ziua întreagă cu mâini tremurânde ciorapi de lână ca să nu înghețe lumea, cum i-a tremurat de ger copilăria în Siberia. M-am bucurat întâlnindu-le la slujba de pomenire, pe Aleea Martirilor, în cimitirul din Mahala, pe împletitoarea de ciorapi Domnica Gostiuc, care în curând va împlini 90 de ani, și pe fiica sa Vera. Stăteau lângă crucile sub care ele cred că au fost înmormântați trei oameni scumpi inimilor lor. Vera, născută în Siberia, îi cunoaște numai din povestirile mamei sale, care își jelește și azi tatăl și cei doi frați mai mari, omorâți în măcelul de la Lunca.

La masa de pomenire, pe lângă tradiționala colivă, am avut pentru prima dată și un „desert” cum numai la oameni miruiți cu har ceresc se servește. Tinerele gospodine și-au etalat calitățile artistice, dând glas unei suite de cântece culese din lacrimile celor ce le-au lăsat poruncă să nu îngenuncheze decât în fața icoanelor și a lui Dumnezeu.

1 aprilie 2024 în pădurea veșnic îndoliată de la Fântâna Albă

Dumnezeu este pretutindeni și cu toată lumea, însă la acest 1 aprilie am simțit mai profund ca oricând că a fost aproape de români. Tristă este Bucovina românească în această zi, tristă Mănăstirea Putna, poate mai înlăcrimată decât la cel din urmă drum prin Țară al lui Ștefan Vodă cel Mare și Sfânt. Soborul de preoți, adunat de protopopii celor trei centre românești de pe Valea Siretului și Herța (cinstitele fețe bisericesti Ioan Gorda, Vasile Covalciuc și Dumitru Pavel), a oficiat un înălțător *Te Deum* pentru martirii din oasele cărora, ca să nu calce picior omenesc, au crescut falnici brazi. Deși până în timpul de față cei mai mulți din oamenii pașnici, masacrați

în apropierea hotarului trasat prin inima Bucovinei, au rămas în anonimatul istoriei, pentru un tată, o mamă, o soră ei nicidecum n-au fost anonimi. Acum însă, când avem libertatea de a-i pomeni, nu mai sunt supraviețuitori ca să-i mărturisească. Ne-a rămas numai datoria de a nu-i uita și a insista pe lângă autorități ca acest loc să fie recunoscut ca Holocaust al populației românești din teritoriul ocupat de imperiul sovietic stalinist. Faptul că la acest 1 aprilie nu s-a repetat situația din anul trecut și în fața monumentului înălțat în memoria victimelor s-a putut oficia slujba de pomenire în limba română, de preoți români, îl datorăm în mare parte Consulului General al României la Cernăuți Irina-Loredana Stănculescu și bunăvoinței primarului comunei Camenca Vasyl Zahariuk. Deși a început cu un miting de doliu în loc de rugăciune, s-a ținut cont de dorința românilor, din partea reprezentanților autorităților ucrainene răsunând mulțumiri pentru ajutorul umanitar acordat de România și pentru susținerea integrității teritoriale a Ucrainei. De asemenea, organizatorii au asigurat desfășurarea mitingului paralel și în limba română, fapt ignorat anul trecut. Desigur, românii din ținutul nostru nu au nevoie de translator. Dar, alături de noi, s-au aflat demnitari din România – senatorul românilor de pretutindeni Mihăiță Dohotar, vicepreședintele Consiliului Județean Suceava Niculae Barbă, primarul din Dumbrăveni Ion Pavel, primarul de la Vicovul de Sus Vasile Iliuț. Am întâlnit și câțiva tineri de dincolo de hotar care nu înțelegeau limba ucraineană. Oricum, cuvintele sincere, spuse din inimă, nici n-au nevoie de traducere. Bunăoară, doamna Irina-Loredana Stănculescu a exprimat condoleanțe familiilor care vin cu puritatea lacrimii să-și pomenească neamuri scumpe și aduc pomeni pentru sufletele lor. Pe tot parcursul manifestării au stat drepti sub Tricolor copii de la Liceul din Oprișeni și cel din Suceveni, îmbrăcați în autentice costume populare. Ei cunosc de la bunici și părinți istoria adevărată a românilor.

Cu senatorul Mihai Dohotar prin vechiul cimitir din Cernăuți

Am început ziua de 1 aprilie la altarul de jertfă al românilor masacrați în pădurea Varniței de lângă Fântâna Albă și am încheiat-o, ca niciodată mai înainte, în cimitirul vechi din Cernăuți. Simbolic s-au înlănțuit evenimentele: am continuat lecția de istorie dintr-un trecut ce sângerează viu în inimile noastre cu una din secole mai îndepărtate, însă la fel de dureroasă. Doar la Cernăuți mormintele înaintașilor români din vechiul cimitir au nevoie de îngrijire și apărare – nu mai puțin decât memoria și dreptatea celor secerăți la 1 aprilie 1941 de mitralierele regimului sovietic. Nu se trage cu mitralierele, însă, în vechiul cimitir, un adevărat panteon românesc pe calea distrugerii, istoria ne este devastată. În ultimii ani a început să-și asume responsabilitatea de îngrijire a mormintelor președintele „Golgotei” Vasile Răuț, munca sa de voluntariat găsind un susținător de nădejde în persoana Consulului General al României la Cernăuți Irina-Loredana Stănculescu. Când ne vin demnitari de la București, doamna Irina-Loredana Stănculescu neapărat le include în programul vizitei itinerare la Casa lui Aron Pumnul și la cimitirul istoric din partea veche a orașului. Vizita din 2022 a Secretarului de Stat Gheorghe Cârciu s-a soldat cu restaurarea criptei renumitului istoric Dimitrie Onciul. Vizita Ambasadorului României la Kiev Alexandru-Victor Micula a consolidat convingerea demnitarilor de la București privind necesitatea stringentă a unui amplu proiect de restaurare a criptelor unor valoroase personalități. Cu eforturile președintelui Societății „Golgota” a românilor din Ucraina, deja pentru al doilea an echipa condusă de dr. Laurențiu Dragomir, directorul Asociației

pentru Protecția Patrimoniului, București, desfășoară lucrări de restaurare finanțate de Guvernul României prin Departamentul pentru Românii de Pretutindeni. După cele văzute la 1 aprilie în cimitirul din Cernăuți, a promis să susțină acest proiect și senatorul românilor de pretutindeni, domnul Mihai Dohotar.

Lacrimi de adevăr din sublimul pricesnelor

E o tradiție a celor patru generații crescute la școala ansamblului „Perla” să prezinte la intrarea în Postul Mare al Sfințelor Paști un regal de cântări sacrale, pricesnele devenind parte din repertoriul lor. Ca la un adevărat festival de pricesne s-au prezentat membrii din cea mai tânără generație a „Perlei” și din filialele Centrului Bucovinean de Artă la manifestarea din 6 aprilie, dedicată memoriei martirilor de la Fântâna Albă. Deși au cutreierat Europa cu spectacole, copiii aveau emoții, prilejuite, poate, și de prezența pentru prima dată a Ambasadorului României la Kiev, Excelența sa Alexandru-Victor Micula. Cu prezența doamnei Consul General Irina-Loredana Stănculescu ei deja sunt obișnuiți, așteptând-o cu bucurie la toate sărbătorile. În aerul tămâiat și la flacăra lumânărilor, un *Te Deum* pentru raiul martirilor comemorați a oficiat părintele protosinghel arhimandritul Dosoftei Dijmărescu, sosit cu binecuvântarea Arhiepiscopului Sucevei și Rădăuților, ÎPS Calinic. Alături de părintele Sofian Chetrari de la Putna, cântările liturgice au fost susținute de corul bisericesc „Codrii Cosminului” de la Hrușăuți, dirijat de Gheorghe Sadovei, colectiv care ne-a întregit nu o dată spectacolele sărbătorilor naționale la Cernăuți. După slujbă, părintele Dosoftei a mărturisit câteva gânduri ce a dorit să le pună alături de rugăciunea rostită, vorbind despre comemorările de la Putna și despre Fântâna Albă, unde a fost de mai multe ori, ca loc al Jertfei și Învierii. De asemenea, a amintit de cimitirul din Cernăuți, unde odihnesc atâția oameni mari, modele ale jertfei care ascunde învierea unui neam. Părintele a adus pentru biblioteca Centrului volumele din seria „Destin bucovinean”, inițiată și tipărită cu sprijinul Mănăstirii Putna, aceste cărți ale durerii fiind oferite și domnului Ambasador.

Joia Mare la Memorialul eroilor și militarilor români

De la ai noștri iluștri bărbați, ziditori de Țară, știm, după cum spunea Mihail Kogălniceanu, că „marile nădejdi ale unui popor nu înfloresc decât în argila sfințelor morminte ale eroilor” și că e „vai de popoarele care uită de ele!”. În fiecare an noi nu uităm de Joia Mare, când președintele Societății „Golgota” a românilor din Ucraina Vasile Rauț ne adună la Memorialul eroilor din fostul cimitir al militarilor români din Cernăuți, acum aflat la marginea cimitirului evreiesc. Și de fiecare dată momentul comemorativ începe cu aceeași părere de rău, exprimată anii trecuți, de fapt din 2008, când Societatea „Golgota”, condusă de Octavian Bivolaru, a semnat cu autoritățile regiunii protocolul de amenajare a Memorialului. Au trecut 16 ani de atunci, suntem într-un nou război de cotropire, însă acest Memorial al cinstirii apărătorilor Patriei, al celor 695 de ostași români decedați în principal în spitale militare și celor 400 de martiri împușcați în închisoarea nr. 1 din Cernăuți în 1941, nu este oficializat de autoritățile statului ucrainean. Aceasta, însă, nu-l oprește pe liderul „Golgotei” să mențină ordinea la Memorial, să efectueze lucrări de amenajare a teritoriului, de restaurare a crucilor.

Nu am avut un preot cu noi care să țină slujba de pomenire, însă am fost mult mai mulți, ca nicicând altădată – de la Cernăuți, Herța, Mahala, Boian, Budineț...

Din partea herțenilor un recviem pentru eroi a rostit Adrian Medvidi, șeful secției de cultură, care cunoaște pe propria-i piele ororile războiului de astăzi din Ucraina. Însoții de cuvintele președintelui „Golgotei” că sufletele lor au nevoie de rugăciunile noastre pătrunse de dragoste românească, la Palatul Național am aprins lumânări pentru victimele deportărilor staliniste din noaptea de 12-13 iunie 1941. S-ar părea că nu mai avem ce descoperi, căci am adunat toate mărturiile, le-am scris și în pagini de carte... Însă la asemenea întâlniri descoperim lucruri necunoscute până acum. Bunăoară, profesoara Elena Purici din Ostrița Herței a povestit despre cercetările întreprinse cu elevii în primii ani de liberă cugetare în Ucraina, pe la supraviețuitorii din sat ai deportărilor. Dumitru Zaidel din comuna de martiri Mahala, șeful căminului cultural din Ostrița-Mahala, și-a amintit de unchiul Dumitru, fratele mamei sale, care a reușit să fugă din învălmășeala măcelului de la Lunca. A fost adăpostit de un bun creștin din Noua Suliță, apoi a stat ascuns timp de doi ani acasă. În locul său a fost judecat și aruncat în lagărul morții alt frate, care nu s-a făcut vinovat cu nimic.

La mormântul lui Iancu Flondor, ca la împărțășania cu reamintirea trecutului

La 3 august, de ziua sa de naștere, cavalerul Unirii Iancu Flondor a fost omagiat la Storojineț ca un învingător în istorie. Anul acesta, la 19 octombrie, se împlinește un secol de la trecerea lui în eternitate. Și, cu cât ne îndepărtăm de epoca sa, cu atât mai mult simțim nevoia de a-l pomeni, de a-i evoca opera făuritoare întru prosperarea națiunii și a-l lua ca reper pentru ziua de mâine. În pofida dezamăgirilor din ultimii ani de viață, Iancu Cavaler de Flondor a fost un mare optimist. Deși le-am pierdut pe toate din cuceririle generației sale, Iancu Flondor rămâne un învingător în istorie. Zic aceasta nu numai inspirată de mesajele rostite la momentele ce îi omagiază numele și faptele. Dovada cea mai de netăgăduit a izbânzilor sale este locul de veșnică odihnă – mormântul de lângă Biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil de pe moșia de la Storojineț a familiei de boieri Flondor. Neapreciat la mărimea faptelor sale în timpul vieții, denigrat, absolut izgonit în uitare în perioada sovietică, Iancu Flondor a revenit în mijlocul neamului său de români, ca o lumină a Învierii, din străfundul gliei străbune. Le rânduiește Dumnezeu cu dreptate și după merit pe toate, așa cum i-a merit lui Iancu Flondor locul de veci acolo unde s-a născut, la Storojineț, lângă străvechea biserică cu hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil. De un secol rezistă acest mormânt – simbol al românității Bucovinei, ocrotit de Dumnezeu, de îngeri, iar de câteva decenii și de slujitorul sfințelor altare, protopopul de Storojineț, părintele Vasile Covalciuc. Pe bună dreptate, după slujba de pomenire a lui Iancu Flondor, prilejuită de împlinirea a 159 de ani de la naștere, noianul de mulțumiri s-a revărsat asupra părintelui Vasile și preoților care îi sunt alături, așa cum i-am văzut și la acest *Te Deum* – părintele Ioan Bivolaru, părintele Silvestru... Se bucură de stima și recunoștința oamenilor locului, primind mulțumiri pentru susținerea proiectelor de înzestrare a străvechii biserici de pe moșia Flondorenilor, Consulul General al României la Cernăuți, doamna Irina-Loredana Stănculescu, prezentă cu întreaga misiune diplomatică. Împreună, diplomații români au adus onoruri „marelui om politic care a marcat istoria”. Menționăm și contribuția jurnaliștilor Nicolae Toma și Felicia Nichita-Toma, în calitate de inițiatori și organizatori.

Ștefan cel Mare și Sfânt pe plaiul voievodal al Cosminului

Din mare dragoste pentru Domnitorul Ștefan cel Mare, apărător al creștinătății, enoriașii satelor Hrușăuți și Voloca, prin străduința preotului paroh Dumitru Tocar, i-au înălțat încă în anul 2021 o monumentală Cruce. Ziua 15 iulie a.c., la împlinirea

a 520 de ani de veșnică odihnă a Voievodului, a fost aleasă pentru inaugurarea și sfințirea acestei Cruci-monument. A fost sărbătoare nu numai pentru românii din Hrușăuți și Voloca, ci și pentru o bună parte a neamului românesc din Țara de Sus a Moldovei – partea numită de la 1940 încoace nordul Bucovinei. În semeța zi de vară ne-a adunat Marele Ștefan Voievod în fagurele credinței străbune. Comemorat la 2 iulie, la 520 ani de la trecerea în nemurire, la Sfânta Mănăstire Putna, la 15 iulie a avut o zi de vrednică pomenire pe Plaiul Cosminului și în sacralitatea lăcașelor care îi poartă numele de pe Valea Siretului (Ropcea, Crasna). Sărbătorim în această zi dat fiind faptul că, în nordul Bucovinei, românii ortodocși, enoriași ai

bisericii ce ține de calendarul iulian, îl cinstesc pe Sfântul Ștefan cel Mare, canonizat de Biserica Ortodoxă Română la 15 iulie.

Oricum, nu atât de important este calendarul cât credința ce o purtăm în suflet. Și, după cum oamenii din satele vecine, din Cernăuți și oaspeți din România au venit râuri-râuri, după cum au stat copiii îmbrăcați în costume populare pe un soare dogorător la sfânta slujbă de sfințire a Crucii, s-a văzut că și astăzi credința românilor noștri e mare și duhul lor e tare. Și iertarea e mare, și memoria e vie, dacă ne întoarcem cu 27 de ani în urmă, când pe aceste plaiuri s-a marcat jumătate de mileniu de la marea victorie a lui Ștefan cel Mare în bătălia din Codrii Cosminului.

Mă întorc în timp cu 27 de ani, căci exact atâta vreme a trecut de la data adoptării de către Comitetul Executiv al Consiliului raional Hliboca a unei hotărâri privind ridicarea unui monument în cinstea lui Ștefan cel Mare. Era dorința fierbinte a românilor de pe plaiurile voievodale, apărute cu spada și sfânta cruce de Marele Domnitor. Dar mai mult decât toți dorea să-l vadă pe Ștefan Vodă înălțat pe Dealul Cerului (din apropierea Codrilor Cosminului) sculptorul Dumitru Gorșcovișchi, cum numea el locul ales pentru opera sa. Timp, dorință și putere i-a îngăduit Dumnezeu, dar i-au lipsit susținerea și înțelegerea necesare escaladării obstacolelor. Ștefan cel Mare pe Dealul Cerului a rămas proiectul neîmplinit al sculptorului Dumitru Gorșcovișchi, dar și un vis abandonat al comunității noastre. Decizia deputaților hliboceni nu s-a bucurat de undă verde, fiind stopată de așa-numita concluzie, mai precis sentință,

semnată de 12 profesori și docenți, doctori în științe istorice, de la Universitatea Națională din Cernăuți. Atunci societățile culturale românești au luat atitudine, venind cu contraargumente istorice indubitabile, apelând totodată la legislația în vigoare. Bunăoară, într-o adresare de protest a participanților la conferința de dare de seamă și alegeri a Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din 15 februarie 1997, mediatizată în presa de limba română din regiune, se evidențiază că respectiva „concluzie” reprezintă „o insultă la adresa tuturor românilor, o încălcare grosolană a drepturilor minorităților naționale, după cum ele sunt consfințite în legislația ucraineană și cea internațională”.

Acum în Ucraina e război și e bine că s-a reușit măcar pe jumătate să se realizeze visul românilor de a avea un simbol al Marelui Voievod pe pământul nostru. Ce poate fi mai aureolat de sacralitate decât simbolul Sfintei Cruci, oficial și creștinește inaugurată de un mareș sobor de preoți în frunte cu episcopul de Herța, părintele Siluan. A fost și Putna alături de românii din partea înstrăinată prin cuvântul liturgic și rugăciunile arhimandritului dr. Dosoftei Dijmărescu, a pulsat cu dragoste maternă și inima Patriei istorice prin prezența Consulului General al României la Cernăuți Irina-Loredana Stănculescu, a ministrului plenipotențiar Nicolae Dan Constantin, vicepreședintelui Consiliului Județean Suceava, prof. Niculae Barbă, doctorului în istorie Vasile Adăscăliței din Dorohoi. Parohul Bisericii Sf. Apostoli Petru și Pavel, Dumitru Tocar, le-a mulțumit distinșilor oaspeți pentru ajutorul acordat de România și sfaturile Excelenței sale Irina-Loredana Stănculescu privind finalizarea reușită a creștineștii lucrări. Cele mai mari mulțumiri și recunoștință le merită oamenii locului, care au contribuit – cu bani, cu mână de lucru, cu inima și sufletul.

De sărbătoarea Sfintei Treimi la Voloca

Pe voloceni și megieșii lor, în duminica de 4 august, divina chemare i-a urcat pe înălțimea de la Holăriște. Poate i se spune și altfel, dar așa am aflat că se numește colina unde a fost ridicată o măreață Cruce de la Ionică Semeniuc, cel mai vârstnic locuitor, care le știe pe toate din trecutul îndepărtat al comunei. Până ca voloceni să urce drumul spre acest loc, de acum sfânt pentru ei, cu câțiva ani înainte a încolțit ideea de a înălța o cruce pe locul unde zac oseminte ale stră-strămoșilor lor, năpăstuiți de epidemia holerei. De-a lungul a circa două secole acest loc era ocolit cu înfrigurare, transmițându-se din gură-n gură că prin anii 1845-1846 prin ținuturile noastre a bătut holera. Mureau oamenii în chinuri groaznice, fără ajutorare. Cei sănătoși își căutau adăpost și salvare în Codrii Cosminului, în sat rămânând numai suferinzii și cioclii care nu aveau dreptul să înmormânteze morții în cimitir, ci îi scoteau mai departe de lume. Boala seceră cu nemiluita, încărcăți în care trase de boi, câte doi-trei din casele atacate, răposații erau îngropați mai la vale de dealul Holăriște, poate chiar fără slujbă preoțească. Inițiativa de a însemna locul pornește de la gospodarul Vasile Stratoi, cunoscut mai curând cu numele „Pădurarul”. *A fost și o străluminare de mai Sus*, și-a zis părintele Ioan, descoperind că ambii au avut aceeași vrere. Dumnealui și-a împărtășit ideea enoriașilor, care din pornirea inimilor lor au început să adune bani pentru materiale. Au fost necesare mijloace substanțiale pentru amenajarea terenului, pavaj, bănci etc. Vasile „Pădurarul” a găsit lemn de stejar pentru Crucea cu o înălțime de 14 metri. Stejarul, ca să reziste la ploii și vânt, a fost „îmbrăcat” cu foi de tablă fină, ce strălucesc pe orice vreme, oricât de mohorât ar fi cerul. Noaptea Crucea luminează, ca și Crucea Eroilor de pe Muntele Caraiman. Mai bine de un an au lucrat

fii satului, susținuți de preot, precum și de primarul comunei Valentin Glopina. La slujba de sfințire a Crucii, preotul le-a mulțumit și a rostit doar o suită de nume – Ion, Valentin, Ilie, Vasile, Viorel, Gheorghe... După sfințirea Crucii, soborul preoțesc a oficiat slujba parastasului pentru mucenicii răpuși de strașnica epidemie. S-au rugat și pentru cei care stau acum în tranșee, pentru pacea pământului și sfârșitul acestui război, strașnic ca și holera răpitoare de tinere vieți.

„Galeria oamenilor de seamă” – călătorește și în continuă creștere

E bine când fiecare contribuie cu cât poate și cu cât are la menținerea stării de demnitate și optimism a comunității de români din nordul Bucovinei. Prietenul de jumătate de veac al românilor cernăuțeni, profesorul Ioan Ițco, pe lângă multe alte activități (revista „Dulce Bucovină”, filiala Cernăuți a TeleMoldova Plus etc.), a găsit o extraordinară metodă de deșteptare a memoriei și perpetuare a valorilor culturale – „Galeria oamenilor de seamă” din nordul și sudul Bucovinei. Amintim că profesorul Ioan Ițco din Câmpulung Moldovenesc, un bucovinean îndrăgostit de pitorescul plaiului natal și dornic de a-l face cunoscut lumii întregi, este implicat cu trup și suflet în dezvoltarea turismului din Țara Fagilor. Este director fondator al primului Institut de Învățământ și Cercetare în Turism din România și al revistei „Dulce Bucovină”, dar și un bun cunoscător al istoriei Bucovinei din cele mai vechi timpuri. Ambițiosul său proiect, susținut cu propriile resurse sufletești și ajutorul câtorva prieteni, „Galeria oamenilor de seamă”, și-a luat startul la finele lunii august 2022 în pitoreasca așezare Iacobeni din județul Suceava. Impresionanta suită a unor personalităților de valoare din trecut, cum sunt Aron Pumnul, Eudoxiu Hurmuzachi, Iancu Flondor..., la care se alătură oameni de cultură din timpurile noastre, este în continuă creștere. După ce a poposit în comuna Ciudei, la Oprișeni, precum și prin alte locuri marcate de istorie românească, Galeria a ajuns la Cernăuți duminică, 18 august, deschizând o nouă pagină în activitatea energicului nostru prieten Ioan Ițco. Găzduită la sediul Societății pentru Cultura și Literatura Română „Mihai Eminescu” și aranjată de președintele Vasile Băcu, expoziția a apărut într-un volum mult mai extins decât în varianta sa inițială. După cum a menționat „părintele” galeriei, scopul ei este să se mărească cu noi personalități din trecut și din timpurile de astăzi. Preocupat de popularizarea istoriei veridice a poporului român, prof. Ioan Ițco a inițiat un nou proiect care include editarea revistei „Dacia străbună”. Ideea i-a fost inspirată de trista realitate ce o trăim astăzi, când răsună voci eronate cum că, bunăoară, Moldova sau Ardealul nu sunt România. Drept sprijin în realizarea ideilor sale îl are pe omul de afaceri Dumitru Morhan, iar ca izvor de inspirație și model de slujire adevărului istoric – pe scriitorul Andrei Breabăn. Ambii i-au fost alături la lansarea Galeriei la Cernăuți, manifestare ancorată și în aura omagială a lui Ștefan cel Mare și Sfânt, la cei 520 ani de la trecerea vrednicului Voievod în nemurire.

E simbolic și faptul că prof. Ioan Ițco a venit la Cernăuți împreună cu scriitorul Andrei Breabăn, autorul impresionantei Epopei Ștefaniene, ce cuprinde zece volume. Asemenea Galeriei lui Ioan Ițco, care urmează să se îmbogățească și cu marile figuri istorice, începând de la Alexandru cel Bun și Ștefan Vodă, Epopeea Ștefaniană a prolificului scriitor a călătorit prin românitate, începând de la Fălticeni, Vatra Dornei și culminând cu Mănăstirea Putna. La acest drum, autorul l-a avut de însoțitor pe maestrul artelor plastice și scriitorul Leonid Popescu din Chișinău.

III. Binefaceri pentru rezistența românească ***La Liceul „Grigore Nandriș” fiecare zi este a limbii române***

În amiaza zilei de 27 octombrie 2023, la Liceul „Grigore Nandriș” din Mahala a fost o adevărată sărbătoare a limbii române. De fapt, aici fiecare zi este a limbii Române, instituția condusă de directoarea Inna Nica purtând cu demnitate numele iluștrului savant Grigore Nandriș. Deoarece vorbim de o sărbătoare a limbii române, a fost și o zi a bucuriei de la cadourile primite din partea Patriei istorice. Știm că a devenit un lucru obișnuit ca școlile cu predare în limba română din comunitățile istorice să fie susținute de Guvernul României prin granturile și proiectele finanțate de Departamentul pentru Românii de Pretutindeni (DRP). De câțiva ani societățile naționale românești din regiunea Cernăuți implementează proiecte finanțate de DERP și orientate spre înzestrarea cu tehnologii moderne a sălilor de clasă, în special a cabinetelor de limba și literatura română. În 2023, bunăoară, toate școlile care au fost incluse în proiectele respective au beneficiat de dotări tehnice, inclusiv Liceul „Grigore Nandriș”, care se numără printre puținele școli din localitățile românești unde n-au fost deschise clase ucrainene și predarea este curat în română. Directoarea Inna Nica spune că Liceul a primit mai mult decât le erau speranțele – un calculator, o imprimantă multifuncțională, 4 laptopuri, 24 de tablete, o tablă interactivă, un proiector, laminator, pachete de hârtie – toate prin intermediul proiectului realizat de Societatea de Cultură Românească „Grigore Nandriș”. Primind atâtea lucruri necesare procesului de învățământ, profesorii și elevii au dorit să le mulțumească prietenilor pentru această bucurie, în primul rând Excelenței sale Irina-Loredana Stănculescu, care reprezintă statul român la Cernăuți, și doamnei Elena Nandriș, liderul Societății „Grigore Nandriș”, prin intermediul căreia a fost realizat proiectul. Am admirat tinere talente de toate vârstele, ca o rugăciune s-a înălțat la ceruri recitalul liceenilor dedicat limbii române. Cu versuri de Grigore Vieru, cu propriile sentimente și gânduri exprimate în cuvinte armonios potrivite, cu flacăra poruncii preluate de la poetul George Sion „Vorbiți, scrieți românește, pentru Dumnezeu!”, elevii încadrați în programul artistic au exprimat crezul lor și al instituției de învățământ. Liceul „Grigore Nandriș” din Mahala este un model de rezistență în calea ucrainizării învățământului, un exemplu cum poate fi păstrată limba română în școală în cadrul legilor care funcționează la ora actuală în Ucraina. În acest context, trebuie să menționez că tinerii din Mahala, crescuți în leagănul limbii române, cunosc și vorbesc limba de stat, susțin cu succes în limba ucraineană admiterea la diverse facultăți.

De la inima copiilor – un zâmbet pe fața celor întristați

Ca să ne fie viața dragă, să ne simțim fericiți și să avem pentru ce trăi, ne ajutăm aproapele, dăruind bunătate. Pe 12 aprilie, timp de câteva ore la Palatul Național al Românilor din Cernăuți am trăit momente de purificare prin cuminecarea cu fărâme din frumosul românesc, de la inima copiilor din satul Probotești și comuna Mahala. Inițiativa lor de a-și aduce la Cernăuți lucrări din creația proprie pentru o acțiune caritabilă și-a găsit susținere din partea Societății Doamnelor Române, care îi patronează de mai multă vreme. Împreună au fost realizate câteva proiecte de creștere românească la care au fost antrenați și elevi de la Liceul Nr. 1 din Boian-centru, precum și de la cel cu predarea în limba română „Alexandru cel Bun” din Cernăuți. Lumea adusă de copiii antrenați în activități de caritate este fragilă și gingașă, asemenea vârstei lor, mică la stat, dar mare la suflet. Treptat crâmpeliul de miracol se

micșora, invitații grăbindu-se să cumpere din păpușile expuse, minunate și prețioase datorită ținutei lor vestimentare. Fiecare dintre acestea, prin detaliile, la prima vedere mărunte, poartă personalitatea copilului care i-a însuflat viață, dar și a familiei în care crește acest copil, căci arta confecționării costumelor populare pentru păpuși s-a înrădăcinat la Gimnaziul din Probotești datorită legăturii cu bunicile-meșterițe. Bucuroasă de întâlnirea cu ei a fost doamna Consul General al României la Cernăuți, Irina-Loredana Stănculescu, așteptată și apropiată copiilor din regiunea noastră, îndeosebi celor din Probotești, cu care a lucrat împreună la o șezătoare de țesere a istoriei neamului. Expoziția de desene și fotografii, prefațate de cuvântul profesoarei Tatiana Tutunaru-Bârzu despre o fetiță fără mamă, un băiat fără tată, dar și despre mulți alții rămași orfani din cauza războiului, au răscolit lacrimi și ne-au ridicat la un minut de reculegere pentru eroii căzuți în lupte. Biblia ne învață că binele nu se face cu trâmbețe, faptele caritabile se fac în tăcere. Din acest considerent nici n-a fost nominalizată persoana în beneficiul căreia copiii și-au expus lucrările și talentul.

Pe aripile frăției Scriitorilor fără Frontiere

La întâlnirea din 16 iunie de la Șaru Dornei a cenaclului transfrontalier „Mașina cu poeți”, membrele din conducerea Societății Doamnelor Române au avut o surpriză care le-au emoționat până la lacrimi. Prietenii de la Iași din conducerea Societății Scriitorilor fără Frontiere (SSFF), însuflețiți de președinta Elena Mândru, Maria Apetroaiei (redactor-șef al revistei „Moldova Literară”) și Paraschiva Abutnăriței (redactor responsabil), au inițiat acțiunea cu genericul „Și nouă ne pasă”, cu scopul ajutorării copiilor români orfani, aflați în situații dificile. Numărul 2 (59) al revistei din iunie 2024 se deschide cu anunțul din care aflăm că SSFF inițiază, sub genericul „Și nouă ne pasă”, o colaborare cu Societatea Doamnelor Române din Cernăuți, concretizată în acțiuni de ajutorare a copiilor români orfani, „ai căror părinți au căzut în războiul din Ucraina și altora cu nevoi majore”. „Și nouă ne pasă” își propune să devină o acțiune caritabilă durabilă, de empatizare și solidarizare.

O parte din donația adunată de doamna Elena Mândru a ajuns la cinci dintre cele mai harnice meșterițe în arta confecționării costumelor românești pentru păpuși. E o simbolică încurajare pentru a crea noi modele, astfel continuând și înmulțind binefacerile. Din suma rămasă după o manifestare caritabilă din 14 iulie la Ostrița-Mahala, s-a mai acordat un modest ajutor unei foste profesoare de română, aflată în căutare de bani pentru tratamentul fiului, precum și câtorva copii ai căror tați au căzut pe front sau se află în bătaia armelor.

Din inima Iașului, pentru doi copii cu tată la război

Al treilea an sărbătorile ne vin înlăcrimate și încep cu un minut de reculegere pentru eroii căzuți în luptele de apărare a Ucrainei contra agresiunii ruse. Cel mai mult suferă copiii, care nu pot să stea în liniște la lecții din cauza sirenelor și de la o vârstă fragedă își pierd încrederea în viitor. Ca să se împlinescă visele a doi copii din Boian, președinta Societății Doamnelor Române le-a înmănat, la sărbătoarea ansamblului coregrafic „Miorița”, o mică parte din ajutorul primit de la Societatea Scriitorilor fără Frontiere, prin intermediul doamnelor Elena Mândru și Paraschiva Abutnăriței. De la profesoara Cristina Nelici am aflat că Svetlana, elevă în clasa a 9-a, este pasionată de arta plastică, iar frățiorul ei Ilie, clasa a 5-a, iubește fotbalul și visează să joace într-o echipă de performanță. Copiii și mama lor trăiesc într-o permanentă neliniște,

suferind și lipsuri materiale din cauza că gospodarul casei, capul familiei, a fost mobilizat pe front, în aceste zile aflându-se în bătaia armelor. Dorim acestei familii, precum și tuturor copiilor, să li se împlinească visele, iar scriitoarei Elena Mândru îi mulțumim și din partea „Doamnelor Române”, anunțând-o că la Palatul Național din Cernăuți o așteaptă un tablou de la tânăra pictoriță Svetlana Mihaluş.

Donație de calculatoare de la Suceava

Cu câteva săptămâni înainte de începerea noului an de învățământ, Liceul Nr. 6 „Alexandru cel Bun”, cu limba română de predare, a primit o donație de 11 calculatoare din partea Biroului Regional pentru Cooperare Transfrontalieră Suceava. În prima zi de școală, la sărbătoarea primului sunet, directorul Liceului Ion Ignat s-a bucurat de plăcutul prilej de a-i avea ca oaspeți pe Cezar Grozavu, director executiv al Biroului Regional pentru Cooperare Transfrontalieră (BRCT Suceava) România-Ucraina și colegul său Sorin Chihaia. Menționăm că domnul Cezar Grozavu este și

un bun prieten al comunității românești din regiunea Cernăuți și nu doar în virtutea funcției sale se străduiește să folosească orice posibilitate de a consolida colaborarea și a deschide noi drumuri pentru îmbogățirea relațiilor frățești între Suceava și Cernăuți. De la tatăl său, fostul vicepreședinte al Consiliului Județean Suceava Mihai Grozavu, unul dintre cei mai longevivi consilieri județeni suceveni (decedat la 2 august 2022), a învățat să nu-și uite rădăcinile și să-și ajute aproapele. Aceste calități s-au fructificat și în donația foarte necesară Liceului, căci, după cum ne-au spus profesorii de informatică, Mircea Tovarnițchi și Valentina Cravciuc, calculatoarele pe care le aveau erau depășite de vreme și deseori ieșeau din funcțiune. La discuția amicală din timpul întâlnirii, profesorul Mircea Tovarnițchi a depănat amintiri despre mașinile de calcul din secolul trecut, la care și-a început activitatea, despre primele generații de calculatoare, povești adevărate ce par incredibile pentru copiii de astăzi.

Și, dacă tot am ajuns la copii, mi-a fost plăcut să aflu de la directorul Ion Ignat că în acest an de învățământ numărul elevilor a crescut (de la 398 la 436) și că 45 de copii, repartizați în două clase paralele, au pășit pentru prima dată pragul școlii. Altă noutate bună e că a fost reînregistrat statutul cu predare în limba română al Liceului și s-au anulat cotele obligatorii privind predarea obiectelor în limba ucraineană. Există

și o importantă motivație ca liceenii să posede la un nivel superior limba română. Majoritatea absolvenților din 2023-2024 au intrat la instituții de învățământ superior din România – la universitățile din Suceava, Iași, Cluj, București. Copiii au început anul școlar cu bună dispoziție după odihna în taberele ARC din România, stimulați fiind și de bursele acordate de Guvernul Român. Ca un plus la dragostea pentru limba română vine și grija permanent manifestată de cei mai apropiați vecini, prietenii din Suceava.

De la București vine căldura

A fost o sărbătoare a celor mai frumoase surprize în a unsprezecea zi de școală pentru elevii și profesorii lor de la Gimnaziul din Probotești. Întâlnirea le-a adus bucurie deopotrivă de mare atât gazdelor, cât și oaspeților de la București. Fiind invitata gimnaziștilor în sezonul rece, doamna Irina-Loredana Stănculescu, Consulul General al României la Cernăuți, a observat că sistemul de încălzire e învechit și aproape nu funcționează, din care cauză copiii îndură frigul. Îngrijorată de situația dificilă, a găsit un sponsor în persoana domnului George Scutaru, directorul Asociației New Strategy Center, care le-a oferit suma necesară pentru un nou sistem de încălzire. Cu acest dar generos au început prima zi de școală cei 99 de gimnaziști și 18 copii de grădiniță din satul Probotești. Din echipa sponsorului George Scutaru au mai făcut parte Ecaterina Dadiverina, expert pentru relații internaționale și proiecte transfrontaliere cu Ucraina, Cristina Chiriac, președinte al Confederației Naționale pentru Antreprenoriat Feminin, Marius-Haiantz Patriche din cadrul Ministerului Afacerilor Interne al României.

Și parcă a presimțit domnul George Scutaru că trebuia să vină și doamna Cristina Chiriac să-i cunoască pe copiii care dau suflet românesc păpușilor. Aruncând o privire la revista „Recreația Mare”, adusă de editorul Nicolae Șapcă, iar mai apoi primind în dar două păpuși înveșmântate în portul popular românesc specific locului, atrasă și de exponatele din muzeul școlar, doamna ne-a povestit despre brandul „Flori de ie”, fondat de dumneaei. Economist de profesie, antrenată eficient în *business*, Cristina Chiriac își completează firea pragmatică prin dragostea de tradiții, cultură națională, de tot ce înseamnă autenticitate și frumos la români.

Oaspeții din București, poposind pentru câteva ore la Gimnaziul din Probotești ca să-i cunoască pe copiii care învață să nu-și uite rădăcinile și sunt crescuți ca buni români, n-au venit cu mâinile goale. Toți elevii prezenți la întâlnire au primit dulciuri, biblioteca celor mai mici s-a îmbogățit cu minunate cărți de povești. De la prietenii de mai aproape, jurnaliștii Vitalie Zăgrea și Nicolae Șapcă, au primit seturi de reviste „Prichindeii” și „Recreația Mare”, editate cu sprijinul Guvernului României.

Însă surpriza cea mai mare a trăit-o Costică Rimarenco, elev în clasa a 8-a. Observând chipul în basorelief al eroului Petru Pomârleanu, căzut în războiul din Afganistan, oaspetele George Scutaru a rostit un elogiu dedicat luptătorilor de astăzi, care apără independența Ucrainei. Printre cei pierduți pe câmpul de luptă se numără și Ruslan Rimarenco, tatăl lui Constantin. Aflând că băiatul este pasionat de fotbal și apără poarta echipei școlare, domnul George Scutaru i-a adus un echipament sportiv pentru portari. Băiatul, copleșit de emoții, nici nu-și dădea seama ce se întâmplă, nu știa ce să probeze mai întâi – tricoul sau mănușile. Tulburător e că domnul Scutaru a căutat să afle pasiunile adolescentului și i-a dăruit această imensă bucurie.

SUMMARY

The article describes the cultural life of the Romanian community in Cernăuți and its aspirations for the future, in the context of the war in Ukraine. Although the war brings losses and challenges, the Romanian community maintains its identity and cultural spirit. While Ukrainians are consolidating their language and national identity, Romanians in Ukraine, including these in Cernăuți, are facing a reduction in the number of schools teaching in Romanian and the loss of other previously acquired cultural rights.

However, the cultural life goes on. The Bukovinian Arts Center has resumed its festivals, valorizing the Romanian cultural heritage. In Cernăuți, the “Ciprian Porumbescu” competition and festival and the Romanian music festival “The Rhapsode Toadere Captari” involved numerous participants, demonstrating the continuity of cultural traditions. The commemorations dedicated to Eminescu and other Romanian cultural personalities bring together people from Romania and Ukraine, strengthening the community ties. Through these events, Romanians in Ukraine reaffirm their identity and receive support from Romania, which facilitates the publishing of books and magazines to preserve the Romanian language and culture.

Despite the difficulties, optimism persists, and the hope is that, after the war, the Romanian culture and identity will continue to survive and develop in the region of Cernăuți. This resilience is also seen in the continuous efforts of local authorities and cultural institutions to organize events and educate new generations in the spirit of Romanian traditions.

NU SUNTEM DIASPORA, DAR NE BUCURĂM DE SĂRBĂTOAREA ROMÂNILOR DE PRETUTINDENI

Maria TOACĂ
Cernăuți

Este al doilea an când la tradiționala sărbătoare a Românilor de Pretutindeni, desfășurată la București sub înaltul patronaj al Președintelui României, participă un număr impunător de reprezentanți ai comunității istorice din Ucraina, inclusiv din regiunea Cernăuți. Menționez că anul acesta oricine a dorit și a corespuns cerințelor a avut posibilitatea să se înregistreze online pentru a participa la eveniment. Și toți cei care au reușit să se înregistreze pe platforma indicată de DRP au primit invitații nominale. Astfel, numai din regiunea Cernăuți au fost peste o sută de participanți, comunitățile din Ucraina, spre deosebire de românii din diaspora, beneficiind de transport gratuit. Ca și în cele mai frumoase povești cu îngemănare de minuni, nuntirea românilor din afara României a durat trei zile.

În dimineața primei zile am urcat Dealul Mitropoliei, la Patriarhia Română. I se mai zice și Dealul Patriarhiei sau Colina Bucuriei, care reprezintă un tărâm mai întâi de toate liturgic-confesional, dar și istorico-cultural de mare importanță arhitectonică nu doar pe harta României, ci și în inimile celor ce se identifică români. Aici nu pot trece peste un moment interesant – comentariul unei prietene virtuale la o postare a mea pe Facebook: „Palatul Patriarhiei, fosta Cameră a Deputaților, a fost proiectată de arhitectul Dumitru Maimarolu, unchiul bunicii materne”, îmi scrie Elena-Victoria Neagoe. Ca reprezentanți ai comunității istorice a românilor din afara Țării, care în

ultimii ani venim, ne îndreptăm privirile spre București, cum, de fapt, a fost și mai înainte, dintr-un teritoriu al suferinței, am avut de multe ori prilejul să ne convingem de susținerea Patriei istorice. Însă la sărbătoarea românilor de pretutindeni am și auzit de la demnitari de cel mai înalt rang despre iubirea maternă a țării. „Iubim românii acolo unde au ales să trăiască, îi sprijinim acolo unde muncesc și trăiesc”, ne-a asigurat secretarul de stat Gheorghe-Florin Cârciu, șeful DRP, în cuvântul de deschidere a ZRP, la Palatul Patriarhiei. În luna mai anul trecut, la Patriarhia Română s-a desfășurat ceremonia de încheiere a Festivalului „Aici – Acolo”, cu o liturghie și rugăciune pentru pacea și prosperitatea conaționalilor din afara granițelor. Ca o perpetuare a sărbătorii din anul trecut, festivitățile de acum au început în aceeași Catedrală a Patriarhiei cu rugăciune, adevărindu-se astfel cuvintele premierului Marcel Ciolacu, rostite înainte de spectacolul final de la Opera Națională: „Dacă iubim România, sărbătoarea românilor de pretutindeni e în fiecare zi”.

Pentru cei care au apărât Țara și promovează valorile naționale, pentru unificatorii neamului a oficiat un *Te Deum* soborul de preoți în frunte cu părintele episcop Varlaam și Veniamin al Basarabiei. Părintele Varlaam a dat citirii mesajului Preafericitului Patriarh Daniel – un emoționant cuvânt de învățătură despre puterea credinței și valorile familiei creștine, crescute în duhul dragostei de Dumnezeu. Despre unitatea valorilor, datoria și dreptul fiecărui român de a le apăra a vorbit Sandra Pralong, consilier prezidențial pentru relațiile cu românii din afara granițelor. Un adevărat cuvânt de învățătură pentru cei plecați de acasă, pentru cei despărțiți de vămi și frontiere a rostit părintele Siluan, Episcop de Italia. Din partea celor care creează frumosul și îi unesc prin Artă pe românii plecați de acasă a adresat un mesaj maestrul Liviu Lucaci, președintele UNATC. Unirea face puterea și avem nevoie de români tari cu duhul, harnici la fapte, dreptți în cuvânt. Acesta a fost laitmotivul pe care s-a axat prima zi a frăției românești în inima Bucureștiului, continuând în sacralitatea tradițiilor. Anul trecut ne-am simțit aproape de rădăcinile neamului la Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”. Acum ni s-a oferit un tur ghidat la Muzeul Național al Țăranului Român (MNȚR), unde am vizionat filmul „Parking” al regizorului Tudor Giurgiu, turnat în 2019. E o cutremurătoare poveste a unui poet, emigrant ilegal în Spania. Adrian, angajat paznic de noapte într-un parc auto, se vinde ieftin, își risipește talentul, se mistuie între iubire pasională cu o cântăreață spaniolă și dorul de casă. Pelicula reproduce romanul cu același nume al scriitorului Marin Mălaicu-Hondrari și îl are ca protagonist pe actorul Mihai Smarandache. Din distribuție fac parte renumiți actori spanioli – Belen Cuesta, Adriana Gil, Luis Bermejo, Eric Frances. Filmul ne lasă cu un gust amar de la gândul că asemenea „parking”-uri există prin toată Europa. Anticipând succesiunea evenimentelor, voi cita din discursul premierului Marcel Ciolacu, care și-a cerut iertare de la români pentru ce n-a făcut ca să rămână acasă, concretizând că vârsta medie a celor care muncesc în străinătate este de 30-35 de ani.

Cu demnitari care ne susțin și ne încurajează mersul înainte

În cele trei zile am avut prilejul să mulțumim României pentru permanenta susținere și ajutorul de a ne menține identitatea. Doamna Consul General al României la Cernăuți, Irina-Loredana Stănculescu, este mereu alături de comunitatea românească, iar cu personalități ca domnul Secretar de Stat Gheorghe-Florin Cârciu, cu draga noastră bucovineancă Mihaela Crăciun, realizator și producător la TVR, ne

întâlnim doar la mari evenimente, așa cum a fost ziua de 24 mai, sub teii înfloriți de la Patriarhia Română.

În preajma Duminicii Românilor de Pretutindeni, domnul Secretar de Stat Gheorghe-Florin Cârciu ne-a adunat în sala Rosetti a Palatului Parlamentului, ședința solemnă începând cu *Deșteaptă-te, române!*, imnul ce ne-a deșteptat neamul și ne ține trează conștiința, fiind interpretat la nai de artista Mariana Preda din Olanda. Astfel ni s-a transmis mesajul că muzica ne unește și ne cheamă acasă. Cu apelul la mântuirea prin fapte bune ne-a binecuvântat părintele Siluan Mănuilă, episcop al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, mesajul său exprimând ideea că exercițiul de a lucra împreună trebuie început de la suferință. Doamna consilier prezidențial Sandra Pralong a accentuat nevoia de dragoste, ca să dăm dovadă de o familie frumoasă. În pauza de cafea am avut surpriza să întâlnesc neamuri din frumoasa familie a compatrioților, care ca și conaționali mei din nordul Bucovinei n-au plecat de-acasă. Mare bucurie mi-a readus întâlnirea cu Entela Binjaku din Tirana (Albania), cu Maria Iancu din Portugalia, cu Gabriela Elekes Enea din Budapesta (Ungaria), cu care avem punți sufletești comune spre Sfânta Mănăstire Voroneț.

În discursurile rostite în Parlament s-a accentuat partea sensibilă a dramei românilor stabiliți în străinătate, a răsunat chemarea către „diasporenii” să nu mai întorcem spatele când auzim limba română, căci a treia – a patra generație nu vor mai vorbi românește. La românii din nordul Bucovinei această dra-

mă a început din perioada austriacă, dar, totuși, limba maternă e la noi acasă. De la inima românilor din Cernăuți, care de vreo șapte secole privesc spre București, un cuvânt de mulțumire Patriei istorice pentru susținerea culturii și spiritualității a adresat poetul Nicolae Șapcă, președintele Societății Scriitorilor Români din nordul Bucovinei.

În faptul serii, cu o cupă de șampanie, cu muzică de Beethoven și Chopin, am fost primiți la Ateneu, în inima culturii românești. O seară a bucuriei de la întâlnirea cu sublimul muzicii a precedat deja tradiționala de la finele lunii mai Duminică a românilor din afara granițelor, dar nu și din afara inimii României. Simbolic a fost ales locul pentru momentele de revelație spirituală. Or, Ateneul Român este însăși inima culturii românești, un spațiu în care vibrează divinitatea frumosului, unde se împletesc armonios cultura și istoria poporului român. Bucuroși de toate manifestările, suntem recunoscători în mod deosebit secretarului de stat al DRP Gheorghe Cârciu și directorului din cadrul Departamentului Românilor de Pretutindeni Radu Cosma pentru includerea în programul evenimentelor a concertului de muzică clasică de la Ateneu. Doar mulți dintre invitați au pășit pentru prima dată în această catedrală a

sufletului românesc, unde au concertat și conferențiat iluștri exponenți ai neamului. Amintim că Ateneul este recunoscut printre cele mai frumoase construcții din lume. Pentru români e important că a fost înălțat din subscripție publică, adică pe bani adunați de la popor, rămânând să dăinuiască peste veacuri ca o chemare la unitate, ca o Horă a Unirii, așa cum ne reprezintă extraordinara frescă, evocatoare a istoriei noastre, a tot ce ne definește ca popor unitar român.

Având program liber în prima parte a zilei de duminică, un grup „ghidat” de profesorul Vasile Ioneț, directorul Liceului din Iordănești, a ales să intrăm în faza finală a sărbătorii cu o liturghie în biserica sufletului nostru, la Muzeul Național de Istorie a României. Ne-am reținut îndelung în fața exponatelor ce ne amintesc de originile romane și dacice, îndeosebi la fragmentele din replica Columnei lui Traian. În sala ce adăpostește Tezaurul României am întâlnit un grup de copii din județul Teleorman. Am întrebat-o pe profesoara însoțitoare dacă copiii se interesează de istoria neamului. „Sunt încă mici și se interesează”, a fost răspunsul. Și noi, cei mari, am umblat prin București cu interes și curiozitate de care doar copilăria e în stare.

La Opera Națională din București o seară memorabilă a încheiat suita Festivalului „Aici – Acolo” din cununa sărbătorii. Aici am avut fericirea să ne mândrim că spectacolul de la Opera Română a fost inaugurat de „Balada” celebrului nostru bucovinean Ciprian Porumbescu.

După mesaje transmise din partea ÎPS Iosif, mitropolitul Europei Occidentale Meridionale, și a Președintelui României, după sentimentale și sincere discursuri rostite de premierul Marcel Ciolacu și secretarul de stat Gheorghe-Florin Cărciu, directorul și dirijorul Daniel Jinga a recunoscut că s-a simțit dator să intervină cu schimbări în program și să-l inaugureze cu două capodopere ale muzicii românești *Balada* lui Ciprian Porumbescu și *Rapsodia a doua* de George Enescu. Ambele sunt opere emblematice, care ne reprezintă cultura națională pe meridianele globului. Astfel, la București, la apus de soare și finalul sărbătorii românilor de pretutindeni, răscolitor a lăcrimat destinul românilor bucovineni pe strunele viorilor. A fost o seară de vis cu orchestra dirijată de Daniel Jinga, cu tenorii Alin Stoica și baritonul Iordache Basalic, cu solista Maria Coman și alți artiști de excepție, care prin talentul lor ridică prestigiul culturii române în lume. Am revenit acasă cu satisfacție nu doar de la tot ce am văzut și am auzit, ci și cu sentimentul că suntem trup și suflet din această mare cultură națională.

Întâlniri de poveste

Zilele românilor de pretutindeni la București mi-au dăruit întâlniri de poveste cu limba română din Suedia, cu uitarea românilor din Bulgaria, cu dacii din Albumul lui Leonard Velcescu și un dar de la tânărul istoric Mihai Floroiu. Sărbătoarea ne-a oferit prilejul de a ne întâlni cu prieteni din lumea întreagă și a lega noi înfrățiri. La hotelul Minerva, unde am fost cazați câțiva invitați din Cernăuți, ne-am cunoscut și ne-am apropiat sufletește cu Florentina Buzea, profesoară de limba română în capitala Suediei. Prietena mea, jurnalista Carolina Jitaru i-a solicitat un interviu pentru Radio Ucraina-International, din care am reținut că în Suedia limba și literatura română se învață în toate școlile unde sunt elevi de etnie română. Bunăoară, Florentina predă limba română în unsprezece școli din Stockholm. În bibliotecile din școli în mod obligatoriu trebuie să fie cărți în limbile materne ale elevilor. La Stockholm funcționează un centru al limbilor minorităților. Cu totul altfel e în Bulgaria. Tânărul

întâlnit la Palatul Patriarhiei, care ne-a spus că îl cheamă Veliciko, vorbește cu greu româna învățată de la bunica. Limba maternă o vorbesc doar bătrânii în familie.

O surpriză minunată mă aștepta seara în fața Ateneului, după concertul de muzică clasică. Un prieten virtual (posibil cu unii cernăuțeni să se cunoască mai îndeaproape), Mihai Floroiu, lider al Asociației Diplomație și Identitate Culturală Europeană, mi-a adus o carte de zile mari – studiul prietenului sau, istoricul de artă Leonard Velcescu, pe care ne-ar fi plăcut să-l vedem cu o expoziție și la Cernăuți. Mulțumind tuturor celor cu care ne-am întâlnit și de acum suntem un neam unit, îi așteptăm la Cernăuți, ca să ne cunoască mai bine la noi acasă.

LA MĂNĂSTIREA PUTNA AU FOST POMENIȚI 130 DE NORD-BUCOVINENI CĂZUȚI ÎN RĂZBOIUL DIN UCRAINA

Marin GHERMAN
Cernăuți

Pe 28 septembrie 2024, la Mănăstirea Putna, a avut loc o slujbă de pomenire a etnicilor români căzuți în războiul din Ucraina. La inițiativa mai multor asociații românești din regiunea Cernăuți, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Calinic, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, au fost pomeniți mai mult de 130 de bărbați români din nordul Bucovinei. Au participat părinți, frați, soții și copii ai celor morți în război. Fotografiiile lor au fost puse pe panouri în incinta mănăstirii. Unii membri ai familiilor îndoliolate au purtat în brațe fotografiile celor pe care i-au pierdut în război, pe toată durata slujbei.

La finalul slujbei parastasului, părintele stareț al mănăstirii, arhim. Melchisedec Velnic, a rostit un cuvânt despre folosul pomenirii celor plecați dincolo, despre greutățile și durerile românilor bucovineni și despre legătura lor cu Putna, unde este înmormântat Sfântul Voievod Ștefan cel Mare. Iată câteva fragmente: „Crucea bucovinenilor a fost grea începând cu 1774. De aceea, Doxachi Hurmuzachi a scris, în *Testamentul* său, publicat în ziarul «Telegraful Român», în 1857, că lasă trei datorii pe care cei șapte copii ai săi trebuie să le aibă permanent în vedere, pentru că o să răspundă pentru ele în fața lui Dumnezeu, înaintea oamenilor și a urmașilor. Aceste trei datorii sunt: Patria, Limba și Biserica...

Sfântul Ștefan a știut ce înseamnă a purta grijă de sufletele morților. El a pus pietre funerare pe mormintele a șapte dintre înaintașii săi, aflate în biserica Sfântul Nicolae de la Rădăuți. Tot el, a construit Mănăstirea Războieni pe osemintele celor care au murit în bătălia de acolo.

Pentru că îi iubim pe cei plecați dintre noi, le facem pomenire ca să îi apropiem de Hristos. Ne rugăm pentru ei și dăm milostenie, așa cum ne îndeamnă Sfântul Ioan Gură de Aur...

Un bărbat din nordul Bucovinei l-a întrebat acum câțiva ani pe un părinte al mănăstirii: bunicii mei s-au născut în Imperiul Austriac; părinții mei s-au născut în România cea mare; eu m-am născut în Uniunea Sovietică; copiii mei s-au născut în Ucraina; nepoții mei acum se nasc prin Italia sau prin alte locuri; ce suntem noi? a pus el întrebarea. Răspunsul este unul singur: români. Români care sunt pe cruce.

Dar, indiferent unde am fi, deasupra noastră este Dumnezeu. Un cuvânt intitulat *Testamentul lui Ștefan cel Mare*, scris în veacul al XVIII-lea, pune în cugetul voievodului aceste cuvinte: «Doamne, numai Tu singur știi ce a fost în inima mea». Și continuă, spunând că nici eresurile, nici focul vârstei tinerești, nu i-a putut sminti inima lui. Despre care inimă vorbește aici Măria Sa Ștefan? Nu despre inima de carne vorbește. Din punct de vedere duhovnicesc, inima omului este adâncul nostru ca oameni, este centrul vieții noastre. Acolo în adâncul vieții și în adâncul existenței noastre, îl avem pe Hristos de la botez. El a luat chip înlăuntrul nostru.

Nădăjduim că cei pe care îi pomenim astăzi au căutat spre inima lor, adică către Hristos. A fi alături de Hristos în veșnicie, în împărăția Sfintei Treimi, acesta este rostul omului pe pământ și acesta este și rostul nostru al fiecăruia. Această nădejde trebuie să o aveți, această nădejde trebuie să o avem toți, să îi ajutăm ca aceștia să se împlinească. Cum? Prin fapta cea bună, prin rugăciunea pe care o facem, prin milostenia pe care o dăm. Căci datorie sfântă și frumoasă este ca să-i pomenim pe cei ce au plecat dintre noi. Simțind durerea lor și durerea părinților lor, a soțiilor, a copiilor, a părinților, a rudelor, a prietenilor, ne rugăm pentru pace și pentru bună așezare a lucrurilor în lumea aceasta. Să ne rugăm ca Dumnezeu să așeze smerenie. Căci în sufletul unde se așază smerenia, acolo se așază Hristos. Și unde se așază Hristos, acolo este și pace”.

Părintele Vasile Covalciuc, protopop de Storojineț, din nordul Bucovinei, a mulțumit mănăstirii pentru această pomenire, cât și pentru activitatea din perioada în care a sprijinit pe refugiați, și Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Calinic, pentru binecuvântarea de a săvârși slujba.

A urmat cuvântul doamnei Irina-Loredana Stănculescu, Consulul General al României la Cernăuți, care a apreciat inițiativa și susținerea oferită de Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților și de mănăstire și folosul pentru cei pomeniți și pentru cei din familiile îndoliate: „Apreciem inițiativa societăților românești «Golgota», «Mihai Eminescu», «Valea Prutului» și a Centrului Media BucPress de a organiza pomenirea bărbaților de etnie română uciși în războiul ruso-ucrainian și ne îndreptăm cu recunoștință spre familiile îndoliate. Ne rugăm împreună pentru sufletele celor plecați mult prea devreme dintre noi. Ne înclinăm înaintea memoriei acestora care par să ne fie alături prin portretele aduse aici cu acest prilej. Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților și Mănăstirea Putna, prin susținerea demersului comunității românești din Cernăuți, demonstrează solidaritatea cu întreaga societate afectată de acest război și cu durerile etnicilor noștri. Condoleanțe familiilor celor care au fost pomeniți astăzi. Dumnezeu să vă aline sufletul și să vă ajute să duceți mai departe memoria acestor bravi bărbați”.

Din partea inițiatorilor a vorbit Nicolae Șapcă, președintele Societății Scriitorilor Români din Cernăuți: „Slujba de pomenire de astăzi este o dovadă a faptului că durerea nu are hotare. Și acele familii îndurerate, care și-au pierdut copiii, tații, frații, soții, nu pot să rămână singure. Noi căutăm să fim alături, să-i consolăm cum putem, însă noi nu știm dacă vom înțelege, dacă vom simți vreodată durerea din inimile lor. Slujba de astăzi este o dovadă a faptului că rugăciunea nu are hotare. Și dacă astăzi, aici la Mănăstirea Putna, s-au înălțat rugăciuni pentru ostașii căzuți în războiul din Ucraina, aceasta este o dovadă a faptului despre care am spus. Vă mulțumim din suflet în numele comunității românești din regiunea Cernăuți, din Ucraina în genere, pentru grija pe care ne-o purtați. Noi la Putna venim să ne bucurăm, dar noi venim la Putna și atunci când suntem triști. Și iată că astăzi a venit ziua când ne pomenim copiii care și-au dat viața ca noi astăzi să putem fi împreună. Închinăciunile noastre Părintelui Arhiepiscop Calinic care a binecuvântat această slujbă. Închinăciunile noastre tuturor

sfințiilor voastre care astăzi v-ați rugat pentru acei copii care și-au dat viața pentru pace”.

Vom menționa câteva ecouri din presă, dar și din rețelele de interacțiune socială despre slujba de pomenire de la Mănăstirea Putna. „Sub cerul senin și netulburat de vreo umbră sau de vrăjmășia vreunui nor, ce s-a așternut peste Mănăstirea Putna, s-au rostit tulburătoare rugăciuni și numele a peste 130 de bărbați români din nordul Bucovinei, căzuți pe front în războiul ruso-ucrainean. Și printre ectenii, înșiruirea atâtor și-a atâtor nume, de soți, de frați, de fii, care s-au strămutat năprasnic dintre noi, a îngenuncheat orice alt gând decât rugăciunea pentru sufletele celor care le-au purtat.

Au tăcut și grijile prea-mărunte toate-toate și s-a înstăpănit între noi gândul de-a nu tulbura împietrirea-n durere a soțiilor, mamelor, surorilor ce-și țineau la piept portretele celor dragi, chemându-le iar, și iar, și iar, duioasă amintirea”, a scris Daniela Ceredeev, profesor Laureat Merito și inspector pentru disciplina religie în cadrul Inspectoratului Școlar Județean Suceava

„Am simțit azi, pe de-a-ntregul, teama aceea ce nu se poate așeza în cuvinte că ai putea răni un suflet și-atunci când te apropii de el cu o floare. Și neputința de a alege – dintre toate – acele cuvinte ce-s vindecătoare și-aduc și mângâiere și biruință-n nedreptate. Când moartea se strecoară printre pământeni, privirile celor rămași în urmă caută-n zadar mângâiere și tot zadarnic și umbra unor îngeri albi, cu brațele înmiresmate de crini, care-ar putea vesti vreo îndelung rugată și mult-așteptată minune. Tac cuvintele toate, așteptând s-audă glasul celor dragi strigându-le din nou pe nume. E o durere înalt de adâncă și nu se poate spune. Și sufletul îngenunchează în țărână, și fața și-o culcă-n pământ, și caută adânc spre inima lucrurilor care doar

par prin vremelnicie a fi de căpătâi. Se-nduplecă să-și vină-n fire doar când aude Imnul Învierii, din toate piepturile, chiar și arse de durere, murmurat. Și se ridică sfios și-ntărit din nou în picioare și-alege dintre toate gândul de-mbărbătare stingher: de fi-vor crucile frumos purtate, ne-or aduna în Cer”, potrivit Daniei Cerdeev.

Slujba de pomenire a avut loc la solicitarea unor societăți pentru cultura română și a presei românești din Ucraina (Societatea „Golgota” a românilor din Ucraina, Societatea pentru Cultura și Literatura Română „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți, Centrul Media BucPress și Societatea Culturală „Valea Prutului”) care au adus mulțumiri Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților și Mănăstirii Putna pentru acest gest de solidaritate cu românii prinși în război.

„Au plâns și trandafirii mănăstirii împreună cu mamele în veșminte negre. Cu flacăra lumânărilor și lacrima cuvântului a alinat suferința familiilor care și-au pierdut pe cei mai dragi Consulul General al României la Cernăuți, Irina Loredana Stănculescu, diplomatul român care din primele zile ale războiului a fost alături de durerile Ucrainei. Din partea comunității românești din regiunea Cernăuți au mulțumit obștii monahale, conduse de cucernicul Melchisedec, protopopul Vasile Covalciuc și președintele Societății Scriitorilor Români din Cernăuți, Nicolae Șapcă. Avem cu toții pentru ce mulțumi Mănăstirii Putna pentru păstrarea și înmulțirea valorilor românești, pentru susținerea de care ne bucurăm în iubirea noastră față de limba română, pentru păstrarea memoriei martirilor masacrați la Fântâna Albă, Lunca Prutului, prin Siberii, dar și alinarea suferințelor ce se abat asupra noastră în propria casă”, a scris jurnalista și publicista Maria Toacă.

TO CONTRIBUTORS

Authors are invited to send us original studies in the fields of history, literature and culture, essays, literary texts, and reviews of published volumes or magazines, particularly on the subject of Bukovina or relating to authors from Bukovina, and book presentations, lectures or other materials of topical interest that fall within the other headings of the review.

We regret that unpublished manuscripts cannot be returned. Studies or essays shall extend to a maximum of 25-30 pages and shall include a summary (1/2 – page) in Romanian and English. Materials shall be typed up using Microsoft Word. Texts in electronic format can be sent via e-mail as attached documents.

Articles that have not been drafted correctly in Romanian with all the necessary diacritical marks and handwritten texts and summaries will not be considered for publication. The drafting of manuscripts shall follow the standards laid out by the 2007 edition of *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, Editura Univers Enciclopedic sau <http://dexonline.ro>, and the 2005 edition of *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM)*, Editura Univers Enciclopedic. Proposed articles that have been wholly or partly published in other reviews and those that do not have the pertinent academic content and up-to-date and relevant bibliographical apparatus shall be rejected.

Authors bear exclusive responsibility for the content of materials.

The title of articles shall be written in capital letters and shall be followed by the name of the author and his or her town of residence. Bibliographical references shall be made either by using numbers in the text, with the necessary notes positioned at the end of the work in the order in which they are referred to, indicating the page on which the quotation appears respectively. Volume numbers shall be indicated using Roman numerals, in the second position.

Photographs (illustrations, drawings, figures, tables) shall be produced using the appropriate computer programmes and shall be in black and white, with a contrast suitable for print publication. Abbreviations and acronyms shall be explained where they appear for the first time in the body of the text.

Authors are likewise requested to send us a few essential details about their academic activity and important publications (academic title, position, place of work, country, contact details: telephone, e-mail etc.), in order for these to be presented within the issue.

Acces online: www.icr.ro și <https://bibliotecacernauti.com>

The address of the editorial offices

Chernivtsi, Ukraine:

Institute of Political Studies and Social Capital
Eduard Rais Street, No. 10/15

Tel. mobil Ukraine: +380660943108; +40755604196

Editor-in-chief: Marin Gherman

E-mail: maringherman2014@gmail.com; c.paladian@gmail.com

mariatoaca.cv@gmail.com

Postal address: Eduard Rais Street, No. 10/15 (for „The Voice of Bukovina” review)
Chernivtsi, 58002, Ukraine

Bucharest, Romania:

The Romanian Cultural Institute (for „The Voice of Bukovina” review),

Aleea Alexandru, nr. 38

011824 Bucharest, Romania

Tel. (+40)0317.10.06.34

Fax: (+40)0317.10.06.07

CĂTRE COLABORATORI

Autorii sunt invitați să ne trimită studii originale de istorie, literatură și cultură, eseuri, opere literare, recenzii ale unor volume publicate sau ale unor reviste, cu precădere despre Bucovina sau aparținând unor autori bucovineni, prezentări de carte, conferințe sau alte materiale de actualitate ce se încadrează în celelalte rubrici ale revistei.

Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

Studiile sau eseurile, însoțite de un rezumat (1/2 – 1 pagină) în limba română sau engleză, vor fi extinse până la maximum 25-30 de pagini. Materialele se vor culege în Microsoft Word, 14 pt. Textele vor fi prezentate în format electronic (CD, stick) sau pot fi trimise prin e-mail, ca fișiere atașate.

Studiile care nu sunt tehnoredactate corect în limba română, cu semnele diacritice respective, cât și cele scrise de mână nu vor fi luate în discuție spre publicare. Redactarea manuscriselor va respecta standardele precizate de *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, ediția 2007, Editura Univers Enciclopedic sau <http://dexonline.ro>, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM)*, ediția 2005, Editura Univers Enciclopedic. Sunt respinse propunerile de articole care au fost publicate parțial sau integral în alte reviste, cele care nu au conținut științific pertinent, elemente originale, resurse bibliografice relevante și de actualitate.

Autorilor le revine în exclusivitate responsabilitatea pentru conținutul materialelor.

Titlul articolelor se va scrie cu litere mari și va fi urmat de numele autorului și orașul de reședință. Referințele bibliografice se vor face prin numere în text, notele necesare fiind așezate la sfârșitul lucrării în ordinea în care se face trimiterea la ele, indicând pagina din care a fost extras citatul. Volumul va fi indicat cu cifre latine, în poziția a doua. Este acceptată referirea în text la numele autorului amintit în bibliografie, cu indicarea anului apariției lucrării.

Fotografiile (ilustrațiile, desenele, figurile, tabelele) se vor realiza cu programe informatice respective, în alb-negru, cu un contrast accesibil publicării. Abrevierile și acronimele se explică atunci când apar pentru prima dată în corpul textului.

Autorii sunt rugați de asemenea să ne transmită și câteva date esențiale despre activitatea lor științifică și publicațiile mai importante (titlul științific, funcția, locul de muncă, localitatea, țara, datele de contact: telefon, e-mail etc.), pentru a le prezenta la sfârșitul volumului.

Revista poate fi citită online pe: www.icr.ro și <https://bibliotecacernauti.com>

Adresele redacției:

Cernăuți, Ucraina

Institutul de Studii Politice și Capital Social
str. Eduard Rais, nr. 10/15

Telefon mobil, Ucraina: +380660943108; +40755604196

Redactor-șef: Marin Gherman

E-mail: maringherman2014@gmail.com; c.paladian@gmail.com

mariatoaca.cv@gmail.com

Adresa poștală: str. Eduard Rais, nr. 10/15, (pentru revista „Glasul Bucovinei”)
Cernăuți, 58002, Ucraina.

București, România

Institutul Cultural Român (pentru revista „Glasul Bucovinei”)

Aleea Alexandru, nr. 38,

011824 București, România

Tel. (+40)0317.10.06.34

Fax: (+40)0317.10.06.07

Bun de tipar: 2024
Apărut: 2024
Traducător: Iuliana Luceac
DTP: Marin Gherman